

การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว

คุณภาพสูง

โดย

นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอีเวนต์ แบบ 2.1

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง
ท่องเที่ยวคุณภาพสูง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอีเวนต์ แบบ 2.1
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2568
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

DEVELOPING THE THAI HERBAL TOURISM MODEL IN PRACHINBURI PROVINCE
TOWARD HIGH-QUALITY TOURISM DESTINATION.

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy TOURISM, HOTEL AND EVENT MANAGEMENT

Academic Year 2025

Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ	การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี
	สู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง
โดย	นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์
สาขาวิชา	การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอีเวนต์ แบบ 2.1
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันติธร ภูริภักดี
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระชานนท์ ทวีผล

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีคณะวิทยาการจัดการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วันชัย สุธะนันท์)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤษฎิ์พัทธ์ พิษณะเดชอนันต์)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันติธร ภูริภักดี)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระชานนท์ ทวีผล)
.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์)
.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกิดศิริ เจริญวิศาล)

641230015 : การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอู่เรือ แบบ 2.1

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย, การท่องเที่ยวคุณภาพสูง, ประสบการณ์การท่องเที่ยว

นาย เชมรัฐ เสริมสมบูรณ์: การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันติธร ภูริภักดี

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี (2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะและการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เป็นการวิจัยและการพัฒนาด้วยเทคนิคของการผสมผสานวิธี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 17 คน เพื่อประยุกต์การสร้างทฤษฎีฐานราก ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จากนั้นเข้าสู่การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยแบบสอบถาม กับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 427 คน และการวิจัยเชิงนโยบายด้วยเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสนทนากลุ่มร่วมกับ หน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน และนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 17 คน

ผลการศึกษา พบว่า 1) คุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี 6 คุณลักษณะ ได้แก่ ด้านสุขภาพและความปลอดภัย ด้านการเรียนรู้ ด้านความมีเอกลักษณ์ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านประสบการณ์ และ ด้านโภชนาการ 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีผ่านการรับรู้คุณค่าสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง พบว่า โมเดลการวัดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์สะท้อนว่าโครงสร้างตัวแปรแฝงสนับสนุนกรอบแนวคิดทางทฤษฎีของการวิจัยนี้ ด้านประสบการณ์มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด สะท้อนว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร และ 3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมาย ปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง พบว่า ควรสร้างความเชื่อมั่นในด้านบริการที่คุ้มค่า ส่งเสริมการจัดการองค์ความรู้และภูมิปัญญา สร้างการรับรู้จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ความเข้มแข็งของชุมชนให้พึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการทุกภาคส่วนนำสมุนไพร มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ผู้วิจัยนำเสนอภายใต้แนวคิด “อโรคยาปราจีน AROKAYA PRACHIN” การดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรไทยและการแพทย์แผนไทย ด้วยมรดกทางภูมิปัญญา

641230015 : Major TOURISM, HOTEL AND EVENT MANAGEMENT

Keyword : THAI HERBAL TOURISM, HIGH QUALITY TOURISM, TOURISM EXPERIENCE

Mr. Khemmaratt SERMSOMBOON : Developing the Thai Herbal Tourism Model in Prachinburi Province toward High-Quality Tourism Destination. Thesis advisor : Assistant Professor Dr. Santidhorn Pooripakdee

This study aimed to identify the characteristics of Thai herbal tourism in Prachinburi Province, analyze the confirmatory components and perceived value associated with these characteristics, and propose development approaches for establishing Prachinburi as a high-quality herbal tourism destination. A mixed-methods R&D design was employed, involving in-depth semi-structured interviews with 17 stakeholders, confirmatory factor analysis using questionnaire data from 427 Thai tourists with herbal tourism experience, and policy-oriented focus group discussions with 17 representatives from government, academia, communities, and tourism groups.

The results showed that Thai herbal tourism in Prachinburi encompasses six key attributes: health and safety, learning, uniqueness, tourism activities, experience, and nutrition. The measurement model demonstrated good fit with empirical data, with the experiential dimension showing the highest factor loading, indicating its central role in shaping tourists perceived value. Development guidelines emphasize strengthening confidence in value-for-service quality, promoting local wisdom and knowledge management, enhancing high-quality destination awareness, fostering sustainable community self-reliance, and encouraging entrepreneurs to develop herbal-based tourism products. The study proposes the developmental concept “Arokaya Prachin: Thai Herbal and Traditional Medicine for Holistic Well-being through Local Wisdom and Cultural Heritage.”

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ได้รับการคัดเลือกให้รับทุนสนับสนุนการค้นคว้าวิจัยจากมูลนิธิ พระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ผู้วิจัยรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และจะดำรงตนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติตราบนานเท่านาน

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติธร ภูริภักดี อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระชานนท์ ทวีผล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เป็นอย่างสูง ที่คอยให้คำแนะนำในเรื่องต่าง ๆ เริ่มต้นตั้งแต่พัฒนาหัวข้อ ปัญหาวิจัย จนกระทั่งกระบวนการสุดท้าย อาจารย์ทั้งสองท่านมอบความไว้วางใจ และเชื่อมั่นในตัวผู้วิจัยและสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษาอยู่เสมอ อีกทั้งมอบกำลังใจในทุก ๆ ครั้งที่ได้พบปะพูดคุย พร้อมข้อเสนอแนะที่ดีเสมอมา จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษฎิ์พัทธ์ พิษณุเดชอนันต์ ประธานกรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยโทหญิง ดร.เกดศิริ เจริญวิศาล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสองท่าน ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างสูงจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่สละเวลาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มทุกท่าน ที่สละเวลามาร่วมให้ข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้วิจัย ซึ่งเป็นข้อมูลหลักที่สำคัญกับวิทยานิพนธ์นี้ นอกจากนี้กราบขอบพระคุณนักท่องเที่ยวทุกท่านที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพลังสนับสนุนอันยิ่งใหญ่ ที่เป็นกำลังใจ และพลังผลักดันในการดำเนินชีวิต คือ พ่อ และ แม่ ที่มอบความรัก ความอบอุ่น และอดสาหะมาตลอดชีวิต เพื่อสนับสนุนในเรื่องการเล่าเรียนตั้งแต่เล็กจนโต นับเป็นสิ่งมีค่ามหาศาลที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ ขอบคุณญาติพี่น้องที่มอบกำลังใจเสมอมา นอกจากนี้ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานที่ให้กำลังใจ และช่วยให้ข้อเสนอแนะในหลาย ๆ ครั้ง และขอขอบคุณสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ที่ไม่สามารถพูดสื่อสารได้แต่ร่วมแบ่งปันความรักความอบอุ่นให้แก่ผู้วิจัย คือ น้องเสือ แมวหลง ที่เลือกผู้วิจัยเป็นบ้านหลังสุดท้ายที่อบอุ่นและมีความสุข ขอบคุณคนที่เข้ามาในชีวิตในช่วงชีวิตของการเรียนป.เอก ที่ให้บทเรียนชีวิต และสอนให้ยืนหยัดอยู่ได้

ผู้วิจัยขอขอบคุณกำลังใจ และการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมรุ่น ป.เอก TOHOVENT รุ่น 3 ทุกคน ร่วมกันฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ช่วยเหลือกันอย่างดีเสมอมา แบ่งปันความทุกข์และความสุขร่วมกัน และกิจกรรมเพื่อสุขภาพที่เติมพลังให้กันในทุก ๆ ครั้งที่ได้พบกัน

สุดท้ายวิทยานิพนธ์นี้จะเป็นก้าวสำคัญทางการศึกษา และการดำเนินชีวิตของข้าพเจ้าเสมอไป

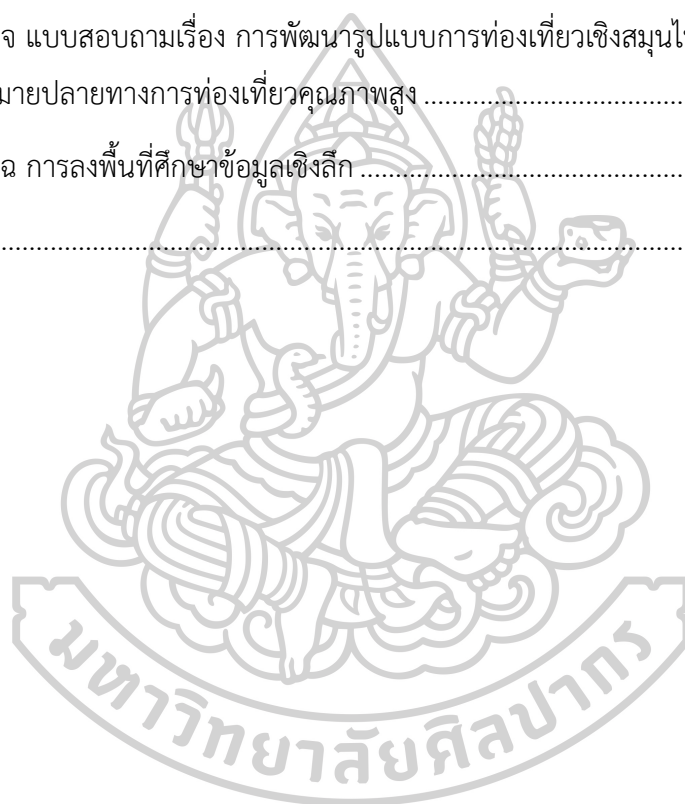
เชมรัฐ เสริมสมบูรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	15
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	15
2. คำถามการวิจัย.....	20
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	20
4. สมมติฐานของการวิจัย	20
5. ขอบเขตของการวิจัย	21
6. การออกแบบการวิจัย.....	23
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	25
8. นิยามศัพท์เฉพาะ	27
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	30
1. ข้อมูลสภาพทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดปราจีนบุรี	30
2. ทฤษฎีและแนวคิดฐานทรัพยากร (Resource-Based View: RBV).....	35
3. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM).....	38
4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว.....	43
5. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism).....	51

6. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT)	57
7. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism)	63
8. แนวคิดเกี่ยวกับสมุนไพรไทย (Thai Herbs)	72
9. แนวคิดการรับรู้คุณค่า (Perceived Value)	89
10. แนวคิดภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว (Destination Image)	96
11. แนวคิดการท่องเที่ยวคุณภาพสูง (High Quality Tourism)	103
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	112
ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีที่สามารถนำไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	113
ขั้นตอนที่ 2 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะและการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	119
ขั้นตอนที่ 3 เพื่อการพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	126
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	130
ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์แนวโน้ม และศึกษาคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	130
ขั้นตอนที่ 2 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงผ่านการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย	152
ขั้นตอนที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี สู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	187
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	215
สรุปผลการวิจัยและพัฒนา	215
อภิปรายผลการวิจัย	235
ข้อเสนอแนะในการวิจัย	239

รายการอ้างอิง	244
ภาคผนวก.....	256
ภาคผนวก ก แบบตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม	257
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์.....	270
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เก็บข้อมูล	288
ภาคผนวก ง หนังสือเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม	293
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี สู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	308
ภาคผนวก ฉ การลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเชิงลึก	317
ประวัติผู้เขียน	319

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 รวบรวมแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดปราจีนบุรี	34
ตารางที่ 2 สมุนไพรที่นิยมปลูกในประเทศไทย	79
ตารางที่ 3 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร (Herbal Tourism)	85
ตารางที่ 4 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบของการรับรู้คุณค่า (Perceived Value)	94
ตารางที่ 5 แสดงรายละเอียดข้อมูลสรุปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัย	115
ตารางที่ 6 แสดงระดับให้ผลของอัตราการลดลงของค่าความคลาดเคลื่อน (Error) น้อยที่สุดและคงที่ ที่ระดับ 0.02	116
ตารางที่ 7 แสดงรายละเอียดของการสัมภาษณ์	117
ตารางที่ 8 แสดงรายละเอียดของผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย	122
ตารางที่ 9 แสดงค่าความเหมาะสมขององค์ประกอบ	124
ตารางที่ 10 รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึก	131
ตารางที่ 11 คุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม	149
ตารางที่ 12 แสดงสัญลักษณ์ที่ใช้อธิบายค่าสถิติ	153
ตารางที่ 13 แสดงชื่อหรือสัญลักษณ์ที่ใช้อธิบายตัวแปรต่าง ๆ	154
ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	155
ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยของกลุ่มตัวอย่าง	157
ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบคุณลักษณะ ของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี	160
ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นที่มีต่อการรับรู้คุณค่าของการ ท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี	164
ตารางที่ 18 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อการเป็นสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูงของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี	166

ตารางที่ 19 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) หลังปรับโมเดล: น้ำหนัก องค์ประกอบ (λ), ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE), ค่า t, ค่านัยสำคัญ และค่าสัมประสิทธิ์สาเหตุ จำเพาะ (R^2).....	169
ตารางที่ 20 ค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดลหลังปรับปรุง (Model Fit Summary – Final CFA Model).....	169
ตารางที่ 21 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) หลังปรับโมเดล: น้ำหนัก องค์ประกอบ (λ), ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE), ค่า t, ค่านัยสำคัญ และค่าสัมประสิทธิ์สาเหตุ จำเพาะ (R^2).....	172
ตารางที่ 22 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดลหลังปรับปรุง (Model Fit Summary – Final CFA Model).....	172
ตารางที่ 23 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) หลังปรับโมเดล: น้ำหนัก องค์ประกอบ (λ), ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE), ค่า t, ค่านัยสำคัญ และค่าสัมประสิทธิ์สาเหตุ จำเพาะ (R^2).....	175
ตารางที่ 24 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดลหลังปรับปรุง (Model Fit Summary – Final CFA Model).....	175
ตารางที่ 25 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) หลังปรับโมเดล: น้ำหนัก องค์ประกอบ (λ), ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE), ค่า t, ค่านัยสำคัญ และค่าสัมประสิทธิ์สาเหตุ จำเพาะ (R^2) ก่อนปรับโมเดล.....	178
ตารางที่ 26 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล (Model Fit Summary) – ก่อนปรับโมเดล.....	179
ตารางที่ 27 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) หลังปรับโมเดล: น้ำหนัก องค์ประกอบ (λ) ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE), ค่า t, ค่านัยสำคัญ และค่าสัมประสิทธิ์สาเหตุ จำเพาะ (R^2) หลังปรับ.....	182
ตารางที่ 28 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล (Model Fit Summary) – หลังปรับโมเดล.....	182
ตารางที่ 29 แสดงรายละเอียดของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเรื่องการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิง สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง.....	187
ตารางที่ 30 ตารางรับรองผลการศึกษาจากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มในการรับรองผลการวิจัย.....	189

ตารางที่ 31 ข้อมูลสรุปการสัมภาษณ์เชิงลึกประเด็นการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	216
ตารางที่ 32 ข้อมูลสรุปผลการวิจัยเอกสารประเด็นการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	219
ตารางที่ 33 ข้อมูลสรุปการวิจัยเอกสารประเด็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	221
ตารางที่ 34 นำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่ จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	225

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงขั้นตอน	24
ภาพที่ 2 การสร้างมูลค่าของธุรกิจเพื่อความได้เปรียบ	36
ภาพที่ 3 แสดงประเภทและลักษณะของความรู้	41
ภาพที่ 4 SECI Model: Knowledge Conversion	42
ภาพที่ 5 องค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	45
ภาพที่ 6 องค์ประกอบสำคัญการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	55
ภาพที่ 7 องค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	62
ภาพที่ 8 โมเดลสุขภาวะของอดัมส์ (The Wellness Model)	65
ภาพที่ 9 ความสอดคล้องของประเด็นยุทธศาสตร์กับจุดเน้นเชิงยุทธศาสตร์	74
ภาพที่ 10 ความสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อห่วงโซ่อุปทานสมุนไพร	75
ภาพที่ 11 แผนผังแสดงความสัมพันธ์คุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ที่เชื่อมโยงสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	88
ภาพที่ 12 แผนผังความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการรับรู้คุณค่า (Perceived Value) การท่องเที่ยว เชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีเพื่อพัฒนาสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	96
ภาพที่ 13 แผนผังความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการท่องเที่ยวคุณภาพสูง (High Quality Tourism) เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี	110
ภาพที่ 14 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)	111
ภาพที่ 15 แผนภาพลำดับขั้นตอนแสดงกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ	125
ภาพที่ 16 แผนภาพลำดับขั้นตอน (Flow Chart) แสดงกระบวนการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ ..	128
ภาพที่ 17 คุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี	151

ภาพที่ 18 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัด ปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงของตัวแปรคุณลักษณะของรูปแบบการ ท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี	168
ภาพที่ 19 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	171
ภาพที่ 20 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว คุณภาพสูงของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี	174
ภาพที่ 21 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) การพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ก่อนการปรับปรุงโมเดล	177
ภาพที่ 22 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) โมเดลการ พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี สู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว คุณภาพสูง หลังปรับโมเดล.....	181
ภาพที่ 23 แผนภาพแบบจำลองแนวคิดอโรคยาปราจีนบุรีเพื่อสื่อสารรูปแบบการท่องเที่ยวเชิง สมุนไพร	234

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยว นับเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศไทย สร้างรายได้เข้าประเทศ ก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ กระจายรายได้จากระดับประเทศสู่ระดับท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมและโลจิสติกส์รองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และรัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ เพื่อก้าวสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้วในระยะเวลาอันใกล้ จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) เป็นแนวทางการกำหนดกรอบการพัฒนาประเทศภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” นับเป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย การกำหนดกรอบนโยบายด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมศักยภาพของประเทศในด้านต่าง ๆ เห็นได้จากยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 เป็นตัวช่วยยกระดับขีดความสามารถของภาคการผลิต และภาคการบริการบนฐานของเทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรม โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการท่องเที่ยว มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในสาขาที่มีศักยภาพ หนึ่งในแผนงานย่อยที่สำคัญ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

ความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อระบบเศรษฐกิจของไทย พิจารณาได้จากปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเติบโตขึ้นอย่างมีนัยสำคัญจากปี พ.ศ. 2564 ทั้งนี้จากนโยบายการเปิดประเทศเพื่อให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว และการผ่อนคลายจึงมีการยกเลิกมาตรการจำกัดการเดินทางท่องเที่ยวในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือ โควิด-19 โดย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2566) ได้รวบรวมสถิติด้านการท่องเที่ยวเปิดเผยให้เห็นว่า รายได้จากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ในปี พ.ศ.2565 มีจำนวนถึง 340,970 ล้านบาทเติบโตจากปี พ.ศ. 2565 ถึงร้อยละ 443.83 ข้อมูลสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจไทย และแนวโน้มทิศทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่เติบโตอย่างมากภายหลังจากผ่านช่วงเวลาวิกฤติ โดยที่ประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับโลก ตลอดจนมีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ รัฐบาลไทยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนา

ด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในฐานะอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้เข้าสู่ประเทศไทย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ปี 2566 – 2570 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในหมุดหมายการพัฒนาที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน มีเป้าหมายการพัฒนารายหมุดหมายได้แก่ (1) การเปลี่ยนการท่องเที่ยวไทยเป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม และบริการที่มีศักยภาพอื่น (2) การปรับโครงสร้างการท่องเที่ยวให้พึ่งพานักท่องเที่ยวในประเทศและมีการกระจายโอกาส ทางเศรษฐกิจมากขึ้น และ (3) การท่องเที่ยวไทยต้องมีการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนในทุกมิติ มุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง เพิ่มรายได้ ส่งเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวให้มีความสำคัญกับการพัฒนาบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ตามรายงาน International Tourism Highlights ของ UNWTO (2019) อ้างถึงใน สำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2563) สรุปว่า แนวโน้มของการเดินทางท่องเที่ยวระดับโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เช่น การท่องเที่ยวคนเดียว การท่องเที่ยวที่มีคนต่างวัยท่องเที่ยวด้วยกัน การท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาชีวิตที่มีสุขภาพที่ดี ผ่านการท่องเที่ยวที่ใช้การเดินทางเป็นหลักในแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงกีฬา เป็นต้น นอกจากนี้ การเติบโตของเศรษฐกิจของการแบ่งปัน (Sharing Economy) การนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Andrea et al., 2019)

การพัฒนายุทธศาสตร์เมืองสมุนไพร (Herbal city) นับว่า ประเทศไทยมีทรัพยากรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสามารถนำมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ โดยเฉพาะสมุนไพรไทย รัฐบาลได้มีการจัดทำแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทยฉบับแรกขึ้น สำหรับปี 2560 – 2564 มีเป้าหมายหลัก ได้แก่ (1) พัฒนาสมุนไพรไทยให้เป็นที่ยอมรับ (2) ผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้มาตรฐานมีคุณภาพและสร้างมูลค่าเพิ่ม (3) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสมุนไพรไทย และ (4) ส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจและการใช้สมุนไพรไทย โดยมีแผนงานพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นเมืองสมุนไพร (Herbal city) ต้นแบบใน 4 ภูมิภาคของประเทศ ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย ปราจีนบุรี สกลนคร และสุราษฎร์ธานี โดยการคัดเลือกจังหวัดที่มีความพร้อมทั้งด้านภูมิรัฐศาสตร์ ความเป็นอัตลักษณ์วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เหมาะสม รวมถึงจุดเด่นทั้งด้านการส่งเสริมการปลูก เพื่อเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบสมุนไพรของประเทศ การจัดการบริการด้วยแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และการเป็นแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรและแหล่งท่องเที่ยวด้านสุขภาพ ปัจจุบันภาครัฐได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติฉบับที่ 2 ปี 2566 – 2570 เพื่อให้เกิดการ

พัฒนาการใช้สมุนไพรไทยเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ตลอดจนเกิดการพัฒนายังยืน (กรมการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก, 2564) ซึ่งจังหวัดปราจีนบุรีมีจุดเด่นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยนำการแพทย์แผนไทยมาใชจนมีชื่อเสียงในรับการยอมรับในระดับสากล มีการวิจัยพัฒนาสมุนไพรเพื่อใช้รักษาโรคและเกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มในมิติต่าง ๆ (มณีนันท์ สุขเกษม, เกิดศิริ เจริญวิศาล, และ สันติธร ภูริภักดี, 2563)

จังหวัดปราจีนบุรี ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศไทย มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา ประเพณีและวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดมาอย่างยาวนาน เป็นดินแดนที่เคยมีความรุ่งเรืองในสมัยอาณาจักรทวารวดี อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ ปรากฏหลักฐานจากการขุดพบซากเมืองโบราณ “เมืองศรีมโหสถ” เป็นโบราณสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมศาสนา และโบราณวัตถุที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับ เครื่องสำริด กระจายอยู่ในพื้นที่เมืองโบราณและบริเวณโดยรอบ ด้วยประวัติศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ส่งผลให้จุดเด่นด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดปราจีนบุรี โดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ อาทิ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติทับลาน ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นผืนป่ามรดกโลก (สำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี, 2565) อย่างไรก็ตามเมื่อได้รับการพัฒนาให้เป็นเมืองสมุนไพรน่าร่อง ตามแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 – 2564 แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการเผยแพร่องค์ความรู้สมุนไพรไทย และการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การแพทย์แผนไทย สมุนไพรไทย เป็นปัจจัยบวกสำคัญที่สร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน (Competitive Advantage) เนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญ เทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ทางการแพทย์ที่มีความทันสมัย โรงพยาบาลที่ได้รับมาตรฐานสากล มีประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ด้านภูมิปัญญาการแพทย์การรักษาโรค มีพืชสมุนไพรที่อุดมสมบูรณ์ รวมถึงสินค้าและบริการจากสมุนไพรที่มีความหลากหลาย (อุษณีย์ ผาสุข, ขวลิย์ ณ ถลาง, สุทธินันท์ พรหมสุวรรณ, และสหพันธ์ ตั้งเบญจสิริกุล, 2561)

รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง เพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว โดยจังหวัดปราจีนบุรี เป็นหนึ่งในจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรอง ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้สอดคล้องกับข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว ในข้อเสนอที่สาม พัฒนาเมืองรองที่มีศักยภาพให้เป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อาทิ เมืองสุขภาพและเมืองสมุนไพรน่าร่อง ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของสถานประกอบการและแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว (สำนักงบประมาณของรัฐบาล, 2564) สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 – 2570 อย่างไรก็ตาม ด้านการท่องเที่ยวของ

จังหวัดปราจีนบุรี ยังประสบกับปัญหาและอุปสรรคเพื่อพัฒนาให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่สำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษางานวิจัยในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี ได้เกิดข้อค้นพบที่แสดงถึงปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว โดย อุษณีย์ ฝาสุข และคณะ (2561) พบว่า ปัจจัยเชิงลบที่เป็นอุปสรรค คือ ขาดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในจังหวัดระหว่างธุรกิจเมืองสมุนไพรที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และลักษณะทางกายภาพบางอย่างเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ในขณะที่ จิตกา คุ่มเรือน, และ คณะ (2564) พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดปราจีนบุรี ควรให้ความสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วม ระหว่างคนในชุมชนในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว รวมถึงการออกแบบกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในจังหวัดปราจีนบุรี และนอกจากนี้ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี ปริญญาธ ธีรภัทรานันท์ และ วุฒิชชาติ สุนทรสมัย (2565) อธิบายว่า ศักยภาพการรวมกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของผู้ประกอบการ ศักยภาพการรวมกลุ่มวิสาหกิจของผู้มีส่วนได้เสีย และ ศักยภาพการรวมกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจการท่องเที่ยวด้านการบริหารจัดการ มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของการรวมกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการรวบรวมงานวิจัยในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรีสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน ต้องอาศัยภาคีเครือข่ายความร่วมมือของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว ผู้มีส่วนได้เสีย คนในชุมชนรวมทั้งการบูรณาการร่วมกันเพื่อพัฒนาให้จังหวัดปราจีนบุรีเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีภาพลักษณ์ชัดเจนด้านการท่องเที่ยว

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ปี 2566 – 2570 ในหมุดหมายการพัฒนาที่สอง มีเป้าหมายการพัฒนา raymond หมายสำคัญ คือ การเปลี่ยนการท่องเที่ยวไทยเป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม และบริการที่มีศักยภาพอื่น ส่งผลให้การท่องเที่ยวคุณภาพสูงมีบทบาทต่อเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ในทางกลับกันประเทศไทยยังไม่มีคำตอบชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมายการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ว่าคืออะไร และประกอบด้วยมิติใดบ้าง จากทัศนะของ Veilleux & Sarrasin (2025) อธิบายการท่องเที่ยวคุณภาพสูงของประเทศไทยว่า หมายถึงการท่องเที่ยวที่ถูกระบุโดยภาครัฐว่าเป็น “คุณภาพ” ผ่านความสามารถในการใช้จ่ายสูงของนักท่องเที่ยว แต่ในเชิงโครงสร้างกลับเป็นรูปแบบของความหรูหรา (Luxury Tourism) โดยใช้วาทกรรมความยั่งยืนเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับนโยบายเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดการกระจุกตัวของความมั่งคั่งและการกีดกันผู้ประกอบการท้องถิ่น ออกจากระบบเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ในขณะที่แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Strategic Plan 2016–2025) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวคุณภาพสูง หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าในแง่ประสบการณ์และวัฒนธรรม พร้อมกับสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม (Triple-bottom line

sustainability) สอดคล้องกับ องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ได้อธิบาย การท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยกล่าวว่า คุณภาพไม่ได้หมายถึงความหรูหรา (luxury) เท่านั้น แต่ ครอบคลุมถึง ความปลอดภัย ความสะอาด ความโปร่งใส ความแท้จริง (authenticity) และ ความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน จะเห็นได้ว่ารูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทของการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ควรมีคุณค่าในแง่ประสบการณ์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ชุมชนท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร หรือ Herbal Tourism เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นทางเลือก สำหรับการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ (New Normal Era) เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวปลายน้ำ สำหรับ ชุมชนท่องเที่ยว ที่มีวิถีชีวิตและภูมิปัญญาเกี่ยวข้องกับสมุนไพร มาเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว (Utama, et al., 2022) ในขณะที่ยังเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นการรวบรวมนำพืชที่มีสรรพคุณทางยา มีกลิ่นหอม มาใช้ประโยชน์ สร้างมูลค่าให้เกิดความยั่งยืน โดยพืชสมุนไพรนับว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่แสดงถึง ประเพณี ความสะดวกสบายทางชาติพันธุ์ (Vasiljević, D. et al., 2012) กิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงสมุนไพรที่น่าสนใจ เช่น การเดินชมสวนสมุนไพร การทำเครื่องสำอางสมุนไพร ต้มชา ทำผลิตภัณฑ์ สมุนไพร เรียนรู้การประกอบอาหารโดยใช้สมุนไพรท้องถิ่นที่มีประโยชน์และคุณค่าต่อสุขภาพร่างกาย เป็นต้น (Debbra Toria Nipo, Jennifer Chan Kim Lian, and Fiffy Hanisdah Saikim, 2021) โดยการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร โดยส่วนใหญ่ พบว่า เป็นการศึกษาโดยนักวิจัย ต่างประเทศ ทั้งนี้ประเทศไทยมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายด้านชีวภาพและโดดเด่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พืชสมุนไพรที่แสดงถึงภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ที่สำคัญ ที่มีศักยภาพสูงในการ ผลักดันการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยให้เป็นที่รู้จักในระดับสากล

ดังที่กล่าวไปข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เนื่องด้วยจังหวัดปราจีนบุรีเป็น พื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในด้านสมุนไพรไทย ความรู้ ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ได้รับการพัฒนาให้เป็น เมืองสมุนไพรนาร่อง ตามแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยสมุนไพรไทย อีกทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ในด้านการท่องเที่ยวไทย เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและ ความยั่งยืน ร่วมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง เพิ่มรายได้ ส่งเสริมศักยภาพของวิสาหกิจ ชุมชนท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว ซึ่งจังหวัดปราจีนบุรี เป็นหนึ่งในเมืองรองการท่องเที่ยว ที่มีทรัพยากรและศักยภาพที่จะพัฒนา แต่ยังคงขาดการพัฒนา จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรจังหวัดปราจีนบุรี ก่อให้เกิดมิติใหม่ทางการท่องเที่ยวที่สร้างการรับรู้และสร้างภาพลักษณ์จุดหมายปลายทาง

ท่องเที่ยวที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ผลจากการศึกษาจะส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ แก่เศรษฐกิจระดับฐานราก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ประกอบการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรให้สามารถสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ่านการท่องเที่ยวทั้งระบบห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และ ปลายน้ำ นอกจากนี้ ยังสามารถเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในพื้นที่อื่นทั่วประเทศ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติในระดับต่าง ๆ ที่ต้องการให้รูปแบบการท่องเที่ยวของไทยมุ่งสู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยสร้างคุณค่าต่อทรัพยากรของชาติให้ยั่งยืน

2. คำถามการวิจัย

1. ความหมายและคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี เป็นอย่างไร
2. ปัจจัยที่ทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงมีอะไรบ้าง
3. แนวทางการพัฒนาความสำเร็จการจัดการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีที่สามารถนำไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะและการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

4. สมมติฐานของการวิจัย

H0: โมเดลตามสมมติฐานแต่ละด้านของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงมีองค์ประกอบสอดคล้องกับโมเดลเชิงประจักษ์

H1: โมเดลตามสมมติฐานแต่ละด้านของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงมีองค์ประกอบไม่สอดคล้องกับโมเดลเชิงประจักษ์

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ ค้นคว้า และเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีที่จะนำไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ วารสาร รายงานการวิจัย ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และ ข้อมูลด้านสถิติที่สำคัญจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมาใช้ในการกำหนดคำถามการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละขั้นตอนรวมถึงการนำไปใช้ในการตรวจสอบตามหลักทฤษฎีสามเสา และการอภิปรายผล

5.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการศึกษาด้วยเทคนิคการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มประชากรที่แตกต่างกัน ดังนี้

5.2.1 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมวิจัย (Participant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) กับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จำนวน 1 คน บุคลากรทางการแพทย์จำนวน 1 คน นักวิชาการด้านสุขภาวะ จำนวน 1 คน นักวิชาการเกษตรจำนวน 1 คน นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจำนวน 1 คน นักวิชาการด้านการตลาดท่องเที่ยวจำนวน 1 คน หน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี 1 คน และหน่วยงานภาคเอกชน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร จำนวน 3 คน ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ จำนวน 3 คน ราษฎรชุมชน ที่เชี่ยวชาญเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร จำนวน 1 คน ผู้ประกอบการธุรกิจนันทนาการ จำนวน 1 คน ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 17 คน

การวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้มีส่วนได้เสีย (Stake-holder) ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรี รวมถึงตัวแทนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี โดยเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์หรือได้รับความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร จำนวนรวมทั้งสิ้น 17 คน ใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus group) ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย

สาธารณสุขจังหวัดปราจีนบุรี บุคลากรทางการแพทย์ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดปราจีนบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่กำกับดูแลพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี นักวิชาการเกษตร นักพัฒนาชุมชน บุคลากรโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรที่เชี่ยวชาญด้านสมุนไพร นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นักวิชาการด้านการตลาดการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านการจัดการท่องเที่ยว หน่วยงานภาคเอกชน และชุมชน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการอาหารและเครื่องดื่มที่ชูจุดเด่นเรื่องสมุนไพรไทย ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ที่มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับสมุนไพรไทย ได้แก่ ชุมชนบ้านดงโฮมสเตย์ อำเภอสรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี และ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกสมุนไพรบ้านดงบัง อำเภอมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี และ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีประสบการณ์ท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรีโดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับสมุนไพรไทยเป็นหลัก รวมผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่มทั้งสิ้น 17 คน

5.2.2 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดปราจีนบุรี และมีประสบการณ์ท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับสมุนไพรไทย เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple sampling method) โดยการกำหนดขนาดตัวอย่างตามแนวทางของ แฮร์และคณะ (Hair et al., 2010) ที่เสนอให้พิจารณาจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการนำไปวิเคราะห์ควบคุมคู่กับการพิจารณาขนาดกลุ่มตัวอย่าง หากค่าพารามิเตอร์ที่ใช้วัดมีจำนวนมากจำเป็นต้องใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากตามด้วยเช่นกัน ซึ่งจำนวนตัวแทนที่เหมาะสมในการนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนั้นต้องมีอัตราส่วนอย่างน้อยจำนวน 10 ต่อ 1 พารามิเตอร์ ตามจำนวนข้อคำถามเมื่อนำไปคูณ 10 เท่าจะเท่ากับจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

5.2.3 ขอบเขตด้านสถานที่และเวลา

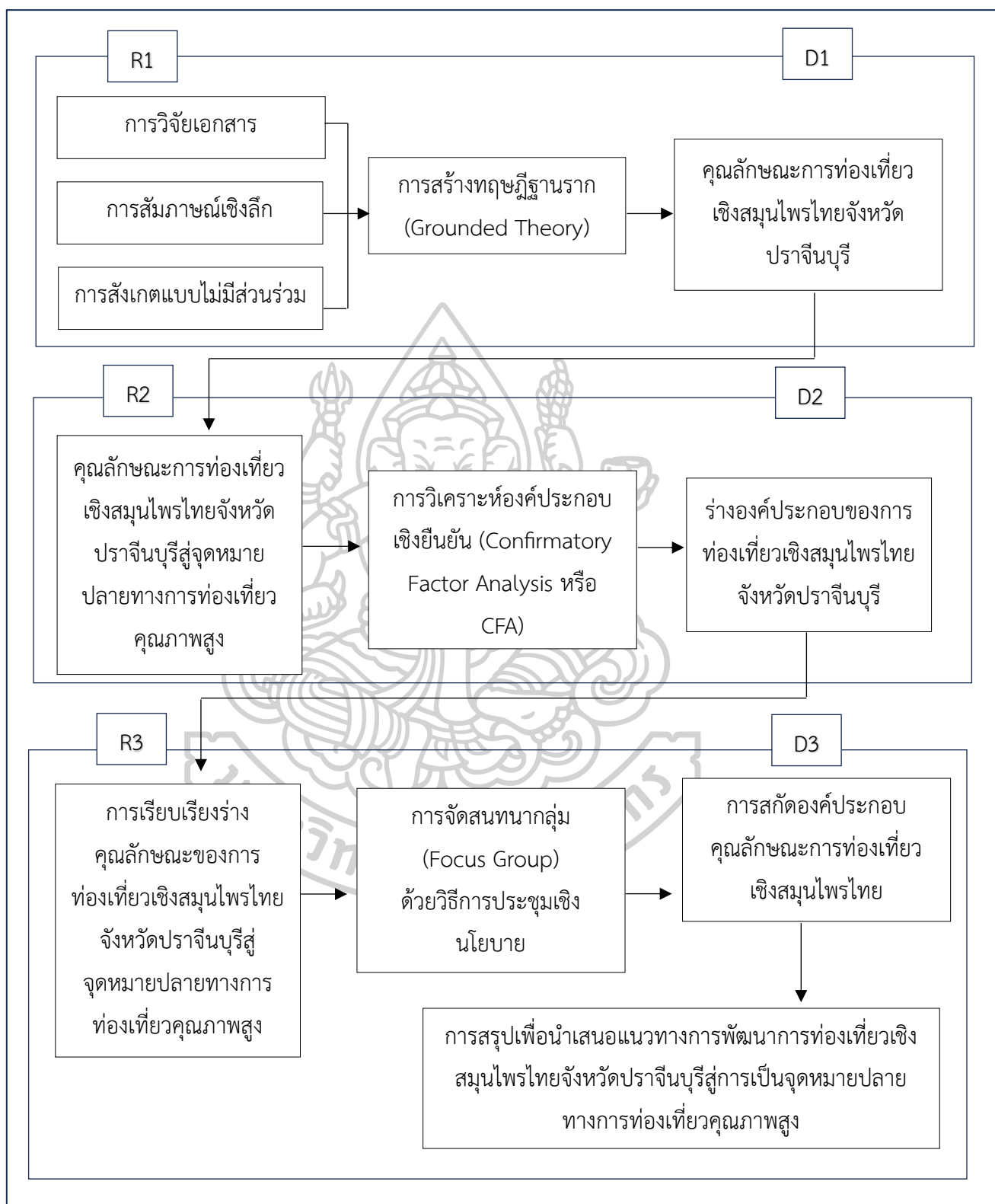
การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาเป็นจังหวัดปราจีนบุรี เนื่องจากเป็นหนึ่งในจังหวัดนำร่องในโครงการตามแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาเมืองสมุนไพร (Herbal City) ของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดปราจีนบุรีมีความพร้อมและศักยภาพในการเป็นเมืองสมุนไพรลำดับต้น ๆ ของประเทศไทย (กรมการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก, 2564) จึงมีความเหมาะสมในการเป็นพื้นที่ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ประกอบกับ ความมีชื่อเสียงด้านภูมิปัญญาการรักษาโรคด้วยการแพทย์แผนไทย รวมทั้ง มีเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจผู้ปลูกพืชสมุนไพรที่มีศักยภาพสูง ส่วนกรอบระยะเวลา ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาตั้งแต่ เดือนมีนาคม 2567 ถึง เดือนกันยายน 2568 เป็นระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน โดยการเก็บข้อมูลแบบภาคตัดขวาง (Cross Section Data) โดยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม 2567

ถึง เดือน ธันวาคม 2567 และ การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการแจกแบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีประสบการณ์ท่องเที่ยวเกี่ยวกับสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรี ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม 2568 ถึง เดือน สิงหาคม 2568

6. การออกแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง” เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) ซึ่งใช้กระบวนการค้นคว้าวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบผสมผสาน โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเชิงขั้นตอน แสดงในภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงขั้นตอน

ที่มา: สรุปและสังเคราะห์โดยผู้วิจัย

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดเชิงขั้นตอนของการวิจัยครั้งนี้ แบ่งขั้นตอนออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรกงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) จากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ ประชาชนผู้เชี่ยวชาญเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร และผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว เพื่อศึกษารูปร่างการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ขั้นตอนที่สอง ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์ท่องเที่ยวดังกล่าว โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ด้วยการวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis หรือ CFA) เพื่อวิเคราะห์และสกัดตัวแปรที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนแรกเพื่อจัดกลุ่มตัวแปร และได้ร่างองค์ประกอบของคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง และขั้นตอนที่สาม เป็นการจัดประชุมเชิงนโยบายโดยการนำร่างองค์ประกอบของคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงเข้าสู่การประชุม โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำเสนอรูปแบบและแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ประโยชน์ทางวิชาการ

7.1.1 ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถเป็นองค์ความรู้ใหม่ด้านการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย นับว่าเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมาช้านานและเป็นมรดกอันล้ำค่าที่อยู่คู่กับประเทศไทย ผ่านการนำสมุนไพรมาใช้ในการบริโภค รักษาโรค และส่งเสริมสุขภาพ เป็นแนวทางสำหรับการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยมีสมุนไพรไทยเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ในด้าน การเรียนการสอนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ให้กับกลุ่มนักเรียน นักศึกษา รวมถึงผู้ที่มีความสนใจด้านพืชสมุนไพรไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น แม้กระทั่งผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สามารถเข้าใจถึงองค์ประกอบและรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เห็นทิศทาง แนวโน้มของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่มีบทบาทสำคัญ ช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

7.1.2 ผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ที่หน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลด้านการท่องเที่ยว และสถาบันการศึกษา จะสามารถนำไปวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจหรือผู้วิจัยในการนำไปศึกษาเพื่อต่อยอดการพัฒนา

7.1.3 ผลของการวิจัย ครั้งนี้เป็นแนวทางกำหนดมาตรฐาน รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย โดยจังหวัดปราจีนบุรีเป็นต้นแบบในการต่อยอดพัฒนาให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในพื้นที่อื่นของประเทศไทยเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยให้เติบโตและสร้างมูลค่าต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไป

7.2 ประโยชน์ต่อการนำไปใช้

7.2.1 ผลจากการวิจัยครั้งนี้ นำไปสู่องค์ความรู้ด้านรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย สามารถนำไปสู่การสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง สอดคล้องกับ แผนงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ เป็นแนวทางที่นำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ นโยบาย ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดรายได้ส่งเสริมศักยภาพของชุมชน ผู้ประกอบการในการเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถนำมาต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่ม และยังสามารถอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพืชสมุนไพรให้คงอยู่ต่อไป

7.2.2 หน่วยงานภาครัฐสามารถนำข้อมูลรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย กำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบยั่งยืน โดยจังหวัดปราจีนบุรีเป็นต้นแบบพัฒนาไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง สามารถวางยุทธศาสตร์จัดสรรงบประมาณ วางแผนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่รองรับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรไทยที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศไทย

7.2.3 ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว สามารถนำข้อมูลรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยไปต่อยอด ในการออกแบบผลิตภัณฑ์หรือรายการนำเที่ยวให้มีเอกลักษณ์และสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย รวมถึงสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร โดยผู้ประกอบการจะมีความเข้าใจในพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เพื่อให้บริการการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรที่ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมถึงการให้บริการที่มีประสิทธิภาพสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว นำมาสู่การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ และการบอกต่ออย่างกว้างขวาง

7.2.4 ข้อมูลจากการวิจัย เป็นประโยชน์ต่อการสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ลดการพึ่งพาตลาดและการผูกขาดจากพ่อค้าคนกลาง โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเองตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และ ปลายน้ำ แปลงปลูกพืชสมุนไพร ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่นำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ รวมถึงบริการทางการท่องเที่ยว อาทิ อาหารและเครื่องดื่มที่มีวัตถุดิบหลักนำมาจากพืชสมุนไพรที่เกษตรกรปลูกเอง การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรโดยให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรโดยให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ที่พิเศษ สามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์และได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอีกด้วย

8. นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร (Herbal Tourism) หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมาจากสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี โดยนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับสมุนไพรไทย เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพร อาหารและเครื่องดื่มที่มีวัตถุดิบหลักมาจากพืชสมุนไพร การเยี่ยมชมแปลงปลูกพืชสมุนไพร กิจกรรมการแปรรูปสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์ เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร เป็นต้น โดยกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรหลัก ๆ ในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี ได้รับการยอมรับว่าเป็นเมืองสมุนไพรต้นแบบแห่งหนึ่งของประเทศไทย คุณลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ ด้านสุขภาพและความปลอดภัย ด้านการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านประสบการณ์ ด้านความมีเอกลักษณ์ และ ด้านโภชนาการ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทาง จัดการโดยชุมชนสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีเพื่อชุมชน ในขณะเดียวกันชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นเจ้าของสิทธิขับเคลื่อนและจัดการดูแลการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุดครอบคลุมทุกมิติไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรท้องถิ่น ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวโดยมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมเป็นเป้าหมายหลัก สร้างความสมดุลทั้งร่างกายและจิตใจ โดยอาศัยช่วงเวลาเดินทางพักผ่อน พร้อมทำกิจกรรมเพื่อสุขภาพไปพร้อมกัน อาทิ เข้ารับบริการตรวจสุขภาพ การทำสปา การฟื้นฟูบำรุงผิวพรรณ การนวด การทำกายภาพบำบัด เข้าร่วมกิจกรรมฝึกโยคะ เข้ารับการบำบัดรักษาโรค รับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งจังหวัดปราจีนบุรีมีความพร้อมในด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบองค์รวม หรือ

Wellness Tourism อย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นเมืองหนึ่งในเมืองสมุนไพรต้นแบบ ที่ได้มีการศึกษาวิจัยและพัฒนาสมุนไพรไทยมาเป็นระยะเวลานาน ทำให้จุดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดปราจีนบุรี และมีพืชสมุนไพรไทยเป็นปัจจัยสำคัญ

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Argo Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งมีกิจกรรมด้านการเกษตรที่ทำให้นักท่องเที่ยวที่มาสัมผัสเกิดความเพลิดเพลิน ได้รับประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตเกษตรกรและชุมชน เช่น การเพาะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การแปรรูปผลผลิต เป็นต้น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังได้เรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของชาวชุมชนในเรื่องเกษตรกรรม ซึ่งนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการสัมผัสประสบการณ์ผ่านกิจกรรมทางการเกษตร อาทิ การเก็บผลผลิต การทดลองปลูกพืช การให้อาหารสัตว์ การประกอบอาหารจากวัตถุดิบในชุมชน ทั้งนี้หากเป็นชุมชนที่ปลูกพืชสมุนไพรของจังหวัดปราจีนบุรี นักท่องเที่ยวจะได้มีโอกาสเรียนรู้พืชสมุนไพรชนิดต่าง ๆ สรรพคุณทางยา มีส่วนร่วมในการเก็บผลผลิต แปรรูป ประชุมอาหารและเครื่องดื่มจากพืชสมุนไพรที่เก็บจากแปลงปลูก อันเป็นการมอบประสบการณ์พิเศษให้กับนักท่องเที่ยวที่ได้สัมผัส

เมืองสมุนไพร (Herbal City) หมายถึง จังหวัดที่มีศักยภาพพัฒนาสมุนไพรไทยตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ในการปลูกพืชสมุนไพร แปรรูป สร้างมูลค่าเพิ่มในมิติด้านเศรษฐกิจให้กับพืชสมุนไพรท้องถิ่น และเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันทางเศรษฐกิจระดับประเทศ โดยแผนแม่บทการพัฒนาสมุนไพรไทยฉบับแรก ได้กำหนดจังหวัดนำร่องเมืองสมุนไพรต้นแบบ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดสกลนคร จังหวัดปราจีนบุรี และ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งจังหวัดปราจีนบุรีมีโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เป็นกำลังสำคัญในการวิจัยและพัฒนาพืชสมุนไพร นำมาผสมผสานการการรักษาโรคในปัจจุบัน เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพืชสมุนไพร ด้วยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ส่งเสริมสุขภาพและมีการวางจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ และหมุนเวียนในระดับชุมชนอย่างยั่งยืน

นักท่องเที่ยว (Tourists) หมายถึง บุคคลสัญชาติไทยที่เดินทางออกจากที่อยู่อาศัยของตนเอง ไม่ว่าจะมีการพักค้างคืนในแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่ก็ตาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อท่องเที่ยวพักผ่อน ยังสถานที่ต่าง ๆ โดยมีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว คือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสมุนไพรไทยในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร บ้านเล่าเรื่องเมืองสมุนไพรปราจีนบุรี ภูมิภูเบศรศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางตะชะ วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ตำบลเขาไม้แก้ว วิสาหกิจชุมชนสมุนไพรบ้านดงบัง และ วิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์บ้านดง

จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว (Tourism Destination) หมายถึง สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวผ่านสำคัญที่เป็นสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรี เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการมาสัมผัส เยี่ยมชม และได้รับประสบการณ์พิเศษจากการท่องเที่ยว ซึ่งในจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวอาจจะประกอบไปด้วยพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

และสวยงาม เป็นแหล่งวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า หรือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญด้านต่าง ๆ ตามความสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวและย่อมมีการทำกิจกรรม และเกิดการใช้จ่ายส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจภายในชุมชนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) หมายถึง การประเมินโดยรวมของนักท่องเที่ยวต่อความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี โดยเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ได้รับกับสิ่งที่เสียไป ทั้งในมิติของมูลค่าด้านอรรถประโยชน์ เช่น คุณภาพ ประสิทธิภาพ และมาตรฐานของบริการด้านสุขภาพและสมุนไพร ความคุ้มค่าด้านอารมณ์ และความรู้สึก ความพึงพอใจ ความสุข ความผ่อนคลาย และความภาคภูมิใจที่ได้สัมผัสภูมิปัญญาไทย ความคุ้มค่าด้านสังคม การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความคุ้มค่าด้านการเงิน สะท้อนการรับรู้ถึงราคาที่เหมาะสมเมื่อเทียบกับคุณภาพและประโยชน์ที่ได้รับโดยรวม ทั้งนี้ การรับรู้คุณค่าของนักท่องเที่ยว จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ และการเผยแพร่ประสบการณ์เชิงบวกต่อการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี โดยการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ได้แก่ คุณค่าด้านอรรถประโยชน์ คุณค่าด้านการเงิน คุณค่าด้านอารมณ์และความรู้สึก และ คุณค่าด้านสังคม

การท่องเที่ยวคุณภาพสูง (High-quality Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการดูแลสิ่งแวดล้อม ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้รับผลประโยชน์จากสมุนไพรของจังหวัดปราจีนบุรี เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวพำนักรในแหล่งท่องเที่ยวยาวนานขึ้น เกิดการใช้จ่ายเพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งการท่องเที่ยวคุณภาพสูงถูกบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ปี 2566 – 2570 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในหมุดหมายการพัฒนาที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน โดยมีเป้าหมายการพัฒนาารายหมุดหมาย ที่สำคัญหมุดหมายหนึ่ง ได้แก่ การเปลี่ยนการท่องเที่ยวไทยเป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม และบริการที่มีศักยภาพอื่น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว โดยจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และ ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลสภาพทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดปราจีนบุรี
2. ทฤษฎีและแนวคิดฐานทรัพยากร (Resource-Based View: RBV)
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM)
4. แนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว (Components of Tourism)
5. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism)
6. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT)
7. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism)
8. แนวคิดเกี่ยวกับสมุนไพรไทย (Thai Herbal Concept)
9. แนวคิดการรับรู้คุณค่า (Perceived Value)
10. แนวคิดภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว (Destination Image)
11. แนวคิดการท่องเที่ยวคุณภาพสูง (High Quality Tourism)

1. ข้อมูลสภาพทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดปราจีนบุรี

ข้อมูลจากแผนพัฒนาจังหวัดปราจีนบุรี ฉบับ พ.ศ. 2566 – 2570 ซึ่งจัดทำโดย กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี กล่าวว่า “เมืองปราจีน” เป็นชื่อที่เรียกกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และยังคงมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เรียกว่า “เมืองปราจีน” หรือ “มณฑลปราจีน” จวบจนสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดระเบียบการปกครองแผ่นดินตามแบบต่างประเทศมณฑลปราจีน ได้ถูกยุบเลิกลงมีฐานะเป็นเพียงหัวเมืองเมืองหนึ่งต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนคำว่า “เมือง” เป็น “จังหวัด” จึงมีชื่อเรียกใหม่ว่า “จังหวัดปราจีนบุรี” โดยเป็นจังหวัดที่มีการทำเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปเป็นจุดเด่นของจังหวัด ด้วยลักษณะภูมิศาสตร์และภูมิอากาศที่เอื้อต่อการทำเกษตรกรรม ซึ่งร้อยละ 70 ของพื้นที่ตอนล่างเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำปราจีนบุรีไหลผ่าน มีลักษณะกลุ่มดินที่อุดมสมบูรณ์ คือ กลุ่มดินนาเหมาะแก่การปลูกข้าวและ ไม้ผล และกลุ่มดินไร่เหมาะแก่การปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง และพืชไร่อื่น ๆ ดังนั้น จังหวัดปราจีนบุรีจึงเป็นจังหวัดที่มีต้นทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติและองค์ความรู้ด้านสมุนไพรโบราณ และ

หายากเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานตั้งแต่ สมัยทวารวดี จึงทำให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้และสายพันธุ์สมุนไพรมรดกจากคนพื้นเมืองและ ประชาชนชาวบ้านจำนวนมาก โดยสมุนไพรมรดกที่มีความโดดเด่นและสำคัญของจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ ข้าวเย็นเหนือ ตะไคร้ต้น ย่านางแดง หমান้อย โคลาน พญาท้าวสะเฒ่า พญาเสือโคร่ง ม้ากระทืบโรง เป็นต้น

ด้านการเกษตรกรรม นอกเหนือจากพืชสมุนไพรมรดกแล้ว ยังนิยมทำสวนผลไม้ ซึ่งผลผลิตที่ได้มีคุณภาพรสชาติดี เป็นที่ต้องการของตลาด เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด และ กระท้อน เป็นต้น และในด้านการท่องเที่ยว จังหวัดปราจีนบุรี เป็นดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดี จนถึงสมัยลพบุรีประมาณ 800 ปีก่อน ปรากฏหลักฐานเป็นซากเมืองโบราณที่เรียกว่า “เมืองศรีมโหสถ” ที่ตำบลโคกบ่อ อำเภอสรีมโหสถ และทางดานทิศตะวันออกของเมืองศรีมโหสถ ที่บริเวณบ้านโคกขวาง อำเภอสรีมโหสถ มีชุมชนโบราณที่มีอายุรวมสมัยเดียวกันกับเมือง ศรีมโหสถ อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง เหมาะแก่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติปางสีดา และอุทยานแห่งชาติทับลาน ซึ่งได้รับการจัดอันดับว่าเป็นแหล่งโอโซนอันดับ 7 ของโลก และปัจจุบันองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นผืนปามรดกโลก รวมถึงบริการสุขภาพของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ได้มีการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรมรดกจำหน่ายทั้งภายในและต่างประเทศ มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในด้านคุณภาพ และบริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อต่อยอดสมุนไพรมรดกและการแพทย์แผนไทย ที่ได้รับการยอมรับอีกด้วย เห็นได้จากการได้รับเลือกให้เป็น 1 ใน 4 จังหวัดนำร่อง เมืองสมุนไพรมรดกแบบ ตามแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยสมุนไพรมรดกไทย ดังนั้นสำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี จึงได้ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จัดทำแผนแม่บทเมืองสมุนไพรมรดกจังหวัดปราจีนบุรี โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์

“ปราจีนบุรีเมืองสมุนไพรมรดก” เป็นจุดหมายของการดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรมรดก และแพทย์แผนไทยที่มีชื่อเสียงระดับภูมิภาคอาเซียน มุ่งเน้นการให้บริการที่มีคุณค่าอย่างครบวงจร ตั้งแต่ การเป็นแหล่งวัตถุดิบชั้นยอด การให้บริการสุขภาพแผนไทยที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยมีแบบแผนในการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการร่วมคิดร่วมพัฒนา ของทั้งภาครัฐ ชุมชน และ เอกชนในพื้นที่

2. พันธกิจ

2.1 พัฒนาสมุนไพรมรดกแบบครบวงจรในระดับจังหวัดตั้งแต่ ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยมีความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ชุมชน และภาคเอกชน

2.2 ส่งเสริมเศรษฐกิจของเกษตรกรทางเลือก ส่งเสริมการนำสมุนไพรไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยผ่านวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มธุรกิจท้องถิ่นที่มีศักยภาพ รวมทั้งนำไปใช้ในการพัฒนาฯ และ ผลิตภัณฑ์สุขภาพในสถานบริการสาธารณสุข

2.3 ผลักดันให้เกิดความเป็นเจ้าของ และ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตามแนวนโยบายประชารัฐ โดยมีจังหวัดเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก และเป็นโครงการนำร่องเพื่อเป็นตัวอย่างของการพัฒนาสมุนไพรครบวงจรในระดับจังหวัด ผลักดันให้เกิดความเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

3. บริบทและห่วงโซ่คุณค่าในการพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดปราจีนบุรี

การพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดปราจีนบุรีมุ่งให้บริการแก่ผู้รับประโยชน์ 3 ระดับ คือ คนปราจีนบุรี คนไทย และคนต่างชาติ โดยนำเสนอผลผลิต 2 กลุ่ม ได้แก่ การบริการแพทย์แผนไทย และสมุนไพร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งมีบริบทการพัฒนาเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ การพัฒนา ระดับต้นทาง การพัฒนาระดับกลางทาง และการพัฒนาระดับปลายทาง โดยการมีส่วนร่วมของ ทุกภาคส่วน

3.1 การพัฒนาในระดับต้นทางจะให้ความสำคัญกับสมุนไพรที่ครอบคลุม ตั้งแต่ การพัฒนาฐานข้อมูล และรวบรวมพันธุ์สมุนไพรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และใกล้สูญพันธุ์ การยกระดับความสามารถของเกษตรกรในเรื่องวิทยาการเพาะปลูก วิทยาการเก็บเกี่ยว และ การตลาดสำหรับวัตถุดิบสมุนไพร ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความมั่นคงในปริมาณสำรองวัตถุดิบสมุนไพร จำเป็นต้องมีการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งพันธุ์สมุนไพร เครื่องมือ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกระบวนการ และแหล่งจัดเก็บวัตถุดิบสมุนไพรที่มีมาตรฐาน ตลอดจน การพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชนทุกระดับ ได้แก่ เยาวชน แม่บ้าน และผู้สนใจต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเสริมพลัง (Empowerment) ให้ประชาชนสามารถป้องกัน และรักษาสุขภาพตนเองด้วยสมุนไพร

3.2 การพัฒนาในระดับกลางทางจะครอบคลุมตั้งแต่การนำวัตถุดิบสมุนไพรเข้าสู่กระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร วิธีการใช้ และผลที่ได้รับจากการใช้ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร การนำต้นแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่เกิดขึ้นใหม่เข้าสู่กระบวนการผลิต และ การจำหน่าย รวมไปถึงการยกระดับบริการสุขภาพด้านการแพทย์แผนไทยและยาสมุนไพร ทั้งในส่วนของโรงพยาบาล และเครือข่ายผู้ให้บริการทางการแพทย์

3.3 การพัฒนาในระดับปลายทางจะมุ่งเน้นการขยายโอกาสและการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผู้ประกอบการในธุรกิจท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ ผู้ประกอบการร้านอาหารสุขภาพ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สินค้าสมุนไพร และ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ การขับเคลื่อนในการพัฒนาระดับต้นทาง การพัฒนาระดับกลางทาง และ การพัฒนาระดับปลายทางให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความต่อเนื่องนั้น จำเป็นต้องมีแผนแม่บท

และแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน รวมถึงการมีทรัพยากรที่เพียงพอทั้งในด้านงบประมาณและ บุคลากร ตลอดจนมีการบูรณาการของภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ทั้งส่วนราชการ ชุมชนท้องถิ่น และ ภาคเอกชน

เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องและเกิดประสิทธิภาพ แผนพัฒนาจังหวัดปราจีนบุรี ฉบับ พ.ศ. 2566 – 2570 ซึ่งจัดทำโดย กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัด ปราจีนบุรี ได้กำหนดวิสัยทัศน์ ภายใต้แนวคิดที่ว่า ปราจีนบุรีเมืองน่าอยู่ เศรษฐกิจสร้างคุณค่า และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Prachinburi as a livable city leading to valuable economy attaining sustainable development goals) โดยกำหนดประเด็นการพัฒนาจังหวัดออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) สังคมที่มีคุณภาพ เป็นเมืองแห่งความสุข ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) พัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมปราจีนบุรีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและเป็นการหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของภาคตะวันออกอย่างยั่งยืน 3) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตภาคการเกษตรและสมุนไพร สู่มาตรฐานความปลอดภัยและเชื่อมโยงการตลาด 4) บูรณาการและยกระดับการจัดการท่องเที่ยวคุณภาพเชิงสุขภาพ เชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม และ เชิงนิเวศ ในจังหวัดปราจีนบุรี และ 5) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสมดุลและยั่งยืนโดย การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งแผนพัฒนาจังหวัดฯ ฉบับนี้ จะเป็นเครื่องมือหลักสำคัญที่ช่วยให้เกิดแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนและผลักดันให้การดำเนินการในโครงการต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายตาม ประเด็น การพัฒนา เกิดผลลัพธ์และผลสัมฤทธิ์ เพื่อการพัฒนาจังหวัดปราจีนบุรีให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน พร้อม ยกระดับคุณภาพชีวิตและมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรีให้สูงขึ้น

1.1 แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดปราจีนบุรี

ด้านการท่องเที่ยว จังหวัดปราจีนบุรีมีศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นและหลากหลาย ทั้งที่มีเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมและประเพณี แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยแหล่งท่องเที่ยวหลาย ๆ แห่งสามารถดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติให้เดินทางมาท่องเที่ยวได้เกือบตลอดทั้งปี ตาม ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รวบรวมแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดปราจีนบุรี

ประเภทของแหล่ง ท่องเที่ยว	สถานที่ท่องเที่ยว	ช่วงเวลาที่เหมาะสม ในการท่องเที่ยว
1.แหล่งท่องเที่ยวเชิง นิเวศ/แหล่ง ท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติ	1.1 อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ 1.2 อุทยานแห่งชาติทับลาน 1.3 แก่งหินเพิง 1.4 น้ำตกเหวนรก และ น้ำตกเหวสุวัต 1.5 อ่างเก็บน้ำนฤปดินทรจินดา โครงการห้วยสโงอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ 1.6 วนอุทยานเขาอีโต้	ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี ก.ค. - ต.ค. ก.ค. - ต.ค. ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี
2.แหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมและ ประเพณี	2.1 พิพิธภัณฑสถานบ้านไทยพวน 2.2 เทศกาลมาฆบูชาปราจีน ณ วัดสระมรกต 2.3 พระพุทธทวาราวดีศรีปราจีนสิรินธรโลกนาถ ณ วนอุทยาน เขาอีโต้	ตลอดทั้งปี ก.พ. - มี.ค. ตลอดทั้งปี
3.แหล่งท่องเที่ยวเชิง ประวัติศาสตร์	3.1 กลุ่มโบราณสถานเมืองศรีมโหสถ 3.2 ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบ ศร 3.3 วัดแก้วพิจิตรพระอารามหลวง 3.4 ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช 3.5 ศาลพระหลักเมือง 3.6 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี 3.7 พิพิธภัณฑพระครูอุทัยธรรมธารี	ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี
4.แหล่งท่องเที่ยวเชิง นันทนาการ	4.1 ศูนย์ฝึกกีฬาทางอากาศเขาหัวเอน 4.2 พิพิธภัณฑอยู่สุขสุวรรณ 4.3 เดอะ เวโรน่า แอท ทับลาน 4.4 สวนไดโนเสาร์ปราจีนบุรี 4.5 กองพันเขาอีโต้	ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี
5.แหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตร	5.1 แหล่งผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ บ้านไฉ่ บ้านตัน 5.2 เมืองไม้ดอกไม้ประดับเฉลิมพระเกียรติบ้าน ดงบัง 5.3 โครงการพัฒนาสวนพระองค์ตำบลบางแตน	ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี ตลอดทั้งปี

ตารางที่ 1 รวบรวมแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดปราจีนบุรี (ต่อ)

ประเภทของแหล่ง ท่องเที่ยว	สถานที่ท่องเที่ยว	ช่วงเวลาที่เหมาะสม ในการท่องเที่ยว
6.แหล่งท่องเที่ยวเชิง สุขภาพ	6.1 พิพิธภัณฑ์การแพทย์แผนไทย โรงพยาบาล เจ้าพระยาอภัยภูเบศร	ตลอดทั้งปี
	6.2 กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง	ตลอดทั้งปี
	6.3 ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและ ภูมิปัญญาสุขภาพบางเดชะ	ตลอดทั้งปี
	6.4 อภัยภูเบศร เดย์ สปา โรงพยาบาลเจ้าพระยา อภัยภูเบศร	ตลอดทั้งปี
	6.5 บ้านเล่าเรื่องเมืองสมุนไพรจังหวัดปราจีนบุรี	ตลอดทั้งปี

ที่มา: แผนพัฒนาจังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2566 – 2570 สำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี

จากตารางที่ 1 แสดงข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของจังหวัดปราจีนบุรี โดยแบ่งออกเป็น 6 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ/แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จากความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และความโดดเด่นเรื่องภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เป็นแหล่งเผยแพร่องค์ความรู้ที่สำคัญ เกิดการต่อยอดด้านการท่องเที่ยว โดยมีสมุนไพรไทยเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่ง ส่งผลให้จังหวัดปราจีนบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่โดดเด่น

2. ทฤษฎีและแนวคิดฐานทรัพยากร (Resource-Based View: RBV)

มุมมองฐานทรัพยากร (Resource-Based View: RBV) นับว่าเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเชิงกลยุทธ์เริ่มต้นในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการบริหารจัดการทรัพยากรในองค์กร เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน ความพร้อมของทรัพยากรภายในองค์กรนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการเติบโตขององค์กร ดังนั้นทฤษฎีมุมมองฐานทรัพยากรหรือ RBV กล่าวถึงกรอบทางทฤษฎีที่ใช้อธิบายความสำเร็จในการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน (Competitive Advantage) เพื่อความยั่งยืน ทั้งนี้องค์กรต่าง ๆ ต้องการช่องทางในการขยายฐานทรัพยากรเพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ในการที่ทรัพยากรจะดำรงอยู่ได้ จำเป็นที่จะต้องขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรนั้นด้วย จะต้องอาศัยความเข้าใจใน

วิธีเชิงสัมพันธ์ที่พัฒนาขึ้นระหว่างองค์การและทรัพยากร จะต้องผสมผสานวิธีการบริหารที่หลากหลายรูปแบบ โดยการมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมและความสัมพันธ์ของการทำงานร่วมกัน (Gibson et al., 2021) ให้ทรัพยากรนั้นเกิดประโยชน์อย่างสูงสุดแก่องค์การ

ความสำคัญของมุมมองฐานทรัพยากร (Resource-Based View: RBV) ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางให้เป็นที่ยอมรับในแวดวงทางธุรกิจ (Wernerfelt, 1984) เนื่องจากนักธุรกิจมองว่าความพร้อมของทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญ เมื่อกล่าวถึงการที่ธุรกิจให้ความสนใจในเรื่องทรัพยากรพบว่าสามารถทำให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน หรือในการดำเนินการด้านธุรกิจ ส่งผลให้เล็งเห็นว่า ควรพิจารณาให้ความสำคัญกับทรัพยากร (Resources) ที่มีอยู่แทนการพิจารณาการแข่งขันด้านต้นทุนกับตัวผลิตภัณฑ์ของคู่แข่งกัน เพื่อให้เกิดความแตกต่างจากคู่แข่ง โดยการวางแผนและบริหารจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อมภายนอก (Wernerfelt, 1984)

Barney (1991) ได้เสนอว่าลักษณะที่สำคัญของทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ ที่จะส่งผลให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันนั้นแบ่งออกได้เป็น 4 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ 1) ทรัพยากรนั้นต้องมีคุณค่าต่อการดำเนินธุรกิจและการแข่งขันอย่างแท้จริง (Valuable Resources) 2) ทรัพยากรนั้นต้องหายาก (Rare Resources) 3) ทรัพยากรเหล่านั้นจะต้องมีความโดดเด่นที่ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ (Imitate resources) 4) ทรัพยากรเหล่านั้นไม่สามารถหาทดแทนได้ (Non-substitutable Resources)

นอกจากนี้การดำเนินธุรกิจขององค์การเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ธุรกิจจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการเข้าใจหรือนำเอากลยุทธ์ไปใช้เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพให้ตรงตามความต้องการของลูกค้ามากที่สุด หากผู้ประกอบการหรือองค์การไม่สามารถสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นแก่ทรัพยากรของตนได้แล้ว เท่ากับว่าทรัพยากรที่มีอยู่นั้นจะไม่สามารถก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ แม้ว่าทรัพยากรเหล่านั้นจะมีคุณสมบัติด้านอื่นอย่างครบถ้วนก็ตาม (Barney, 1991) โดยการสร้างมูลค่าของธุรกิจแสดงตามภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 การสร้างมูลค่าของธุรกิจเพื่อความได้เปรียบ

ที่มา: Anantadjaya and Yudha (2013)

จากภาพที่ 2 การที่ธุรกิจจะสามารถสร้างมูลค่าให้เกิดขึ้นแก่ลูกค้าได้นั้น องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องเริ่มต้นจากปัจจัยการผลิตในการดำเนินธุรกิจของตน แบ่งปัจจัยการผลิตออกเป็นสองส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ความสามารถของบุคลากรภายในองค์กร และ ทรัพยากรอื่นที่ธุรกิจจำเป็นต้องวิเคราะห์ว่ามีทรัพยากรใดบ้างขององค์กรที่จะสามารถก่อให้เกิดมูลค่าได้ อาจคำนึงถึงความได้เปรียบด้านต้นทุน (Cost Advantage) และความแตกต่าง (Differentiation) ซึ่งธุรกิจจะต้องประเมินห่วงโซ่คุณค่าของธุรกิจโดยผ่านการปรับปรุงและเชื่อมโยงกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร นอกจากนี้การเชื่อมโยงดังกล่าวธุรกิจจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับทั้งกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนภายในองค์กรด้วย (Anantadjaya and Yudha, 2013)

Wright and Ketchen (2001) ได้กล่าวไว้ว่า ทรัพยากร (Resources) เป็นปัจจัยที่มีอยู่ในความควบคุมขององค์กร สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ 1. ทรัพยากรที่มีตัวตน (Tangible) เช่น เครื่องมือ เครื่องจักร และวัตถุดิบ และ 2. ทรัพยากรที่ไม่มีตัวตน (Intangible) ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ เทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสาร นวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กร ชื่อเสียงขององค์กร เป็นต้น สิ่งที่มีจะมาควบคู่มากับทรัพยากร คือ ความสามารถ (Capability) เป็นทรัพยากรที่ไม่มีตัวตน ยากที่จะวิเคราะห์แยกแยะ และส่วนสำคัญของความสามารถ คือ ทักษะของ แต่ละบุคคล แต่ละกลุ่ม แต่ละองค์กรที่มีปฏิสัมพันธ์ (Grant, 1996)

นอกจากนี้ Grant and Charles (2004) ได้กล่าวว่า ความสามารถของธุรกิจก่อให้เกิดรายได้แก่องค์กรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญด้วยกัน 2 ประการ ได้แก่ ความน่าดึงดูดใจของอุตสาหกรรมที่ธุรกิจดำเนินอยู่ (Attractiveness of Industry) และการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่เหนือกว่าคู่แข่ง (Establishment of Competitive Advantage) ทั้งนี้ ความสามารถในการสร้างความได้เปรียบทางด้านต้นทุน ที่จะทำให้ธุรกิจเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ อาทิ โรงงานผลิตที่มีประสิทธิภาพ กระบวนการเทคโนโลยีที่เหนือกว่าคู่แข่ง มีวัตถุดิบที่มีคุณภาพ สามารถเข้าถึงค่าจ้างแรงงานที่มีคุณภาพต่อต้านทุน นอกจากนี้ ความได้เปรียบด้านความแตกต่าง รวมถึงความมีชื่อเสียงในตราสินค้าของธุรกิจ (Brand Reputation) การครอบครองเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ หรือแม้แต่การขยายเครือข่ายบริการของธุรกิจให้ครอบคลุมลูกค้ากลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงนอกจากนี้

จากการทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎีฐานทรัพยากร (Resource-based View Theory) หมายถึง ความสามารถในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืน โดยอาศัยความสามารถในการแบ่งปันความรู้ที่มีทรัพยากรและความสามารถ มีคุณลักษณะที่แตกต่างจากคู่แข่ง ประกอบด้วย ทรัพยากรที่มีคุณค่าจัดหาค่อนข้างยาก ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ และไม่สามารถจัดหาทรัพยากรอื่นทดแทนได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะทุนมนุษย์ (Human Capital) และ สินทรัพย์องค์กร (Organizational Capital) ซึ่งถือเป็นความสามารถเฉพาะที่แตกต่างจากคู่แข่ง

นำมาใช้ประโยชน์ร่วมกันในการวางแผนกลยุทธ์ เพื่อดำเนินกิจกรรมตามแผนกลยุทธ์ให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากร และความสามารถที่มีอยู่ในเชิงลึก สามารถนำผลที่ได้มาปรับใช้เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันได้ ตราบใดที่ทรัพยากรนั้นมีคุณค่า จัดหาได้ยาก ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ เนื่องจากทรัพยากรส่วนหนึ่งมีที่มาจากทักษะความรู้ที่สั่งสมมา ประกอบกับความรู้ความสามารถของทรัพยากรที่เกิดขึ้นเฉพาะที่มีความซับซ้อน ทำให้คู่แข่งไม่สามารถทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ รวมถึงความซับซ้อนทางสังคม ซึ่งต้องใช้ทรัพยากรอื่นประกอบไปด้วย เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยทรัพยากรของท้องถิ่นอันมีเอกลักษณ์เฉพาะ ไม่สามารถหาทรัพยากรท่องเที่ยวจากแหล่งอื่นมาทดแทนกันได้ โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้นได้ก่อให้เกิดการสร้างคุณค่าขึ้น ทั้งนี้ทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่ง อาทิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบของเกษตรผสมผสาน การแพทย์พื้นบ้าน จะเห็นได้ว่า ทรัพยากรของการท่องเที่ยวช่วยสร้างให้เกิดคุณค่า อันก่อให้เกิดความได้เปรียบด้านการแข่งขัน และสร้างผลประโยชน์ที่สำคัญนั้นต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างคุณค่าดังกล่าว

3. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM)

การจัดการความรู้ หรือ Knowledge Management เป็นแนวคิดที่กำลังได้รับความนิยมในหลาย ๆ องค์กรมีความตื่นตัวเกี่ยวกับการจัดการความรู้ที่มีอยู่ขององค์กรตนเอง และคาดการณ์กันว่าแนวคิดนี้อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร โดยทราบกันดีว่าทรัพยากรที่สำคัญและมีค่ามากที่สุดขององค์กรนอกเหนือจากทรัพยากรบุคคลแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดน่าจะเป็นความรู้ ซึ่งส่งผลให้องค์การหันไปให้ความสำคัญต่อความรู้มากกว่าตัวบุคคล (บวร ชมชุนศรี และ บุญทัน ดอกไธสง, 2562)

3.1 ความหมายของความรู้ (Knowledge)

Carter V. Good (1973) ได้ให้ความหมายของความรู้เกี่ยว ความจริง (Truth) ความรู้เป็นข้อเท็จจริง (Facts) ข้อมูลต่าง ๆ และกฎเกณฑ์ที่มนุษย์ได้รับ รวบรวมสั่งสมไว้จากประสบการณ์ต่าง ๆ สำหรับ Davenport & Prusak (1998) ได้กล่าวถึง ความหมายของความรู้ คือ การบูรณาการระหว่างบริบท ประสบการณ์ ค่านิยม สารสนเทศ และการรู้แจ้งอย่างเชี่ยวชาญ ทำให้เกิดกรอบงานที่สามารถประเมินค่าและเกิดการผสมผสานระหว่างประสบการณ์กับสารสนเทศใหม่ ๆ โดยผู้รู้สามารถนำสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ แต่ Senge Peter (1990) ได้กล่าวไว้ว่าความรู้ คือ ความสามารถในการนำไปสู่การกระทำที่มีประสิทธิภาพ

ชาย โพธิสิตา (2556) ได้กล่าวไว้ว่า การมองความรู้และความจริงแบบกระบวนทัศน์ทางเลือก มีความเชื่อว่าความรู้และความจริงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น โดยความสัมพันธ์ระหว่างผู้รู้กับสิ่งที่รู้เป็น

สิ่งจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ แตกต่างจากความเชื่อ ของแนวคิด กระแสหลักปฏิฐานนิยม (Positivism) ในทางญาณวิทยา (Epistemology) ที่แยกผู้ศึกษากับ สิ่งที่ ศึกษาออกจากกันและมองว่าความสัมพันธ์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น โดยคำถามสำคัญที่ตั้งขึ้น คือ ที่มา ของความรู้คืออะไร ความรู้มีลักษณะอย่างไร ความรู้และความจริงเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่ อีกทั้งมี ความเชื่อตามจุดยืนทางญาณวิทยาที่สำคัญ คือ สิ่งที่ถูกสร้างความรู้ ความจริงจึงมีได้หลากหลาย สิ่ง ที่ สร้างขึ้นมามีหน้าตาอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับผู้สร้างและบริบทที่สิ่งนั้นสร้างขึ้นมา และกระบวนการค้น ทางเลือกที่เชื่อว่า ความรู้ ความจริงนั้นไม่ใช่สิ่งที่ปราศจากอัตวิสัย (Subjective) เนื่องจากขึ้นอยู่กับ ผู้สร้างและบริบททั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ รวมถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพด้วย ดังนั้น ความรู้เป็นสิ่งที่ศึกษาจากแหล่งหรือบุคคล ผ่านกระบวนการตีความ (Interpret) ภายใต้บริบท (Context) ที่เป็นจริง โดยใช้ตรรกะเพื่อหารูปแบบของเหตุผลแบบองค์รวม (Holism)

จากที่กล่าวถึงความหมายของความรู้ไปข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความรู้ (Knowledge) คือ ความจริง หรือ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น อาจซึมซับจากกฎเกณฑ์ที่มนุษย์ได้รับและรวบรวมสิ่งสมไว้จาก ประสบการณ์ต่าง ๆ ความรู้นั้นเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เกิดศักยภาพ ซึ่งความรู้นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามปัจจัยแวดล้อม อาทิ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สารสนเทศ การสื่อสารรวมถึงวิทยาการและนวัตกรรมใหม่ เป็นต้น ก่อให้เกิดการพัฒนาและ ขับเคลื่อนองค์กรในระดับต่าง ๆ ความรู้นั้นจำเป็นต้องมีวิธีการจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการ นำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยผู้บริหารองค์กรมีหน้าที่ในการกำหนดทิศทางของ องค์กรให้เกิดการพัฒนาและส่งเสริมองค์กรให้เติบโตทุก ๆ ด้าน

3.2 องค์ประกอบของความรู้

ความรู้นั้นนับว่ามีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนองค์กรไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม หรือด้าน เศรษฐกิจ ซึ่งองค์ประกอบของความรู้ที่สำคัญสามารถสรุปได้ ดังนี้

Davenport and Prusak (2000) ได้สรุปองค์ประกอบของความรู้ไว้ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ประสบการณ์ (Experience) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นหรือได้ทำลงไปในอดีตจนกลายมาเป็น ความรู้ที่มีการพัฒนามากขึ้นตามกาลเวลา ผ่านประสบการณ์ที่ได้จากการอ่านหนังสือ จากการรับรู้ ผ่านการอบรม และจากการเล่าเรียนอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งประโยชน์ที่สำคัญของประสบการณ์ คือ การให้มุมมองประวัติศาสตร์เพื่อนำมาใช้เป็นฐานในการมองและเข้าใจประสบการณ์ รวมถึงเหตุการณ์ ใหม่ ๆ ให้มีความเข้าใจมากขึ้น ดังนั้นความรู้ที่มีฐานจากความเข้าใจในเรื่องประสบการณ์จึงเป็นสิ่งที่ มีคุณค่าอย่างมาก

2. ข้อเท็จจริงพื้นฐาน (Ground Truth) หมายถึง การรู้ว่าอะไรที่นำมาใช้งานได้ หรืออะไรที่ นำมาใช้งานไม่ได้ สิ่งสำคัญของประสบการณ์และความจริงพื้นฐานนี้ อยู่ภายใต้คำที่เป็นกุญแจสำคัญ

คือ การประเมินผลหลังการกระทำ ที่เรียกว่า เอ เอ อาร์ (AAR : After Action Review) เนื่องจากการประเมินนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดการความรู้ที่สมบูรณ์และอธิบายได้

3. ความซับซ้อน (Complexity) หมายถึง ความสำคัญของประสบการณ์และข้อเท็จจริงในความรู้ คือ สิ่งที่ทำให้เห็นว่าความสามารถของความรู้เพื่อตอบสนองต่อความยุ่งยากที่ซับซ้อนต่าง ๆ ได้ ความรู้ไม่ใช่โครงสร้างตายตัวที่คงที่จนไม่ยอมรับสิ่งใดเข้าไปอีก แต่เป็นสิ่งที่สามารถจัดการกับความซับซ้อนได้ด้วยวิธีการแต่ละลักษณะ อันเป็นเหตุผลที่สำคัญว่าความรู้เป็นสิ่งที่มีความ

4. การตัดสินใจ (Judgment) หมายถึง ความรู้นั้นไม่เหมือนข้อมูลและสารสนเทศตรงที่มี การตัดสินใจอยู่ด้วย ความรู้ไม่เพียงตัดสินใจสารสนเทศ และสถานการณ์ใหม่เท่านั้น แต่ยัง สามารถปรับปรุงและกลั่นกรองตนเองให้เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์และสารสนเทศใหม่ในเรื่องระบบ การดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลงที่มีปฏิกริยาต่อสิ่งแวดล้อม

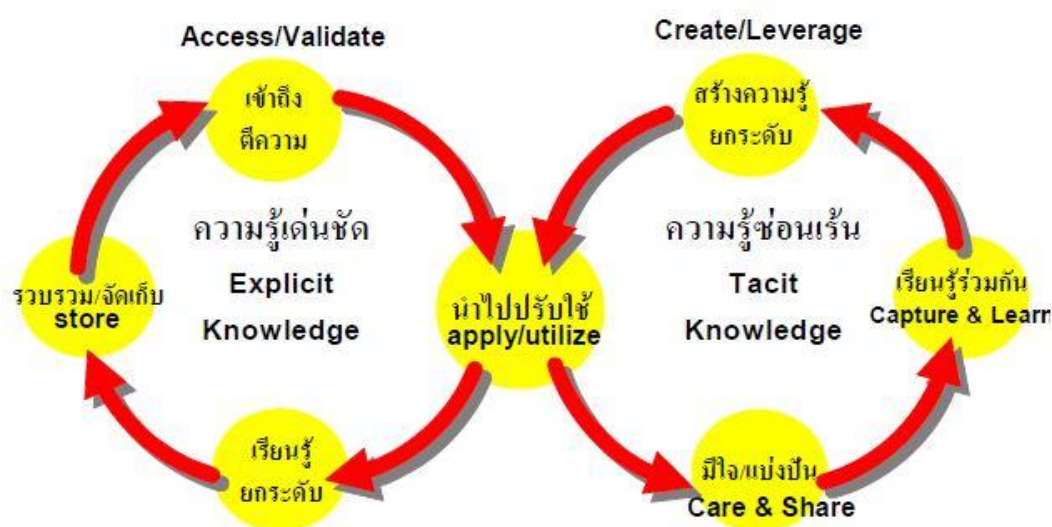
5. การเรียนรู้ผิดถูกด้วยตนเอง (Rules of Thumb and Intuition) หมายถึงความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ หรือ จากการกระทำที่พัฒนามาจากการพยายามลองผิดลองถูกที่เกิดจากความผิดพลาด ประสบการณ์ และการสังเกตมาเป็นเวลายาวนาน ความรู้นี้เป็นแนวทางจัดการแก้ไขปัญหา ในทางปฏิบัติที่ยึดหยุ่นโดยผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์

6. ค่านิยมกับความเชื่อ (Values and Beliefs) หมายถึง ค่านิยมและความเชื่อของบุคคลมี อิทธิพลต่อความรู้ในองค์กร การคิดและการแสดงออกของคนในองค์กรเกิดจากคำพูดและการกระทำ สิ่งเหล่านี้จะแสดงออกถึงค่านิยมและความเชื่อขององค์กรเช่นนั้น ค่านิยมและความเชื่อจึงนำมาซึ่ง ความรู้ที่สมบูรณ์ในการกำหนดว่า เห็นอะไร ชิมชิมอะไร และได้อะไรจากสิ่งที่เห็น แต่ละคนรับรู้และ มองสิ่งเหล่านั้นในมุมมองที่แตกต่างกัน ทำให้นำมาจัดระเบียบความรู้ตามค่านิยมและความเชื่อที่ตนมี

3.3 ประเภทของความรู้

Nonaka & Takeuchi (1995) แบ่งประเภทของความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถจับต้องได้ (Objective) มีเหตุผล (Rational) แสดงออกได้ด้วยการพูดและตัวเลข แล้วนำมาแบ่งปันแลกเปลี่ยนในรูปแบบของข้อมูล ทฤษฎี แนวคิด แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรค คู่มือ ฐานข้อมูล และอื่น ๆ โดยสิ่งเหล่านี้สามารถนำมาพัฒนา และประยุกต์ใช้เชิงบูรณาการกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้เฉพาะตัวบุคคล (Subjective) มีลักษณะเป็นความรู้ที่เกิดจากการสัมผัสแบบ เพาะเชิงประสบการณ์ พบว่าเป็นเรื่องที่ยากสำหรับการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน หรือแบ่งปันแก่ผู้อื่นได้ ลักษณะความรู้แบบนี้ เช่น ความเชื่อ ความศรัทธา ความเชี่ยวชาญ อุดมการณ์ เจตคติ แรงบันดาลใจ และความคิดชนิดที่ฝังรากลึกอยู่ในตัวตน เป็นต้น

พรณี สวนเพลง (2552) ได้กล่าวถึงประเภทของความรู้ไว้อย่าง 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จัดเก็บรวบรวมไว้แล้วนำมาถ่ายทอดด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎีคู่มือ เอกสาร ระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวทางการปฏิบัติงาน สื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต (Internet) วีดีโอ (VDO) วีซีดี (VCD) ดีวีดี(DVD) เป็นต้น อาจเรียกลักษณะความรู้แบบนี้ว่า ความรู้แบบรูปธรรม และ 2) ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของแต่ละคน รวมทั้งยังเป็นความรู้ที่มีลักษณะที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือตัวหนังสือได้โดยง่าย อาทิ ทักษะในการทำงาน ประสบการณ์และแนวคิด หรืออาจเรียกลักษณะความรู้แบบนี้ว่า ความรู้แบบนามธรรม โดยลักษณะของความรู้สามารถแสดงตามภาพที่ 3 ดังนี้

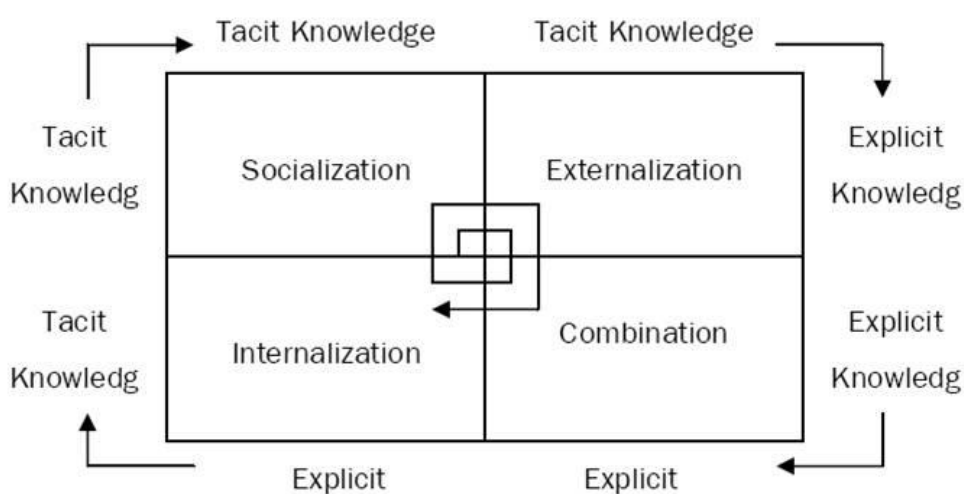
ภาพที่ 3 แสดงประเภทและลักษณะของความรู้

ที่มา: พรณี สวนเพลง (2552)

จากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นเกี่ยวกับประเภทของความรู้สามารถสรุปได้ว่า ความรู้นั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ด้วยกัน ได้แก่ 1) ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถจับต้องได้มีลักษณะเป็นรูปธรรม เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือ ระเบียบหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตัวเลข ข้อมูลทางสถิติ เป็นต้น และ 2) ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้เฉพาะตัวที่ถ่ายทอดแก่กันได้ยาก (Subjective Knowledge) ความรู้ส่วนบุคคล (Personal Knowledge) และความรู้ภายในกลุ่ม (Collective Knowledge) ทั้งนี้การมีปฏิสัมพันธ์เชิงพลวัตของความรู้ประเภทต่าง ๆ นำไปสู่กระบวนการจัดการความรู้และกำหนดรูปแบบของ การจัดการความรู้ได้ (มณีนรัตน์ สุขเกษม และคณะ, 2560)

3.4 การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM)

แนวคิดการจัดการความรู้ได้ริเริ่มขึ้นและได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1995 – 1996 เมื่อโนนากะและทาเคอุชิ (Nonaka & Takeuchi, 1995) เผยแพร่ตีพิมพ์หนังสือ เรื่อง “The Knowledge Creating Company)” เสนอแนวคิดที่มุ่งเน้นการสร้างและการกระจายองค์ความรู้ภายในองค์กร เป็นความรู้ 2 ประเภท ได้แก่ ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคนโดยนัย (Tacit Knowledge) และความรู้แบบชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ด้วยการใช้โมเดล “SECI: Knowledge Conversion” แสดงในภาพที่ 4 ดังนี้

ภาพที่ 4 SECI Model: Knowledge Conversion

ที่มา: Nonaka & Takeuchi (1995)

ในขณะที่จิตติพร ชมพูคำ (2548) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการที่ว่าการนำเอาความรู้และความเข้าใจถึงการทำงานร่วมกันของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันในองค์กรมาเก็บรวบรวมและเรียบเรียงให้เป็นประโยชน์ในการสร้างคุณค่า เพื่อความแตกต่างและพัฒนาระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น สำหรับธีระ รุญเจริญ (2550) กล่าวว่า การจัดการความรู้ คือ เครื่องมือเพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมาย 3 ประการไปพร้อมกัน คือ การบรรลุเป้าหมายของงาน การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน และการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ในขณะที่บวร ชมขุนศรี และ บุญทัน ดอกโรสง (2562) ได้สรุปไว้ว่า การจัดการความรู้เป็นแนวทางหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ถือเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนและปฏิบัติงานอันเกิดจากการเก็บ จัดระบบและพัฒนาความรู้ เพื่อสร้างสรรค์ให้เป็นนวัตกรรม โดยนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยจัดการ ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วเข้าถึงได้อย่างกว้างขวาง

จากการทบทวนวรรณกรรม การจัดการความรู้ (Knowledge Management) หมายถึงวิธีการหรือเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การบรรลุเป้าหมายของงาน การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน และการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์นวัตกรรมโดยนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยสนับสนุน ซึ่งกระบวนการจัดการความรู้นำไปสู่การสร้างประโยชน์และสร้างคุณค่าอย่างยั่งยืนต่อองค์กรในการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อสร้างให้เกิดมูลค่าในมิติต่าง ๆ ทั้งต่อชุมชน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ความรู้ที่สำคัญและสามารถนำไปต่อยอดในการสร้างคุณค่าดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดอย่างหนึ่งนั้น คือภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ ซึ่งได้มีงานวิจัยทำการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเชิงสร้างสรรค์มีข้อค้นพบที่สำคัญว่า ภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้านด้านการใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้าน อาทิ รากไม้ สมุนไพรสำหรับตำรับรักษาโรคต่าง ๆ รวมถึงภูมิปัญญาด้านการนวดแผนไทยโดยองค์ความรู้เหล่านี้ถูกนำมาต่อยอดให้เกิดมูลค่าในมิติต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวและเกิดประโยชน์สูงสุด

4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน Raymundo Cuervo (1967) ได้อธิบายถึงการท่องเที่ยวไว้ว่า เป็นการจัดการที่มีความสัมพันธ์กับการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่สร้างขึ้นอันเนื่องมาจากมนุษย์มีการเดินทางเกิดขึ้น และระบบการจัดการท่องเที่ยวจะมีส่วนประกอบย่อยที่สำคัญที่สำคัญ ได้แก่ การขนส่งและการเดินทาง สถานประกอบการและที่พัก ตัวแทนบริษัทนำเที่ยว ผู้นำเที่ยว ร้านอาหารและภัตตาคาร ผู้จำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก ผู้ผลิตสินค้าและของที่ระลึก ช่างงานฝีมือและสิ่งอำนวยความสะดวก (Lohmann & Netto, 2017)

Neil Leiper (1990) ได้เสนอแบบจำลองการท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านภูมิภาคและสภาพแวดล้อมของสถานที่ที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยว 2) การขนส่งที่เชื่อมต่อตั้งแต่ต้นทางไปยังสถานที่จุดหมายปลายทาง 3) สถานที่ปลายทางการท่องเที่ยว 4) นักท่องเที่ยว และ 5) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการเดินทาง เป็นอุตสาหกรรมที่ทำหน้าที่สนับสนุนข้อมูลด้านที่พักและอื่นๆ นอกจากนี้องค์ประกอบทั้ง 5 ด้านได้รับอิทธิพลจากปัจจัยแวดล้อมภายนอก เช่น สภาพแวดล้อมผู้คน สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจเทคโนโลยี องค์ประกอบทางกายภาพ การเมือง และกฎหมาย มีอิทธิพลต่อวิธีการเลือกการเดินทางผ่านระบบขนส่งของนักท่องเที่ยว

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวตามความหมายขององค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี ในปี พ.ศ. 2506 และได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว คือ การเดินทางเพื่อความบันเทิงเรีงใจ เยี่ยมญาติ หรือการประชุม แต่มิใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือไปพำนักร้อยอย่างถาวร ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2542) ที่ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่างที่มีการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ซึ่งหมายถึงการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังอีกที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม โดยมีแรงกระตุ้นจากความต้องการในด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านปฏิสัมพันธ์ และด้านสถานะหรือเกียรติคุณ

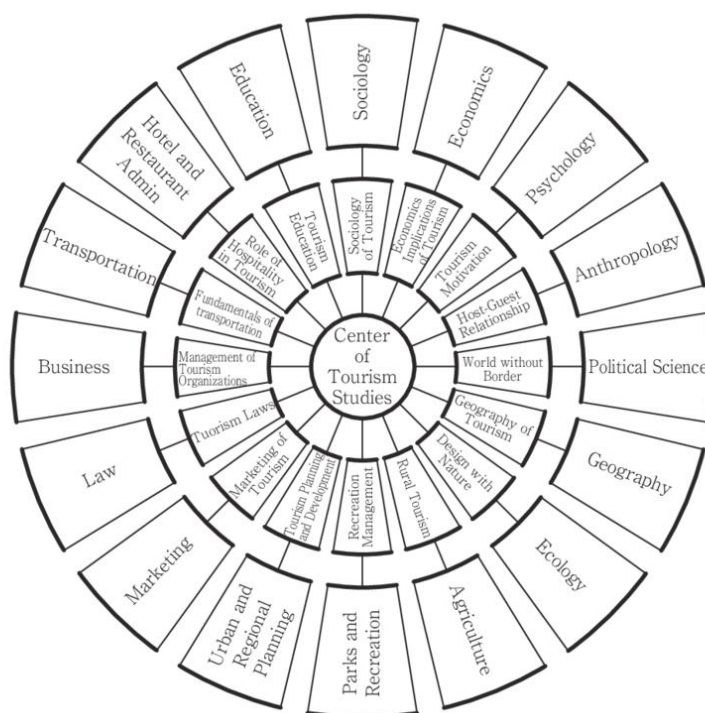
Davidson (1993) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า คือ การเดินทางออกจากที่พักเป็นการชั่วคราว ระยะเวลาสั้นๆ เพื่อไปเยี่ยมญาติมิตร หรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ ทางด้านการท่องเที่ยว เช่น การพักผ่อน เล่นกีฬา การประชุม สัมมนา เป็นต้น

ศรัญญา วรากุลวิทย์ (2546) กล่าวการประชุมว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization หรือ WTO) ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยว คือการเดินทางใด ๆ ก็ตามที่เป็นการเดินทางตามเงื่อนไขสากล 3 ประการดังต่อไปนี้ 1) การเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยเป็นประจำไปยังสถานที่อื่น ๆ เป็นการชั่วคราว 2) การเดินทางนั้น ผู้เดินทางมีการเดินทางด้วยความสมัครใจ มิใช่ถูกบังคับ และ 3) การเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เดินทางเพื่อประกอบอาชีพ หรือหารายได้

4.1 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งอุตสาหกรรมใหญ่ที่มีองค์ประกอบเป็นอุตสาหกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมจำนวนมาก

Jafari, J. (1981) ได้กล่าวไว้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสาขาวิชาชีพที่มีความสัมพันธ์กับศาสตร์หลายแขนง ตามแผนภาพที่ 5 ดังนี้

ภาพที่ 5 องค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ที่มา Jafari, J. (1981)

จากภาพที่ 5 แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกับหลายหลายสาขาวิชาชีพทั้งหมด 16 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ จิตวิทยากับแรงจูงใจของการท่องเที่ยว มานุษยวิทยากับความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว การเมืองและการปกครองของโลกแห่งความไร้ขอบเขต ภูมิศาสตร์กับการท่องเที่ยว นิเวศวิทยากับการออกแบบแหล่งท่องเที่ยวคู่กับทรัพยากรทางธรรมชาติ เกษตรกรรมและการท่องเที่ยวชนบท อุทยานและการจัดการ เมืองและการวางผังเมืองเพื่อการวางแผนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การตลาดสำหรับการท่องเที่ยว กฎหมาย การจัดการองค์กร ธุรกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ระบบการขนส่งพื้นฐาน โรงแรมและห้องอาหาร และการศึกษาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

Collier, A & Harraway, S (1997) ได้กล่าวไว้ว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพนั้นต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) คือ สถานที่ โดยสถานที่นั้นๆอาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น
2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) คือ บริเวณพื้นที่และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับบุคคลที่จะมาเยือน สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงปัจจัยพื้นฐานที่อำนวยความสะดวก เช่น ระบบสาธารณูปโภค ที่พัก ร้านอาหาร เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นต่อนักท่องเที่ยว นับเป็นการสร้างภาพลักษณ์ดีของแหล่งท่องเที่ยว

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ซึ่งจะต้องมีระบบขนส่ง ประกอบด้วย เส้นทาง ยานพาหนะ และผู้ประกอบการขนส่ง เพื่อนำพาบุคคลและสิ่งของไปยังที่หมายที่ตั้งใจ

สอดคล้องกับ Cooper, C & Boniface (1998) ที่ได้กล่าวไว้ว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่ สำคัญ จะสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้นั้น ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 4As ได้แก่

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) แหล่งท่องเที่ยวต้องมีจุดสำคัญในการดึงดูดความสนใจของผู้คน ได้ หรือมีเสน่ห์เฉพาะตัว

2. การเข้าถึง (Accessibility) แหล่งท่องเที่ยวจะน่าสนใจ และมีนักท่องเที่ยวเดินทางมา จำนวนมากนั้น จะต้องมียช่องทางเดินทางให้นักท่องเที่ยวที่หลากหลาย และมาได้ตลอดเวลา

3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) แหล่งท่องเที่ยวต้องมีจุดอำนวยความสะดวก สบาย ให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความประทับใจ สุขใจ ให้กับนักท่องเที่ยวระหว่างการท่องเที่ยว

4. บริการเสริมที่คนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดหาขึ้นมาเอง (Ancillary Service) แหล่งท่องเที่ยวควร จัดสรรบริการด้านต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และภาคธุรกิจการท่องเที่ยวต้องเข้า มามีส่วนร่วม เพื่อช่วยอำนวยความสะดวก สร้างความดึงดูดแก่นักท่องเที่ยว

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2549) กล่าวว่า องค์ประกอบของทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวควรมี องค์ประกอบหลักอย่างน้อย 5 ประการ ได้แก่

1. Accessibility คือ การเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวนั้นต้องการคมนาคมไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้ อย่างดี สะดวก เช่น มีถนนอยู่ในสภาพดี เข้าถึงง่าย สะดวกสบาย มีขนส่งสาธารณะ เป็นต้น

2. Activity คือ กิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การเดินป่า การพายเรือ ศึกษาเส้นทางธรรมชาติ ชมวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการท่องเที่ยว

3. Amenity คือ สิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก โรงพยาบาล เป็นต้น เพื่อคอยอำนวยความสะดวกและรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ

4. Attraction คือ สิ่งดึงดูดใจ ในแหล่งท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมีความ ต้องการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ เช่น ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม เป็นต้น

5. Accommodation คือ ที่พัก ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวหรือใกล้เคียงควรมีที่พักไว้ ให้บริการ

Pelasol (2012) กล่าวว่า ก่อนที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้น ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของ แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 6 ประการ ได้แก่

1. สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)
2. เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)
3. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities)
4. ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodations)
5. กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Activities)
6. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services)

จากข้อมูลการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว สรุปได้ว่า ในการที่นักท่องเที่ยวจะตัดสินใจเลือกเดินทางไปท่องเที่ยวแต่ละแห่งนั้นจะต้องคำนึงถึงความพร้อมด้านการท่องเที่ยว

4.2 รูปแบบการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบ สุวัฒน์ จูชากรณ์ และจริญญา เจริญสุกใส (2547) ได้แบ่งการท่องเที่ยวออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) จัดแบ่งตามภูมิศาสตร์ การเดินทาง และถิ่นพำนักของนักท่องเที่ยว 2) จัดแบ่งตามวัตถุประสงค์การเดินทางของนักท่องเที่ยว และ 3) จัดแบ่งตามลักษณะของการจัดการเดินทาง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดแบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ การเดินทาง และถิ่นพำนักของนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1.1 การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) คือ การเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของบุคคลที่มีถิ่นพำนักถาวรอยู่ในประเทศนั้น

1.2 การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourism) คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปในต่างประเทศ โดยมีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อหารายได้ในประเทศนั้นๆ ทั้งนี้การท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่ต่างจากประเทศของตนจะต้องผ่านพิธีการระหว่างประเทศหลายอย่าง เช่น พิธีตรวจคนเข้าเมือง พิธีการศุลกากร การท่องเที่ยวระหว่างประเทศเกี่ยวข้องกับการจัดนำเที่ยว 2 รูปแบบ คือ

1.2.1 การท่องเที่ยวขาเข้า (Inbound Tourism) คือ การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของบุคคลที่มีถิ่นพำนักถาวรในประเทศไทย

1.2.2 การท่องเที่ยวขาออก (Outbound Tourism) คือ การเดินทางจากถิ่นพำนักถาวรของตน เพื่อไปท่องเที่ยวประเทศอื่น

2. การแบ่งตามวัตถุประสงค์การเดินทางของนักท่องเที่ยว เป็นการพิจารณาจากจุดประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

2.1 การท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลินและการพักผ่อน เป็นการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงความจำเจและความเร่งรีบในชีวิตประจำวัน เป็นการเติมพลัง

หลังจากเห็นดเหนือจากงานประจำ การท่องเที่ยวในลักษณะนี้เป็นจุดประสงค์หลักของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทั่วโลก

2.2 การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง โดยการเดินทางในลักษณะนี้จะสร้างรายได้ให้แก่จุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวไปเยือน และนักธุรกิจไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะไปพักผ่อนในสถานที่นั้นเพื่อหารายได้โดยตรง ซึ่งมี 2 แบบ ได้แก่

2.2.1 การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจโดยทั่วไป (Regular Business Travel) เป็นการเดินทางไปติดต่อประสานงานหรือทำสัญญาต่างๆเกี่ยวกับธุรกิจ และมีระยะเวลาในการพักผ่อน 2-3 วันแทรกอยู่ในการเดินทางนั้น นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีการศึกษาสูง มีรายได้สูง พร้อมทั้งจะจ่ายเงินจำนวนมากเพื่อซื้อความสะดวกสบาย และบางรายสามารถเบิกค่าใช้จ่ายจากบริษัทตนเองได้

2.2.2 การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการประชุม การจัดนิทรรศการ และการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Meeting, Incentive, Convention and Exhibition: MICE) เป็นส่วนที่แยกออกมาจากการท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจไม่แยกออกจากกันอย่างชัดเจน ผู้ที่เดินทางแบบการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลอาจจะมาในรูปแบบของการเดินทางมาประชุมและมีช่วงเวลาในการพักผ่อนแทรกอยู่ด้วย

2.3 การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) เกิดจากการที่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มรู้สึกว่าการเดินทางเพียงไปชมเมืองหรือธรรมชาติ เป็นรูปแบบที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่ซับซ้อนได้อีกต่อไป ปัจจุบันการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษมีรูปแบบที่แตกต่างกันมากมาย Trauer (2006) ได้จำแนกการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษออกเป็นส่วนแบ่งตลาด เช่น การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพแวลล์ การท่องเที่ยวตามงานอดิเรก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงอาหารและไวน์ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเฉพาะทาง (Niche Tourism) ของ Novelli (2005) ที่กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเฉพาะทางอาจมีขอบเขตที่กว้างขวางเนื่องจากไม่มีการกำหนดรูปแบบที่ตายตัว หรือมีขนาดเล็กแต่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การท่องเที่ยวเฉพาะทางมหภาค (Macro-niche) เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงกีฬา เป็นต้น และการท่องเที่ยวเฉพาะทางจุลภาค (Micro-niche) เช่น การท่องเที่ยวเชิงศิลปะ การท่องเที่ยวฟาร์ม การท่องเที่ยวเรือสำราญ การท่องเที่ยวเชิงอาหาร เป็นต้น

สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2559) สรุปรูปแบบการท่องเที่ยวตามองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ว่าการท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลัก ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-Tourism)

2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism /Village Tourism) การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism)

3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-Meditation Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home Stay & Farm Stay) การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE) และการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน

ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการจัดแบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวตามความสำคัญและสภาพแวดล้อมของประเทศ สามารถแบ่งออกได้เป็น 12 ประเภท ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น หรืออาจมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ การจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้จะต้องมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2. แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ (Arts and Sciences Educational Attraction Standard) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ใหม่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความสนใจพิเศษของนักท่องเที่ยว ซึ่งจัดให้มีกิจกรรมที่สามารถสร้างความรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เช่น พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาทางวิทยาศาสตร์หรือการจัดประชุมข้ามชาติ

3. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Attraction) แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ หรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา ซึ่งอาจจะมีอาคาร สถานที่ หรือสิ่งก่อสร้างเก่าแก่ หรือเคยมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในอดีต เช่น โบราณสถาน วัด อุทยานประวัติศาสตร์ และสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม เป็นต้น

4. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attraction) สถานที่ทางธรรมชาติที่ใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสวยงาม มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษหรือเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆเพื่อเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว

5. แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ (Recreational Attraction) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการพักผ่อน ให้ความบันเทิง หรือเพื่อการศึกษาหาความรู้ อาจจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวร่วมสมัย เช่น สถาบันเทวสถานสวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตว์ สนามกีฬา เป็นต้น

6. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ ขนบธรรมเนียม และประเพณีที่เกิดมาตั้งแต่บรรพบุรุษถ่ายทอดสืบต่อกันมา เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่แสดงออกด้วยงานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การแสดงศิลปวัฒนธรรมทั้งการแต่งกาย ภาษา สินค้าพื้นเมือง เป็นต้น

7. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติประเภทหนึ่ง ที่สามารถตอบสนองการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

8. แหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาด (Beach Attraction) หมายถึงชายหาดที่เปิดใช้เป็นสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยว เช่น เล่นน้ำ กีฬาทางน้ำ การนั่งพักผ่อน เป็นต้น

9. แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก คือสถานที่ที่มีน้ำตกเป็นตัวดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน และทำกิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน หรือพักผ่อน เช่น เล่นน้ำ ล่องแก่ง ดูนก เป็นต้น

10. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทถ้ำ เป็นสถานที่ที่มีถ้ำเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวหลักในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวและทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ชมหินงอกหินย้อยภายในถ้ำ ชมภาพเขียนสีภายในถ้ำ เป็นต้น

11. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทเกาะ เป็นสถานที่ทางการท่องเที่ยวที่เป็นเกาะเล็กๆ มีทรัพยากรทางทะเลที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาทำกิจกรรม เช่น ดำน้ำตื้น ดำน้ำลึก เล่นน้ำ เป็นต้น

12. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทแก่ง ใช้แก่งเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจมาเยือน สามารถทำกิจกรรมได้หลากหลาย เช่น พายเรือ ล่องแก่ง เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าองค์ประกอบของการท่องเที่ยวและรูปแบบการท่องเที่ยว มีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดในการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว องค์ประกอบพื้นฐาน เช่น แหล่งท่องเที่ยว การเดินทาง ที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม กิจกรรมการบริการ และการบริการ ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่เกื้อหนุนให้เกิดความพึงพอใจและการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง อย่างไรก็ตาม แนวโน้มการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้เปลี่ยนจากการบริโภคสิ่งที่มองเห็น ไปสู่การแสวงหาประสบการณ์ที่มีส่วนร่วมและมีความหมาย โดยเฉพาะในมิติของการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ลงมือปฏิบัติจริงการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ถือเป็นรูปแบบที่สะท้อนแนวคิดนี้ได้อย่างชัดเจน การจัดกิจกรรม เช่น การปลูกสมุนไพร การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร การทำเวิร์กช็อป (Workshop) น้ำมันหอมระเหย ยาสมุนไพรไทย การเรียนรู้สปาสมุนไพรไทย เป็นกระบวนการที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความรู้ ความเพลิดเพลิน และแรงบันดาลใจในการดูแลสุขภาพด้วยวิถีธรรมชาติ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ใน

ลักษณะนี้ไม่เพียงช่วยยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว

5. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เนื่องจากมีทรัพยากรต่าง ๆ ที่สมบูรณ์ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาเป็นเวลาช้านาน การทำการเกษตรเป็นรากฐานของสังคมไทยที่เปี่ยมด้วยคุณค่า ภายใต้แนวคิด ปรัชญา องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเกษตรกรไทย (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2557) มีการใช้การทำการเกษตรกรรมมาต่อยอดการสร้างมูลค่าทางการท่องเที่ยว เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นผ่านรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งที่ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวในอีกรูปแบบหนึ่ง ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีเกษตร ความเขียวขจีและความอุดมสมบูรณ์ของประเทศไทย ตลอดจนกระบวนการกรรมวิธีทางการเกษตรในแต่ละภูมิภาคโดยมีเรื่องราวที่น่าสนใจแตกต่างกัน นักท่องเที่ยวสามารถเพลิดเพลินไปกับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร และนำความรู้ประสบการณ์กลับมาใช้ประโยชน์ได้

5.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่า หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อชมการเกษตรที่ผสมผสานกลมกลืนกับธรรมชาติที่มีทัศนียภาพสวยงามในชนบท อันเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจและสร้างความประทับใจแก่ นักท่องเที่ยวที่ได้พบเห็น อีกทั้งเป็นแหล่งให้ความรู้ทางด้านเกษตร วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ในชนบทที่สร้างความตื่นตาตื่นใจให้นักท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้ให้เกษตรกรจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป และค่าบริการท่องเที่ยว โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นชนบทให้เกิดประโยชน์และเป็นการช่วยแก้ปัญหาแรงงานที่ว่างงาน ในขณะเดียวกันก็มีความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่เกษตรกรรมนั้น อันเป็นระบบนิเวศทางธรรมชาติอย่างหนึ่งที่เกษตรกรสามารถสร้างขึ้นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์ และจูงใจให้นักท่องเที่ยวอยากรู้ อยากเห็น อยากเข้าชม อยากเข้าชมผลิตผลทางการเกษตร

นิออน ศรีสมยง (2552) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวหลัก สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในชุมชน ให้ผู้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเต็มตัว รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนับว่าเป็นหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวแบบ

ยั่งยืนในขณะที่น่าอุสสา เชนะสิริ (2555) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการที่ นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังพื้นที่หรือแหล่งการเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาเรียนรู้ การเกษตรกรรม อย่างใดอย่างหนึ่งนอกเหนือจากการพักผ่อนหย่อนใจหรือนันทนาการ

สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย (2552) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ว่า หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวแบบหนึ่งมุ่งความสนใจไปยังกิจกรรมการเกษตรเป็นหลัก เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสพักผ่อนหย่อนใจ เพลิดเพลินและตื่นตาตื่นใจไปกับผลิตผลทางการเกษตร วิถี ชีวิตและประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้านการเกษตร ส่งผลดีในการก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยัง เกษตรกรและชุมชนในท้องถิ่นชนบท สอดคล้องกับ เทิดชาย ช่วยบำรุง (2557) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ วิถี ชีวิตของเกษตรกร ผสมผสานกับกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวในชุมชนเกษตร เพื่อการเรียนรู้และศึกษาประสบการณ์ด้านเกษตรกรรม นับเป็นการท่องเที่ยวอีกแบบหนึ่งที่ได้ทั้ง ความรู้และประสบการณ์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือประกอบอาชีพได้ เหนืออื่นใดคือการที่ได้หวน กลับมาค้นหา เรียนรู้ เข้าใจ ภาควิชาใจกับอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นรากฐานของสังคมไทยที่เปี่ยมด้วย คุณค่า ภายใต้แนวคิด ปรัชญา องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเกษตรกรไทย ได้สัมผัสกับวิถีชีวิต ชนบท ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่หลากหลาย จากวิถี ชีวิตดั้งเดิมถึงการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ท่ามกลางทัศนียภาพของธรรมชาติที่สวยงาม บริหารจัดการโดย เกษตรกรและชุมชน มีความประทับใจที่เกิดจากการได้ชม ชิม ถ่ายรูป ซื้อผลิตภัณฑ์มีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดรายได้แก่ชุมชน จากการจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์แปรรูป และการบริการ

Wolfe & Bullen (2009) ได้กล่าวถึง ความสำคัญและประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ ดังต่อไปนี้

1. เป็นการสร้างรายได้มากขึ้นในหลากหลายช่องทาง ที่ไม่ใช่จากผลผลิตทางการเกษตรเพียง อย่างเดียว เช่น สินค้าแปรรูปทางการเกษตร การเก็บค่าเข้าชมสถานที่ ค่าอบรมการให้ความรู้เชิง เกษตร เป็นต้น
2. เป็นการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นโดยไม่ต้องเพิ่มที่ดินทำกิน ด้วยทฤษฎีเกษตรแบบผสมผสาน ทำให้มีผลผลิตหลากหลายสร้างรายได้ตลอดปี
3. เป็นการนำเสนอรูปแบบใหม่ของการตลาดผ่านสินค้าแปรรูปทางการเกษตรและ การให้บริการที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของสินค้าการเกษตรได้
4. เป็นการโอกาสในการสร้างธุรกิจใหม่จากทรัพยากรการเกษตรที่มีอยู่
5. เป็นการดำเนินกิจการในครอบครัวและบุตรหลานในอนาคต รวมถึงการดึงดูดให้ คนรุ่นใหม่ เดินทางกลับมาประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมในท้องถิ่น

6. เป็นรูปแบบกิจการที่ผู้เกษียณอายุสามารถดำเนินการได้
7. เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องราววิถีชีวิตการเกษตรทั้งสมัยโบราณและสมัยใหม่สำหรับ คนที่สนใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้านการเกษตร
8. เป็นการส่งเสริมให้ผู้เดินทางมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตระหนักถึง ความสำคัญของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง แวดล้อมในท้องถิ่น นับว่าเป็นอีกหนึ่งในวิธีการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

Bhujbal (2012) อธิบายถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นรูปแบบหนึ่งของการ ท่องเที่ยวในชนบท (Rural Tourism) การท่องเที่ยวในลักษณะนี้นักท่องเที่ยวจะได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติพื้นที่ในชนบทโดยรอบและได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเกษตรโดยตรงสิ่งสำคัญ คือพื้นที่นั้น ๆ เป็นพื้นที่ที่มีการผลิตของ ฟาร์มและมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างสูงอีกทั้งยังสามารถได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยรอบได้ อย่างใกล้ชิดอย่างไรก็ตาม

จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถสรุปได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีการทำเกษตรกรรม หรือ กิจกรรมทางการเกษตรที่มีเกษตรกรหรือ คนในชุมชนท้องถิ่น เป็นจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ วิถีชีวิตของเกษตรกร และกิจกรรมต่าง ๆ ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตชนบท ชนบทธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม และการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่หลากหลาย เรียนรู้ผลิตผลทางการเกษตร และภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการทำเกษตรกรรม นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมทางการเกษตรร่วมกันกับเกษตรกร คนในชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นผ่านการท่องเที่ยวอีกด้วย นับว่าเป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างโอกาสให้แก่เกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งสร้างรายได้ สร้างงานที่มั่นคงและยั่งยืนในช่วงเวลาที่ผลผลิตทางการเกษตรเสียหายในบางฤดูกาล ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรช่วยให้เกษตรกรได้เรียนรู้กับประสบการณ์ตรงจากนักท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ต่อการบริหารจัดการ

5.2 องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากที่ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยสรุปว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีการทำเกษตรกรรม หรือ กิจกรรมทางการเกษตรที่มีเกษตรกรหรือ คนในชุมชนท้องถิ่น เป็นจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ วิถีชีวิตของเกษตรกร และกิจกรรมต่าง ๆ ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตชนบท ชนบทธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรมและการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่หลากหลาย เรียนรู้ผลิตผลทางการเกษตร และภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการทำเกษตรกรรม นั้น จากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้มีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไว้ดังนี้

นิกอน ศรีสมยง (2552) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตผลิตผลทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น แสงแดด ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น หรือการจัดการโดยมนุษย์ เช่น เครื่องมือทางการเกษตรต่าง ๆ เทคโนโลยีทางการเกษตร เป็นต้น

2. องค์ประกอบด้านตลาดการท่องเที่ยว เนื่องจากตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนับเป็นตลาดการท่องเที่ยวเฉพาะ (Niche Market) จึงทำให้การจัดการด้านการตลาดมีลักษณะที่เฉพาะเจาะจงเฉพาะกลุ่ม โดยต้องเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจกิจกรรมทางการเกษตร ต้องการที่จะเรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. องค์ประกอบด้านบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยตัวอย่างของบริการดังกล่าว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร การบริการนำเที่ยว เป็นต้น ซึ่งบริการทางการท่องเที่ยวจะต้องเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตการเกษตร หรือวิถีชีวิตชนบท อาทิ ที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ (Home-stay) ที่พักรูปแบบฟาร์มสเตย์ (Farm-stay) เป็นต้น

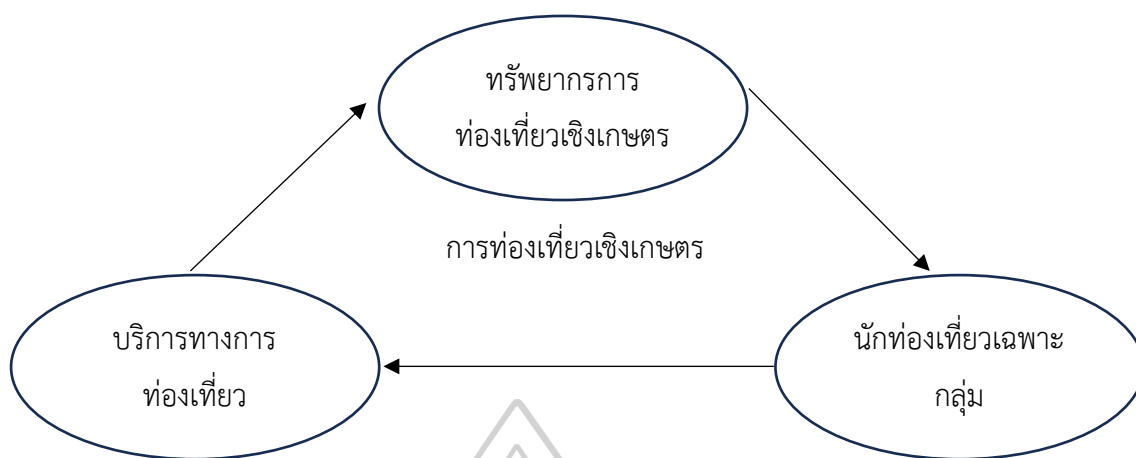
นอกจากนี้ วิภารัตน์ สุราลัย (2556) ยังอธิบายไปในทิศทางเดียวกันว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ส่วน ได้แก่

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตผลิตผลทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็น สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น แสงแดด ดิน น้ำ พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ เป็นต้น แม้กระทั่งการจัดการโดยมนุษย์เช่นเครื่องมือ ทางกรเกษตรต่างๆเทคโนโลยีการเกษตร เป็นต้น

2. ตลาดการท่องเที่ยว เนื่องจากตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นตลาดการท่องเที่ยวเฉพาะ (Niche Market) จึงทำให้การจัดการด้านการตลาดมีลักษณะที่เจาะจงเฉพาะกลุ่ม โดยต้องเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจกิจกรรมทางการเกษตร ต้องการที่จะเรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นนักการตลาดจึงจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ และทำการตลาดเจาะเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจด้านนี้

3. บริการการท่องเที่ยวในด้านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเช่นที่พัก อาจเป็นที่พักค้างคืนกับชาวบ้านหรือที่พักตามเรือนสวน ไร่ นา ร้านอาหาร การบริการนำเที่ยวให้ความรู้ต่าง ๆ

จากองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่กล่าวไปแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) ตลาดการท่องเที่ยว และ 3) การบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อธิบายสรุปตามภาพที่ 6 ดังนี้

ภาพที่ 6 องค์ประกอบสำคัญการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ที่มา: นิออน ศรีสมยง (2552)

จากภาพที่ 6 ผู้วิจัยสรุปและชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบไปด้วย 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วยสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน พันธุ์พืช ปศุสัตว์ เป็นต้น รวมทั้งสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์การเกษตร เทคโนโลยีทางการเกษตร เป็นต้น 2) ตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรรองรับนักท่องเที่ยวที่เป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม ที่ให้ความสนใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยเฉพาะ และ 3) บริการทางการท่องเที่ยว หรือสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

5.3 ลักษณะและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง จะมีความแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทและสภาพของพื้นที่แต่ละแห่งที่มีความแตกต่างกันออกไป ทาง เตชะ ไต้สูงเนิน (2543 อ้างถึงใน เกษภู นกน้อย, 2559) ได้กล่าวว่า รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่

1. การแสดงสินค้าหรือสาธิต แปลงสาธิตพันธุ์พืชสวยงามและหลากหลาย อาทิ กล้วยไม้ ดอกไม้ พืชผักในท้องถิ่น และจากต่างประเทศที่น่าสนใจ รวบรวมพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ ที่เป็นการรวบรวมพันธุ์พืชจากทั่วโลก การแสดงขั้นตอนการปฏิบัติการต่าง ๆ ทางเกษตร ไม่ว่าจะเป็น การปลูก ดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การบรรจุภัณฑ์ การแปรรูปผลผลิต การแสดงประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร เช่น การดำนา การไถนา การตก

กล้า เป็นต้น ตลอดจนการแสดงฝีมืองานหัตถกรรม การแสดงอุปกรณ์เครื่องมือ และวิถีการเกษตรของไทยในอดีต

2. การจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในระยะสั้น การนำเที่ยวชมสวนเกษตร เช่น ดอกไม้ พันธุ์พืช สมุนไพร ผลไม้ เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวอาจสามารถเก็บผลผลิตจากต้นด้วยตนเอง เพื่อรับประทาน หรือการเลือกซื้อผลผลิตสามารถเลือกเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เอง นอกจากนี้ อาจทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชนในระยะสั้น เช่น ชีควาย นั่งเกวียน ไถนา กรีดยาง พายเรือ เป็นต้น

3. การพักแรมในหมู่บ้านร่วมกับชุมชนเกษตรกร เพื่อศึกษาและสัมผัสกับวิถีชีวิตในชนบท ร่วมกับชุมชนท้องถิ่น โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับบริการที่เป็นมิตรจากคนในชุมชน ได้รับการอำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัย

4. การอบรมให้ความรู้จากภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชน เช่น วิธีการปลูกดูแลพืชพันธุ์ การแปรรูปและเก็บรักษาผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น กิจกรรมแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติ เช่น การประกอบอาหารคาว อาหารหวาน การนวดแผนโบราณ การอบสมุนไพร เป็นต้น

5. การจัดจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สินค้าอาหารเกษตรแปรรูปที่หลากหลายของกลุ่มเกษตรกร สินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองของเกษตรกร ของใช้ ของที่ระลึกต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผักสด ผลไม้ ต้นพันธุ์พืช เมล็ดพันธุ์พืช ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถซื้อแล้วนำกลับไปปลูกดูแลเอง อาหารที่ผลิตจากวัตถุดิบของเกษตรกรเอง อาหารสำเร็จรูป อาหารบรรจุถุง หรือกล่อง น้ำผัก ผลไม้แปรรูป เป็นต้น

6. การให้ความรู้เชิงธุรกิจด้านการเกษตร เนื่องจากธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนรวดเร็ว และเป็นธุรกิจที่สามารถเติบโตไปได้ การให้นักท่องเที่ยวได้พบเห็นและสัมผัสกิจกรรมของเกษตรกร อาจเกิดแนวคิดในการทำธุรกิจ เช่น การผลิตและแปรรูปสินค้าทางการเกษตรเพื่อจำหน่าย การผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม เป็นต้น

ทั้งนี้ การนำเสนอรูปแบบหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับจุดแข็งของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว มีทรัพยากรที่แตกต่างกัน ประกอบกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกันอีกด้วย นอกจากนี้ร่ำไผพรรณ แก้วสุริยะ (2544 อ้างถึงใน อิสระพงษ์ เขียนปัญญา, 2562) ได้กล่าวถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพว่า แบ่งตามประเภทของทรัพยากรออกเป็น 7 กิจกรรม ได้แก่

1) การทำนา (Rice Cultivation) ได้แก่ การทำนาปี การทำนาปรัง การทำนาหว่าน การทำนาขั้นบันได พิพิธภัณฑข้าว ความรู้เรื่องข้าวสายพันธุ์ต่าง ๆ ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว วัฒนธรรมและการกินข้าวไทย

2) การทำสวนไม้ตัดดอก (Cutting Flowers) ได้แก่ การทำสวนดอกไม้เพื่อตัดดอกขายทุกชนิด เช่น สวนกุหลาบ ฟาร์มกล้วยไม้ สวนไม้ดอกไม้ประดับนานาชาติ ไม้กระถางทุกประเภท และไร่นาตะวัน

3) การทำสวนผลไม้ (Horticulture) ได้แก่ การทำสวนผลไม้ทุกประเภท การทำสวนเกษตร การทำเกษตรแผนใหม่ การทำสวนผสม การทำสวนยางพารา สวนไผ่ และ สวนปาล์มน้ำมัน

4) การทำสวนครัวสวนผัก (Vegetables) ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัวทุกประเภท การทำไร่ ผัก ไร่ถั่ว ไร่ข้าวโพด ข้าวฟ่าง และ ไร่พริกไทย

5) การทำสวนสมุนไพร (Herbs) ได้แก่ การปลูกพืชสมุนไพรนานาชนิด เพื่อใช้เป็นอาหารเสริม พืชผักสวนครัวข้างบ้าน เพื่อใช้เป็นเครื่องดื่ม เครื่องสำอาง และใช้ในการแพทย์แผนไทย

6) การทำฟาร์มปศุสัตว์ (Animal Farming) ได้แก่ การเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจนานาชนิด อาทิ การเลี้ยงไหม การทำฟาร์มผึ้ง การทำฟาร์มปลา การเลี้ยงหอยแมลงภู่ หอยแครง ฟาร์มจระเข้บางแห่งเพาะขยายพันธุ์สัตว์ป่าหายาก เช่น ฟาร์มนกยูง ฟาร์มไก่ฟ้า สวนงูของสภาอากาศไทย เป็นต้น

7) งานเทศกาลผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ (Festival) ได้แก่ การจัดงานเพื่อส่งเสริมการขายผลิตผลทางการเกษตร เมื่อถึงฤดูที่พืชผลเหล่านั้นมีจำนวนมาก อาทิ งานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ งานเทศกาลลิ้นจี่ งานเทศกาลลำไย งานเทศกาลกินปลา เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรทางการเกษตร ของแต่ละชุมชนท้องถิ่นที่สื่อถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน จนกลายเป็นเสน่ห์และน่าดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิตทางการเกษตร และนอกจากนี้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังเกี่ยวข้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวอื่น เป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสกับวิถีชีวิตและได้ประสบการณ์ที่ทรงคุณค่า อาทิ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร เป็นต้น

6. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวคำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม องค์กรชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้ กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวโดยสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวมีสิทธิในการบริหาร เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนานุกรม และสมภพ ยี่จ่อหอ, 2556) เป็นกระบวนการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการวางแผน และกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยมุ่งให้ความสำคัญไปที่ความยั่งยืนทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี บน

พื้นฐานแนวคิดที่ว่าชุมชนคือเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ที่มาของรูปแบบการท่องเที่ยวนี้ได้เริ่มต้นมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้เกิดการบูรณาการจุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์ธรรมชาติ และการพัฒนาชุมชนไว้เป็นเรื่องเดียวกัน อีกทั้งให้ ความสำคัญกับมิติของการจัดการให้ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาย่างยั่งยืน (Lindberg & Lindberg, 1991) สิ่งเหล่านี้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยว (ตริยานันต์ พรหมคำ และคณะ, 2565) เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชนท้องถิ่นอย่างสูงสุด

ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) ได้ถูกกล่าวถึงครั้งแรกในหนังสือ Tourism: A community approach ของ Murphy (1985) ในอดีตที่ผ่านมา การให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวที่เน้นชุมชนในวงวิชาการทั่วโลกยังไม่มีการตกลงอย่างเป็นเอกฉันท์ว่า ควรจะให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวแต่ละประเภทอย่างไร แต่มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดของการท่องเที่ยวที่มีชุมชนมาเกี่ยวข้อง ไว้ในทิศทางใกล้เคียงกัน ดังนี้

รชพร จันทรสว่าง และ ราณี อธิชัยกุล (2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นชุมชนโดยมีพื้นฐานที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงานและกระจายรายได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของชุมชน โดยมุมมองของพจนนา สวนศรี (2546) ได้นิยามว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยกำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน สำหรับ สันธุ์ สโรบล (2546) กล่าวถึง ลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สำคัญ คือ ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ตั้งอยู่บนฐานความคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว นำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกหลาน พร้อมกันนี้ต้องมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ตั้งแต่การคิดวางแผนดำเนินการ ตัดสินใจ และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ตั้งแต่การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ การประเมินผลโครงการและการรับผลประโยชน์ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

วีระพล ทองมา (2559) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ร่วมกันในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมระหว่างกันในชุมชน และนักท่องเที่ยวผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน นอกจากนี้ รัชดา เครือทิวา (2554) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถนำมา ช่วยสร้างเสริมความเข้มแข็งของสมาชิกในชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชน มีรูปแบบของการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการ กำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน ตลอดจนการร่วมกันรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ทั้งนี้จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงการเตรียมความพร้อมของชุมชน ถือเป็นขั้นแรกของการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว อาจเป็นการจัดอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมทางด้านการเป็นชุมชนท่องเที่ยว การสร้างสมรรถภาพ ให้กับคนชุมชนในด้านจัดการการท่องเที่ยวโดยรวมที่คนในชุมชนทุกคนจะสามารถดำเนินงานต่าง ๆ ไป ในทิศทางเดียวกัน ในขณะเดียวกันต้องควบคู่ไปกับการสร้างการรับรู้ด้วยการรณรงค์ให้คนในสังคม รับรู้จากการเปรียบเทียบระหว่างการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไปและเห็นถึง ความแตกต่างของรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 2 แบบ อีกทั้งยังต้องกระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญ และ เป็นนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้กับคนในชุมชน ในรูปแบบของการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ที่สอดคล้องเรื่องราวในบทบาทของชุมชนให้ประจักษ์ต่อนักท่องเที่ยวถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของคนในชุมชน ในเชิงความร่วมมือกัน อนุรักษ์

Mtapuri and Giampiccoli (2019) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า เป็นการดำเนินการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชุมชน โดยคนในชุมชนเป็นผู้จัดการและรับประโยชน์ เพื่อสร้างการเรียนรู้และสนุกสนานเพลิดเพลินให้กับนักท่องเที่ยว แต่ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ Fennell (1999) ได้เสนอคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวชุมชน ว่าจะต้องประกอบไปด้วย 5 ประการ ได้แก่

1. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทนมายังครอบครัวของสมาชิกในชุมชน ผู้ที่ยินยอมเปิดบ้านให้เป็นที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวในชุมชน โดยไม่ต้องผ่านนายหน้าใด ๆ อันจัดเป็นการสร้างรายได้ทางตรงแก่คนในชุมชน
2. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็น การสร้างสาธารณูปโภค และการยกระดับความเป็นอยู่ที่มีมุ่งสร้างการพัฒนา " เพื่อสมาชิก ในชุมชน" แต่ไม่ใช่ "เพื่อนักท่องเที่ยว"
3. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียดด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนอันเนื่องมาจากความพยายามนำความทันสมัยแบบตะวันตกเข้ามาสู่ชุมชน

4. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกในการเคารพและรักษาสีงแวดล้อม สังคม ตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว

5. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีงามระหว่างประเทศ ทั้งใน ระดับนานาชาติ นานาภูมิภาค ที่ล้วนอยู่ภายใต้ขนานวัฒนธรรม โดยนัยนี้การท่องเที่ยวชุมชนต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สอนให้นักท่องเที่ยวเคารพในความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม และไม่มองว่าใคร "เจริญกว่า" และใคร "ด้อยกว่า"

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ Community Based Tourism คือ รูปแบบการท่องเที่ยวที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรของตัวเอง โดยทรัพยากรดังกล่าว อาทิ ด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น ซึ่งคนในชุมชนเองเป็นผู้ตัดสินใจ วางแผน บริหารจัดการ ดำเนินการท่องเที่ยว นับว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถนำมา ช่วยสร้างเสริมความเข้มแข็งของสมาชิกในชุมชน ในส่วนของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชน ในรูปแบบของการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เข้ามามีบทบาทร่วมกัน ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน ตลอดจนการร่วมกันรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ประการสำคัญการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงานและกระจายรายได้ ขณะเดียวกันยังช่วยให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของชุมชน ส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มิ่งสรรพ ชาวสะอาด และคณะ (2551) กล่าวว่า การท่องเที่ยวชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอยู่ในตอนนี้ จุดขายหลักของการท่องเที่ยวคือ การเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนที่ชาวบ้านตกลงร่วมกัน ในการเปิดบ้านต้อนรับนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวบ้านตนเอง และมีกิจกรรมต่าง ๆ มอบให้ผู้มาเที่ยว โดยปกติแล้วการท่องเที่ยวของชุมชนตั้งอยู่บนเอกลักษณ์ของชุมชนนั่นเอง เพราะไม่ใช่สิ่งทีทุกชุมชนสามารถเสนอการท่องเที่ยวได้ แต่การท่องเที่ยวจะพัฒนาไปได้หากต้องได้รับความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่าย ซึ่งต้องมีการจัดการให้พร้อมในทุกด้านให้กับการจัดการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นความพยายาม ในการสร้างทางเลือกใหม่ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 - 2540 เป็นช่วงที่โลกตื่นตัวเรื่องการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและหาทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ได้กลายเป็นกระแสการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย (Rome, 2007) และได้รับการพัฒนาในหลาย ๆ มิติอย่างต่อเนื่อง เมื่อทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนได้รับความสนใจ และเกิดการกระจายผลประโยชน์ ส่งผลให้คนใน

ชุมชนเจ้าของทรัพยากรเองต่างหันมาเห็นคุณค่าให้的重要性和ต่อ ยอดการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้รองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.1 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism)

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยรวม ควรประกอบด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น อาทิ วิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงการมีส่วนร่วมขององค์การชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน ในขณะที่ปราชญ์ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ ที่หลากหลาย ทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา นอกจากนี้ ควรมีการจัดการโดยชุมชนเอง (Amerta, 2017) เพื่อให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด ทางสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2557) ได้อธิบายองค์ประกอบสำคัญไว้ 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่อุดมสมบูรณ์ มีเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีวิธีการพึ่งพาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมถึงในชุมชนยังมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
2. ด้านองค์การชุมชน มีระบบสังคมที่เข้าใจกันภายใต้ปราชญ์ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย และชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา
3. ด้านการจัดการชุมชนมีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวมีองค์การหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
4. ด้านการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานในอนาคต และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นฐานในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะทำงานครอบคลุม 5 ด้านด้วยกัน คือ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อกำหนดทิศทางของแผนงาน แผนปฏิบัติการของตนเอง หากมีการจัดการที่ดีในแต่ละด้าน จะเกิดความยั่งยืน (พจนา สวนศรี, 2546) นอกจากนี้ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2557) ได้วางหลักการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการ

ท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง 4) ยกย่องคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่น และ 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

สำหรับองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีหัวใจสำคัญ คือ การที่ชุมชนเป็นเจ้าของและมีอำนาจในการจัดการ ตัดสินใจ วางแผนพัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของตนเอง เพื่อประโยชน์ในการสร้างรายได้ แต่นอกเหนือจากการสร้างรายได้แล้ว การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมีการวางแผนอย่างรัดกุม คำนึงถึงผลกระทบด้านต่าง ๆ ในทุกมิติไม่ว่าจะเป็น ด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อกำหนดทิศทางของแผนงาน แผนปฏิบัติการ ของตนเอง หากมีการจัดการที่ดีของแต่ละด้านจะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนตามภาพที่ 7 ดังนี้

ภาพที่ 7 องค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ที่มา: พจนา สวนศรี (2546)

จากภาพที่ 7 แสดงถึงองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อความยั่งยืนที่ต้องพิจารณาถึงมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม เป็นหลักในการวางแผนดำเนินงาน ตลอดจนการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและ วัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในการจัดการทรัพยากรของชุมชนโดยชุมชน และเพื่อชุมชนโดยอย่างแท้จริง (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560)

จากการทบทวนวรรณกรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นให้คนในท้องถิ่นมีบทบาทเป็นเจ้าของทรัพยากร มีส่วนร่วมในการวางแผน บริหารจัดการ และถ่ายทอดคุณค่าของพื้นที่ตนเองสู่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน โดยการท่องเที่ยวในลักษณะนี้มีได้มุ่งหวังเพียงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน ผ่านกิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาพื้นบ้านเมื่อเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ชี้ให้เห็นว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอย่างมากในการพัฒนาเป็นกิจกรรมเรียนรู้เชิงประสบการณ์ส่งเสริมการเข้าใจในวิถีชีวิตไทย เช่น การเรียนรู้การปลูกและเก็บเกี่ยวสมุนไพร การปรุงยาและต้มยาสมุนไพรพื้นบ้าน การทำลูกประคบ น้ำมันหอมระเหย หรือการนวดแผนไทย โดยมีปราชญ์ท้องถิ่นและหมอพื้นบ้านเป็นผู้นำกิจกรรม ซึ่งไม่เพียงทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ตรง แต่ยังช่วยให้เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ กิจกรรมเหล่านี้มีส่วนช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว เสริมสร้างความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม และผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรโดยชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในอนาคต.

7. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หรือการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นตลาดเฉพาะ (Niche Market) ของการท่องเที่ยวที่ขยายวงกว้างขึ้นและมีอัตราการเติบโตอย่างมาก รวมทั้งมีการคาดการณ์สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีอย่างต่อเนื่อง (Bushueva, 2020) และมีแนวโน้มเติบโตเพิ่มสูงขึ้นอีกในอนาคต อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในด้านวิวัฒนาการเทคโนโลยีทางการแพทย์และการโภชนาการที่มีความทันสมัย ทำให้ผู้คนมีอายุที่ยืนยาวมากขึ้น ผสมกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ไวรัสโควิด 19 เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้คนหันมาใส่ใจและให้ความสำคัญกับสุขภาพเพิ่มขึ้น (วิไลพรรณ ใจวิไล และเกศรา สุขเพชร, 2566) การอธิบายให้เห็นภาพรวมของ สุขภาพ และ สุขภาวะ ที่ปัจจุบันนิยมใช้ร่วมกัน โดย องค์การอนามัยโลก หรือ World Health Organization: WHO (1984) อธิบายความหมายของสุขภาพ ซึ่งมีใจความสำคัญ คือ

ทรัพยากรในชีวิตประจำวัน การที่บุคคลหรือกลุ่มคนมีสภาพความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีโดยเกิดจากความรู้สึกภายในจิตใจสู่ร่างกาย อีกทั้งยังสามารถสร้างความสมดุลระหว่างตนเอง และสภาพแวดล้อม โดยตระหนักถึงด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม นอกจากนี้ยังสามารถจัดการกับ บทบาทหน้าที่ในครอบครัว ในที่ทำงาน และในสังคม ยิ่งไปกว่านั้น ด้านการสนองความต้องการแก่ตนเอง นับว่าเป็นการดูแลสุขภาพกายและจิตใจ รวมถึงเป็นการจัดการความเครียดที่เข้ามาได้

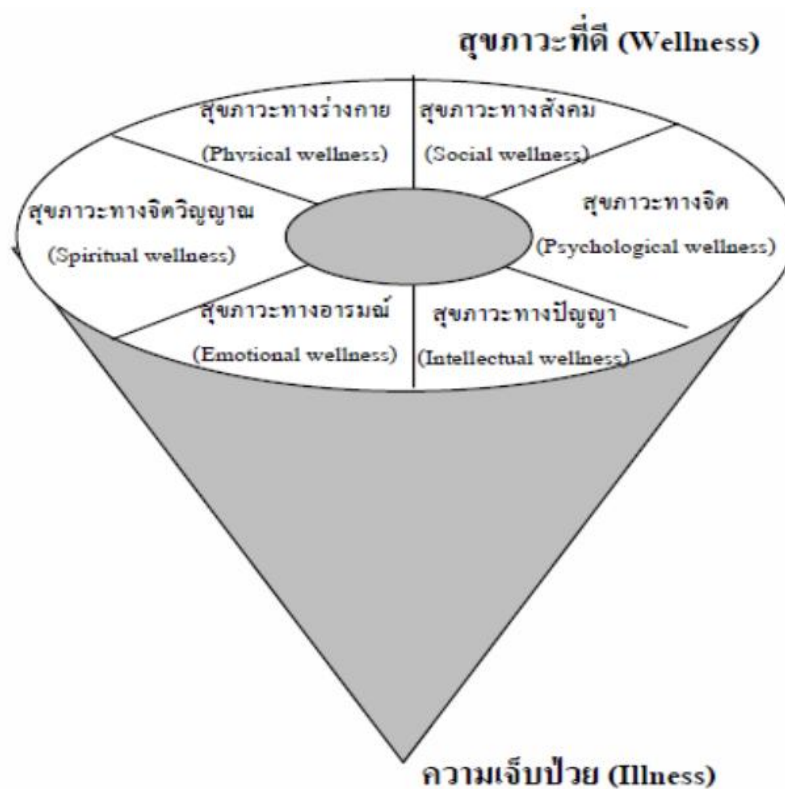
สำหรับสุขภาวะ (Wellness) ได้มีนักวิชาการที่ได้ให้คำจำกัดความไว้อย่างน่าสนใจ อาทิ Myers, Sweeney and Witmer (2000) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า สุขภาวะ (Wellness) เกี่ยวข้องกับการ ดำเนินชีวิตที่ใส่ใจต่อสุขภาพและสุขภาวะทางกาย (Body) ทางจิตวิญญาณ (Spiritual) และทางสมอง (Mind) อีกทั้งยังมีความพอใจที่จะอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์และสภาพแวดล้อมในสังคมนั้น นอกจากนี้ Global Spa Summit (GSS), (2010) อธิบายถึงมิติทางสุขภาวะ (Wellness) ได้แก่ 1) สุขภาวะมีหลากหลายมิติ 2) สุขภาวะเป็นองค์รวม 3) สุขภาวะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่อง 4) สุขภาวะเป็นเรื่องส่วนบุคคล แต่มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบ และ 5) สุขภาวะเป็นเรื่องของความรับผิดชอบโดยส่วนตัว อย่างไรก็ตามแนวคิดของสุขภาพ และสุขภาวะ สามารถใช้แทนกันได้ (Inter-changeably) ทำให้เกิดแนวคิดสุขภาพและสุขภาวะ (Health and Wellness) เกิดขึ้นแต่ก็ยังไม่ได้รับความนิยมมากนัก ในทางกลับกันสำหรับการท่องเที่ยว ได้มีการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) แยกออกจากกันอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ (Medical Tourism) เน้นการรักษาและการแพทย์ ส่วนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาวะ (Wellness Tourism) เน้นการป้องกันและ ส่งเสริมสุขภาพ (Smith and Puczko, 2014)

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาวะ มีความหมายถึงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบองค์รวม ดังที่ H. L. Dunn (1959) ได้แนะนำแนวคิดของ Holistic Wellness หรือการท่องเที่ยวเชิงสุขภาวะที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบสุขภาพแบบองค์รวมมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาวะ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ส่งเสริม รักษา บำบัดและฟื้นฟูร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ รวมไปถึงการเดินทางเพื่อชื่นชมความงามของธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว และเดินทางไปเพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ (Witmer & Sweeney, 1992) และในทิศทางเดียวกันยังหมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสุขภาพ เพื่อสร้างความสมดุลให้กับร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาวะเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำกิจกรรมส่งเสริมฟื้นฟูตลอดจนบำบัดรักษาสุขภาพ (He, Liu, & Li, 2021)

7.1 องค์ประกอบของสุขภาวะ (Wellness Component)

Adams, Bezner, and Steinhardt (1997) กลุ่มนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ระบุว่า สุขภาวะเป็นความเข้มแข็งที่บุคคลใช้จัดการกับภาวะความเครียด ส่งผลให้บุคคลที่มีสุขภาวะจะมีสุขภาพที่ดี

จากโมเดลสุขภาวะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ ว่าจะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายมิติไม่คงที่ และมีความผันผวนโดยเป็นไปในแบบที่แคบลง โดยแบบจำลองนี้แบ่งเป็น 2 ทิศทางหลัก คือ ทิศใน แนวตั้ง และทิศในแนวนอน ตามภาพที่ 8

ภาพที่ 8 โมเดลสุขภาวะของอดัมส์ (The Wellness Model)

ที่มา: Adams, Bezner, Drabbs, Zambarano, & Steinhard (1997)

จากภาพที่ 8 อธิบายโมเดลสุขภาวะของอดัมส์ มีลักษณะเป็นรูปกรวยหงาย ด้านบนสุดของกรวยเป็นภาวะที่มีสุขภาวะ หรือมีสุขภาพที่ดีแบ่งออกเป็น 6 ด้านที่เชื่อมโยงกัน ส่วนด้านล่างของกรวย เป็นภาวะความเจ็บป่วย และเมื่อมิติใดมิติหนึ่งใน 6 ด้าน มีการพัฒนามากก็จะส่งผลให้สุขภาวะในมิติที่เหลือเติบโตด้วย สำหรับสุขภาวะด้านต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สุขภาวะด้านร่างกาย (Physical Wellness) หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ว่ามีสุขภาพดี และมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกายและรับประทานอาหารอย่างเหมาะสม ทั้งในด้าน คุณภาพและปริมาณ การไม่มีความเจ็บป่วยหรือมี โรคทางกาย การไม่ใช้สารเสพติด เป็นต้น

2. สุขภาวะด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Wellness) หมายถึง การมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีความหมาย มีเป้าหมาย รวมไปถึงการมีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (เช่นการนับถือศาสนา) ที่ช่วยให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง

3. สุขภาวะด้านปัญญาและการรู้คิด (Intellectual Wellness) หมายถึง การมีกระบวนการทางปัญญาที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นมีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล สามารถคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ มีความคิดริเริ่ม กระตือรือร้น และเปิดกว้างต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

4. สุขภาวะด้านสังคม (Social Wellness) หมายถึง การตระหนักถึงความสัมพันธ์ ระหว่างตนเองกับผู้อื่น และการรับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การยอมรับและเข้าใจ ช่วยเหลือหรือสนับสนุนซึ่งกันและกัน

5. สุขภาวะด้านอารมณ์ (Emotional Wellness) หมายถึง การมีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถตระหนักถึงและเข้าใจในอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น และมีการจัดการกับอารมณ์ทั้งทางบวกและลบได้อย่างเหมาะสม

6. สุขภาวะด้านจิตใจ (Psychological Wellness) หมายถึง การมีความเชื่อในความสามารถของตนเอง การเปิดใจกว้างที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การมองโลกในแง่ดี และการมีความหวัง

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ สุขภาวะตามแนวคิดของไมเยอร์ (Myer) เน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการป้องกันปัญหา ด้านจิตใจในทุกช่วงวัย (Myer, et al, 2000) โดยเรียกแนวคิดนี้ว่า โมเดลกงล้อสุขภาวะ (The Wheel of Wellness) เป็นการบูรณาการใน 5 ด้านหลักของสุขภาวะอย่างสมดุล หากด้านใดลดลงหรือเพิ่มขึ้นก็ย่อมส่งผลต่อด้านอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน มีรายละเอียดแต่ละด้านหลักดังต่อไปนี้

1. ด้านจิตวิญญาณ (Spirituality) หมายถึง การตระหนักรู้ถึงการดำรงอยู่และความเชื่อมโยงของตนกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

2. ด้านการมีทิศทางของตนเองและมีเป้าหมายของชีวิต (Self-Direction) หมายถึง การมี การดำเนินชีวิตแต่ละวันอย่างมีเป้าหมาย ประกอบด้วย คุณลักษณะต่าง ๆ คือ การรับรู้คุณค่าแห่งตน (Sense worth) การรับรู้ถึงการควบคุม (Sense of control) ความเชื่อบนพื้นฐานของความเป็นจริง (Realistic beliefs) การตระหนักรู้ในอารมณ์และการเผชิญปัญหา (Emotional awareness and coping) การแก้ไขปัญหาและการสร้างสรรค์ (Problem solving and creativity) การมีอารมณ์ขัน (Sense of humor) การมีภาวะโภชนาการที่ดี (Nutrition) การออกกำลังกาย (Exercise) การดูแลตนเอง (Self-care) การจัดการกับความเครียด (Stress management) การมีเอกลักษณ์ทางเพศ (Gender identify) และการมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural identify)

3. ด้านการทำงานและการใช้เวลาว่าง (Work and Leisure) หมายถึง การมีรายได้ที่เหมาะสมกับหน้าที่การงาน มีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการทำงาน มีความพึงพอใจในตำแหน่ง หน้าที่ การงาน และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ส่วนการใช้เวลาว่างเกี่ยวข้องกับการมีกิจกรรม การละเล่นสนุกสนานรื่นเริง

4. ด้านมิตรภาพ (Friendship) หมายถึง การมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีกับบุคคลอื่น การได้รับ การสนับสนุนทางสังคม มีการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลทั้งที่เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลและ ชุมชน ที่นอกเหนือความสัมพันธ์ทางครอบครัว

5. ด้านความรัก (Love) หมายถึง การมีความรู้สึกว่าเป็นที่รักของบุคคลรอบข้าง และ มีความผูกพันใกล้ชิด

Mueller and Kaufmann (2001) ได้ทำการปรับปรุงโมเดล พร้อมกับการให้คำจำกัดความของคำว่า สุขภาวะ หมายถึง การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่าง ร่างกาย ใจ จิตวิญญาณ กับความรับผิดชอบต่อตัวเอง การ ใส่ใจต่อความสมบูรณ์ทางกายหรือความสวยงาม อาหารที่ดีต่อสุขภาพ การผ่อนคลายหรือการทำสมาธิ กิจกรรมหรือการศึกษาทางจิตใจ และสิ่งแวดล้อม หรือการติดต่อกับสังคม ในขณะที่ Nahrstedt (2004) ได้เสนอไว้ว่า Wellness หมายถึง ความสมดุลระหว่างสภาวะของร่างกาย และจิตใจ โดยบุคคลต้องเป็นผู้ดำเนินการหรือกระทำการต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมหรือสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข (Rodrigues, Serpeloni, Batista, Souza, & Barbosa, 2010) ภายใต้องค์ประกอบพื้นฐาน คือ สมรรถภาพทางกาย การทำสมาธิ การคลายเครียด กระบวนการทางปัญญา การดูแลร่างกายเพื่อความงาม และความสมดุลทางโภชนาการ และจากที่กล่าวไปข้างต้น การมีสุขภาวะย่อมส่งผลถึงสุขภาพด้วย โดยทาง MacLeod, J., & Nelson, G. (2000) ได้อธิบายถึงการมีสุขภาพที่ดีต้องประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านจิตวิญญาณ เป็นความเชื่อในแหล่งของคุณค่าที่ก้าวข้ามขอบเขตของตนเอง ทุกคนมีการรับรู้ส่วนบุคคลของจิตวิญญาณ

2. ด้านการเข้าสังคม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ความสามารถในการพัฒนาและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งการให้ความเคารพต่อผู้ที่มีความคิดเห็นและความเชื่อที่แตกต่างกัน อาศัยความเชื่อมโยงทางสังคมในการสร้าง และรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น นับว่าเป็นพื้นฐานของสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี

3. ด้านกายภาพ หมายถึง การพัฒนาสมรรถภาพร่างกาย การรักษาโภชนาการที่เพียงพอ หรือแม้กระทั่งระดับไขมันในร่างกายที่อยู่ในเกณฑ์ที่ดี

4. ด้านอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมความเครียด และการแสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ความสามารถในการรับรู้และยอมรับความรู้สึก เช่น ความฟ่ายแพ้ ความล้มเหลว การบรรลุความสมบูรณ์ทางอารมณ์ช่วยให้สามารถรับมือกับการดำเนินชีวิตตามลำดับช่วงอายุ เป็นต้น

5. ด้านปัญญา หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้และการใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการพัฒนาส่วนบุคคล ครอบครัว และอาชีพ โดยการเรียนรู้ที่จะจัดการกับความท้าทายใหม่ ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ด้านอาชีพอนามัย คือ ความสามารถในการสร้างสมดุลระหว่างการทำงาน การเรียน และเวลาพักผ่อน ทักษะเกี่ยวกับเป้าหมายการทำงาน โรงเรียน และอาชีพ ส่งผลกระทบบ่อยมากต่อผลการปฏิบัติงาน หรือการเรียนในโรงเรียน และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

7. ด้านสุขภาพสิ่งแวดล้อม คือ ความสามารถในการส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตในชุมชน รวมถึงกฎหมาย และหน่วยงานที่ดูแลสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อแสดงให้เห็นผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อสุขภาพ โดยเปรียบเทียบการเสียชีวิตและการเจ็บป่วย

อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพะได้มีการพัฒนาด้านมิติสุขภาพมาโดยตลอด สำหรับประเด็นความครอบคลุมด้านมิติสุขภาพนั้น ในระยะแรก ๆ เหลือเพียง 3 มิติ คือ มิติทางกาย มิติทางจิตใจ และมิติทางสังคม ในระยะต่อมามีนักคิด และนักวิจัย ได้เพิ่มมิติต่าง ๆ ที่ครอบคลุมมากขึ้นเป็น 4 มิติคือ มีการเพิ่มมิติทางจิตวิญญาณ หรือปัญญา สำหรับต่างประเทศใช้ศัพท์มิติทางจิตวิญญาณ (Spiritual Wellbeing) ในทางกลับกันประเทศไทยใช้ มิติทางปัญญา (Wisdom Wellbeing) แม้ว่าในมิติที่ 4 จะยังเป็นที่ถกเถียงและยังไม่มีที่ยอมรับอย่างกว้างขวางมากนัก ดังนั้นแนวทางที่ได้รับการยอมรับเกี่ยวกับสุขภาพะที่ดี สามารถอธิบายได้ตามแนวทางของ (Global Wellness Institute, 2020) ดังนี้

1. ด้านกายภาพ (Physical) การบำรุงร่างกายให้แข็งแรงด้วยการออกกำลังกาย การรับประทานอาหารให้ถูกโภชนาการ การนอนหลับ เพื่อให้การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว ปราศจากโรค และมีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ

2. ด้านจิตใจ (Mental) การมีจิตใจที่ดี เข้มแข็ง มีความสุข ร่าเริง คล่องแคล่ว ไม่ติดขัด มีความเมตตากับสรรพสิ่ง มีสติ มีสมาธิ มีปัญญา รวมถึงการไม่เห็นแก่ตัว

3. ด้านอารมณ์ (Emotional) การรับรู้ การยอมรับ การแสดงความรู้สึก การทำตามเข้าใจ ความรู้สึกของผู้อื่น ความสามารถในการควบคุมความเครียด การแสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ความสามารถในการรับรู้ และยอมรับความรู้สึก

4. ด้านจิตวิญญาณ (Spiritual) การค้นหาความหมายและจุดประสงค์ที่สูงขึ้นในการดำรงอยู่ของมนุษย์ สุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดี หรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่ตื้นสูงส่ง เช่น การเสียสละ การมีความเมตตา เป็นต้น

5. ด้านสังคม (Social) การอยู่ร่วมกันภายใต้ความสัมพันธ์ส่วนรวมกับผู้อื่น และชุมชนมีความหมาย รวมทั้งการมีครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความยุติธรรม จำเป็นต้องมีความเสมอภาค มีการเคารพ มีสันติภาพ มีความเป็นประชาสังคม มีระบบบริการที่ดี และมีระบบบริการที่เป็นกิจการทางสังคม

6. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) การส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างสุขภาพของตนเองกับการกระทำของมนุษย์ ทางเลือกสังคม และความเป็นอยู่ที่ดีในสภาพแวดล้อมที่ดี

7.2 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Voigt et al. (2010) อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) ด้านความสวยงามและสปา (Beauty and Spa) หมายถึง สถานประกอบการที่ส่งเสริมสุขภาพผ่านการบำบัดรักษา (Therapeutic) และมีผู้เชี่ยวชาญในการให้บริการแต่ไม่เกี่ยวกับ เชิงการแพทย์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อฟื้นฟูร่างกาย (Body) จิตใจ (Mind) และจิตวิญญาณ (Spirit) 2) ด้านกลุ่มเฉพาะที่พัก (Lifestyle Resort) หมายถึง สถานประกอบการที่มีโปรแกรมครอบคลุม โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เช่น โปรแกรมออกกำลังกาย (Fitness Program) การเรียนรู้ทางโภชนาการ (Nutritional Education) การจัดการน้ำหนักและความเครียด (Weight and Stress Management) 3) ด้านการฟื้นฟูจิตวิญญาณ (Spiritual Retreat) หมายถึง สถานประกอบการที่มุ่งเน้นการ วิปัสสนา (Enlightenment) และการพัฒนาจิตวิญญาณ ทั้งนี้โดยทั่วไปจะมุ่งเน้นกิจกรรมที่ทำให้เกิด สมาธิ นอกจากนี้ยังนิยมตั้งอยู่บริเวณธรรมชาติ อาทิ สวน พื้นที่ชนบท และ สถานที่ที่มีสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ ทั้งนี้การท่องเที่ยวรูปแบบนี้เป็นได้ทั้งทางศาสนาและไม่มีศาสนา อาศัยรูปแบบการนั่ง สมาธิ อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวรูปแบบดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของการสอนที่มีความเฉพาะทาง หรือทางจิตวิทยา หรือการมุ่งที่จะเรียนรู้วิธีการเฉพาะทางจิตใจและร่างกาย อีกทั้งด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกจะมีเพียงสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานและต้องเคร่งครัดในการปฏิบัติ

จากการทบทวนวรรณกรรม แสดงให้เห็นว่า สุขภาพ และสุขภาพะ มีความหมายและมีมิติที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้น กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมสุขภาพต่าง ๆ ที่ได้รับความสนใจอยู่ในปัจจุบัน ย่อมส่งผลต่อสุขภาพะ โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพนั้นมีด้วยกันหลากหลายรูปแบบตามที่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2555) ได้กำหนดรูปแบบของการจัดรายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทยไว้ ดังนี้

1. ทัวร์แพทย์แผนไทย คือ การเยี่ยมชมสถานที่ที่มีประวัติความเป็นมาที่มีชื่อเสียงเก่าแก่ รวมทั้งยังมีด้านแพทย์แผนไทย เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ได้รับยกย่องว่าเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกของประเทศไทย นักท่องเที่ยวได้รับฟังการบรรยายสรุปและชมการสาธิตการนวดไทย แผนโบราณเพื่อการรักษาโรคและการส่งเสริมสุขภาพ ตลอดจนการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติวิธีการนวดไทยแผนโบราณจากผู้ที่มีความสามารถเปรียบเทียบวิธีการนวดแผนโบราณของประเทศไทยกับของประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก

2. ทัวร์อาหารสมุนไพร คือ การเยี่ยมชมศูนย์เกษตรสมุนไพร สวนพฤกษศาสตร์สมุนไพร และศึกษาเรียนรู้ความมหัศจรรย์แห่งภูมิปัญญาไทย สร้างสรรค์วัฒนธรรมทางด้านอาหารสมุนไพร ไร่พืชและเครื่องดื่มสมุนไพรที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ การนวดแพทย์แผนไทย และอบสมุนไพรเพื่อบำบัดรักษาโรคและบำรุงรักษาสุขภาพ รวมทั้งการฝึกปฏิบัติสมาธิแนวพุทธศาสนา การฝึกโยคะ การฝึกกายบริหารท่าฤๅษีดัดตน และชมการสาธิตกระบวนการผลิตอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพร

3. ทัวร์สมุนไพรชนบท คือ การเยี่ยมชมทัศนศึกษาการปฏิบัติงานของกลุ่ม ชมรม สมาคม และผู้สนใจสมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและบำรุงร่างกายในชนบทต่างจังหวัด ที่ยังอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและหมอพื้นบ้าน โดยจัดให้มีการเยี่ยมชมสวนสมุนไพรในสถานที่จริง และรับฟังการบรรยายสรรพคุณ รวมทั้งการสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับหมอพื้นบ้านและชาวบ้าน สมาชิกกลุ่มชมรมหรือสมาคมสมุนไพร

4. ทัวร์เกษตรธรรมชาติ คือ การเยี่ยมชมแหล่งการทำเกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ และการเรียนรู้ปลูกผักพื้นบ้านปลอดสารพิษด้วยการฝึกฝนวิธีการปลูกผักพื้นบ้านสำหรับบริโภคได้เอง การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยในการทำเกษตรยั่งยืนแผนใหม่ ไร้ปุ๋ย ไร้ยาฆ่าแมลง โดยมีการทัศนศึกษา และสนทนากับนักวิชาการพื้นบ้านเกษตรกรรมไทย

5. ทัวร์น้ำพุร้อนและอาบแร่ คือ การเยี่ยมชมทัศนศึกษาแหล่งน้ำพุร้อนและบ่อน้ำแร่ ที่มีอยู่ในหลายจังหวัดทั้ง 4 ภูมิภาคของประเทศไทย และพักในโรงแรมและรีสอร์ทที่ตั้งอยู่ในหรือใกล้สถานที่ให้บริการอาบแร่เพื่อบำบัดสุขภาพ โดยมีการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจไปใน แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงามในจังหวัดอันเป็นที่ตั้งของน้ำพุร้อนและบ่อน้ำแร่นั้น

6. ทัวร์ฝึกสมาธิและบำเพ็ญภาวนา คือ การเยี่ยมชมวัดป่ากลางธรรมชาติอันสวยงาม สงบ และสงบสุข ทำการฝึกปฏิบัติแนวสมาธิพุทธศาสน์ เพื่อสร้างความสงบเยือกเย็นของจิตใจท่ามกลางสภาพธรรมชาติที่ร่มรื่นงดงาม หรือนั่งวิปัสสนาบำเพ็ญภาวนาขั้นสูงในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้ในวัดป่าธรรมชาติ โดยมีการให้คำปรึกษาแนะนำวิธีปฏิบัติสมาธิอย่างถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อการคลายเครียดในชีวิตประจำวัน รวมทั้งศึกษาเรียนรู้ปรัชญาชีวิตและจิตวิญญาณตะวันออก

7. ทัวร์แหล่งธรรมชาติ คือ การเยี่ยมชมแหล่งธรรมชาติและเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพที่สวยงาม โดยการเดินป่าสมุนไพรหรือขี่จักรยานเสือภูเขาชมธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพในอุทยานแห่งชาติและป่าธรรมชาติ รวมทั้งกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างหลากหลายในสถานที่พักผ่อนประเภทโรงแรมและรีสอร์ทที่มีสถานบริการส่งเสริมสุขภาพแบบสปาให้เลือกใช้บริการ

จากการอธิบายประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมสุขภาพ พบว่า หลายกิจกรรมมักเชื่อมโยงกับสมุนไพรไทย ไม่ว่าจะเป็น การชมสวนสมุนไพร การรับประทานอาหารสมุนไพร การศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพร อาจกล่าวได้ว่าพืชสมุนไพรเป็นทรัพยากรที่มีมูลค่าสูง และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจไทย

ในประเทศไทย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพะ เป็นการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก โดยเฉพาะทวีปเอเชียจัดเป็นตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีศักยภาพสูง ดังนั้น นโยบายของรัฐบาลไทยจึงเน้นการพัฒนาและส่งเสริมประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Bhongchirawattana, 2021) โดยได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Thailand Medical Hub) ระยะ 10 ปี ระหว่างปี

พ.ศ. 2559 ถึงปี พ.ศ. 2568) เพื่อขับเคลื่อนนโยบายเร่งด่วนในวิสัยทัศน์ที่ว่า “ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพของโลก” ภายใน 10 ปี โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ศูนย์กลางบริการสุขภาพ (Medical Service Hub) พัฒนาด้านมาตรฐานการบริการทางการแพทย์ เช่น การตรวจสุขภาพ บริการเสริมความงาม เป็นต้น 2) ศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Hub) พัฒนาในเรื่องของมาตรฐานของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ได้แก่ นวดไทย และสปาเพื่อสุขภาพ 3) ศูนย์กลางบริการวิชาการและ งานวิจัย (Academic Hub) การพัฒนาทางด้านการศึกษา โดยแพทย์และผู้ให้บริการในสถาน ประกอบการเพื่อสุขภาพ 4) ศูนย์กลางยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Product Hub) เป็นการพัฒนา ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของไทย สมุนไพรเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เห็นได้จากกระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีการจัดทำแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ.2560 - 2564 เป็นฉบับแรก ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแผนงานต่างๆ ที่ครอบคลุมการพัฒนาสมุนไพรไทยตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง เพื่อให้ใน 5 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2560 - 2564) ประเทศไทยเป็นประเทศส่งออกวัตถุดิบสมุนไพรคุณภาพและผลิตภัณฑ์สมุนไพรชั้นนำของภูมิภาคอาเซียน รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านสมุนไพรไทยในตลาดทั้งในและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง

จากการดำเนินงานตามแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ.2560 - 2564 ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนเป็น แผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติฉบับที่ 1 และได้มีการขยายระยะเวลาการดำเนินงานถึงปี 2565 นั้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2566 - 2570) เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจและพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย โดยมีทรัพยากรที่สำคัญ คือ สมุนไพรไทยที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจอย่างสูง โดยแผนปฏิบัติการได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา รองรับการขับเคลื่อนการพัฒนาและส่งเสริมสมุนไพรตลอดห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับ และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สมุนไพรได้ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าของพืชสมุนไพรไทยที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม และด้านสังคม ซึ่งจังหวัดปราจีนบุรีเป็นเมืองที่มีศักยภาพสูง สังเกตได้จากการการได้รับเลือกให้เป็นเมืองสมุนไพรต้นแบบ (Herbal City) ได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดเชียงราย จังหวัดสกลนคร และ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1

จากการทบทวนวรรณกรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) เป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่เน้นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความสมดุลของชีวิตและส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

นักท่องเที่ยวในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพเชิงป้องกันมากกว่าการรักษา จึงแสวงหาประสบการณ์ การท่องเที่ยวที่ให้ความผ่อนคลายและช่วยฟื้นฟูสุขภาพะทั้งภายในและภายนอก รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพะจึงมักเชื่อมโยงกับธรรมชาติ การพักผ่อนเชิงบำบัด และกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เช่น โยคะ สมาธิ การดูแลร่างกายด้วยวิถีธรรมชาติ การใช้สมุนไพรเพื่อฟื้นฟูสุขภาพ และการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยที่มีความหลากหลายของทรัพยากรสมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และระบบการแพทย์แผนไทย เป็นจุดแข็งในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการดูแลสุขภาพและการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยควบคู่กันไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร พบว่าการใช้สมุนไพรไทยเป็นฐานของกิจกรรมท่องเที่ยวสามารถตอบสนองแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพะได้อย่างลึกซึ้ง กิจกรรมเชิงประสบการณ์ เช่น การเรียนรู้การปลูกสมุนไพร การทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้าน การนวดและอบไอน้ำสมุนไพร การทำลูกประคบ การปรุงอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพร รวมถึงการทำสปาสมุนไพรไทย เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการลงมือทำจริง สร้างความรู้ ความเข้าใจ และความประทับใจในวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพของไทย นอกจากนี้ การผสมผสานสมุนไพรเข้ากับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพยังเป็นการเชื่อมโยงระหว่างการท่องเที่ยว การแพทย์แผนไทย และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ว่ากิจกรรมเหล่านี้สามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่มีมูลค่าสูง สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับประเทศไทยในฐานะจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพะระดับโลก การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพะที่เชื่อมโยงกับสมุนไพรจึงเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย การสืบสานวัฒนธรรม และการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ในระดับพื้นที่และระดับประเทศอย่างยั่งยืน.

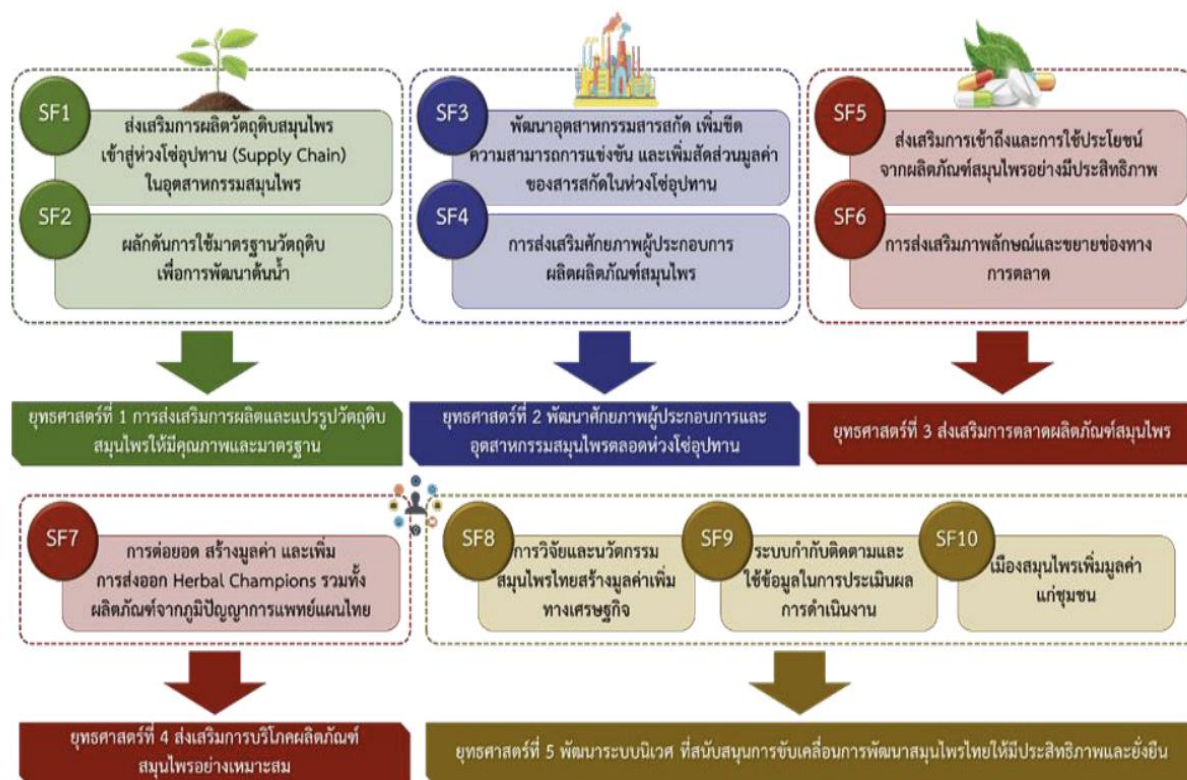
8. แนวคิดเกี่ยวกับสมุนไพรไทย (Thai Herbs)

สมุนไพรไทย นับได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและมูลค่าในหลากหลายมิติ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญและเล็งเห็นถึงการต่อยอดพัฒนาสมุนไพรให้เกิดการเพิ่มมูลค่า รวมถึงนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เกิดการเติบโตอย่างยั่งยืน เห็นได้จากการจัดทำและประกาศใช้แผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2566 – 2570 โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาสมุนไพรโดยมีการอนุรักษ์และต่อยอดเพื่อประโยชน์ทั้งด้านการรักษาและผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น (2) เพื่อส่งเสริมให้มีการใช้สมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยมีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมและภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ (3) เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยกลไกการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และท้องถิ่น เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาสมุนไพรไทยอย่างครบวงจร และ (4) เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน มุ่งเน้นเพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน และส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการตัดสินใจ ดำเนินการ วางแผน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และสามารถปฏิบัติตามแผนได้ (Community Autonomy)

จากแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2566 – 2570 เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การดำเนินงาน คณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ (2566) ได้วางวิสัยทัศน์การพัฒนาเป็นเป้าหมาย คือ มุ่งเน้นการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างต่อเนื่องในระยะยาว สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และกรอบการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีของประเทศไทย เพื่อเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว ทำให้สามารถรองรับพลวัตของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีดิจิทัล นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาสมุนไพรไทยและผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ตามที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ คือ “ประเทศไทยเป็นผู้นำในภูมิภาคด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพ ที่ได้มาตรฐานและมีการเติบโตอย่างยั่งยืน” ทั้งนี้มีการวางเป้าหมายการพัฒนาที่ต่อเนื่องจากแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติในฉบับก่อนหน้า 4 ประการสำคัญ ได้แก่ (1) การพัฒนาสมุนไพรต่อยอดทั้งด้านการรักษาและผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น (2) การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ที่จะมีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม และภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ (3) การขับเคลื่อนงานอย่างเป็นระบบเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาสมุนไพรไทยอย่างเชื่อมโยงและครบวงจร และ (4) การทำให้เกิดความร่วมมือจากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

แผนปฏิบัติการที่กล่าวไปข้างต้น มีกรอบระยะเวลา 5 ปี ในการดำเนินงาน ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาสมุนไพรไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ (2566) จึงได้กำหนดจุดเน้นเชิงยุทธศาสตร์ตามทิศทางการพัฒนา จำแนกออกตามห่วงโซ่อุปทานที่สำคัญแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) ต้นน้ำ (2) กลางน้ำ (3) ปลายน้ำ และ (4) ระบบนิเวศ ซึ่งแต่ละส่วนสำคัญ มีจุดเน้นเชิงยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละบริบทของห่วงโซ่อุปทาน สามารถอธิบายได้ตามภาพที่ 9

ภาพที่ 9 ความสอดคล้องของประเด็นยุทธศาสตร์กับจุดเน้นเชิงยุทธศาสตร์

ที่มา: คณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ (2566)

จากภาพที่ 9 อธิบายให้เห็นถึงความสอดคล้องของประเด็นยุทธศาสตร์กับจุดเน้นเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่ง SF หมายถึง Strategic Focus: SF หรือจุดเน้นเชิงยุทธศาสตร์ แบ่งออกเป็นทั้งหมด 10 ประเด็นด้วยกัน ตั้งแต่ SF1 – SF10 แยกออกตามห่วงโซ่อุปทาน 4 ส่วนสำคัญหลัก ได้แก่ 1) ต้นน้ำ มีจุดเน้นเชิงยุทธศาสตร์สำคัญ 2 ประเด็น คือ SF1 การส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบสมุนไพรเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานในอุตสาหกรรมสมุนไพร และ SF2 การใช้มาตรฐานวัตถุดิบเพื่อการพัฒนาต้นน้ำ 2) กลางน้ำ จุดเน้นเชิงยุทธศาสตร์สำคัญ 2 ประเด็น คือ SF3 การพัฒนาอุตสาหกรรมสารสกัด เพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน และเพิ่มสัดส่วนมูลค่าของสารสกัดในห่วงโซ่อุปทาน และ SF 4 การส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพร 3) ปลายน้ำ มีจุดเน้นเชิงยุทธศาสตร์สำคัญ 3 ประเด็น คือ SF5 การส่งเสริมการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างมีประสิทธิภาพ SF6 การส่งเสริมภาพลักษณ์และขยายช่องทางการตลาด และ SF7 การต่อยอด สร้างมูลค่า และเพิ่มการส่งออก Herbal Champions รวมทั้งผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และ 4) ระบบนิเวศที่สนับสนุนห่วงโซ่อุปทาน มีจุดเน้นเชิงยุทธศาสตร์สำคัญ 3 ประเด็น คือ SF8 การวิจัยและนวัตกรรมสมุนไพรไทยสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ SF9 การพัฒนาระบบกำกับติดตามและใช้ข้อมูลในการประเมินผลการดำเนินงาน และ SF10 การพัฒนาต่อยอดเมืองสมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่าแก่ชุมชน โดยจุดเน้นเชิงยุทธศาสตร์ทั้ง 10 ประเด็น สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาหลักทั้ง 5 ด้าน

ภายใต้แผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2566 – 2570 โดยคณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ (2566) ได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เป็นไปตามพันธกิจ และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ จำนวน 5 ยุทธศาสตร์ด้วยกัน ที่สอดคล้องกับห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพรไทย ทั้ง 4 ด้านที่กล่าวไปแล้วข้างต้น โดยยุทธศาสตร์หลักจำนวน 5 ยุทธศาสตร์นั้น ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 สอดคล้องกับ ต้นน้ำ หรือ ต้นทาง คือ การส่งเสริมการผลิตและแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพและมาตรฐาน มีเป้าหมายหลัก คือ วัตถุดิบที่ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการทางการตลาด โดยมุ่งเน้นการนำเทคโนโลยีมาสู่การพัฒนากระบวนการต้นน้ำมากขึ้น ลดการพึ่งพาธรรมชาติ ยุทธศาสตร์ที่ 2 กลางน้ำ คือ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการและอุตสาหกรรมสมุนไพรตลอดห่วงโซ่อุปทาน เป้าหมาย คือ เน้นการสร้างศักยภาพผู้ประกอบการรายย่อย (SMEs) รวมถึงการพัฒนาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรของประเทศและมุ่งเป้าพัฒนาอุตสาหกรรมสารสกัด เพื่อลดการนำเข้าและทำให้ประเทศสามารถเติบโตเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมสมุนไพรได้อย่างแท้จริง ด้านปลายน้ำประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพร เป้าหมายคือ การขยายขอบเขตการรับรู้คุณค่าของสมุนไพรผ่านอาหารและวัฒนธรรม ตลอดจนการสร้างเชื่อมั่นของผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากประเทศไทยด้วยตราสัญลักษณ์คุณภาพ และ ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างเหมาะสม เป้าหมาย คือ ผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์สมุนไพร มีระบบการขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์ที่เอื้อต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสมุนไพรเป้าหมาย ประสบความสำเร็จทางการตลาด และ ระบบนิเวศ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาระบบนิเวศที่สนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาสมุนไพรไทยอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป้าหมาย คือ การนำงานวิจัยและนวัตกรรมเป็นกลไกต่อยอดสร้างมูลค่าของอุตสาหกรรมสมุนไพร โดยมีความพร้อมของห้องปฏิบัติการ ตลอดจนการสร้างการแข่งขันทางเศรษฐกิจระดับชุมชนด้วยสมุนไพร ซึ่งความสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อห่วงโซ่อุปทานสมุนไพรไทย ตามภาพที่ 10

ภาพที่ 10 ความสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อห่วงโซ่อุปทานสมุนไพร
ที่มา: คณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ (2566)

การพัฒนาเมืองสมุนไพร (Herbal City) เริ่มต้นจาก แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทยฉบับที่ 1 พ.ศ 2560 – 2564 โดยวัตถุประสงค์หลักของเมืองสมุนไพร เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสมุนไพรแบบครบวงจร ในระดับจังหวัด ตั้งแต่ ต้นทาง กลางทาง และ ปลายทาง โดยอาศัยกลไกประชารัฐ มีวัตถุประสงค์เฉพาะมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพวัตถุดิบที่ได้ มาตรฐาน ขยายช่องทางการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร และส่งเสริมการใช้สมุนไพรในระบบบริการ สุขภาพ ซึ่งดำเนินการในพื้นที่ 4 ภูมิภาค ใน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดสกลนคร จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดปราจีนบุรี

8.1 หลักการสำคัญของเมืองสมุนไพร

1. มุ่งเน้นพัฒนาสมุนไพรและผลิตภัณฑ์แบบครบวงจรในระดับจังหวัด มีเป้าหมายที่ชัดเจน ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยมีความร่วมมือจากหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ชุมชน และภาคเอกชนอย่างเป็นรูปธรรม
2. มีเป้าหมายสำคัญเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของเกษตรกรทางเลือก ส่งเสริมการนำสมุนไพรมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ โดยผ่านวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มธุรกิจท้องถิ่นที่มีศักยภาพ รวมทั้งนำไปใช้ในการพัฒนาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในสถานบริการสาธารณสุข
3. เน้นบทบาทจังหวัดเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตามนโยบายประชารัฐ โดยโครงการนำร่องเพื่อเป็นตัวอย่างของการพัฒนาสมุนไพรครบวงจรในระดับจังหวัด

8.2 องค์ประกอบของเมืองสมุนไพร

การจัดการเมืองสมุนไพร มีจังหวัดนำร่อง 4 จังหวัดนั้น มีการสรุปองค์ประกอบของเมืองสมุนไพรออกมาเป็น 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ภูมิปัญญาสู่อัตลักษณ์ (Local Identity) เป็นการค้นหาภูมิปัญญาด้วยการค้นหา รวบรวม ถ่ายทอด สืบคายนาองค์ความรู้ ข้อมูลพื้นฐาน และภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร การนำภูมิปัญญามาต่อยอดด้วยการวิจัยและพัฒนา และการนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์

องค์ประกอบที่ 2 ประชาธิปไตยสามัคคี (Participation) เมืองสมุนไพรทุกจังหวัด ต้องมีการบูรณาการเชิงการร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมกันรับผิดชอบจากทุกภาคส่วน และมีต้นแบบของกลไกประชารัฐทั้งภาครัฐ ประชาสังคม และภาคเอกชน โดยอาศัยกระบวนการของห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain)

องค์ประกอบที่ 3 ลดความเหลื่อมล้ำ (Happiness) เกษตรกรในโครงการเมืองสมุนไพร มีหนี้สินครัวเรือนลดลง และมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสมุนไพร และประชาชน สามารถเข้าถึง

บริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพ และมาตรฐาน อันส่งผลให้ประชาชนมีความสุขและสุขภาพดียิ่งขึ้น

องค์ประกอบที่ 4 เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Sustainable) การใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในตลอดกระบวนการการพัฒนาเมืองสมุนไพรเพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพและลดปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ เมื่อมีการปลูกสมุนไพรเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มมากขึ้น และมีระบบการจัดการการบริหารความเสี่ยงที่เกิดจากภัยธรรมชาติอันอาจส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่คุณค่าได้

องค์ประกอบที่ 5 ผลกระทบทางธุรกิจ (Business Impact) ภายในระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2560 - 2564) ผลผลิตสมุนไพรและบริการสามารถสร้างรายได้กับทุกจังหวัด ไม่น้อยกว่า 5,000 ล้านบาทต่อจังหวัด ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการปลูกสมุนไพร และมีการกระจายรายได้ในทุกกลุ่มธุรกิจ ทำให้เกิดธุรกิจใหม่เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ด้านตัวชี้วัดสำหรับจังหวัดน่านเมืองสมุนไพรทั้ง 4 จังหวัด ประกอบด้วย มีกลุ่มแกนนำด้านสมุนไพร อย่างน้อย 1 กลุ่ม มีการจัดพื้นที่การปลูกสมุนไพร (Zoning) มีฐานข้อมูลผู้ปลูก/ผู้จำหน่าย/พื้นที่ปลูก/แปรรูป/ปริมาณวัตถุดิบสมุนไพรที่ได้มาตรฐานของจังหวัด มีข้อมูลความต้องการวัตถุดิบสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรของจังหวัดเมืองสมุนไพร เพิ่มจำนวนร้านค้าสมุนไพร อย่างน้อยปีละแห่ง มีมูลค่าตลาดของผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพิ่มขึ้นสำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพร “Product Champion” ได้แก่ ไพล กระชายดำ ขมิ้นชัน บัวบก อย่างน้อย 1 ผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์สมุนไพรเด่นในจังหวัด อย่างน้อย 2 ผลิตภัณฑ์ มีพื้นที่เพาะปลูกสมุนไพรที่ได้มาตรฐานจากแปลงปลูกมาตรฐาน จีเอพี/จีเอซีพี และอินทรีย์ (GAP/GACP/Organic) จำนวน 1,000 ไร่ต่อปี มีโรงงานแปรรูปและผลิตภัณฑ์สมุนไพร ผ่านการรับรองมาตรฐานจีเอ็มพี (GMP) อย่างน้อย 1 แห่ง ร้อยละของผู้ป่วยนอกได้รับบริการด้านการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกที่ได้มาตรฐาน ร้อยละ 20 มูลค่าของการใช้สมุนไพรในสถานบริการสาธารณสุข เพิ่มขึ้นร้อยละ 15 มูลค่าการตลาดของผลิตภัณฑ์สมุนไพรรวมเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 15

นอกจากนี้สมุนไพรไทย เป็นเอกลักษณ์สะท้อนวัฒนธรรมความเป็นชาติไทย ที่ได้สั่งสมมาเป็นเวลาช้านาน ประเทศไทยมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการใช้สมุนไพร เพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลายเป็นเครื่องประกอบในอาหารคาว-หวาน เป็นยา รักษาโรค และดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชน โดยอาศัยศาสตร์การแพทย์พื้นบ้าน โดยแหล่งวัตถุดิบสมุนไพรที่สำคัญในประเทศไทยมาจาก 3 แหล่งที่สำคัญ โดยข้อมูลจาก กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2559) ได้แก่

1. สมุนไพรจากการปลูก แหล่งปลูกพืชสมุนไพรกระจายอยู่ทั่วประเทศ สามารถจำแนกได้เป็นพื้นที่ปลูกสมุนไพรเพื่อการค้ารวม 48,727 ไร่ ผลผลิตรวม 190,166 ตัน โดยพืชสมุนไพรที่มี

รายงานเนื้อที่การเพาะปลูก เช่น กระชายดำ ขมิ้นชัน บัวบก กระเจี๊ยบแดง ไพล ฟ้าทะลายโจร ว่านหาง จระเข้ กระวาน คำฝอย ตะไคร้หอม พลุควา เพชรสังฆาต ดีปลี มะระขี้นก ว่านชักมดลูก กฤษณา จันทน์เทศ พริกไทย ส้มแขก มะแขว่น พลุ เป็นต้น

2. สมุนไพรจากแหล่งธรรมชาติ สมุนไพรหลายชนิดในตำรับยาแผนโบราณ ต้องเก็บจากป่าธรรมชาติ ซึ่งยังขาดระบบการจัดการที่ดินและการปลูกหรือ ขยายพันธุ์ทดแทนทำให้สมุนไพรในธรรมชาติมีปริมาณลดน้อยลงขาดแคลน และอาจสูญพันธุ์ได้ในอนาคต เช่น ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ ชะเอมเหนือ ชิงชี เถาวัลย์เปรียง ผาง สมุลแว้ง สารพัดพิษ ลำพันหางหมู ลำพันแดง หัวร้อยรู อบเชยไทย เป็นต้น นอกจากนี้สมุนไพรบางชนิดต้องนำเข้าเพื่อทดแทนการขาดแคลนวัตถุดิบ

3. สมุนไพรจากการนำเข้า ปริมาณการนำเข้าสมุนไพรในปัจจุบันยังค่อนข้างสูง อีกทั้งยังเป็นการนำเข้าวัตถุดิบสมุนไพรเฉพาะที่เป็นยา สมุนไพรบางชนิดไม่ใช่พืชท้องถิ่นของไทย แต่สามารถปลูกได้ในประเทศไทย เช่น สมุนไพรกลุ่มโกศ สมุนไพรกลุ่มเทียน เป็นต้น หรือสมุนไพรบางชนิดไม่ทราบแหล่ง ปลูกและแหล่งซื้อ การนำเข้าสะดวกกว่ามีพ่อค้าคนกลางจัดการ หรือมีราคาต่ำกว่าที่ซื้อในประเทศ ดังนั้น หากมีการจัดการวัตถุดิบที่ดีมีการวางแผนการปลูก ก็สามารถลดการนำเข้าได้

ประเทศไทยมีศักยภาพสูงในด้านสมุนไพร เนื่องจากเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมกันมาเป็นเวลาช้านาน คณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ (2566) ได้วิเคราะห์ว่า ประเทศไทยมีร้อยละของการเติบโตของยอดขายสะสมเปรียบเทียบกับระหว่างปี พ.ศ.2559 – 2564 แยกตามประเภทรายการผลิตภัณฑ์สมุนไพรโดดเด่น 2 หมวดผลิตภัณฑ์ คือ กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรใช้เพื่อรักษา/บรรเทาอาการภูมิแพ้ หวัด ไอ โดยมียอดขายโดยรวมเติบโตร้อยละ 12.2 และกลุ่มผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจากสมุนไพร มียอดขายเติบโตร้อยละ 8.3 ซึ่งตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรของประเทศญี่ปุ่นไม่มีการขยายตัวมานานกว่า 6 ปี ในขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนมีร้อยละการเติบโตของยอดขายเพิ่มขึ้นในทุกๆ หมวดผลิตภัณฑ์ยกเว้นเครื่องดื่มชูกำลัง แต่สาธารณรัฐอินเดียมีร้อยละการเติบโตของยอดขายมากกว่าร้อยละ 5 ในทุกๆ หมวดผลิตภัณฑ์ ส่วนสาธารณรัฐเกาหลีมีการชะลอตัวของการเติบโตในอุตสาหกรรมสมุนไพร ข้อมูลเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของประเทศไทยด้านสมุนไพร ประกอบกับการมีพืชสมุนไพรที่หลากหลาย และมีสรรพคุณที่โดดเด่น แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สมุนไพรที่นิยมปลูกในประเทศไทย

ชนิดสมุนไพร	จำนวนครัวเรือน	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	แหล่งผลิตที่สำคัญ
กระวาน	115	1,565	จันทบุรี นครศรีธรรมราช
กฤษณา	2,000	8,221	ตราด ปราจีนบุรี ระยอง
ขมิ้นชัน	826	3,576	กาญจนบุรี ราชบุรี ปราจีนบุรี
ตะไคร้หอม	690	1,249	ฉะเชิงเทรา เชียงใหม่ ลำปาง
บัวบก	1,157	2,911	นครศรีธรรมราช นครปฐม นนทบุรี อุบลราชธานี
พริกไทย	2,409	6,456	จันทบุรี ตราด ศรีสะเกษ
พลู	956	1,907	นครปฐม ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี
ว่านหางจระเข้	900	10,636	ประจวบคีรีขันธ์ ราชบุรี
ไพล	343	1,099	สระแก้ว ปราจีนบุรี ราชบุรี

ที่มา: สถาบันวิจัยสมุนไพร, (2557 อ้างถึงใน มณีรัตน์ สุขเกษม, เกิดศิริ เจริญวิศาล, และ สันติธร ภูริภักดี, 2563)

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นถึงจำนวนพืชสมุนไพรแต่ละรายการที่นิยมปลูกในประเทศไทย และสมุนไพรเหล่านี้เป็นที่ต้องการของตลาด ในการนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์และยา นอกจากนี้ สมุนไพรไทยยังมีความเชื่อมโยงต่อยอดกับการแพทย์แผนไทย และการท่องเที่ยวโดยมีบทบาทสำคัญเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยว และสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ดังที่ สุวิชา ศรีถาน, ปรีดา ไชยา และ เอมอร ดิสปัญญา (2565) ได้นำเสนอข้อเสนอการจัดการองค์ประกอบสินค้า แพทย์แผนไทยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) องค์ประกอบสินค้า บริการท่องเที่ยว (Component of Tourism and Hospitality Products) ที่มีเอกลักษณ์วัฒนธรรมดั้งเดิมและมีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยส่งเสริมให้กับปัจจัยเอกภาพในอัตลักษณ์เดียวกันขององค์ความรู้ทางภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยที่ประกอบด้วย การนวด การอบ และการประคบสมุนไพรไทย ที่เป็นสินค้าและบริการหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2) องค์ประกอบประสบการณ์นักท่องเที่ยว (Component of Tourist Experience) ที่ต้องเข้าใจความต้องการและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ด้านสุขภาพร่างกาย และจิตใจ เพื่อการบำบัดรักษา และการผ่อนคลาย ด้านการบริการ และด้านการอนุรักษ์เอกลักษณ์ไทย โดยใช้เป็นปัจจัยฐานข้อมูลสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวให้เกิดประสบการณ์ร่วมที่มุ่งเน้นไปที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นอย่างสร้างสรรค์ มีความหลากหลาย และสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะตัวบุคคลของนักท่องเที่ยว เพื่อร่วมกันสร้างปรากฏการณ์ที่น่าจดจำ มากกว่าที่

จะมุ่งเน้นแค่ ลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวตามรูปแบบเดิม และ 3) องค์ประกอบผลลัพธ์การท่องเที่ยวสุขภาพ (Component of Health Tourism Outcomes) ที่เป็นผลของการประเมินและการสื่อสารผลสัมฤทธิ์ของการเพิ่มขีดความสามารถ ที่เกิดขึ้นกับการสร้างกิจกรรมโปรแกรมแพทย์แผนไทยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของชุมชน ที่ได้ช่วยเพิ่มสมรรถนะขึ้นโดยรวมไปพร้อมกับการตระหนักถึงความยั่งยืนของคนในสังคมที่แต่ละปัจเจกบุคคลและชุมชนให้มีความอยู่ดีกินดี (Subjective Wellness) ไปพร้อมกับกิจกรรมการท่องเที่ยว

ประโยชน์ของสมุนไพรไทย นอกจากใช้ในทางการแพทย์แล้ว อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญ คือ สมุนไพรมักเป็นวัตถุดิบสำคัญในการประกอบอาหารและเครื่องดื่ม ที่ได้รับความนิยมในการบริโภคในขณะนี้ ซึ่งสมุนไพรแต่ละชนิดจะมีสรรพคุณทางยา และให้สี กลิ่น รสชาติ ที่แตกต่างกันออกไป โดยนับเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน โดย ยุพา ชาญวิกรัย และ ไมตรี สุทธิจิตต์ (2561) ได้อธิบายไว้ว่า พืชผักสมุนไพรเป็นส่วนประกอบสำคัญของอาหารพื้นบ้านไทยและทั่วโลก ทำให้อาหารมีรสชาติกลมกล่อม เพิ่มสีสัน กลิ่นหอมตามธรรมชาติ และคุณค่าทางโภชนาการสูง พืชสมุนไพรหลายชนิดมีบทบาทในการป้องกันโรคเรื้อรัง ชะลอความเสื่อมของร่างกายและบำบัดโรค การศึกษาในปัจจุบันพบว่า พืชสมุนไพรมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ หรือยับยั้งกระบวนการออกซิเดชัน (Oxidation) ที่ทำให้เกิดสารอนุมูลอิสระ ซึ่งสารต้านอนุมูลอิสระนั้น ได้แก่ วิตามินซี วิตามินอี แคโรทีนอยด์ และสารประกอบฟีนอลิก มีฤทธิ์ต้านการอักเสบ ด้านมะเร็ง ป้องกันการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจและหลอดเลือด เป็นต้น โดยพืชสมุนไพรนั้นมีทั้งสรรพคุณเป็นยารักษาโรค คุณค่าทางโภชนาการ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นร่วมด้วย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับเมืองสมุนไพร ความเป็นมา ความสำคัญ รวมถึงสถานการณ์และแนวโน้มของสมุนไพรไทย ในการเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ และหนึ่งในทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จะนำรายได้เข้าสู่ประเทศ กระเจาไปยังระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น นั้นเห็นได้ว่า เมืองสมุนไพรและยุทธศาสตร์การพัฒนาสมุนไพรไทยถูกบรรจุอยู่ในแผนการดำเนินงานต่าง ๆ ของรัฐบาล อาทิ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ.2566 – 2570 มีวัตถุประสงค์เพื่อ พลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” และเป้าหมายหลัก คือ การปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม โดยมุ่งยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันภาคการผลิตและบริการสำคัญ ผ่านการผลักดันส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ ตอบโจทย์พัฒนาการของสังคมยุคใหม่และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นและผู้ประกอบการรายย่อยกับห่วงโซ่มูลค่าของภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย รวมถึงพัฒนาระบบนิเวศที่ส่งเสริมการค้าการลงทุนและนวัตกรรม โดยประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อยู่ในหมวดหมายที่ 2 คือ ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน โดยมีเป้าหมาย คือ การเปลี่ยนการท่องเที่ยวไทยเป็น

การท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม และบริการที่มีศักยภาพอื่น โดยมีตัวชี้วัด คือนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติมีค่าใช้จ่ายต่อวันเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ 10 ต่อปี

หมุดหมายที่ 2 ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ให้ความสำคัญ กับ การพัฒนาให้ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนา คือ การส่งเสริมการพัฒนากิจการรม สินค้า และบริการการท่องเที่ยวมูลค่าเพิ่มสูง ซึ่งพัฒนาการท่องเที่ยวตามแนวคิดโมเดลอารมณดีมีความสุข ในแผนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจฉบับปรับปรุง สนับสนุนให้มีการรวบรวมองค์ความรู้ และข้อมูลความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ ชีวภาพ และวัฒนธรรม รวมถึงวิธีการดำเนินชีวิตในแต่ละท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์และนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นผลิตภัณฑ์และบริการสำหรับการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการและยังสามารถสร้างประสบการณ์และคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว

จากการทบทวนวรรณกรรมการพัฒนาเมืองสมุนไพร (Herbal City) เพื่อยกระดับเศรษฐกิจของประเทศเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ และยุทธศาสตร์ระดับชาติ อาทิ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 – 2570 แผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566 – 2570 โมเดลเศรษฐกิจบีซีจี (BCG) เป็นต้น ซึ่งชี้ให้เห็นทิศทาง หรือกรอบแนวทางที่รัฐบาลจะพัฒนาการท่องเที่ยวไทยไปสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ทั้งนี้ สมุนไพรไทยนับว่าเป็นกุญแจสำคัญหนึ่งในการพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เพราะในปัจจุบันตลาดสมุนไพรไทย มีอัตราการเติบโตที่ค่อนข้างดี และมีแนวโน้มที่จะเติบโตอย่างต่อเนื่อง จากการมีกรอบการพัฒนา แผนปฏิบัติการฯ และการบูรณาการร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชน ลักษณะสำคัญของสมุนไพรไทย เป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์ของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแพทย์แผนไทยที่ได้รับการสั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนาน จนกลายเป็นเสน่ห์ที่น่าสนใจ และสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัส เรียนรู้และได้รับประสบการณ์พิเศษ ผ่านการท่องเที่ยวและได้เรียนรู้สมุนไพร ซึ่งการพัฒนาต่อยอดสมุนไพรไทยเพื่อให้เกิดมูลค่าด้านการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น ส่งผลเชิงบวกต่อเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม เห็นได้จากผลการศึกษาวิจัยในต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร หรือ Herbal Tourism นับว่าเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่ได้รับความนิยม และก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายมิติ ซึ่ง Utama, I et al., (2022) ได้ทำการศึกษาวิจัยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรในประเทศอินโดนีเซีย พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวหมู่บ้านสมุนไพร เป็นรูปแบบหนึ่งเพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกในวิถีปกติใหม่ หรือ New Normal โดยต้องมีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน และปรับให้เข้ากับภายหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

อาทิ มาตรฐานการต้อนรับ ความสะอาด การดูแลสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว บรรจุภัณฑ์ ของที่ระลึก เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่น่าจดจำ ดังนั้นในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยและสมุนไพรไทย เพื่อต่อยอดไปสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง นั่นคือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย

เพื่อให้การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรม ของงานวิจัยที่มีรูปแบบ ลักษณะ องค์ประกอบของรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความใกล้เคียงกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยอย่างยิ่ง ทั้งงานวิจัยภายในประเทศ และต่างประเทศ ซึ่งมีวิธีการศึกษาบริบทของพื้นที่ใกล้เคียงกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ตลอดจนมีรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร อาทิ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรในต่างประเทศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวชา การท่องเที่ยววัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องและมีความใกล้เคียงกันมากที่สุด และเป็นบริบทที่เทียบเคียงพอที่จะนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยได้ ดังนี้

Zhou, Q et al., (2023) ศึกษาเรื่อง การรับรู้วัฒนธรรมการท่องเที่ยวชา กรณีศึกษาความสอดคล้องระหว่างความสำคัญและประสิทธิภาพ พื้นที่วิจัยคือเมืองอู่ชาน (Wushan) สาธารณรัฐประชาชนจีน พื้นที่นิยมปลูกชา โดยมีชาที่ได้รับความนิยมอยู่ 3 สายพันธุ์ โดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งทำการศึกษา 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพการบริการ (Service Quality: SQ) 2) การคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยว (Tourist Transportation) 3) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Resource Environment) 4) สิ่งสนับสนุนทางการท่องเที่ยว (Tourism-supporting Facilities) และ 5) ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวชา (Tea Travel Products) ซึ่งทั้ง 5 มิติจะเป็นตัวแปรนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมคุณภาพสูง ด้านสถิติที่ใช้ในการวิจัย ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างความสำคัญและประสิทธิภาพ และการท่องเที่ยวชา นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญเรื่องของคุณภาพการบริการ บริการที่สะดวกสบาย บริการอย่างมืออาชีพ บริการด้วยรอยยิ้ม เป็นต้น

Wuruwu D. et al., (2022) ได้ศึกษาเรื่อง การสำรวจศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรของหมู่บ้านท่องเที่ยว กรณีศึกษาในหมู่บ้านคินตามานิ (Kintamani) บาหลิ ประเทศอินโดนีเซีย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณสมบัติและศักยภาพเพื่อสร้างโมเดลการท่องเที่ยวชนบทโดยมีสมุนไพรเป็นรูปแบบหลัก (Theme) เพื่อเป็นแนวทางการปรับตัวชุมชนท่องเที่ยวยุคหลังโรคระบาดโควิด-19 และ

สร้างการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์การท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาศักยภาพของชุมชนไพร และเพื่อสนับสนุนการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรอย่างแท้จริง โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้เสียกับการท่องเที่ยวของชุมชน อาทิ ผู้จัดการชุมชน ผู้เชี่ยวชาญเรื่องภูมิปัญญาสมุนไพรในชุมชน หน่วยราชการของชุมชน รวมถึงนักพฤกษศาสตร์ องค์ประกอบที่ได้จากการศึกษา ประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ ด้านธรรมชาติ (National) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) ด้านวัฒนธรรม (Cultural) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ด้านบริการเสริม (Ancillary) ด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ด้านพฤติกรรม (Behavioural) และ ด้านการเข้าถึง (Accessibility) พบว่า บริบทของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว 4 ประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร จากการศึกษาโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา พบว่า ชุมชนมีพัฒนาการและมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร โดยสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาไปยังหมู่บ้านอื่นทั้งในเกาะบาหลี่ และนอกเกาะบาหลี่ให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร เพื่อสร้างรายได้และมูลค่าทางเศรษฐกิจ

Utama, et al., (2021) ศึกษาเรื่อง การนำแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรเพื่อเป็นธุรกิจท่องเที่ยวทางเลือกในยุควิถีปกติใหม่ เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์แนวโน้มและบริบทของการท่องเที่ยวในรูปแบบของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร พื้นที่ศึกษา หมู่บ้าน Catur เมืองคินตามณี เกาะบาหลี่ ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งชุมชนได้นำรูปแบบการท่องเที่ยวในหมู่บ้านท่องเที่ยวสมุนไพร มาเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว ที่ได้รับการเสนอให้เป็นการท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวในช่วงหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยชุมชนได้มีการให้บริการที่พักโฮมสเตย์ในหมู่บ้าน โดยบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดการพักค้างคืน โดยมีมาตรฐานการบริการ ด้านการต้อนรับ ในมิติต่าง ๆ ได้แก่ ความสะอาด (Cleanliness) สุขภาพ (Health) ความปลอดภัย (Safety) และสิ่งแวดล้อม (Environment) ยกย่องศักยภาพการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เกษตร สมุนไพร และวัฒนธรรม ด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนต้องปรับตัวให้เข้ากับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลง ให้ความสำคัญกับการบริการที่เป็นเลิศ พัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และสินค้าที่ระลึก เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวอย่างยิ่ง

PIN Fernando, RMPDK Rajapaksha, & KWSN Kumari. (2016) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงเครื่องมือการตลาด: กลยุทธ์การพัฒนาภาพลักษณ์ของประเทศศรีลังกาเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ บ่งชี้ศักยภาพของประเทศศรีลังกาในการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว และ บ่งชี้ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ ความคาดหวัง และ คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น

แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ การสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา เว็บไซต์ (Website) บทความ และหนังสือต่าง ๆ เพื่อสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากตัวอย่างคือนักท่องเที่ยว จำนวน 173 ตัวอย่างที่เดินทางมาท่องเที่ยว ยังจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวขา ในจังหวัดทางตอนกลางของประเทศศรีลังกา ซึ่งคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวขาที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย 6 องค์ประกอบได้แก่ การตระหนักรู้ (Awareness) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) บริการเสริมการท่องเที่ยว (Ancillary Services) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และ ทศนคติการใช้จ่าย (Attitudes on spending) ผลการศึกษา พบว่า ทศนคติ และความคาดหวังของนักท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวขา ซึ่งนักท่องเที่ยวใช้จ่ายไปกับ ที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม และการเดินทาง เมื่อพูดถึงการท่องเที่ยวขาของศรีลังกา นักท่องเที่ยวจะนึกถึงชาซีลอน (Ceylon) บรรยากาศที่ดี กิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน การศึกษานี้จะช่วยนำไปเป็นนโยบายในการพัฒนาสังคม รวมถึงเศรษฐกิจให้เติบโตได้

งามนิจ แสนนำพล, มณวิภา ยาเจริญ, และ จารุณี ศรีบุรี (2566) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอต๋อยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาศักยภาพและสถานการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน 2) เพื่อศึกษาองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ต่อการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 4) เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้กระบวนการวิจัยพัฒนา โดยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บข้อมูลจาก ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ นักวิชาการ ปราชญ์ท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยมีข้อค้นพบสำคัญ ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น กิจกรรมคัดกรองสุขภาพ การนวดไทย กิจกรรมแช่น้ำแร่ธรรมชาติ การทำเมนูอาหารท้องถิ่นที่มีส่วนผสมของสมุนไพร เป็นต้น และ การประเมินความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว 5 ด้าน ได้แก่ ด้านนักท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างสร้างสรรค์ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านภาพรวมของโปรแกรมการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ ยังพบว่า ภาพรวมระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างสร้างสรรค์ มีค่าระดับความคิดเห็นมากที่สุดจากทุกองค์ประกอบ

สุวิชา ศรีถาน ปรีดา ไชยา และ เอมอร ดิสปัญญา (2565) ศึกษาเรื่อง การศึกษาแพทย์แผนไทยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ: การนวด การอบ และการประคบสมุนไพรไทย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทย เพื่อส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในจังหวัดเชียงใหม่ วิธีดำเนินการวิจัย โดยศึกษาจากเอกสารและเก็บข้อมูลจากแพทย์แผนไทยหรือแพทย์พื้นบ้าน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา มีข้อค้นพบสำคัญ 4 ด้าน ภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยของอำเภอสันป่าตอง ที่มีศักยภาพส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ การนวดไทย การประคบสมุนไพร การอบและตำรับยาสมุนไพร โดยที่ การนวดแผนโบราณมีศักยภาพทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจมากที่สุด รองลงมาคือการประคบสมุนไพรและการอบสมุนไพร ซึ่งรวมเป็นปัจจัยแรงจูงใจร่วมในด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านเอกลักษณ์ไทย และด้านบริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่จะมีผลต่อ ความพึงพอใจนักท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้ยั่งยืน ข้อค้นพบจากการวิจัย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก เพื่อการจัดการองค์ประกอบสินค้าการแพทย์แผนไทยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ ด้านสินค้าบริการท่องเที่ยว ด้านประสบการณ์นักท่องเที่ยว และ ด้านผลลัพธ์การท่องเที่ยวสุขภาพ

ตารางที่ 3 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร (Herbal Tourism)

ตัวแปรที่ใช้ศึกษา	ผู้วิจัย					
	Wuruwu D. et al., (2022)	งมนิจ แสนนันท, มณวิภา ยาเจริญ, และ จารุณี ศรีบุรี (2566)	Zhou, Q et al., (2023)	สุวิชา ศรีถนอม ปรีดา ไชยา และ เอมอร ดิสปัญญา (2565)	Utama, et al., (2021)	PIN Fernando, RMPDK Rajapaksha, & KWSN Kumari. (2016)
1. ด้านธรรมชาติ (National)	✓					
2. ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment)	✓		✓		✓	
3. ด้านวัฒนธรรม (Cultural)	✓					
4. ด้านบริการเสริม (Ancillary)	✓					
5. ด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human resource)	✓	✓				
6. ด้านพฤติกรรม (Behavioural)	✓					

ตารางที่ 3 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร (Herbal Tourism) (ต่อ)

ตัวแปรที่ใช้ศึกษา	ผู้วิจัย					
	Wuruwu D. et al., (2022)	งามนิจ แสนนำพล, นณิฎก ยาเจริญ, และ จารุณี ศรีบุรี (2566)	Zhou, Q et al., (2023)	สุวิษฐา ศรีฐาน ปรีดา และ เอมอร ดิสปัญญา (2565)	Utama, et al., (2021)	PIN Fernando, RMPDK Rajapaksha, & KWSN Kumari. (2016)
7. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)	✓	✓	✓			
8. ด้านการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยว (Tourist Transportation)	✓		✓			✓
9. ด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourism Product)			✓	✓		✓
10. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)		✓				
11. ด้านคุณภาพการบริการ (Service Quality)			✓	✓	✓	
12. ด้านประสบการณ์นักท่องเที่ยว (Tourists' experience)				✓		
13. ด้านผลลัพธ์การท่องเที่ยวสุขภาพ (Health benefits)				✓		
14. ด้านความปลอดภัย (Safety)					✓	
15. ด้านการตระหนักรู้ (Awareness)						✓
16. ด้านทัศนคติการใช้จ่าย (Attitudes on spending)						✓

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัยจากการทบทวนวรรณกรรม

จากตารางที่ 3 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย โดยศึกษาวิเคราะห์จากแนวคิดสมุนไพรไทย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีการศึกษาในบริบทที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร

และรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่มีความใกล้เคียงกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร โดยเป็นรูปแบบที่มีความเชื่อมโยงกับ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวถึงนี้ มาจากทรัพยากรของชุมชนที่นำมาต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการสร้างรายได้ และเกิดมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน นอกจากนี้ที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยต่างประเทศที่มีรูปแบบ และบริบทการท่องเที่ยวใกล้เคียงกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ได้แก่ การท่องเที่ยวชา (Tea Tourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Niche Market Tourist) โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพในชุมชน มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาเพื่อสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมท่องเที่ยว โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดยไม่ละเลยอัตลักษณ์ของชุมชน

นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของประเทศไทย ซึ่งผสมผสานแนวคิดด้านสุขภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมการแพทย์แผนไทยเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน การท่องเที่ยวในลักษณะนี้มุ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของนักท่องเที่ยว โดยให้ผู้เข้าร่วมได้สัมผัสกับกระบวนการใช้สมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพและการรักษาโรคตามภูมิปัญญาดั้งเดิม สมุนไพรไทยไม่เพียงเป็นพืชที่ใช้ในการบำบัดรักษาเท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าทางโภชนาการและสรรพคุณในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและฟื้นฟูสมดุลของร่างกาย การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรจึงสามารถออกแบบให้สอดคล้องกับหลักการของการแพทย์แผนไทย เช่น การนวด การอบ การประคบ และการใช้ยาสมุนไพรในการบำบัด ตลอดจนการเยี่ยมชมแหล่งปลูกสมุนไพร การร่วมเรียนรู้กระบวนการผลิตยาและเครื่องสำอางจากสมุนไพร การทดลองปรุงอาหารและเครื่องดื่มจากพืชสมุนไพรที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงสร้างความเพลิดเพลินเท่านั้น แต่ยังช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจหลักการดูแลสุขภาพด้วยวิถีธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวโน้มสุขภาพโลกในปัจจุบันที่เน้นการดูแลสุขภาพป้องกันมากกว่าการรักษา

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยควรเน้นความปลอดภัย คุณภาพ และความน่าเชื่อถือ เพื่อให้การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวเกิดขึ้นบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้องและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน การจัดกิจกรรมเชิงเรียนรู้ เช่น เวิร์กช็อป (Workshop) การทำลูกประคบ การผลิตน้ำมันหอมระเหย การต้มยาสมุนไพรพื้นบ้าน การทำยาต้มสมุนไพร หรือการทำชาและน้ำสมุนไพรไทย ทั้งนี้ควรมีผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์แผนไทยหรือปราชญ์ชุมชนเป็นผู้นำกิจกรรม เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ถูกต้องและสืบสานภูมิปัญญาไทยอย่างมีคุณค่า กิจกรรมเหล่านี้สร้างประสบการณ์ที่หลากหลาย ทั้งด้านการสัมผัส กลิ่น รส และอารมณ์ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและจดจำได้ในระยะยาว นอกจากนี้ การผสมผสานอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรที่มีคุณค่า

ทางโภชนาการเข้ากับประสบการณ์การท่องเที่ยวยังช่วยเสริมความสมบูรณ์ของแนวคิด “สุขภาวะองค์รวม” ที่เชื่อมโยงสุขภาพ ร่างกาย และจิตใจเข้าด้วยกัน ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจึงเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างคุณค่าทั้งในมิติของสุขภาพ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งช่วยยกระดับภาพลักษณ์ประเทศไทยให้เป็นจุดหมายปลายทางแห่งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีรากฐานจากภูมิปัญญาไทยอย่างแท้จริง นำไปสู่กรอบแนวคิดด้านคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยตามภาพที่ 11

ภาพที่ 11 แผนผังแสดงความสัมพันธ์คุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีที่เชื่อมโยงสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

ที่มา: สังเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมโดยผู้วิจัย

9. แนวคิดการรับรู้คุณค่า (Perceived Value)

การที่องค์กรจะมีจุดแข็งที่แตกต่างกันนั้น ขึ้นอยู่กับการที่องค์กรสามารถส่งมอบคุณค่าของสินค้าและบริการได้ตรงตามความต้องการของลูกค้าได้มากน้อยแค่ไหน ซึ่งคุณค่าที่แตกต่างกันนี้จะก่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งการรับรู้คุณค่าของผู้บริโภค คือ การประเมินคุณค่าโดยรวมของประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภค ในมุมมองที่มีการเปรียบเทียบสิ่งที่ลูกค้าได้รับ (Give) และสิ่งที่ลูกค้าเสียไป (Get) ว่าคุ้มหรือไม่ (Zeithaml, 1988) ถ้าสินค้าหรือบริการนั้น ๆ มีคุณค่ามากกว่าสิ่งที่ลูกค้าเสียไป ลูกค้าจะได้รับรู้ถึงคุณค่าของสินค้าและบริการนั้น ๆ โดย Zeithaml (1988) ได้นิยาม คำว่า คุณค่า คือ การประเมินโดยรวมของผู้บริโภคเกี่ยวกับอรรถประโยชน์ของผลิตภัณฑ์หรือบริการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ถึงสิ่งที่ได้รับและสิ่งที่ได้ไป ในขณะที่ Woodruff (1997) กล่าวว่า แนวคิดการรับรู้คุณค่า เป็นการศึกษาพฤติกรรมเชิงลึกของผู้บริโภค ในการทำความเข้าใจความต้องการที่แท้จริง และศึกษาประสบการณ์การใช้สินค้าหรือบริการของลูกค้าจากสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ที่ต่างกัน Sheth (1991) กล่าวว่า การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) คือ การประเมินการใช้งาน และคุณสมบัติของสินค้าและบริการในภาพรวม ซึ่งเป็นอิทธิพลที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจของลูกค้า อันมีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของลูกค้า นอกจากนี้ Schiffman and Kanuk (2000) ได้กล่าวไว้ว่า การรับรู้ คือ วิธีการ ขั้นตอนของแต่ละปัจเจกบุคคลในการตีความหมาย และประเมินผลต่อตัวกระตุ้นต่าง ๆ ที่เข้ามากระตุ้น และมีการสื่อสารออกมาให้เป็นไปตามความหมายต่าง ๆ กันไป โดยทั่วไปแล้วกระบวนการในการรับรู้ของแต่ละบุคคลเกิดขึ้นมาจากความรู้สึก (Sensation) อันเกิดมาจากการเปิดรับสิ่งเร้า (Exposure) ซึ่งการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเหล่านั้น เช่น ภาพ เสียง กลิ่น รส สัมผัส ผ่านอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ได้แก่ ตา หู จมูก ปาก และผิวหนังแล้ว จึงจะส่งผลผ่านมายังสมองเพื่อแปลความหมายต่อไป

จากที่กล่าวไปข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) หมายถึง สิ่งที่ลูกค้าประเมินจากสินค้าและบริการที่ตนเองได้ซื้อ และใช้บริการ ผ่านประสบการณ์ที่ตนเองได้รับว่ามีความรู้สึกที่ดี มีความประทับใจ ความพึงพอใจ กับสิ่งที่ได้รับมาน้อยเพียงใด ซึ่งลูกค้ามักจะเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ได้รับจากการซื้อผลิตภัณฑ์และบริการนั้น กับสิ่งที่ลูกค้าต้องเสียไปเพื่อให้ได้สินค้านั้นมา มีความคุ้มค่ามากน้อยเพียงไร ได้รับประสบการณ์ที่คุ้มค่าต่อสิ่งที่ตนเองจ่ายไปหรือไม่ หากลูกค้าได้รับประสบการณ์ที่คุ้มค่า หรือมากกว่าความคาดหวังไว้ จะเกิดความพึงพอใจ ประทับใจ และส่งผลทำให้เกิดการจดจำในสินค้าและบริการนั้น เป็นสิ่งนำไปสู่การเติบโตขององค์กรธุรกิจ

9.1 การให้ความหมายการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยว

แนวคิดการรับรู้คุณค่า หรือ Perceived Value ถูกนำมาใช้ในการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคในการใช้สินค้าและบริการขององค์กร แม้กระทั่งธุรกิจท่องเที่ยวซึ่งเป็นธุรกิจที่เน้นการให้บริการ ความพึงพอใจ ผ่านการสร้างประสบการณ์อันทรงคุณค่าสู่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวม ดังนั้นงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาแนวคิดการรับรู้คุณค่าในบริบทของการท่องเที่ยว ซึ่งได้มีผู้นิยามไว้ ดังนี้

Cooper & Boniface (1998) และ Collier & Harraway (1997) ได้กล่าวไว้ในลักษณะเดียวกันว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่สำคัญที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการเสริมที่คนในท้องถิ่น เป็นผู้จัดหาขึ้นมาเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ปัจจัยเหล่านี้เป็นองค์ประกอบของในภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการวัดความพึงพอใจโดยแยกวัดเป็นส่วน ๆ หรือเรื่อง ๆ จะทำให้ทราบว่า องค์ประกอบส่วนไหนที่ทำให้นักท่องเที่ยวไม่พอใจ ส่วนไหนควรเปลี่ยนแปลง และสิ่งไหนควรแก้ไข

วิวัฒน์ จันทรกึ่งทอง (2558) กล่าวว่า คุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว หมายถึง ธรรมชาติประโยชน์ทั้งหมดที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเข้ามาท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยว จะเปรียบเทียบระหว่างผลประโยชน์ที่ได้รับโดยรวมของคุณค่าที่ได้รับทั้งหมดกับต้นทุนของนักท่องเที่ยวที่เสียไป ซึ่งคุณค่าทั้งหมดหมายถึงคุณค่าที่เป็นผลประโยชน์โดยรวมทั้งหมดที่นักท่องเที่ยวคาดหวังจากการเข้ามาท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2559) ได้กล่าวว่า แนวคิดด้านคุณค่าในใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Value) เป็นการรับรู้ของนักท่องเที่ยวแต่ละคนที่มีต่อการบริการที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบการให้บริการ ระดับของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานกับนักท่องเที่ยว และราคา สิ่งที่น่าคำนึงถึงคือระดับความคาดหวังของลูกค้าที่มีต่อบริการของแหล่งท่องเที่ยว

เลิศพร ภาระสกุล (2559) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจต่อองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวมีความสำคัญมาก เพราะเป็นการวัดที่มีผลกระทบต่อ ความพึงพอใจโดยรวมของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป การรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยว หมายถึง ความพึงพอใจ หรือประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยว ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่แสดงถึงคุณค่าที่มีต่อจิตใจนักท่องเที่ยว รวมถึงนักท่องเที่ยวจะประเมินคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยวโดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องเสียไปเพื่อเป็นต้นทุนในการท่องเที่ยวครั้งนั้น ๆ ว่า มีความคุ้มค่ามากน้อยเพียงไร ได้รับประสบการณ์ที่ทรงคุณค่า จะแปรเปลี่ยนเป็นความประทับใจและพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวโดยรวม

9.2 องค์ประกอบสำคัญและประเภทของการรับรู้คุณค่า

Zeithaml (1988) ได้อธิบายแนวคิดการรับรู้ โดยแยกประเภทของการรับรู้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) คุณภาพที่รับรู้ (Perceived quality) 2) ราคาที่รับรู้ (Perceived price) และ 3) คุณค่าที่รับรู้ (Perceived value) ซึ่งการรับรู้ของแต่ละบุคคลจะแบ่งออกเป็น 4 แบบ โดยพิจารณาจาก ราคาต่ำ ประโยชน์ที่จะได้รับจากสินค้านั้น คุณภาพที่ควรได้รับในราคาที่ได้จ่ายไป และ สิ่งที่ได้รับกับสิ่งที่ให้ไป

Sheth (1991) ได้นำเสนอการแบ่งคุณค่าออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. คุณค่าด้านอรรถประโยชน์ (Functional Value) คือ คุณค่าที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพของตัวสินค้าในการใช้งาน เช่น ความหลากหลายของสินค้า กิจกรรมหรือบริการ นอกจากนี้ยังรวมถึง ประสิทธิภาพของสินค้านั้น ซึ่งนักท่องเที่ยวมองว่าประโยชน์ที่ได้จากการใช้งานสำหรับสินค้านั้น ๆ มีความคุ้มค่ากับเวลาและจำนวนเงินที่นักท่องเที่ยวได้จ่ายไปสำหรับสินค้าและบริการ โดย คุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ เช่น ความน่าเชื่อถือ คุณภาพการบริการ ความสะดวกสบาย ความปลอดภัย เป็นต้น (Zeithaml, 1988) นอกจากนี้การนำเสนอคุณค่าโดยผู้ประกอบการอาจสามารถทำได้หลายวิธีการ เช่น ความสะดวกสบาย ความเอาใจใส่ ความรวดเร็ว การทำงานที่มีประสิทธิภาพ ความรู้ความเชี่ยวชาญ การให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

2. คุณค่าทางสังคม (Social value) คือ คุณค่าทางสังคมที่ได้รับผ่านสังคม หรือ สถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ โดยความเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ โดยการเรียนรู้ การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางนั้น ๆ คุณค่าทางสังคมนี้ นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวจะได้รับจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้สึก ความคิด อารมณ์ ซึ่งคุณค่าทางสังคมนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างประสบการณ์อย่างแท้จริง (Authentic Experience) โดยผ่านกิจกรรม เช่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มาจากพื้นฐานทุนของท้องถิ่น การมีนักสื่อความหมายท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอด และการผสมผสานประเพณีวิถีชีวิต เป็นการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่า น่าจดจำ และยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจอันนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน (สุวดี บุญมาจรินทร์ จันทร์จิตต์ ฐณะศิริ และ มนรัตน์ ใจเอื้อ 2565)

3. คุณค่าทางด้านอารมณ์ (Emotional Value) คือ ประโยชน์ของสินค้าและสถานที่ท่องเที่ยว ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมสำหรับนักท่องเที่ยวต่อตัวสินค้าหรือสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับคุณค่าทางด้านอารมณ์ร่วมในการได้รับจากการกระทำกิจกรรมการท่องเที่ยว สถานที่ และ บริการต่าง ๆ ก็ต่อเมื่อบริการเหล่านั้นกระตุ้นความรู้สึกหรืออารมณ์ของนักท่องเที่ยวได้ การตอบสนองทางด้านอารมณ์ เป็นการสร้างประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้รับบริการได้มีส่วนร่วม

ในกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งประสบการณ์ค่านั้น เป็นการรับรู้ของนักท่องเที่ยวถึงความประทับใจ และความทรงจำที่ดีเป็นความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยว (ณัชปภา กิจเกษมพงศา, 2559)

4. คุณค่าทางด้านการเพิ่มพูนความรู้ใหม่ ๆ (Epistemic Value) คือ คุณค่าที่ก่อให้เกิดการรับรู้ ความแปลกใหม่ทางด้านความรู้ นอกจากนี้ยังเป็นคุณค่าที่นักท่องเที่ยวต้องการเรียนรู้ในสิ่งที่แปลก ใหม่ แตกต่างจากสิ่งเดิม ๆ ที่เคยพบเจอมา เพื่อเป็นการตอบสนองต่อคุณค่าทางความคิด และ ความรู้ของตนเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้หรือประสบการณ์ที่แปลกใหม่จากแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ นอกจากนี้ คุณค่าด้านความแปลกใหม่ยังเป็นการสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้สึกดี หรือมีความภาคภูมิใจ ในแหล่งท่องเที่ยวและบริการนั้น ๆ ยังเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยวในการนำเอาความรู้ ใหม่ที่สามารถนำไปบอกต่อแก่ผู้อื่น ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความต้องการเดินทางเพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เช่น วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณีที่มีความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ณ จุดหมายปลายทาง ทั้งนี้ การสร้างประสบการณ์ที่แตกต่าง แปลกใหม่ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และลักษณะของกิจกรรม โดย วิธีการที่จะสามารถสื่อสารการรับรู้ทางการท่องเที่ยวได้อย่างลึกซึ้งซึ่งเป็นที่น่าจดจำ คือ การสื่อสาร ประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า (สுவดี บุญมาจรินนท์ จันทร์จิตต์ ฐณะศิริ และ มนรัตน์ ใจเอื้อ 2565) จึงต้องมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นอย่างเต็มที่

5. คุณค่าด้านเงื่อนไข (Conditional Value) หมายถึง ประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจาก การใช้สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว คุณค่าของสินค้าหรือบริการจากสถานการณ์หรือบริบท ทางด้านกายภาพ หรือสังคมที่ผู้บริโภคเผชิญอยู่ โดยเกิดขึ้นจากองค์รวมของคุณค่าด้านต่าง ๆ ทั้ง ด้านการใช้งาน คุณค่าทางสังคม คุณค่าด้านอารมณ์ และ คุณค่าด้านเงื่อนไข เพื่อสร้างการรับรู้ให้ นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และเกิดการรับรู้คุณค่าในทุกด้านประกอบกันแบบองค์รวม

อย่างไรก็ตาม Aaker (1996) ได้นำเสนอการแบ่งคุณค่า ออกเป็น 3 ด้านที่สำคัญ ได้แก่

1. คุณค่าด้านอรรถประโยชน์ หรือประโยชน์ใช้สอย (Functional Value) กล่าวคือ คุณค่าของ ตัวสินค้าที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนและเด่นชัดที่สุด มีคุณค่าที่เกิดจากคุณลักษณะของตัวสินค้า เช่น การใช้งานเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคและสินค้าได้โดยตรง จะส่งผลให้สินค้านั้น เป็นที่จดจำและกลายเป็นผู้นำตลาด และมีโอกาสที่จะได้เปรียบเหนือคู่แข่ง

2. คุณค่าทางด้านอารมณ์ (Emotional Value) กล่าวคือ คุณค่าที่เกิดขึ้นสำหรับความรู้สึก ในทางที่ดีของผู้บริโภคที่ได้ใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการนั้น การที่จะสามารถทราบถึงคุณค่า ทางด้านอารมณ์ของสินค้านั้น มีความจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกของผู้บริโภคว่า มีความรู้สึก อย่างไร เมื่อซื้อสินค้า หรือบริการนั้น แล้วได้ใช้ประโยชน์

3. คุณค่าด้านการแสดงออกถึงตัวตน (Self-Expressive Value) กล่าวคือ การทำให้สินค้าและ บริการ รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ กลายเป็นสัญลักษณ์ ที่สามารถสะท้อนตัวตนของผู้บริโภคที่เป็นตัวตน

ในปัจจุบันและตัวตอนที่ผู้บริโภคต้องการจะเป็น ซึ่งคุณค่าทางด้านการแสดงออกถึงตัวตนถือได้ว่าเป็นจุดสูงสุดของการสร้างตราสินค้า เพื่อให้เกิดการจดจำและนำไปสู่ความภักดีในตราสินค้า

อีกนัยหนึ่ง Aaker (1996) ได้อธิบายถึง การรับรู้คุณค่าว่า เป็นการเชื่อมโยงตราสินค้ากับผู้บริโภคสินค้า โดยแบ่งได้ดังนี้

1. การตระหนักรู้ตราสินค้า (Brand Awareness) คือ ความสามารถของผู้บริโภคที่มีศักยภาพที่จะ รับรู้หรือจดจำได้ว่าสินค้าและบริการนั้น ๆ คือตราสินค้าใด การรับรู้และจดจำสามารถบอกระดับ การรับรู้ของผู้บริโภคได้ ตั้งแต่ไม่รู้จักตราสินค้าไปจนถึงสามารถตระหนักถึงตราสินค้านั้น ๆ ได้เพียง หนึ่งเดียวในหมวดหมู่ของผลิตภัณฑ์การตระหนักถึงตราสินค้าประกอบด้วย การรับรู้ตราสินค้า และการระลึกถึงตราสินค้า โดยการรับรู้ตราสินค้า คือ ผู้บริโภคสามารถบ่งบอกตราสินค้าได้ แต่ต้องมีการเห็นหรือได้ยินมาก่อนหน้านี้ ส่วนการระลึกถึงตราสินค้า คือ ผู้บริโภคสามารถบ่งบอกตราสินค้าได้เอง โดยไม่ต้องมีการกระตุ้นจากสื่อใดเมื่อได้กล่าวถึงหมวดหมู่ของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ

2. การเชื่อมโยงตราสินค้า (Brand Associations) เป็นสิ่งที่เชื่อมต่อกับความทรงจำของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้า อันแสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของตราสินค้า โดยเชื่อมโยงจากประโยชน์ที่ลูกค้าสามารถจับต้องได้ (Tangibles) หรือคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ (Product Attribute) และจับต้องไม่ได้ (Intangibles) จากลักษณะการใช้ชีวิต บุคลิกภาพ ผู้ใช้คู่แข่ง ความสัมพันธ์ทางด้านราคารวมถึงการใช้งาน เช่นเดียวกับ Keller (1993) ให้ความหมาย ของการเชื่อมโยงตราสินค้าไว้ว่า เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ เข้ากับตราสินค้าที่อยู่ในความทรงจำ และ การเชื่อมโยงในความคิดของผู้บริโภค ซึ่งการเชื่อมโยงมาจากส่วนประกอบทั้งหมด สะท้อนให้เห็นลักษณะพิเศษของสินค้า หรือรูปร่างที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวสินค้า ทั้งหมดนี้สามารถเพิ่มคุณค่าขึ้นได้ ในระหว่างการเชื่อมโยงที่ทำให้เกิดคุณค่าไปยังธุรกิจและผู้บริโภค เช่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารตราสินค้าที่แตกต่าง ทำให้เกิดเหตุผลในการซื้อ และเกิดความรู้สึกในเชิงบวก

3. ความภักดีต่อตราสินค้า (Brand Loyalty) คือ ความจงรักภักดี และทัศนคติที่ดีของผู้บริโภคที่มีให้กับตราสินค้า เป็นการรับรู้ของผู้บริโภคที่มีให้กับตราสินค้านั้นเพียงตราสินค้าเดียว และสามารถตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้ ส่งผลทำให้เกิดการซื้อสินค้าและบริการของตราสินค้านั้น ๆ มีการศึกษาความภักดีต่อตราสินค้าที่โดดเด่นด้านการตลาด คือ พฤติกรรมความภักดีต่อตราสินค้าจะเป็นตัวบ่งบอกถึงพฤติกรรมการซื้อสินค้าโดยผู้บริโภคจะจัดลำดับและสัดส่วนของการซื้อสินค้าว่า ควรที่จะซื้อสินค้าใดก่อน - หลัง และการซื้อสินค้าซ้ำ ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการสนับสนุนและช่วยกระตุ้นการเชื่อมโยงต่อการตอบสนองที่แข็งแกร่งต่อตราสินค้า นอกจากนี้ Lovelock et al. (2002) ให้ความหมายความภักดี หมายถึง การที่ลูกค้าให้ความอุปถัมภ์ ด้วยความเต็มใจในระยะเวลา ยาวนาน โดยมีพฤติกรรมการซื้อหรือใช้บริการซ้ำหลายครั้ง และ มีการบอกต่อหรือแนะนำให้คนรู้จัก ทั้งนี้ความภักดีจะยังคงอยู่ต่อเมื่อลูกค้ามีความรู้สึกว่าได้รับคุณค่าที่ดีอยู่เสมอ

ตารางที่ 4 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบของการรับรู้คุณค่า (Perceived Value)

นักวิชาการ/ผู้วิจัย	ด้านอรรถประโยชน์ (Functional value)	ด้านสังคม (Social value)	ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotional value)	ด้านอารมณความรู้ (Epistemic value)	ด้านเงื่อนไข (Conditional value)	ด้านประสบการณ์ (Experiential value)	ด้านการเงิน (Money value)
1. Rasoolimanesh, S. M., Iranmanesh, M., Seyfi, S., Ari Ragavan, N., & Jaafar, M. (2022).	✓	✓	✓				
2. Ye (Sandy) Shen (2016)	✓	✓	✓	✓		✓	
3. คัชพล จันทเพชร (2564)							✓
4. เอมิกา ปานอุทัย และ กัมปนาท สิริโยธา (2563)	✓	✓	✓				✓
5. Mahadzirah Mohamad, Nur Izzati Ab Ghani, & Muhamad Nasyat Muhamad Nasir (2019)	✓						
6. Yongjun Su, et al. (2021)	✓	✓	✓	✓	✓		
7. Haji, S et al. (2021)	✓	✓	✓	✓	✓		
8. Siamak S, et al. (2023)	✓	✓	✓	✓			✓
9. Rasoolimanesh, S, et al. (2023)	✓	✓	✓				
10. Muhammad J., et al. (2020)	✓		✓	✓			
11. กิตติยา เกิดปลั่ง และ วรรัชิตา บุญญาณเมธาพร (2565)	✓	✓					
12. วุฒิชชาติ สุนทรสมัย. (2566)		✓		✓		✓	
13. อรรคมพร กีก้างพลู และ วณิดา อ่อนละมัย (2566)	✓		✓				✓

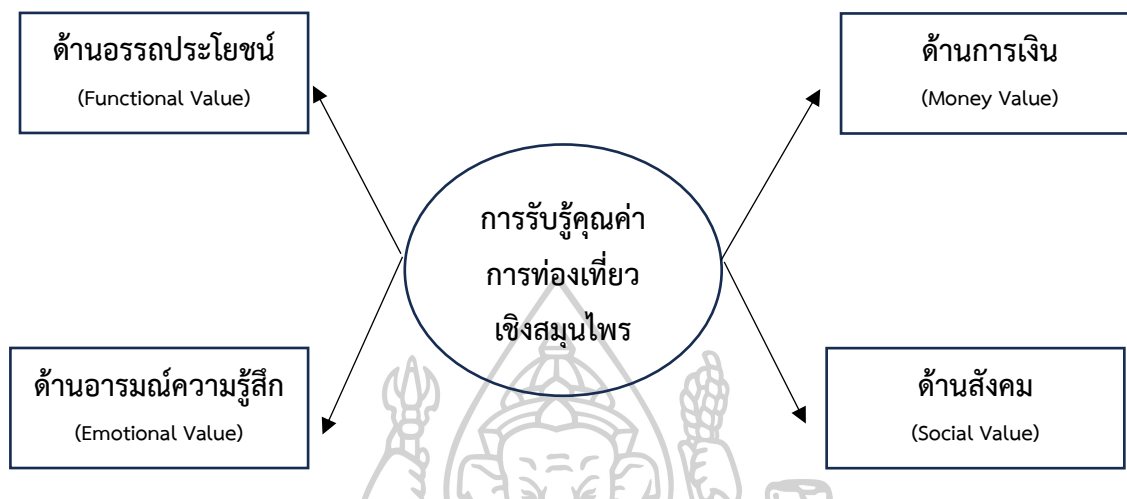
ตารางที่ 4 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบของการรับรู้คุณค่า (Perceived Value) (ต่อ)

นักวิชาการ/ผู้วิจัย	ด้านอรรถประโยชน์ (Functional value)	ด้านสังคม (Social value)	ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotional value)	ด้านอารมณความรู้ (Epistemic value)	ด้านเงื่อนไข (Conditional value)	ด้านประสบการณ์ (Experiential value)	ด้านการเงิน (Money value)
14. Zhang H, Jiang J and Zhu JJ (2023)	✓	✓	✓	✓			
15. Regalado-P., et al. (2023)	✓	✓	✓				✓
16. Mustikawati, R., Arafah, W., & Mariyanti, T. (2022)	✓	✓	✓				✓
17. Shihua Zuo. (2023)	✓	✓					
18. Gan, T et Al. (2023)			✓				
19. สุทธิสินี ธีระธรรมสรณ์ (2563)			✓				✓
20. Rostiani, R., et al. (2023)	✓		✓				
รวมความถี่	16	13	15	7	2	2	7

ที่มา: สังเคราะห์โดยจากผู้วิจัยการทบทวนวรรณกรรม

จากตารางที่ 4 การสังเคราะห์องค์ประกอบของแนวคิดการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยว (Perceived Value) โดยการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการศึกษาใน 7 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคุณค่า ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปไว้ดังต่อไปนี้ (1) ด้านอรรถประโยชน์ (Functional Value) (2) ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Value) (3) ด้านสังคม (Social Value) (4) ด้านความรู้ (Epistemic Value) (5) ด้านการเงิน (Money Value) (6) ด้านประสบการณ์ (Experiential Value) และ (7) ด้านเงื่อนไข (Conditional Value) อย่างไรก็ตาม เพื่อให้องค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์สอดคล้องกับบริบทการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงในบริบทดังกล่าวอย่างหลากหลายมิติ จึงคัดเลือกองค์ประกอบสำคัญในการศึกษาการรับรู้คุณค่าในบริบทของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ด้านอรรถประโยชน์ (Functional Value) (2) ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Value)

(3) ด้านสังคม (Social Value) (4) ด้านความรู้ (Epistemic Value) โดยองค์ประกอบที่ให้ความสำคัญในการศึกษาการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง แสดงดังภาพที่ 12

ภาพที่ 12 แผนผังความสัมพันธ์ขององค์ประกอบรับรู้คุณค่า (Perceived Value) การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีเพื่อพัฒนาสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

ที่มา: สังเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมโดยผู้วิจัย

10. แนวคิดภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว (Destination Image)

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว (Destination Image) ได้มีนักวิชาการให้ความหมายเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าวไว้แพร่หลาย เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งความหมายของ ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวอธิบายได้ดังต่อไปนี้

Baloglu & McCleary (1999) ให้ความหมายไว้ว่า ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Image) หมายถึง ทศนคติจิตใจส่วนบุคคล การแสดงออกทางความรู้ ความเชื่อ ความรู้สึก และ ความประทับใจโดยรวมในแหล่งท่องเที่ยว

เสรี วงษ์มณฑา (2542) ให้ความหมายว่า ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Image) หมายถึง ข้อเท็จจริงบวกกับการประเมินส่วนตัว และเป็นภาพที่อยู่ในจินตนาการของบุคคล ซึ่งอาจจะแตกต่างไปจากสภาพความหวังได้ เพราะว่าภาพลักษณ์นั้นไม่ใช่เรื่อง ข้อเท็จจริงแต่เป็นเรื่องของการรับรู้

Kotler (2000) ได้ให้ความหมายว่า ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Image) หมายถึง องค์รวมของความเชื่อ ความคิด และความประทับใจที่บุคคลมีต่อสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ซึ่ง

ทัศนคติและการกระทำ ที่คนเรามีต่อสถานที่นั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของสถานที่นั้น ๆ ด้วย

Kim & Richardson (2003) ให้ความหมายไว้ว่า ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Image) หมายถึง ผลรวมของความประทับใจ ความเชื่อ ความคิด ความคาดหวัง และความรู้สึกที่นักท่องเที่ยวมีต่อสถานที่แห่งนั้น ๆ

Zhang et al., (2014) กล่าวว่า ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว เป็นภาพที่เกิดขึ้นในใจของนักท่องเที่ยวอันเกิดจากกระบวนการรับรู้ ในด้านความรู้ ความเชื่อ ความเข้าใจ อารมณ์ และการตัดสินใจเยือนสถานที่ท่องเที่ยวอันมีต่อคุณลักษณะ และความประทับใจในสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ

Lopes (2011) ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว คือ การรับรู้ส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่เกิดจากกระบวนการด้านความรู้ ความเชื่อ ความเข้าใจ อารมณ์ และการตัดสินใจเยือนสถานที่ท่องเที่ยวอันมีต่อคุณลักษณะและความประทับใจในสถานที่หรือ แหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย การรับรู้ ลักษณะทางจิตวิทยา ประสบการณ์ สื่อแรงจูงใจ ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ ระดับ การศึกษา และการตลาดท่องเที่ยว

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว หรือ Destination Image หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นในใจของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ซึ่งเกิดจากกระบวนการรับรู้ ในด้านความรู้ ความเชื่อ ความเข้าใจ อารมณ์ ประสบการณ์ที่ได้พบเจอ ความประทับใจที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้น โดยการประเมินจากความรู้สึกส่วนตัวและปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพล เช่น ประสบการณ์ สื่อที่ได้รับ สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ลักษณะทางจิตวิทยา เป็นต้น โดยเมื่อเกิดภาพเหล่านั้นขึ้นแล้ว ภาพจำเหล่านั้นจะติดอยู่ในใจของนักท่องเที่ยวไปอีกนาน

10.1 ความสำคัญของภาพลักษณ์

ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Image) เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในกระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อของนักท่องเที่ยว และมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมการบริโภค เนื่องจากการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวนั้นมักจะขึ้นอยู่กับ ภาพลักษณ์และมโนภาพที่นักท่องเที่ยวมีต่อสถานที่นั้น ๆ มากกว่า ข้อมูลหรือข่าวสารที่นักท่องเที่ยวได้รับ การที่ได้ทราบภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งนั้นเป็นเช่นไร นับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างมากในด้านการวางแผนการตลาด และกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงที่สุด ซึ่งความน่าเชื่อถือของจุดหมายปลายทาง ความถูกต้อง ภาพลักษณ์ของจุดหมาย

ปลายทางหรือแหล่งท่องเที่ยวทัศนคติ และความตั้งใจที่จะไปเยือน นั้นนับเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อความตั้งใจในการเดินทางมาท่องเที่ยว (Dutta, E., Soodan, V., Jassal, T., & Jain, A., 2023)

ภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวหรือประชาชนในท้องถิ่นมีต่อแหล่งท่องเที่ยวนั้น เป็น องค์ประกอบสำคัญ ของการสร้างความคิดหวังของนักท่องเที่ยว ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะพึงพอใจหรือไม่ ต่อการเดินทางมาท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับความคาดหวังและภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวมีต่อสถานที่นั้น ๆ เพราะนักท่องเที่ยวจะเปรียบเทียบความคาดหวังและภาพลักษณ์ของสถานที่นั้น กับประสบการณ์จริง หากนักท่องเที่ยว พบว่าประสบการณ์จริงเหมือนหรือเกินความคาดหวัง ภาพลักษณ์ของสถานที่นั้นจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม หากนักท่องเที่ยว พบว่าประสบการณ์จริงที่ได้รับไม่ตรงกับความคิดหวัง ภาพลักษณ์ของสถานที่นั้น ๆ ก็จะเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ และนักท่องเที่ยวเองก็จะให้ข้อมูลดังกล่าวแก่ผู้อื่น เป็นผลทำให้เกิดภาพลักษณ์ในแง่ลบกับสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังสรุปได้ว่า ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Image) มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว 2 ประการ ได้แก่ 1) ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว 2) ส่งผลต่อพฤติกรรมหลังการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความพึงพอใจ และ การประเมินผลหลังการเดินทางมาท่องเที่ยว ส่งผลให้ความมุ่งมั่นที่จะกลับมาเที่ยวอีกครั้ง (Revisit) และการบอกต่อ (Word of Mouth) ไปยังบุคคลอื่น (Kotler & Keller, 2016)

10.2 องค์ประกอบสำคัญของภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

ภาพลักษณ์ของแหล่งเที่ยวนับเป็นองค์รวมความประทับใจที่นักท่องเที่ยวมีต่อสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง หรือการรับรู้เกี่ยวกับสถานที่หนึ่ง ๆ (Echtner and Ritchie, 2003) ซึ่งเป็นภาพลักษณ์อันเกิดจากการที่นักท่องเที่ยว ประเมินต่อสถานที่หรือประเมินต่อสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น ๆ โดยภาพลักษณ์สถานที่จะมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกเดินทางของนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเลือกเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีภาพลักษณ์ที่ดี เช่น สถานที่ที่มีชื่อเสียง มีความสวยงาม มีความสะอาด และมีความปลอดภัย ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องบริหารจัดการภาพลักษณ์ให้ดี เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเดินทางของนักท่องเที่ยว ซึ่งองค์ประกอบของภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ (Cognitive Image) ภาพลักษณ์ที่เกิดจากความรู้สึกหรือทัศนคติ (Affective Image) และภาพลักษณ์ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวโดยรวม (Overall Image) ซึ่ง Baloglu and McCleary (1999) อธิบายไว้ ดังนี้

1. ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ (Cognitive Image) เป็นการรับรู้ที่เกิดจากการเห็นหรือการได้ยินจากสื่อต่าง ๆ รวมถึงการรับรู้ที่ตนเองได้เห็นหรือมีประสบการณ์การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

ต่าง ๆ ซึ่งภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ เป็นภาพลักษณ์ที่ก่อให้เกิดความเชื่อ (Beliefs) หรือความรู้ (Knowledge) เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ประเพณีและวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งความเชื่อหรือความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับมาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จะเป็นปัจจัยในการจูงใจ หรือกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดการอยากรู้ อยากเห็น และเกิดความสนใจที่จะมาสัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์กับแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ มาก่อน

2. ภาพลักษณ์ที่เกิดจากความรู้สึกหรือทัศนคติ (Affective Image) เป็นภาพลักษณ์ที่เกิดจากความรู้สึก ที่ถูกประเมินหลังจากนักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ หรือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นหรือการได้ยินทำให้นักท่องเที่ยว มีทัศนคติหรือมีความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีต่อสถานที่ต่าง ๆ นั้น จากข้อมูลที่ได้รับทราบ

3. ภาพลักษณ์ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวโดยรวม (Overall Image) เป็นภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ (Cognitive Image) และภาพลักษณ์ที่เกี่ยวกับการประเมินความรู้สึกต่อคุณลักษณะต่าง ๆ ของสถานที่นั้น ๆ (Affective Image) เกิดเป็นองค์รวมหรือภาพรวมสะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดของนักท่องเที่ยวที่มีต่อภาพลักษณ์ใหญ่ของสถานที่นั้น ๆ กล่าวคือ ภาพลักษณ์ตามคุณลักษณะต่าง ๆ ของสถานที่ เช่น ทิวทัศน์ ภูมิประเทศ อากาศ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น และความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีต่อคุณลักษณะต่าง ๆ นั้น เป็นปัจจัยที่มีผลต่อภาพลักษณ์โดยรวมของแหล่งท่องเที่ยว

Gartner (1994) ได้แบ่งภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบแรก ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ (Destination image – Cognitive) หมายถึง การประเมินของการรับรู้คุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว ก่อนการเดินทางไปเยือน องค์ประกอบต่อมา ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก (Destination image – Affective) หมายถึง การตอบสนองจากความรู้สึกของผู้คนและความรู้สึกต่อแหล่งท่องเที่ยว และองค์ประกอบสุดท้าย ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการกระทำ (Destination image – Conative) เป็นส่วนประกอบที่ทำให้เกิดการกระทำต่อแหล่งท่องเที่ยวแห่งนั้น

เจริญชัย เอกมาไพศาล, วรุฒิ ปัญญาภูและ วริศ เซาวนศิลป์ (2562) ได้ทำการศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของภาพลักษณ์ด้านอาหาร คือ 1) ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้หรือภาพลักษณ์เชิงความรู้ (Cognitive Image) เป็นภาพลักษณ์ที่รับรู้ได้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของมนุษย์ และ 2) ภาพลักษณ์ที่เกิดจากอารมณ์ และความรู้สึก (Affective Image) คือ อารมณ์และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่ออาหารของจุดหมายปลายทาง ซึ่งลักษณะของภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) 1) ภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวด้านดี เป็นภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวที่จะ

ส่งเสริม สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น 2) ภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว
ด้านไม่ดี เป็นภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวที่จะสกัดกั้นความต้องการของนักท่องเที่ยวไม่ให้เดินทางไป
ยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น

Echtner & Ritchie (2003) อธิบายองค์ประกอบในการวัดภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว
ดังนี้

1. การวัดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวด้านหน้าที่ เป็นการวัดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ประเมิน
จากลักษณะทางกายภาพของสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ภูเขา ทะเล สวนสาธารณะ สถานที่พักอาศัย
แหล่งบันเทิง แหล่งประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ สภาพภูมิอากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการ
ท่องเที่ยว เป็นต้น

2. การวัดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวด้านจิตวิทยา เป็นการวัดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่มีผลต่อ
ความรู้สึกของนักท่องเที่ยว เช่น การได้พักผ่อน ความปลอดภัย การเพิ่มความรู้ และความเป็นมิตร
ของคนในท้องถิ่น เป็นต้น

3. การวัดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวตามรายละเอียดต่าง ๆ เช่น ความสวยงามของทะเล ความ
เจริญของเมือง การมีแหล่งบันเทิงที่หลากหลาย ความปลอดภัยของประเทศ และ คุณภาพของสิ่ง
อำนวยความสะดวก เป็นต้น

4. การวัดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในภาพรวม เป็นการวัดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของ
สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัด หรือในประเทศโดยรวม เช่น ความรู้สึกต่อบรรยากาศในสถานที่ท่องเที่ยว
ของจังหวัด หรือในประเทศนั้น ๆ

5. การวัดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวโดยทั่วไป เป็นการวัดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวจากลักษณะ
ทั่ว ๆ ไปของสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่งตามความรู้สึกนึกคิดของนักท่องเที่ยวแต่ละคน

6. การวัดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่เด่น เป็นการวัดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเฉพาะลักษณะที่
เป็นจุดเด่นของแต่ละสถานที่ท่องเที่ยว หรือจุดเด่นของประเทศ เช่น ทัชมาฮาลในประเทศอินเดีย
ยอดเขาเอเวอเรสต์ในประเทศเนปาล วัดพระแก้วในประเทศไทย เป็นต้น

นอกจากนี้ Pike (2004) ได้อธิบาย องค์ประกอบในการวัดภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่
สำคัญ ไว้ด้วยกัน 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ภาพลักษณ์องค์กร เป็นภาพที่เกิดขึ้นในใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อองค์กร ที่ทำหน้าที่กำกับ
ดูแลการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้น ซึ่งประกอบด้วย ภาพลักษณ์ด้านชื่อเสียงขององค์กร
ภาพลักษณ์ด้านความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ด้านการดำเนินงานขององค์กร เป็น
ต้น

2. ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์และบริการ เป็นภาพที่เกิดขึ้นในใจของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อสินค้าและ
บริการขององค์กร ดังนั้นองค์กรที่ขายสินค้า และบริการที่ไม่มีคุณภาพ หรือที่มีโทษต่อร่างกาย

ยอมส่งผลเชิงลบต่อภาพลักษณ์ของสินค้าและบริการ อีกทั้งยังส่งผลเชิงลบต่อการดวยเช่นกัน ภาพลักษณ์ของสินค้าและบริการที่ดีจะต้องมีความหลากหลาย แปลกใหม่ มีรูปลักษณ์ที่สวยงาม มีความสะอาด และการตั้งราคาจะต้องเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้าและบริการนั้น

3. ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวนึกคิดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ประกอบด้วย ความสวยงาม ความสะอาด ความปลอดภัย ความเป็นเอกลักษณ์ และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว นั้น เป็นต้น

ภาพลักษณ์หรือจินตนาการของแหล่งท่องเที่ยวเป็นความรู้สึกนึกคิดของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ไว้ล่วงหน้าก่อนเดินทางไปเยี่ยมชม แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งเมื่อกล่าวถึง ผู้ที่ได้ฟัง จะนึกถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว นั้นควบคู่กันไป โดยที่ผู้นั้นยังไม่เคยได้ไปเห็น หรือ สัมผัสจริงด้วยตนเอง ซึ่งความรู้สึกนึกคิดล่วงหน้าเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว นั้น เรียกว่า “ภาพลักษณ์หรือจินตนาการของแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource Image)” หมายถึง สิ่งที่นักท่องเที่ยวนึกคิดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว นั้น ก่อนได้สัมผัสจริงด้วยตนเองโดยภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวอาจเกิดขึ้นได้จากการอ่านหนังสือ การสนทนา การได้ยิน การเล่าลือ ภาพโฆษณา ใบปลิว หรือข้อมูลจากตัวแทนจำหน่ายบริการท่องเที่ยว ดังนั้น แต่ละแหล่งท่องเที่ยวจึงต้องพยายามสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวด้านดี ในการสร้างเสริมสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวเดินทาง ไปยังแหล่งท่องเที่ยว นั้น การสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อกำหนดตำแหน่งทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างได้ตามแนวทางของ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549) ที่ได้เสนอไว้ดังนี้

1. การสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับกายภาพ เป็นภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับลักษณะภูมิศาสตร์ เช่น มีทะเลสาบ มีภูเขาล้อมรอบ มีทุ่งหญ้า มีแม่น้ำ มีอากาศบริสุทธิ์ตลอดปี มีฝนตกชุกตลอดปี เป็นต้น ซึ่งภาพลักษณ์ทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เมื่อกล่าวถึงสถานที่นั้น จะทำให้นักถึงสิ่งสำคัญที่สุดที่เป็นสัญลักษณ์ทางภูมิศาสตร์ของสถานที่แห่งนั้น

2. การสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เป็นภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ และเป็นไปของผู้คนในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว และเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวต้องการเดินทางไปเยี่ยมชม เช่น ประเทศไทย ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว คือ สยามเมืองยิ้ม หรือ อโยธยา มีภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นเมืองหลวงเก่าแก่ของประเทศไทย เป็นต้น

3. การสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ เป็นภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจ รวมทั้งลักษณะของการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น นั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ให้ผู้คนรู้จัก จนกลายเป็นภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ตัวอย่างเช่น กรุงเทพมหานคร มีภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว คือ ศูนย์กลางการค้าและธุรกิจ และจังหวัดภูเก็ตถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหารที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น จากการเชื่อมโยงความเป็นพหุ

วัฒนธรรมทางสังคมประเพณีความเชื่อและการถ่ายทอดตำรับอาหารจากบรรพบุรุษของแต่ละพื้นที่ (Chaiyasain, 2020) เป็นต้น

4. การสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้าง เป็นภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้างที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศาสนา หรือสิ่งก่อสร้างที่มีความเป็นที่สุด หายาก ควรค่าแก่การท่องเที่ยวและศึกษา ตัวอย่างเช่น จังหวัดสุโขทัย ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว คือ อุทยานประวัติศาสตร์ หรือ นครปฐม ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว คือ พระปฐมเจดีย์ เป็นต้น

5. การสร้างภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพืชพันธุ์และสัตว์ เป็นภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เทียบเคียงกับพืชพันธุ์ และสัตว์แปลกเด่นจนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และ กลายเป็นเอกลักษณ์ให้ผู้คนรู้จักและเป็นภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ตัวอย่างเช่น นครชัยศรี ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว คือ ส้มโอหวาน หรือ สุราษฏร์ธานี ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว คือ ไข่เค็มไชยา เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรม ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Image) สามารถสรุปได้ว่า ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว เป็นภาพที่เกิดขึ้นในใจของนักท่องเที่ยว ผ่านการรับรู้จากปราชาสัมผัสทั้ง 5 จากนั้นนักท่องเที่ยวจะแปลเปลี่ยนเป็นทัศนคติต่อสถานที่ท่องเที่ยว ที่ได้ยิน ได้รับรู้มา โดยการประเมินคุณค่าจากข้อมูลที่ตนเองได้รับ แล้วจึงแสดงออกในสองลักษณะคือ ความคิดเห็นเชิงบวก และ ความคิดเห็นเชิงลบ ซึ่งองค์ประกอบของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวสามารถสรุปได้ ดังนี้ (1) ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ (Cognitive Image) (2) ภาพลักษณ์ที่เกิดจากอารมณ์ และความรู้สึก และ (3) ภาพลักษณ์ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวโดยรวม (Overall Image) นอกเหนือจากนี้การวัดภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย ภาพลักษณ์ด้านองค์การ ภาพลักษณ์ด้านสินค้าและบริการ และภาพลักษณ์ด้านแหล่งท่องเที่ยว สำหรับงานวิจัยนี้มีจุดประสงค์ในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรขึ้นมา เพื่อสร้างโอกาสทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตอบสนองต่อแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่มุ่งให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมและสังเคราะห์งานวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

ทั้งนี้ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวและการรับรู้คุณค่าของจุดหมายปลายทาง ภาพลักษณ์มิได้เกิดขึ้นเพียงจากสิ่งที่มองเห็นภายนอก แต่เป็นการรับรู้เชิงประสบการณ์ที่เกิดจากความรู้สึก ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ สำหรับจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็น “เมืองสมุนไพรของประเทศไทย” มีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย โดยมีพื้นฐานจากภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและทรัพยากรธรรมชาติอัน

อุดมสมบูรณ์ การเชื่อมโยงแนวคิดการรักษาโรคด้วยสมุนไพรกับการท่องเที่ยว จึงสามารถยกระดับภาพลักษณ์ของจังหวัดให้เป็นเมืองท่องเที่ยวสุขภาพระดับคุณภาพสูงได้ กิจกรรมท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การเยี่ยมชมสวนสมุนไพร ศูนย์การเรียนรู้แพทย์แผนไทย การเข้าร่วมเวิร์กช็อป (Workshop) การปรุงยาสมุนไพร การอบสมุนไพรไทย การนวดแผนไทย และการชิมอาหารเครื่องต้มสมุนไพรที่มีคุณค่าทางโภชนาการ สะท้อนอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ และสร้างประสบการณ์ที่ลึกซึ้งแก่ผู้มาเยือนในมิติของสุขภาพ วัฒนธรรม และความยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรียังเผชิญกับข้อจำกัดบางประการ เช่น การประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่ต่อเนื่อง การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน การพัฒนามาตรฐานความปลอดภัยของกิจกรรมสมุนไพรที่ยังไม่ครอบคลุม และการขาดนวัตกรรมด้านการสร้างประสบการณ์เชิงลึกให้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ปัญหาที่มีอยู่หากได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ จะเป็นโอกาสสำคัญในการยกระดับภาพลักษณ์ของจังหวัดให้โดดเด่นในระดับประเทศและภูมิภาค โดยการสร้าง “แบรนด์ท่องเที่ยวสมุนไพรปราจีนบุรี” ที่เชื่อมโยงคุณค่าของสมุนไพรไทยกับการแพทย์แผนไทย อาหารสุขภาพ และกิจกรรมเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จะช่วยให้จังหวัดมีความแตกต่างอย่างมีเอกลักษณ์และตอบโจทย์ตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพ ความปลอดภัย และความยั่งยืน นอกจากนี้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากรด้านการบริการควบคู่กับการสื่อสารภาพลักษณ์เชิงบวก จะช่วยให้ปราจีนบุรีสามารถก้าวสู่การเป็น “เมืองการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรต้นแบบ” ที่มีทั้งศักยภาพเชิงเศรษฐกิจและคุณค่าทางวัฒนธรรมในระดับนานาชาติได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน รวมถึงเป็นต้นแบบของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงอีกด้วย

11. แนวคิดการท่องเที่ยวคุณภาพสูง (High Quality Tourism)

การท่องเที่ยวคุณภาพสูง (High-Quality หรือ High-Value Tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการให้คุณค่าเชิงประสบการณ์ (Experience Value) คุณภาพบริการที่เหนือกว่าผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ และผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม (Global Wellness Institute, 2024) แนวคิดสำคัญที่สนับสนุนการออกแบบการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ได้แก่ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ Experiential Learning (Kolb, 1984) และ เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ Experience Economy (Pine & Gilmore, 1999) ซึ่งว่า “ประสบการณ์ที่ออกแบบอย่างตั้งใจ” สามารถสร้างมูลค่าสูงทั้งเชิงจิตใจและเชิงเศรษฐกิจแก่ผู้มาเยือนและชุมชนเจ้าบ้าน

ในขณะที่ การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเป็นการรวมองค์ประกอบของการเรียนรู้ภูมิปัญญา ประสบการณ์ประสาทสัมผัส และการลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับนิยามของการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เนื่องจากให้ทั้งความรู้ที่มีคุณค่า และประสบการณ์ที่มีเอกลักษณ์กับนักท่องเที่ยว ข้อเสนอ

งานวิจัยเชิงพัฒนาในบริบทของประเทศไทยชี้ว่า การออกแบบทรัพยากรการเรียนรู้และกิจกรรม (เช่น กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเยี่ยมชมสวนสมุนไพร และการทดลองชิมอาหารสมุนไพร เป็น ภัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ให้เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวคุณภาพสูง (Sukkai, 2024)

อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวคุณภาพ เป็นสิ่งที่ได้รับการพูดถึงในแง่ของการวางแผนเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งที่ผ่านมาการท่องเที่ยวไทยต้องประสบกับปัญหาและวิกฤติการณ์ที่ได้รับผลกระทบเป็นวงกว้าง อาทิ ปัญหานักท่องเที่ยวล้นเมือง (Over Tourism) ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นต้น ทำให้การท่องเที่ยวคุณภาพถูกพูดถึงและให้ความสำคัญสังเกตได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 และ แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ให้ความสำคัญกับเป้าหมายการท่องเที่ยวคุณภาพ ในทางกลับกันยังไม่มีกรอบนโยบายทางวิชาการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ผู้วิจัยได้รวบรวมการนิยามและให้ความหมายบางส่วน ของ การท่องเที่ยวคุณภาพ และ นักท่องเที่ยวคุณภาพ ดังนี้

ธวัช พุ่มดารา และ สุวิตา พฤทธาภรณ์ (2565) ได้สรุปความหมายของ การท่องเที่ยวคุณภาพไว้ 3 ประการด้วยกัน ดังนี้

1) การท่องเที่ยวคุณภาพเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้เกิดความยั่งยืน โดยมีความต้องการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ความต้องการที่จะพัฒนาคน อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นร่วมด้วย

2) การท่องเที่ยวคุณภาพ ถือเป็นการท่องเที่ยว โดยชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ นำเสนอทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนตนเอง ให้เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีความพร้อมให้บริการทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อก่อให้เกิดรายได้แก่เศรษฐกิจของชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงมีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการท่องเที่ยวที่ให้ความหมายมากกว่าการพักผ่อน หรือความสนุกสนานบันเทิง แต่เป็นการเปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเคารพคนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว

3) การท่องเที่ยวคุณภาพเป็นการเน้นการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจง (Niche Market) หรือเน้นการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวมีความผูกพันกับแหล่งท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม ได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า และน่าจดจำจากกิจกรรมท่องเที่ยวพิเศษที่ร่วมกันทำระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว

TAT REVIEW (2019) อธิบายถึง นักท่องเที่ยวคุณภาพ ไว้ว่า เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีแนวโน้มที่จะใช้จ่ายระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวสูง เลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ เดินทางท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ไม่สร้างผลกระทบทางลบให้กับแหล่งท่องเที่ยว

กรมการท่องเที่ยว (2561) คุณภาพการท่องเที่ยว หมายถึง คุณภาพของสินค้า และบริการทางการท่องเที่ยว บุคลากรในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว รวมถึงความสะอาดและความปลอดภัย ในการท่องเที่ยว

พิมพ์วิภา ตราชูวนิช และ ณัฐพงศ์ พันธุ์น้อย (2565) ได้สรุปไว้ว่า นักท่องเที่ยวคุณภาพเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะของศักยภาพในเชิงพฤติกรรมหลักอยู่ด้วยกัน 2 ประการ คือนักท่องเที่ยวคุณภาพที่มีศักยภาพของพฤติกรรมค่าใช้จ่ายและระยะเวลาในการพำนักรหรือการพักค้างมากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป ในส่วนของประการที่สองคือ นักท่องเที่ยวคุณภาพที่มีศักยภาพของพฤติกรรมในเชิงจิตวิทยาที่มีการท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ อีกทั้งนิยมการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเรียนรู้ประสบการณ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

Maulana, Koesfardani & Amory (2020) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นนักท่องเที่ยวที่มีค่าใช้จ่ายต่อการเดินทางท่องเที่ยวต่อครั้งที่สูง มีระยะเวลาในการเข้าพักระยะยาว เข้าใจแนวคิดการสร้างคามยั่งยืน ให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นในแง่ของ การอนุรักษ์ธรรมชาติ และวัฒนธรรม

คู่มือ Happy Model โมเดลอารมณ์ดี มีความสุข การพัฒนาสู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูง กล่าวถึง นักท่องเที่ยวคุณภาพสูง ว่า เป็นนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูง และมีความรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยวในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีความยินดีจ่ายเพิ่ม เพื่อตอบสนองคุณค่าประสบการณ์ และสร้างสังคมสุขภาวะ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวคุณภาพสูง สามารถสรุปโดยแบ่งออกเป็น 2 คำสำคัญ ได้ดังนี้ คือ 1) การท่องเที่ยวคุณภาพ หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ คุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการท่องเที่ยว โดยมีพื้นฐานมาจาก วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น และ ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ นำเสนอทรัพยากรท่องเที่ยวของตนเอง ให้เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีความพร้อมให้บริการทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อก่อให้เกิดรายได้แก่เศรษฐกิจของชุมชน ทั้งนี้ นับว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ คำนึงถึงความพร้อมและขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) นักท่องเที่ยวคุณภาพ หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม มีความยินดีจ่ายเพื่อสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ให้

ความสำคัญกับประสบการณ์และคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว โดยลดการสร้างผลกระทบทางลบ กับทรัพยากรการท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูง ได้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยการจัดทำคู่มือ Happy model โมเดลอารมณ์ดีมีความสุข ซึ่งจัดทำโดย คณะกรรมการการท่องเที่ยวคุณภาพสูง หอการค้าไทย สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยการเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะ คือ กินดี (Eat Well) อยู่ดี (Live Well) ออกกำลังกายดี (Fit Well) และ แบ่งปันสิ่งดี ๆ (Give Well) เป็นกลไกการพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว โดยการสร้างคุณค่าเพิ่มและสร้างสังคมสุข ภาวะที่ยั่งยืนควบคู่กับการเพิ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพให้กับประเทศไทย ซึ่งโมเดลอารมณ์ดีมีความสุข นั้น มีหลักการโดยการใช้ค่านิยม BCG เป็นต้นแบบในการนำไปสู่การท่องเที่ยวคุณภาพและขับเคลื่อน Happy Model 1) เปลี่ยนแนวคิดจากการมอง ต้นทุนในการดูแลธรรมชาติและวัฒนธรรม เป็นการ สร้างรายได้จากวัฒนธรรมและธรรมชาติอย่างยั่งยืน 2) เน้นการท่องเที่ยวคุณภาพมากกว่าปริมาณ นักท่องเที่ยว และสร้างรายได้จากคุณค่าของประสบการณ์ 3) ยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้ง นักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ การพัฒนาพื้นที่จากเมืองน่าเที่ยวเป็นเมืองน่าอยู่ และ 4) เน้นการ กระจายรายได้เป็นกลไกสร้างความร่วมมือ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างให้ประชาชนในพื้นที่และคนรุ่น ใหม่รักและภูมิใจในถิ่นกำเนิด ซึ่ง Happy Model โมเดลอารมณ์ดี มีความสุข การพัฒนาสู่การ ท่องเที่ยวคุณภาพสูงนั้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลักที่สำคัญ ได้แก่

1. กินดี (Eat Well) คือ การจัดการคุณภาพอาหารและบริการที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และสุขอนามัยที่ดีของอาหาร สามารถเชื่อมโยงคุณค่า อัตลักษณ์ท้องถิ่นและวิถีเชิงวัฒนธรรม เช่น การใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น อาหารท้องถิ่น พืชสมุนไพรที่อร่อย สะอาดปลอดภัยและมีประโยชน์ เป็นต้น

2. อยู่ดี (Live Well) คือ การจัดการคุณภาพการรองรับของที่พักรับรองสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน ความปลอดภัย การบริการ การดูแลสิ่งแวดล้อม สามารถเชื่อมโยงคุณค่า อัตลักษณ์ท้องถิ่นและรูปแบบวิถีเชิงวัฒนธรรม เช่น การมีที่พักที่ได้มาตรฐาน มีบริการสัญญาณ อินเทอร์เน็ตและไวไฟ (Internet-WIFI) ระบบการจัดการขยะและของเสียที่มีมาตรฐาน การจัดการ บริการที่เหมาะสม เป็นต้น

3. ออกกำลังกายดี (Fit Well) การจัดการและการออกแบบการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้เกิดสุข ภาวะที่ดี การเคลื่อนไหวที่เหมาะสม ด้วยกิจกรรมด้านการกีฬา การนันทนาการ การละเล่นและ ประเพณีท้องถิ่น เช่น ปั่นจักรยาน วิ่ง เดิน วายน้ำ ดำน้ำ ปีนเขา และมวยไทย เป็นต้น

4. แบ่งปันสิ่งดี ๆ (Give Well) การจัดการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการแบ่งปันทาง สังคมระหว่างท้องถิ่น ในฐานะเจ้าบ้าน และผู้เยี่ยมเยือนเพื่อการสร้างคุณค่าร่วมกัน ประกอบด้วย 1)

แหล่งศรัทธาและธรรมะ 2) ธรรมชาติและการเกษตร 3) วัฒนธรรม และ 4) กิจกรรมผจญภัย เช่น ท่องถิ่นแนะนำสินค้าและบริการ สถานที่ท่องเที่ยวใหม่ ๆ การทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน อาสาสมัคร เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ปลูกป่า สอนหนังสือเด็ก อาบน้ำช้าง เป็นต้น

องค์ประกอบของโมเดลอารมณดีมีความสุขทั้ง 4 ด้าน ขับเคลื่อนโดยหลักการและแนวคิดที่ว่า เมล็ดพันธุ์ความสุข Happy Seed ที่เกิดจากการนำแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์และบริการ (Product and Service) ที่เปรียบเสมือนเมล็ดแกนหลักที่จะเติบโตงอกงามต่อไป 2) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ซึ่งเปรียบเสมือนส่วนเนื้อที่ห่อหุ้ม ที่จะช่วยให้เมล็ดพันธุ์นี้เติบโตอย่างยั่งยืน และ 3) โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Economy) เปรียบเสมือนเปลือกนอกที่ช่วยเสริมสร้างให้เมล็ดพันธุ์ได้เติบโตอย่างสมบูรณ์ เพื่อส่งเสริมสินค้าและบริการการท่องเที่ยวเป็น Happy Model สู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูงอย่างยั่งยืน ทั้งนี้การพัฒนาตามโมเดลที่กล่าวไป มีสิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ คือ การร้อยเรียงเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ (Unique Storytelling) ในแต่ละท้องถิ่นหรือพื้นที่เพื่อให้สามารถถ่ายทอดเรื่องราวความน่าสนใจต่าง ๆ ส่งเสริมคุณค่า สร้างความแตกต่างและสร้างตัวตนให้กับสินค้าและบริการ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้เกิดการจดจำสำหรับนักท่องเที่ยว และ การมีคุณภาพและรักษามาตรฐานที่ดี โดยมุ่งเน้นด้านความปลอดภัย สุขอนามัย และความเป็นธรรมที่สอดคล้องกับคุณลักษณะแต่ละด้านของโมเดลอารมณดีมีความสุข

แนวทางการพัฒนาสู่โมเดลอารมณดี มีความสุข ทั้ง 4 ด้าน ได้มีการวางแนวทางการนำไปใช้ไว้อย่างชัดเจน โดยคำนึงถึงฐานทรัพยากรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึง วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และระบบเศรษฐกิจโดยมีการวางแนวทาง โดยเริ่มต้นจากการกำหนดอัตลักษณ์สำคัญของพื้นที่ ซึ่งผู้ประกอบการหรือนักพัฒนา จะต้องค้นหาและระบุอัตลักษณ์ที่โดดเด่น สร้างการจดจำ เพื่อนำไปสู่การสร้างจุดขาย และความแตกต่างได้อย่างชัดเจน พิจารณาภาพรวมของพื้นที่ โดยการค้นหาความโดดเด่นทางอัตลักษณ์ ต้องสามารถอธิบายแนวคิดสำคัญในแต่ละประเด็นอย่างชัดเจน ได้แก่

1. อัตลักษณ์สำคัญทางธรรมชาติเฉพาะพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างและโดดเด่น เช่น ทะเล ภูเขา เกาะ ชายหาด ป่าไม้ น้ำพุร้อน ถ้ำ น้ำตก คลอง แม่น้ำ พืชและพันธุ์ไม้ เป็นต้น

2. อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมสิ่งปลูกสร้าง คือ แหล่งท่องเที่ยวหรือสิ่งที่แสดงถึงความสำคัญอันเกิดการการสร้างขึ้นโดยมนุษย์ เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยววัฒนธรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑสถาน วัด ศาสนสถาน ย่านเมืองเก่า สิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม ย่านบันเทิง สวนสัตว์ สวนสนุก สวนสาธารณะ สนามกีฬา ตลาดนัดกลางคืน ถนนคนเดิน สถานที่จัดแสดงกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

3. อัตลักษณ์วัฒนธรรมด้านวิถีชีวิต เช่น งานเทศกาล งานประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของ ผู้คน บุคคลสำคัญ การละเล่น ศิลปหัตถกรรม การแต่งกาย ภาษา ชาติพันธุ์ อาหารและภูมิปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ที่สะท้อนภาพลักษณ์ของพื้นที่ การพัฒนาการท่องเที่ยวคุณภาพสูงให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม หากพิจารณาจาก ความหมายที่มีการนิยามโดยนักวิชาการ และหน่วยงานสากลด้านการท่องเที่ยวแล้ว พบว่า เมืองคัมภีร์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. ความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว (Willingness to Pay: WTP) ต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ที่มอบประสบการณ์คุณภาพสูง มีความสำคัญเชิงนโยบายและเชิงการตลาดสำหรับการท่องเที่ยว คุณภาพสูง เนื่องจากเป็นการทำให้นักท่องเที่ยวพร้อมจ่ายเพิ่มเพื่อแลกกับประสบการณ์ที่มี คุณภาพ ความยั่งยืน และความปลอดภัย นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มยอมจ่ายเพิ่มเมื่อเห็นว่าผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวมีมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และมีการกระจายประโยชน์สู่ชุมชน (Durán-Román et al., 2021; Ezech, 2024) สอดคล้องกับบริบทของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย หากผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้รับการรับรองมาตรฐาน การใช้สมุนไพร คุณภาพ และการออกแบบ ประสบการณ์เชิงเรียนรู้ที่ชัดเจน จะมีผลบวกต่อความเต็มใจจ่ายของนักท่องเที่ยวที่เน้นสุขภาพ และ กลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่มองหาประสบการณ์เฉพาะทาง

2. สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Environmental Sustainability) นับเป็นหลักสำคัญของการท่องเที่ยว คุณภาพสูง การออกแบบประสบการณ์เป็นเรื่องจำเป็น สำหรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน เนื่องจากมี ความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มักให้คุณค่ากับจุดหมายที่จัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่าง รับผิดชอบ การศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวคุณภาพสูง พบว่าต้องผสานการจัดการทรัพยากร การ ประเมินผลกระทบ และมาตรการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การเติบโตของการท่องเที่ยว เป็นไปอย่างยั่งยืน (Mahendru, 2023) สำหรับ การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย การบริหารจัดการ แปลงสมุนไพรแบบเกษตรยั่งยืน การควบคุมการเก็บเกี่ยว และการออกแบบเส้นทางนักท่องเที่ยวเพื่อ ลดผลกระทบเชิงลบต่อระบบนิเวศ เป็นแนวปฏิบัติที่ต้องคำนึงถึงเพื่อรักษาความยั่งยืนของจุดหมาย ปลายทาง

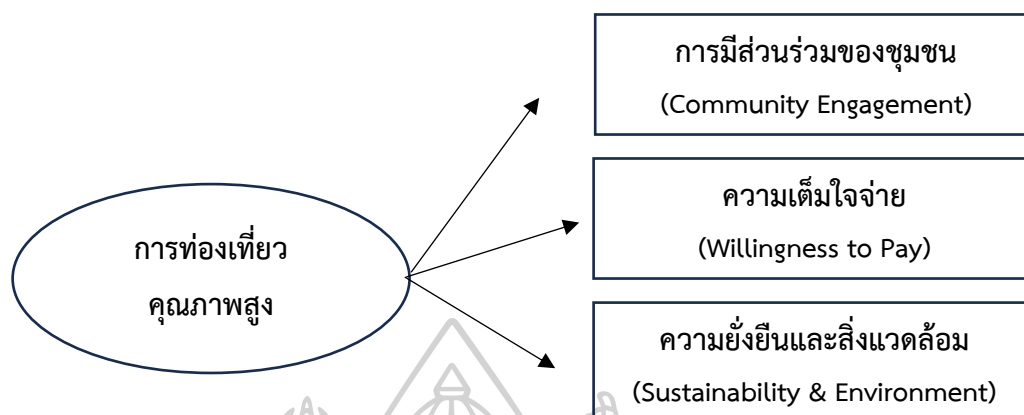
3. ความสำคัญในมิติด้านสังคมการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) เป็น ปัจจัยในการสร้างคุณค่าและอัตลักษณ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งในระดับการออกแบบ การดำเนิน กิจกรรม และการแบ่งปันผลประโยชน์ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวมีความ แท้จริงและยั่งยืน (Damnet et al., 2023) บริบทของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย การให้ชุมชนเป็น ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา และมีบทบาทในการสาธิต การเล่าเรื่อง (Storytelling) จะช่วยสร้างความ แตกต่างของประสบการณ์และเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวยินดีจ่าย (Willingness to pay) ในขณะเดียวกันยังช่วยกระจายรายได้และสร้างแรงจูงใจให้คนท้องถิ่นรักษาภูมิปัญญาเดิมไว้

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวคุณภาพสูง แสดงให้เห็นว่า เป็นทิศทางเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย ที่สอดคล้องสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน บ่งชี้ว่า นักท่องเที่ยวต้องการได้รับประสบการณ์ คุณค่า ผ่านการท่องเที่ยว โดยมีความเข้าใจในเอกลักษณ์เฉพาะ อัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจของชุมชน แสวงหาสินค้าและบริการที่มีคุณภาพและปลอดภัย มีความยินดีใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวที่ให้ความคุ้มค่า ในแง่ของประสบการณ์ที่ได้รับ ซึ่งรัฐบาลได้มีแผนในการพัฒนา และวางเป้าหมายอย่างชัดเจน ผ่านแผนงานระดับชาติเชื่อมโยงไปสู่ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในระดับท้องถิ่น และระดับภูมิภาค โดยให้ความสำคัญต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์เป้าหมายการนำไปสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยมีพืชสมุนไพรไทยเป็นทรัพยากรสำคัญที่นำไปต่อยอดและสร้างมูลค่าให้กับการท่องเที่ยว ซึ่งนับว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงในหลากหลายมิติ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

นอกจากนี้ ความหมาย และรูปแบบ ตลอดจน เป้าหมายของการท่องเที่ยวคุณภาพสูง สามารถสรุปได้ ดังนี้ การท่องเที่ยวคุณภาพสูง (High Quality Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการดูแลสิ่งแวดล้อม ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้รับผลประโยชน์ เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวพำนักในแหล่งท่องเที่ยวนานขึ้น เกิดการใช้จ่ายเพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งการท่องเที่ยวคุณภาพสูงถูกบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ปี 2566 – 2570 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในหมวดหมายการพัฒนาที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สำคัญหมวดหนึ่ง ได้แก่ การเปลี่ยนการท่องเที่ยวไทยเป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม และบริการที่มีศักยภาพอื่น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว

กล่าวโดยสรุปการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการออกแบบประสบการณ์ท่องเที่ยวอันมีเอกลักษณ์ที่แตกต่าง โดยอาศัยปัจจัยสำคัญจาก ภูมิปัญญา องค์ความรู้ ทรัพยากรของชุมชน นำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีความเชื่อมโยงกับทรัพยากรชุมชน ภูมิปัญญาด้านสมุนไพร และการแพทย์แผนไทยที่ทรงคุณค่า นับเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเต็มใจจ่ายเพื่อผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวที่มอบประสบการณ์ที่แท้จริง (Authentic Experience) ส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการนำทรัพยากรที่ชุมชนมี ออกมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและอนุรักษ์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนอย่างลงตัวและเหมาะสม รวมถึงการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ สร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อม ยังเป็นปัจจัยนำไปสู่การพัฒนาการ

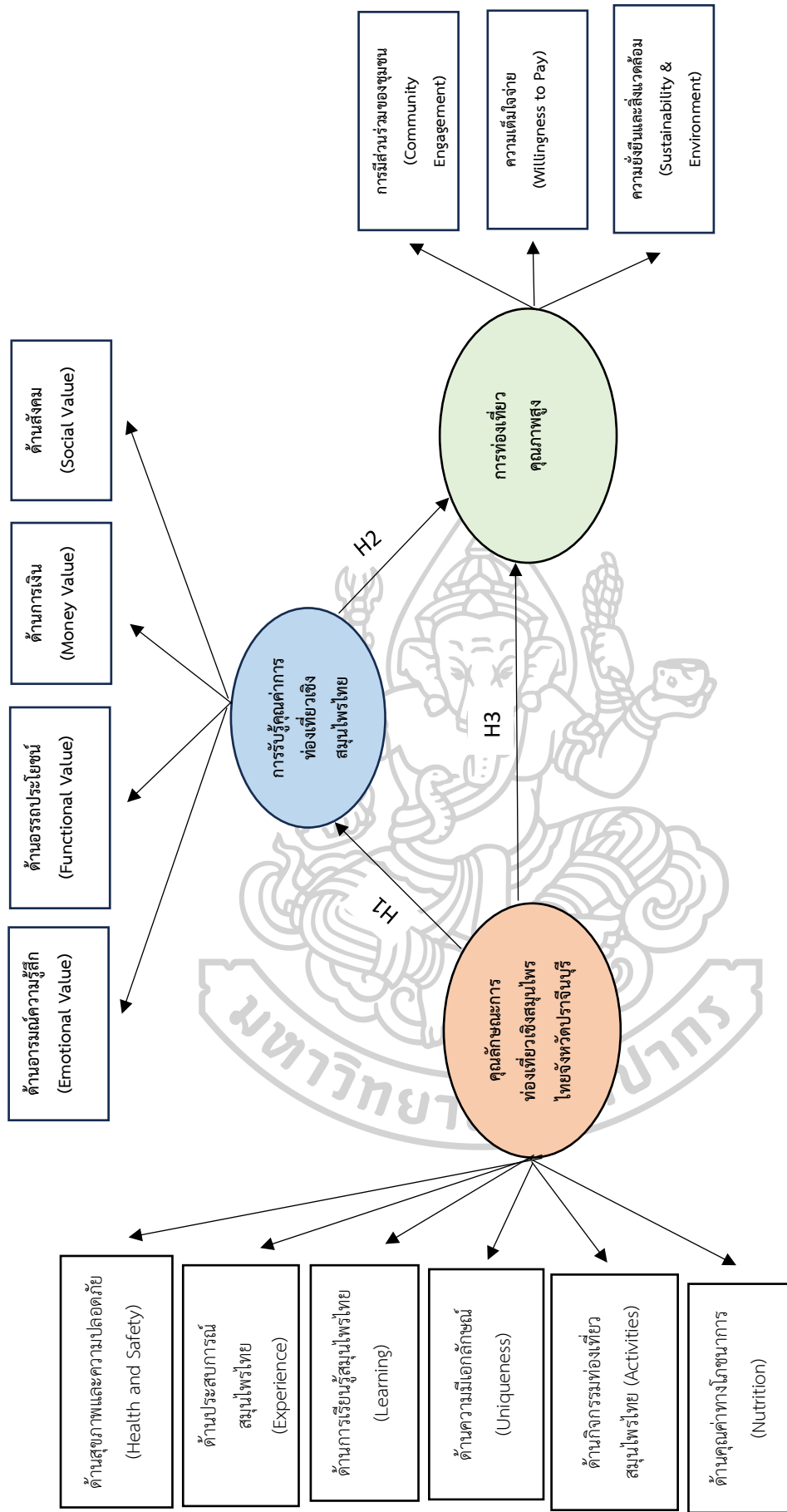
ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สามารถเขียนแผนภาพความสัมพันธ์ขององค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวคุณภาพสูงตามภาพที่ 13

ภาพที่ 13 แผนผังความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการท่องเที่ยวคุณภาพสูง (High Quality Tourism) เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

ที่มา: สังเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 14 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัยจากการทบทวนวรรณกรรม

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาความหมาย บริบท และคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ที่สามารถนำไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะและคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ใช้วิธีการวิจัยแบบการผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความหมาย บริบทของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี และคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ที่จะนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง สร้างมูลค่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดการพัฒนาในมิติด้านสังคม สิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งเน้นการนำพาประเทศไทยไปสู่ประเทศพัฒนาแล้ว ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปตามระเบียบวิธีวิจัย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ และผู้วิจัยได้ออกแบบแนวทางการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ในการนำไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีวิทยาการประยุกต์การสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory)

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีและการรับรู้คุณค่าสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีวิทยาการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อการนำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) ร่วมกับวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นการยืนยันผลการวิจัย การนำไปปฏิบัติใช้จริง เกิดเป็นแนวทางในการพัฒนาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัด

ปราจีนบุรีเพื่อนำไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถอธิบายรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยอย่างละเอียดของทั้ง 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีที่สามารถนำไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

การศึกษาศึกษาคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เพื่อให้ได้ข้อมูลมาสนับสนุนศึกษาสถานการณ์และแนวโน้มของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย สามารถอธิบายลำดับขั้นตอนได้ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีนักวิชาการหรือบุคคลอื่นทั่วไป ได้บันทึกและตีพิมพ์เผยแพร่ทั้งระดับปฐมภูมิ (Primary Data) และทุติยภูมิ (Secondary Data) โดย คัดเลือกข้อมูลจากแหล่งที่มีความน่าเชื่อถือ มีการเผยแพร่สู่สาธารณะในแหล่งข้อมูลเชิงวิชาการจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ทฤษฎีมุมมองฐานทรัพยากร แนวคิดการจัดการความรู้ แนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดประสบการณ์นักท่องเที่ยว แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แนวคิดความภักดีในจุดหมายปลายทาง และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองสมุนไพร ผลการวิจัยต่าง ๆ ทั้งใน ประเทศไทย และต่างประเทศ จากนั้นผู้วิจัยได้คัดเลือกเอกสาร แต่ละประเภท โดยหลักการพิจารณาจาก ชื่อเรื่องงานวิจัย วัตถุประสงค์ของงานวิจัย แนวคิด ทฤษฎี ผลการศึกษา รวมถึงหน่วยงานที่เผยแพร่ที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถเป็นตัวแทนของเอกสารด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง

2. การวิจัยแบบวิธีการประยุกต์การสร้างทฤษฎีฐานราก (Ground Theory) ผู้วิจัยได้พิจารณาศึกษาความหมาย บริบท และคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อนำไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการประยุกต์ใช้ทฤษฎีฐานราก (Ground Theory) โดยผู้วิจัยเน้นการตีความเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาจากข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อหาคำอธิบาย และนำไปสร้างแนวคิดแบบใหม่หรือ ข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากการเก็บรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยให้ความสำคัญกับผู้ที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความรู้ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนไทย เมืองสมุนไพร และ บริบทของเมืองสมุนไพรจังหวัดปราจีนบุรี ในฐานะจังหวัดนำร่องเมืองสมุนไพรประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อมูล

ที่หลากหลายและมีความเที่ยงตรง โดยการเลือกแบบ เจาะจง (Purposive Selection) และใช้วิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งนี้ ผู้วิจัยต้องอาศัยความไวต่อการ คิดและศึกษาข้อมูล (Theoretical Sensitivity) เรื่องของ ความไวต่อทฤษฎี (Theoretical sensitivity) สะท้อนความสามารถในการมองเห็นความหมายที่ซ่อนอยู่ในข้อมูล การแยกแยะประเด็น สำคัญ ตลอดจนการตีความข้อมูลอย่างมีหลักการในการสร้างมโนทัศน์ หรือแนวคิดรวบยอดเรื่องที่ สนใจศึกษาจากข้อมูลดิบและเชื่อมโยงมโนทัศน์เช่นเดียวกับแบบจำลองของรูปแบบทฤษฎีโดยทั่วไป การพัฒนาทฤษฎีของนักวิจัยโดยเฉพาะทฤษฎีทางสังคมวิทยานั้นเรื่องความไวเชิงทฤษฎีของผู้วิจัยถือ ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากในขั้นตอนการสร้างทฤษฎีฐานรากนั้น การสร้างสมมติฐานชั่วคราว และมโนทัศน์ส่วนใหญ่ไม่เพียงได้มาจากข้อมูลเท่านั้น แต่ยังเกิดจากวิธีการหรือกระบวนการทำงาน อย่างเป็นระบบของตัวผู้วิจัยในด้านข้อมูล นักวิจัยจึงต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ 2 ประการในการ พัฒนาความไวเชิงทฤษฎี ประกอบด้วย 1) ต้องมีทักษะความชำนาญ มีความรู้ความเข้าใจ ความรู้ร่ว มยอดที่มีต่อเรื่องที่สนใจศึกษาเป็นอย่างดี ความรู้เหล่านี้เกิดจากการอ่าน การทำงาน การคลุกคลี การ เป็นคนในวงการ เป็นต้น 2) นักวิจัยต้องมีความเข้าใจลึกซึ้งในขั้นตอนการพัฒนาทฤษฎี มีทักษะในการ คิด การจัดระเบียบข้อมูลดิบที่ได้มา การเชื่อมโยงแนวคิดเชิงนามธรรม ความไวเชิงทฤษฎีของผู้วิจัยมา จากความรู้ ประสบการณ์ของผู้วิจัย การอ่าน จากคุณภาพโดยรวมของนักวิจัย ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยแต่ละ คนมีความไวเชิงทฤษฎีที่แตกต่างกัน นำไปสู่ความสามารถในการเก็บข้อมูล และความสามารถในการ เชื่อมโยงมโนทัศน์ นำไปสู่คุณภาพ หรือการสร้างทฤษฎีที่จับประเด็นในสิ่งที่ศึกษานำมาสร้างทฤษฎีใน การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างเหมาะสม (Fit) สามารถตีความหรือทำนายปรากฏการณ์ที่ ศึกษาได้ (work) มโนทัศน์ที่สร้างจากข้อมูลสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นอย่างดีกับผู้ที่เราศึกษา (Relevance) และ สามารถนำมาปรับใช้สำหรับการค้นพบใหม่ ๆ (Modifiability) ที่เป็นคุณสมบัติที่ สำคัญของการสร้างทฤษฎีฐานราก ความไวต่อทฤษฎีจึงเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับนักวิจัยเชิงคุณภาพ (Glaser & Holton, 2004) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยมาก่อนแล้ว ใน ลักษณะที่จะนำไปสู่การสร้างมโนทัศน์และทฤษฎี โดยเริ่มจากการเก็บข้อมูล ถอดข้อมูล หามโนทัศน์ ตั้งสมมติฐานชั่วคราว เพื่อใช้เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ไปถามต่อถ้าได้ข้อมูลใหม่ ก็นำมาปรับ สมมติฐานชั่วคราว เก็บข้อมูล ถอดข้อมูล หามโนทัศน์ ตั้งสมมติฐานชั่วคราวไปเรื่อย ๆ (Strauss & Corbin, 1998) เมื่อถามแล้วยังมีคนตอบแตกต่างกัน (Negative Case) ผู้วิจัยจะต้องดำเนิน กระบวนการเก็บข้อมูลวนไปเรื่อย ๆ จนสิ้นประเด็นสงสัยและไม่มีข้อมูลใหม่ ซึ่งจะแสดงว่าข้อมูลถึงจุด อิ่มตัวหรือข้อมูลชนพาดาน (Theoretical Saturation) นั่นคือ ทฤษฎีนั้นสามารถใช้ได้ครอบคลุม

โดยทั่วไป ตรวจสอบซ้ำอย่างไรก็ได้ผลเดิม ผู้วิจัยจึงหยุดกระบวนการรวบรวมข้อมูลในจุดนี้ (Engward, 2013) ซึ่งผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งสิ้น 17 คน

จากการจำแนกผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการ ภาคเอกชน และ ชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและมีความเที่ยงตรง โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงรายละเอียดข้อมูลสรุปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัย

ลำดับ	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	ท่องเที่ยวกีฬาจังหวัด	กรมการท่องเที่ยว
2	ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดูแลพื้นที่ภาคตะวันออก	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
3	บุคลากรทางการแพทย์	ภูมิภูเบศรศูนย์การเรียนรู้สมุนไพร
4	บุคลากรทางการแพทย์	โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
5	บุคลากรทางการแพทย์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปราจีนบุรี
6	บุคลากรทางการแพทย์	โรงพยาบาลประจันตคาม
7	ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว	พัชรินทร์
8	ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว	นาคา ทราเวล แอนด์ ออแกไนซ์
9	ผู้ประกอบการอาหารและเครื่องดื่ม	บ้านเล่าเรื่องเมืองสมุนไพรปราจีนบุรี
10	กองเศรษฐกิจสมุนไพร	กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
11	ประธานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว	วิสาหกิจชุมชนอำเภอเมืองปราจีนบุรี
12	ประธานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว	วิสาหกิจชุมชนอำเภอดงศรีภู่
13	ประธานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว	วิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านสร้าง
14	ประธานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว	วิสาหกิจชุมชนอำเภอนาดี
15	ประธานวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์	วิสาหกิจชุมชนอำเภอกบินทร์บุรี
16	นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิง สุขภาพ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ
17	นักวิชาการด้านการตลาดการ ท่องเที่ยว	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

จากตารางที่ 5 สรุปรายละเอียดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยได้รวบรวมผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้น จำนวน 17 ราย ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าจำนวนมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับแนวคิดของแมคมิลแลน

(Macmillan, 1971) ที่ได้นำเสนอไว้ว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีจำนวนตั้งแต่ 17 – 21 คน ขึ้นไปจะเป็นระดับที่ให้ผลอัตราการลดลงของค่าความคลาดเคลื่อน (Error) คงที่ที่ระดับ 0.02 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงระดับให้ผลของอัตราการลดลงของค่าความคลาดเคลื่อน (Error) น้อยที่สุดและคงที่ที่ระดับ 0.02

จำนวนผู้เชี่ยวชาญ	ระดับความคลาดเคลื่อน	อัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อน
1 – 5	1.20 – 0.70	0.5
5 – 9	0.70 – 0.58	0.12
9 – 13	0.58 – 0.54	0.04
13 – 17	0.54 – 0.50	0.04
17 – 21	0.50 – 0.48	0.02
21 – 25	0.48 – 0.46	0.02
25 – 29	0.46 – 0.44	0.02

ที่มา: (Macmillan, 1971)

จากตารางที่ 6 อธิบายระดับของอัตราการลดลงของค่าความคลาดเคลื่อน โดยจำนวนผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป จะมีอัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อนที่ 0.02 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยที่ 17 คน เป็นจำนวนที่เหมาะสม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อศึกษาโดยวิธีการประยุกต์การสร้างทฤษฎีฐานราก (Ground Theory) ได้แก่ 1) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี บทความทางวิชาการ ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา 2) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลักเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครอบคลุมประเด็นการวิจัยมากที่สุด โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi – Structure Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง และใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาเนื้อหา (Descriptive Analysis) จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งได้มาจากการสนทนาถามตอบกันโดยตรงของผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้เป็นการสนทนาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลแนวโน้มของรูปแบบการบริการเชิงสุขภาพในกลุ่มธุรกิจที่พักโฮมสเตย์ ในประเทศไทย โดยผู้สัมภาษณ์จะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยสร้างโครงสร้างโดยรวมข้อคำถาม วางแผนการสัมภาษณ์แบบคร่าวๆ ไว้ล่วงหน้า ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับข้อคำถามและการลำดับขั้นตอน

ไว้ล่วงหน้า แต่จะเป็นการพูดคุยสนทนาตามธรรมชาติ (Naturalistic Inquiry) เพื่อให้เห็นถึงความคิดเห็น เหตุผล และมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในลักษณะคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) แล้วใช้คำสำคัญ (Keywords) เป็นเครื่องชี้นำในการสัมภาษณ์และเป็นการซักถามพูดคุยกับผู้ให้สัมภาษณ์พร้อมตั้งคำถามแบบเจาะลึกเพื่อหาคำตอบอย่างละเอียด เพื่อนำไปสู่การสนทนาหรือเพื่อกระตุ้นให้ผู้ให้

ข้อมูลหลักเล่า อธิบายเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีเป้าหมาย และให้ได้ถึงเหตุผลที่แสดงถึงทัศนคติ ความเชื่อ

และคำนึงในลักษณะต่าง ๆ อย่างไรก็ตามการถามแต่ละครั้งของแต่ละผู้ให้ข้อมูลหลักจะมีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนถ้อยคำหรือคำถาม ในการสัมภาษณ์ตามแต่สถานการณ์และตามบริบทของคำตอบของผู้ให้ข้อมูลที่เปลี่ยนไป นอกจากนั้นการสัมภาษณ์แบบนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดความเข้าใจในประสบการณ์และความเชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักจึงต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ โดยการวิจัยนี้ได้กำหนดส่วนประกอบของการสัมภาษณ์ไว้ ดังตารางที่

ตารางที่ 7 แสดงรายละเอียดของการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 1	ส่วนที่ 2
สถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก	แนวทางคำถามเพื่อนำไปสู่การสนทนา
1. นามสมมติ	1. ความหมายและบริบทของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรรไทย
2. เพศ	2. แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรรไทย
3. อายุ	3. คุณลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรรไทย
4. ตำแหน่งงาน	4. ปัจจัยนำไปสู่ความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรรไทย
5. อื่น ๆ	5. ปัญหาอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรรไทย
	6. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรรไทยที่ควรมี
	7. มุมมองต่อการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

จากตารางที่ 7 อธิบายเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ในลักษณะคำถามปลายเปิดเป็นแนวคำถามนำไปสู่การสนทนา เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักสะท้อนมุมมองความคิดเห็น ตลอดจนทัศนคติที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรรไทยอย่างครอบคลุมในทุกมิติ

ทั้งนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยจะใช้เครื่องบันทึกเสียง เพื่อบันทึกข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้วิจัยมีสมาธิในการสัมภาษณ์ได้เป็นอย่างดีและยังช่วยป้องกันมิให้ข้อมูลสูญหายอีกด้วย

ร่วมด้วยการสังเกตการณ์ (Observation) ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ได้แก่ พื้นที่โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางตะเชาะ วิสาหกิจชุมชนสมุนไพรบ้านดงบัง ร้านบ้านเล่าเรื่องเมืองสมุนไพรปราจีนบุรี และ วิสาหกิจชุมชนบ้านดงโฮมสเตย์ กิจกรรมท่องเที่ยวทางสุขภาพ การรับประทานอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพร การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participatory Observation) คือ ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่ภายนอก กระทำตนเป็นบุคคลภายนอกไม่เข้าไปร่วมกิจกรรมที่ทำอยู่เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและสมบูรณ์สนับสนุนการเก็บรวบรวมใน 2 วิธีแรก เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เพื่อศึกษาตามกรอบความคิดการวิจัยที่กำหนดนั้น ผู้วิจัยยึดแนวทางตามทฤษฎีฐานราก ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีลักษณะเฉพาะคือ เป็นทฤษฎีที่ถูกสร้างขึ้นมาจากข้อมูลที่เป็นไปตามปรากฏการณ์จริงมากที่สุดการสร้างมโนทัศน์เชิงทฤษฎี จึงเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลกับทฤษฎี โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียงประกอบตารางสรุปข้อค้นพบที่สำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ในขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้โดยการสัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งในการสัมภาษณ์จะมีการบันทึกเทป เนื่องจากผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลายคนและเพื่อป้องกันการสับสนของข้อมูล และเพื่อให้การเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ให้เป็นระเบียบ ผู้วิจัยมีการจัดบันทึกข้อมูลที่ได้จากเครื่องบันทึกเสียงอย่างเป็นระบบ โดยการบันทึกรหัสตัวเลขในเครื่องบันทึกเสียง คือ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ สถานที่ รวมถึงเวลา และในสมุดบันทึก โดยใส่เป็นรหัสแทนแต่ละบุคคล เช่น KEY01 และมีบัญชีรหัสแยกไว้ต่างหากเพื่อเป็นการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลหลังจากนั้นจะถอดเทปบทสนทนา จากบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลอย่างละเอียดในทุกคำพูดและนำข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมและเก็บเป็นเอกสาร ประกอบไปด้วยเวลาและสถานที่ รหัสข้อมูลและอื่น ๆ เช่น บรรยายภาพและลักษณะผู้ให้สัมภาษณ์ ปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ หลังจากนั้นจึงเป็นบทสัมภาษณ์ทั้งหมด ทั้งนี้โดยอาศัยการตีความ (Interpretation) เพื่อหาคำอธิบายสำหรับปรากฏการณ์ในขอบเขตที่จำกัด เพื่อนำไปสร้างแนวความคิดแบบใหม่ หรือข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยและการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ซึ่งบางข้อคำถามจะมีการเก็บข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้สมมติฐานหรือทฤษฎีที่สร้างขึ้นจะถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical Saturation) ต่อมาผู้วิจัยจะสังเคราะห์และจำลองข้อสรุปเชิงทฤษฎีในรูปแบบของภาพจำลองทางความคิด (Conceptual Model) ตามความเหมาะสม (ชาย โพธิ์สิตา, 2562)

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Credibility) ของข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความตรง น่าเชื่อถือ และป้องกันความผิดพลาด ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากผู้ทรงคุณวุฒิ (Denzin, 1970) ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่าผู้วิจัยสามารถใช้แนวคิด ทฤษฎี ต่างไปจากเดิม ตีความข้อมูลแตกต่างกันได้มากน้อยแค่เพียงใดโดยแบ่งเป็น 3 ด้าน (ชาโย โปธิสิตา, 2562) ประกอบด้วย

1) ด้านตรวจสอบข้อมูลแตกต่างกัน (Data Triangulation) เป็นการพิสูจน์ความถูกต้องของ ข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่มาจาก 3 แหล่งที่มา โดยพิจารณาระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัยที่ สถานที่ ในการเก็บข้อมูล และบุคคลหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อแสดงให้เห็นว่าถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะ เหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะ เหมือนเดิมหรือไม่

2) ด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) เป็นการตรวจสอบว่า ผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูล มาต่างกันหรือไม่ และอย่างไร โดยใช้นักวิจัยที่มากกว่า 1 คน ในการรวบรวมข้อมูล ทั้งการ ผู้ สัมภาษณ์หรือการสังเกตและยืนยันข้อมูลที่ถูกค้นพบในพื้นที่ เนื่องจากผู้วิจัยแต่ละคนที่มีข้อมูล แตกต่างกัน

3) ด้านการตรวจสอบแนวคิดและทฤษฎีแตกต่างกัน (Theory Triangulation) เพื่อพิจารณา ความแตกต่างกันของข้อมูลและตรวจสอบว่าถ้าผู้วิจัยต้องใช้แนวคิดและทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้ การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด โดยการค้นหาคำอธิบายจากปรากฏการณ์ที่ศึกษา เชื่อมโยงข้อมูลเหล่านั้น

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะและการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

การศึกษาเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัด ปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ด้วยวิธีวิทยาการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง ยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis:) ผ่านแนวคิดทฤษฎี โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลตาม โครงสร้างและเปรียบเทียบโดยใช้สถิติอนุมาน เป็นการจัดกลุ่มข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันไว้ใน องค์ประกอบเดียวกัน (T. A. Brown, 2015) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ให้สอดคล้องกับ องค์ความรู้ในเชิงทฤษฎีและผลการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์ ตลอดจนการใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อเป็นการ ข้อเสนอของผู้วิจัยต่อไปโดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1.1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากผลการศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพมาสร้างแบบสอบถาม โดยยึดหลักแนวคิดทฤษฎีตามที่ผู้วิจัยได้อ้างอิง และสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 5 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ระดับความคิดเห็นคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี การรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย และการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ลักษณะเป็นคำถามปลายปิดแบบมาตราส่วนประมาณค่าระดับความสำคัญ (Likert Scale) ตั้งแต่ระดับ 1 – 5 มีการแปลความหมายของคะแนน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลผลออกเป็น 5 ระดับตามค่าเฉลี่ย (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563) ดังนี้

1. ระดับคะแนน 4.50 – 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
2. ระดับคะแนน 3.50 – 4.49	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3. ระดับคะแนน 2.50 – 3.49	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
4. ระดับคะแนน 1.50 – 2.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
5. ระดับคะแนน 1.00 – 1.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

2.1.2 การจัดทำแบบสอบถาม เพื่อใช้เก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ โดย สร้างตัวชี้วัดสำหรับตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ศึกษาทั้งหมด 55 ตัวแปร ซึ่งได้มาจากการสร้างทฤษฎีฐานรากในขั้นตอนที่ 1 ของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยโดยมีเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้สำหรับการทดสอบสมมติฐานต่อไป

2.1.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามโมเดลการวิจัยเสนออาจารย์ที่ปรึกษาฯ อนุมัติ เพื่อขอรับคำแนะนำ และ นำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาฯ อนุมัติ

2.1.4 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาฯ อนุมัติ และเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยให้มีความถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย รวมถึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเครื่องมือวิจัย มีจำนวน 5 ท่าน มีรายละเอียดดังตารางที่ 6 กระบวนการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) จาก ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ของข้อคำถามแต่ละข้อที่สอดคล้อง ความชัดเจนของการใช้ภาษา เพื่อให้แบบสอบถามมีความครอบคลุมเหมาะสมกับเนื้อหาการวิจัย อีกทั้งยังรวมไปถึงการพิจารณาถึงความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาและ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ในด้านพฤติกรรมศาสตร์และการจัดการ พร้อมเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ แก่ ผู้วิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับปรับปรุงข้อคำถามภายในแบบสอบถามให้เกิดความเหมาะสมกับ วัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งนี้ มีเกณฑ์การประเมินค่าดัชนีความ

สอดคล้องของข้อคำถาม (Index of consistency : IOC) ของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560)

ให้คะแนนเท่ากับ + 1 หมายถึง แน่ใจว่าถูกต้อง สอดคล้องตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ให้คะแนนเท่ากับ 0 หมายถึง ไม่แน่ว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ให้คะแนนเท่ากับ - 1 หมายถึง ยังไม่ถูกต้อง ไม่สอดคล้อง ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ คือ ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ ในด้านการจัดการท่องเที่ยว ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การตลาดการท่องเที่ยว และความเชี่ยวชาญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทย เพื่อผู้วิจัยได้นำคำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้มีความถูกต้อง ชัดเจน และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยก่อนนำไปใช้จริง โดยทำการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยนำผลการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาจากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้องที่อยู่ระหว่าง -1 ถึง +1

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้

ค่า $IOC \geq 0.50$ หมายถึง ข้อคำถามตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนิยามศัพท์

ค่า $IOC \leq 0.50$ หมายถึง ข้อคำถามไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนิยาม

ศัพท์

เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบแล้ว จากนั้นผู้วิจัยประมวลความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นรายข้อ โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จึงจะถือว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของการวิจัยและนิยามศัพท์ และสามารถนำมาใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถามได้ (Rovinelli & Hambleton, 1976) โดยค่าดังกล่าวควรอยู่ ระหว่าง 0.60 – 1.00 หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะทำการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในด้านของภาษา ลักษณะข้อคำถาม และคัดเลือก ข้อคำถามที่อยู่ในเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่เหมาะสมและมีความตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ ซึ่งมีค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 เท่านั้น แล้วนำไปให้ที่ปรึกษาคุณนินทรตรวจสอบก่อนทำการทดลองใช้ (Try out)

ตารางที่ 8 แสดงรายละเอียดของผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	สังกัด	ความเชี่ยวชาญ
1	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประหัสชัย ระมาศ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ	การจัดการธุรกิจและการตลาดการท่องเที่ยว
2	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานณนาถ เกตุโคภิชฐ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ	การจัดการท่องเที่ยว
3	ดร.ดาวรุ่ง พัททอง	มหาวิทยาลัยนเรศวร	การจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม
4.	ดร.อุษณีย์ วัชรไพศาลกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	การจัดการท่องเที่ยว
5.	ดร.อุทุมพร เรืองฤทธิ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ	การจัดการท่องเที่ยว

2.2 การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยพัฒนาปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) เครื่องมือกับกลุ่มอาสาสมัครมีบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 ชุด เพื่อนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของข้อคำถาม (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) โดยค่าที่สูงแสดงว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือมาก ซึ่งต้องมีค่าความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่า 0.7 (Cronbach, 1984) แสดงว่าแบบสอบถามฉบับนี้ความเชื่อมั่นสูงมาก จึงจะสามารถนำแบบสอบถามชุดนี้ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับได้เท่ากับ 0.96 หมายถึงแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือมาก จากนั้นผู้วิจัยจะนำผลที่ได้จากการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทั้งหมด เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาฯ ปรึกษาอีกครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและมีความเหมาะสม ตรงประเด็นในการสื่อสาร แล้วจึงจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทย ที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ซึ่งต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวหลักเกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง คือ สุ่มโดยไม่อาศัยความ

น่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) โดยใช้แบบแผนการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกจากเงื่อนไขเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการวิจัย คือ เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ซึ่งต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวหลักเกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรี สำหรับการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้ขนาดตัวอย่างตามแนวทางของ แฮร์และคณะ (Hair et al., 2010) ที่เสนอให้พิจารณาจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการนำไปวิเคราะห์ควบคู่ไปกับการพิจารณาขนาดกลุ่มตัวอย่าง หากค่าพารามิเตอร์ที่ใช้วัดมีจำนวนมากจำเป็นต้องใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากตามด้วยเช่นกัน ซึ่งจำนวนตัวแทนที่เหมาะสมในการนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนั้นต้องมีอัตราส่วนอย่างน้อยจำนวน 10 ต่อ 1 พารามิเตอร์ โดยแบบสอบถามมีทั้งหมด 55 ข้อคำถามเมื่อนำไปคูณ 10 เท่า เท่ากับ 550 ตัวอย่าง

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล โดยการรายงานค่าสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยหาค่าร้อยละ (Percentage) การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นด้านคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย การรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย และ ด้านจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ใช้การรายงานค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Seriation: SD)

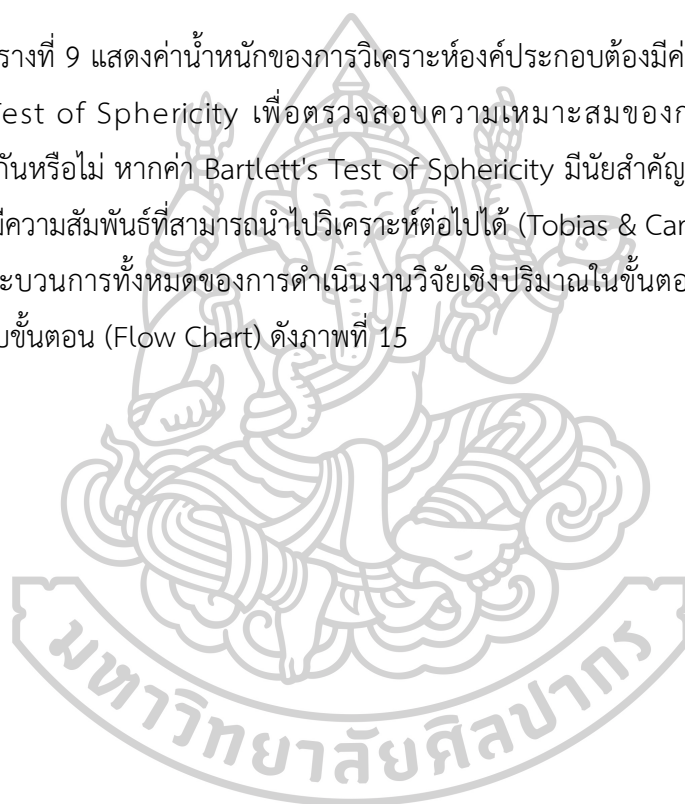
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) โดยใช้องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis หรือ CFA) เป็นการจัดกลุ่มข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในองค์ประกอบเดียวกัน วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน คือ ตัวแปรสังเกตที่สามารถนำมาใช้วัดตัวแปรแฝงที่มีความต่อเนื่อง ซึ่งจะต้องมีทฤษฎีมารองรับที่สร้างมาจากตัวแปรสังเกตได้ใช้ยืนยันเกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษาเป็นไปตามหลักทฤษฎีที่กำหนดจริง นอกจากนี้ตัวแปรแฝงแต่ละตัวแปร ยังสามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตที่ได้กำหนดองค์ประกอบที่สร้างขึ้นตามแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในบริบทที่กำหนดองค์ประกอบมีน้ำหนักหรือความสำคัญมากกว่ากัน ข้อมูลที่ได้จะต้องสามารถแจกแจงเป็นปกติ โดยใช้ค่าสถิติ KMO (Kaiser Meyer Olkin) โดยมีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 ค่าจะเท่ากับ 1 เมื่อตัวแปรแต่ละตัว สามารถทำนายตัวแปรอื่น ๆ ที่ปราศจากความคลาดเคลื่อน สำหรับการแปลความหมายตามแนวทางของแฮร์และคณะ (Hair et al., 2010) มีรายละเอียดตามตารางที่ 9 ดังนี้

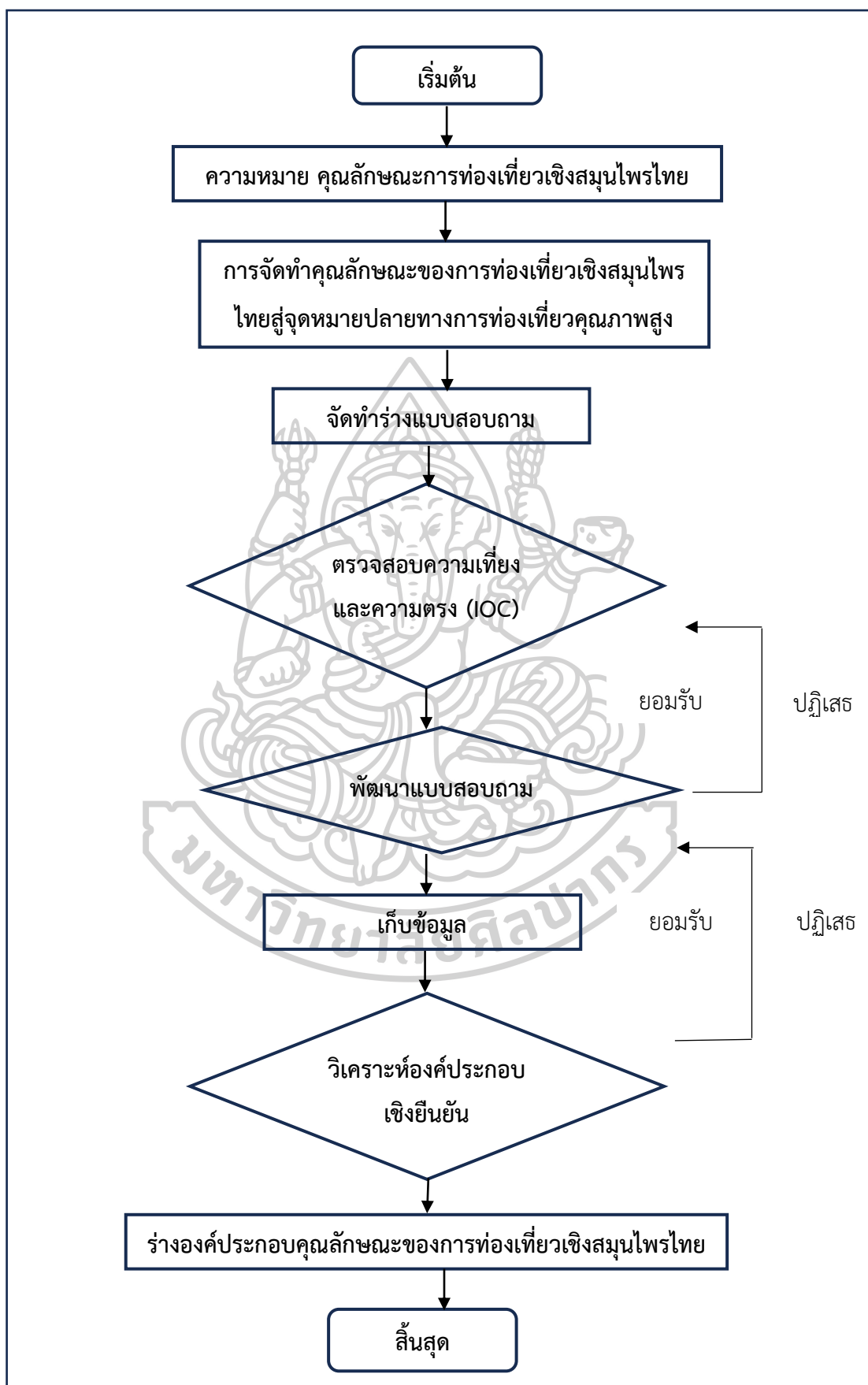
ตารางที่ 9 แสดงค่าความเหมาะสมขององค์ประกอบ

ระดับน้ำหนักองค์ประกอบ	ความเหมาะสมขององค์ประกอบ
มากกว่า 0.80 ขึ้นไป	มีความเหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบดีมาก
0.70 – 0.79	มีความเหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบดี
0.60 – 0.69	มีความเหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบปานกลาง
0.50 – 0.59	มีความเหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบน้อย
ต่ำกว่า 0.50	ไม่มีความเหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ

จากตารางที่ 9 แสดงค่าน้ำหนักของการวิเคราะห์องค์ประกอบต้องมีค่ามากกว่า 0.50 และ ค่า Bartlett's Test of Sphericity เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกลุ่มตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ หากค่า Bartlett's Test of Sphericity มีนัยสำคัญทางสถิติสามารถอธิบายได้ว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์ที่สามารถนำไปวิเคราะห์ต่อไปได้ (Tobias & Carlson, 1969)

จากกระบวนการทั้งหมดของการดำเนินงานวิจัยเชิงปริมาณในขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพลำดับขั้นตอน (Flow Chart) ดังภาพที่ 15

ภาพที่ 15 แผนภาพลำดับขั้นตอนแสดงกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ

จากภาพที่ 15 แสดงการลำดับขั้นตอนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) นำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบของตารางเพื่อแสดงค่าองค์ประกอบ เพื่อจัดกลุ่มข้อมูลตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่เกี่ยวข้ององค์ประกอบของคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งร่างองค์ประกอบของคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ในขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อการพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

จากกระบวนการในขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อสร้างร่างองค์ประกอบคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ลำดับถัดไป ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) ร่วมกับเทคนิคการวิจัยแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มได้มีการตอบโต้ พร้อมกับการแสดงความคิดเห็นต่อกันในเรื่องที่ยกมาเป็นประเด็นคำถาม โดยข้อมูลที่ดีจะได้มาจากการอภิปรายตอบโต้กันในการสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 การวิจัยและการวิเคราะห์นโยบาย (Policy Research and Analysis) เป็นการกำหนดนโยบายจากการวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสารเป็นจำนวนมากประกอบด้วย วาระเป้าหมาย หลักการ แนวคำถามจากผลการวิจัยและแนวคิดทฤษฎีที่ใช้สนับสนุน

3.2 การพัฒนาและการกำหนดโครงสร้างนโยบาย (Policy Development and Structuring) เป็นการจำแนกประเด็นย่อย เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาเป็นตัวชี้วัด ความสำเร็จของนโยบาย

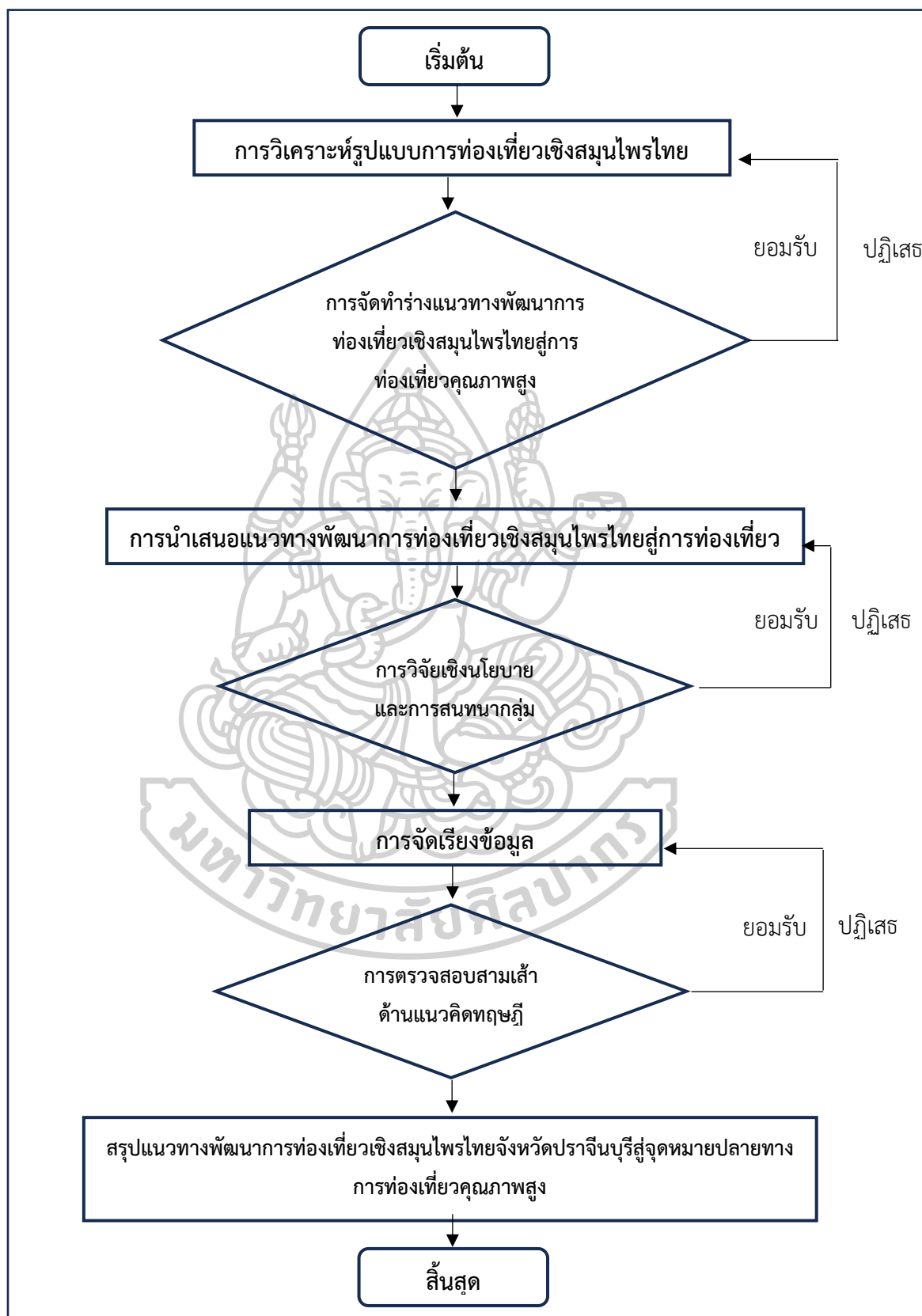
3.3 การเสนอใช้นโยบาย (Policy Purveyance) เป็นการสังเคราะห์ให้เห็นถึงแนวทางในการนำไปปฏิบัติโดยต้องคำนึงถึงการนำไปใช้และสภาพแวดล้อมตลอดจนบริบทของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย การยอมรับของชุมชน เกษตรกร ตลอดจนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 การประมาณการและการประเมินผลนโยบาย (Policy Assessment and Evaluation) เป็นการวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ของกระบวนการที่พัฒนาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา เกิดจากการที่ผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่จะต้องยืนยันความเป็นไปได้ในเชิงกระบวนการ รวมทั้งการนำเสนอข้อจำกัดและอุปสรรคของกระบวนการการวิจัยเชิงนโยบาย

วิธีการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) ร่วมกับ เทคนิคการวิจัยแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มได้มีการตอบโต้พร้อมกับการแสดงความคิดเห็นต่อกันในเรื่องที่ยกมาเป็นประเด็นคำถาม การอภิปรายตอบโต้กันในการสนทนากลุ่ม การแสดงความคิดเห็นเพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ดีและครอบคลุมประเด็นตลอดจนวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีผู้เข้าร่วม

การสนทนากลุ่ม จำนวน 17 คน หน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย บุคลากรทางการแพทย์ ท้องเที่ยว และกีฬาจังหวัดปราจีนบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่กำกับดูแลพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี นักพัฒนาชุมชน ตัวแทนหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรที่เชี่ยวชาญด้านสมุนไพร นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ นักวิชาการด้านการตลาดการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านการจัดการท่องเที่ยว รวม 12 คน หน่วยงานภาคเอกชน และชุมชน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ผู้ประกอบการอาหารและเครื่องดื่มที่ชูจุดเด่นเรื่องสมุนไพรไทย ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ที่มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับสมุนไพรไทย ได้แก่ ชุมชนบ้านดงโฮมสเตย์ อำเภอกะป้อมโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี และ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกสมุนไพรบ้านดงบัง อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี รวม 3 คน และ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีประสบการณ์ท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรีโดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับสมุนไพรไทยเป็นหลัก จำนวน 2 คน ซึ่งรวมผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่มทั้งสิ้น 17 คน ซึ่งถือเป็นขนาดกลุ่มที่อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม ทำให้ผู้ร่วมสนทนาสามารถมีส่วนร่วมในการอภิปรายได้อย่างทั่วถึง (ชาย โพธิ์สิตา, 2562)

การสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันยืนยันผลการศึกษาค้นลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงนั้น ผู้วิจัยจะดำเนินการชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักอย่างละเอียด มีการแจ้งเวลา สถานที่ให้ทราบล่วงหน้า รวมทั้งการอำนวยความสะดวกในเรื่องการเดินทางให้กับผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคน โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการ (Moderator) โดยใช้แนวคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question) ตามหัวข้อของคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย และการท่องเที่ยวคุณภาพสูงเป็นเครื่องมือในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มนำเสนอความเห็นตามทัศนคติและประสบการณ์จากผู้ให้ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยจะทำหน้าที่ เป็นผู้จัดบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ รวมด้วย และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เมื่อเสร็จสิ้นการสนทนากลุ่มแล้ว ผู้วิจัยจะนำมาถอดเทป แยกเป็นประเด็น จัดระเบียบข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และหาข้อสรุปร่วมจากการสนทนากลุ่ม จากนั้นผู้วิจัยจะนำผลการศึกษามาตรวจสอบด้วยเทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านแนวคิดทฤษฎี (Theoretical Triangulation) จากการใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างกันเข้ามาพิจารณาผลการศึกษาจากการสนทนากลุ่ม เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง สามารถสรุปเป็นแผนภาพลำดับขั้นตอน (Flow Chart) ตามภาพที่ 16

ภาพที่ 16 แผนภาพลำดับขั้นตอน (Flow Chart) แสดงกระบวนการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ

จากภาพที่ 16 แสดงการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) และวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อค้นหาข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

จากขั้นตอนการดำเนินงานที่ได้นำเสนอไปข้างต้น ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ผู้วิจัยจึงสรุปรายละเอียดแต่ละขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เอกสารจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อทราบถึงสถานการณ์และแนวโน้มของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อสร้างการประยุกต์การสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) และข้อสรุปเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญขององค์ประกอบรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง รวมถึงผู้วิจัยจะดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยทฤษฎีสามเส้า (Triangulation Theory)

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Confirmatory Factor Analysis หรือ CFA) โดยเป็นการ จัดกลุ่มข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในองค์ประกอบเดียวกัน เพื่อสกัดองค์ประกอบรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย พร้อมกับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ด้วยเทคนิคการหาค่าดัชนีวัดความสอดคล้อง ของข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน และการวิเคราะห์ความเที่ยงของข้อคำถาม (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) และสรุปร่างองค์ประกอบคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

และขั้นตอนที่ 3 การวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) และวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อกันในเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อหาข้อสรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยใช้การร่วมกันอภิปรายโต้ตอบกันในรูปแบบของการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สำคัญชัดเจน และตรงประเด็นกับวัตถุประสงค์การวิจัย และก่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นของ การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี เริ่มจากการสร้างทฤษฎีฐานรากผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อค้นหาคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีที่มีรูปแบบเฉพาะ จากนั้นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ถูกนำไปพัฒนาเป็นตัวแปรสังเกตและข้อคำถามในแบบสอบถาม เพื่อนำไปทดสอบโครงสร้างเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อพิสูจน์ความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และขั้นตอนสุดท้าย ข้อมูลจากทฤษฎีฐานรากและผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ได้ถูกนำไปสังเคราะห์ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลักจากการประชุมเชิงนโยบายร่วมกับเทคนิคการสนทนากลุ่ม เพื่อยืนยันตัวแปรที่ได้จากการศึกษา และข้อเสนอเชิงรูปธรรมที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงอย่างเป็นระบบและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์แนวโน้ม และศึกษาคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

ผู้วิจัยได้ข้อสรุปและนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์แนวโน้มของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีและคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี (Herbal Tourism Attributes) สู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง จากการทบทวนวรรณกรรมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างเป็นแนวคำถามการสัมภาษณ์ (Interview Guide) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participatory Observation) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) มีแผนการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Selection) เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักผู้มีส่วนได้เสียที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรี ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ ชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากมีความเข้าใจและตีความหมายได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งสิ้นจำนวน 17 คน ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ลำดับ	ตำแหน่งงาน/สังกัด/ความเชี่ยวชาญ	นามสมมติ	วันที่สัมภาษณ์
1	สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ปราจีนบุรี	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 1	17 ก.ค. 67
2	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงาน นครนายก	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 2	20 ก.ค. 67
3	แพทย์แผนไทยโรงพยาบาลเจ้าพระยา อภัยภูเบศร	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 3	22 ก.ค. 67
4	แพทย์แผนไทย ภูมิภูเบศรศูนย์การ เรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพ บางเคชะ	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 4	22 ก.ค. 67
5	แพทย์แผนไทยโรงพยาบาล ประจันตคาม	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 5	23 ก.ค. 67
6	สาธารณสุขจังหวัดปราจีนบุรี	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 6	23 ก.ค. 67
7	ผู้อำนวยการกองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 7	2 ส.ค. 67
8	ร้านบ้านเล่าเรื่องเมืองสมุนไพร ปราจีนบุรี	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 8	24 ก.ค. 67
9	ตัวแทนผู้ประกอบการพัชรินทร์	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 9	30 ก.ค. 67
10	บริษัทนาคา ทราเวล แอนด์ ออแกไนซ์	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 10	25 ก.ค. 67
11	วิสาหกิจชุมชนบ้านดงโฮมสเตย์ จังหวัด ปราจีนบุรี	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 11	24 ก.ค. 67
12	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้าน เขาไม้แก้ว	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 12	29 ก.ค. 67
13	วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเมืองโบราณ ศรีมโหสถ	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 13	29 ก.ค. 67
14	วิสาหกิจชุมชนแปรรูปเสื่อกกบ้าน บาง พลวง	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 14	27 ก.ค. 67
15	วิสาหกิจชุมชนสมุนไพรเกษตรอินทรีย์ บ้านดงบัง	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 15	27 ก.ค. 67

ตารางที่ 10 รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึก (ต่อ)

ลำดับ	ตำแหน่งงาน/สังกัด/ความเชี่ยวชาญ	นามสมมติ	วันที่สัมภาษณ์
16	นักวิชาการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 16	21 ก.ค. 67
17	นักวิชาการด้านตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 17	2 ส.ค. 67

ที่มา: จากสังเคราะห์ข้อมูลในการจัดลำดับผู้ให้ข้อมูลหลักของกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากตารางที่ 10 แสดงการจัดลำดับผู้ให้ข้อมูลหลักร่วมกับการกำหนดนามสมมติ เพื่อหลีกเลี่ยงการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 17 คน ที่มีตำแหน่งงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย การวางแผน เป็นบุคคลที่มีส่วนได้เสีย (Stake holders) ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและหน่วยงานภาครัฐที่กำหนดยุทธศาสตร์ กำกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และสังคม บุคลากรสาธารณสุข รวมไปถึงบุคคลที่มีองค์ความรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการบริการเชิงสุขภาพ องค์ความรู้ด้านสมุนไพรไทย และผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกับสมุนไพรไทยในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี รวมทั้งบุคคลที่เป็นผู้นำชุมชน เจ้าของโฮมสเตย์ที่มีส่วนในการขับเคลื่อนการให้บริการการท่องเที่ยวที่มีส่วนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรไทย การกำหนดนามสมมติเพื่อปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ที่ปกป้องอาสาศัมภาษณ์วิจัย ซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลักเรียบร้อยแล้ว จึงดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือ ร่วมกับการบันทึกเสียงบันทึกภาพที่ได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหลักเช่นกัน

ผลการวิเคราะห์แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า จังหวัดปราจีนบุรีเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพโดดเด่นด้านสมุนไพรไทยและการแพทย์แผนไทย ได้รับการยอมรับให้เป็นเมืองสมุนไพรของประเทศไทย (Thailand Herbal City) จากกระทรวงสาธารณสุข ด้วยการเป็นศูนย์กลางของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การผลิตและแปรรูปสมุนไพรไทย มีการวิจัยและการพัฒนาองค์ความรู้ด้านสุขภาพ และการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในระดับประเทศ ตามแผนแม่บทว่าด้วยสมุนไพรแห่งชาติฉบับที่ 1 จังหวัดปราจีนบุรี เป็นหนึ่งในจังหวัดนำร่องเมืองสมุนไพรไทย ร่วมกับ จังหวัดเชียงราย จังหวัดสกลนคร และจังหวัดสุราษฎร์ธานี แสดงให้เห็นถึงการเป็นที่ยอมรับระดับประเทศในฐานะเมืองสมุนไพรไทย

จังหวัดปราจีนบุรีมีการดำเนินกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยหลากหลาย ซึ่งหน่วยงานหลักที่ดำเนินการกำลังสำคัญในการผลักดันสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งมีการดำเนินการบริหารจัดการแหล่ง

ท่องเที่ยวที่เผยแพร่องค์ความรู้สมุนไพรไทย ได้แก่ พิพิธภัณฑ์การแพทย์แผนไทยดึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร อภัยภูเบศร เดย์สปา บ้านเล่าเรื่องเมืองสมุนไพรปราจีนบุรี และ ภูมิภูเบศรศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางเดชะ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้สมุนไพรไทยที่ได้รับการยอมรับ มีการดำเนินการที่เน้นการเรียนรู้ การปลูกและแปรรูปสมุนไพรไทยพื้นบ้านสวนสมุนไพรไทย และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่เชื่อมโยงกับการนวดไทย อบสมุนไพร และอาหารและเครื่องดื่มสุขภาพที่ชูจุดเด่นเรื่องของสมุนไพรไทย โดยความสนใจในการใช้สมุนไพรไทยได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลให้ผู้คนรวมถึงนักท่องเที่ยวหันมาให้ความสำคัญกับสุขภาพ และสมุนไพรไทยได้กลายเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งในการเดินทางเพื่อการเรียนรู้ และรักษาสุขภาพ ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ร่วมกับการได้รับความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทยองค์ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพะ ทำให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยตอบโจทย์กับกระแสดความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน รวมถึงแนวโน้มอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน และในอนาคตที่นักท่องเที่ยวมุ่งที่ความคุ้มค่า และประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มากกว่าการบริการที่สะดวกสบายและหรูหรา จากข้อมูลที่กำลังไปข้างต้น สามารถอ้างอิงตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

“ในมุมมองของผมที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวโดยตรง เห็นได้ชัดว่าปราจีนบุรีมีความพร้อมและศักยภาพด้านสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยมากกว่าหลายจังหวัด เพราะเรามีทั้งองค์ความรู้ที่สืบทอดมายาวนานและมีหน่วยงานระดับประเทศอย่างโรงพยาบาลอภัยภูเบศร เป็นศูนย์กลาง นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ที่เข้ามา ไม่ได้ต้องการแค่พักผ่อน แต่เขาต้องการเรียนรู้ อยากเข้าใจวิถีดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรไทย ซึ่งสอดคล้องกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั่วโลกในตอนนี้ครับ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 1, 2567) สอดคล้องกับ “ตอนนี้เกษตรกรอินทรีย์ กับสมุนไพรเป็นเรื่องเดียวกันเลย นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเรา เขาอยากเห็นตั้งแต่ขั้นตอนการปลูก พืชที่ปลอดภัย ไปจนถึงการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เราเลยเห็นว่าแนวโน้มการท่องเที่ยวต่อจากนี้ จะเป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง นักท่องเที่ยวอยากลงมือทำ อยากเข้าใจว่าทำไมสมุนไพรถึงดีต่อสุขภาพ และพอได้เห็นของจริง เขาจะรู้สึกผูกพันกับพื้นที่ มากขึ้น ซึ่งนี่แหละคือการท่องเที่ยวที่มีคุณค่า” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 12, 2567) เช่นเดียวกับ “ผมทำงานกับสมุนไพรไทยมานาน เห็นชัดเลยว่าคนไทยและต่างชาติเริ่มกลับมาให้ความสนใจเรื่องสมุนไพรมากขึ้น โดยเฉพาะหลังโควิด เขาเริ่มมองว่าสมุนไพรไม่ใช่ของโบราณ แต่เป็นแนวทางดูแลสุขภาพแบบยั่งยืน ปราจีนบุรีมีทั้งดินฟ้าอากาศที่เหมาะสมกับการ ปลูกสมุนไพร และมีชุมชนที่เข้มแข็ง ถ้าพัฒนาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว จะกลายเป็นจุดขาย สำคัญได้เลย เพราะคนอยากมาเรียนรู้จากต้นทางจริง ๆ” (ผู้ให้

ข้อมูลหลักหมายเลข 15, 2567) และความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกับ “แนวโน้มของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรตอนนี้ ไปในทิศทางเดียวกับแนวคิด Wellness Tourism ค่ะ คือ คนอยากดูแลตัวเองอย่างเป็นองค์รวม สมุนไพรไทย เป็นเครื่องมือสำคัญในเรื่องนี้ เพราะมันผสมผสานทั้งการรักษา การป้องกัน และการดูแลสุขภาพจิต นักท่องเที่ยวที่มาที่โรงพยาบาลหรือศูนย์สมุนไพร เขามักจะอยากรู้ว่าพืชแต่ละชนิดใช้ยังไง รักษาอะไรได้บ้าง แล้วจะนำไปใช้ต่อบ้านอย่างไร ซึ่งสะท้อนว่าการท่องเที่ยวในอนาคตจะเน้นการเรียนรู้และประสบการณ์เชิงสุขภาพที่แท้จริงค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 3, 2567) และยังสอดคล้องกับ “เราสัมผัสได้เลยคือนักท่องเที่ยวที่มาโฮมสเตย์ช่วงหลัง ๆ เปลี่ยนไปมาก จากที่เคยมาพักผ่อน ๆ ตอนนี้เขามาเพื่อทำกิจกรรมสมุนไพร เช่น ชมสวนสมุนไพรของเรา อบสมุนไพร สปาสมุนไพร พอได้ทำเองเขาจะตื่นเต้นและซึมซับคุณค่าของภูมิปัญญาไทยไปด้วย เพราะมันไม่ใช่แค่บริการสปา แต่คือประสบการณ์ที่เราให้เขาทางโฮมสเตย์ของป่า ได้รับการรับรองเป็นแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาสมุนไพรด้วยค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 11, 2567)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และสุขภาพ โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวมักเป็นรูปแบบของการศึกษาเรียนรู้ ผ่านการลงมือทำแบบมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะที่สร้างประสบการณ์ที่แตกต่างให้กับนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับองค์ความรู้เรื่องสมุนไพรไทยที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เป็นอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยยังสร้างประสบการณ์ในการรับประทานอาหารให้กับนักท่องเที่ยว ให้มีโอกาสรับประทานอาหารที่คุณค่าทางโภชนาการ ปราศจากวัตถุติดคุณภาพปราศจากสารพิษ จากสมุนไพรไทยที่ปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย คือ เรื่องของสุขภาพ ความปลอดภัย บริการต่าง ๆ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย สุขภาพและความปลอดภัยเป็นพื้นฐานสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ด้านสุขภาพ และการฟื้นฟูร่างกาย ประกอบกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมสุขภาพกายและจิตใจอย่างองค์รวม ผ่านกิจกรรมที่ช่วยฟื้นฟู รักษา และส่งเสริมสุขภาพมุ่งหวังความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์และบริการจากการท่องเที่ยวที่ได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้ให้ข้อมูลหลักสะท้อนว่า

ผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญกับมาตรฐานสุขอนามัย ความปลอดภัย ความสะอาดของสถานที่ การรับรองผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการอาหารและยา หรือ ออย. มาตรฐาน GMP (Good Manufacturing Practice) หรือ มาตรฐาน GI (Geographical Indication) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือ เครื่องหมายที่รับรองคุณภาพและแหล่งที่มาของสินค้าที่มาจากแหล่งผลิตเฉพาะเจาะจง โดยคุณภาพหรือชื่อเสียงของสินค้านั้นๆ จะต้องเกี่ยวข้องกับ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นของพื้นที่นั้น ๆ รวมถึงการให้บริการโดยผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์แผนไทย ที่ผ่านการรับรอง โดยปัจจัยสำคัญ คือ การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยต้องทำให้ผู้มาเยือนรู้สึกปลอดภัย และมั่นใจในคุณภาพของสมุนไพรไทยและบริการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ความปลอดภัย และความน่าเชื่อถือของจุดหมายปลายทาง ที่เป็นปัจจัยหลักในการยกระดับการท่องเที่ยวสู่มาตรฐานคุณภาพสูง จากข้อมูลดังกล่าว สามารถอ้างอิงตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

“ผมเห็นว่านักท่องเที่ยวเดี๋ยวนี้ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยมาก ไม่ว่าจะเป็นอาหาร น้ำ หรือสถานที่ พอมาที่นี่ เขาได้เห็นการปลูกสมุนไพรแบบอินทรีย์จริง ๆ ปลอดภัยทุกขั้นตอน และยังได้เรียนรู้วิธีใช้สมุนไพรดู แลสุขภาพจากต้นทาง ผมเชื่อว่านี่คือจุดแข็งของปราจีนบุรี ที่สามารถสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวว่าเขาจะได้ทั้งความรู้และความปลอดภัยกลับไปพร้อมกัน” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 12, 2567) สอดคล้องกับ “ถ้าถามว่าอะไรคือหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร คิดว่า เป็น สุขภาพและความปลอดภัยค่ะ สมุนไพรไทยไม่ได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์ แต่เป็นองค์ความรู้ที่ดูแลสุขภาพแบบองค์รวมนักท่องเที่ยวที่มาที่อภัยภูเบศร เขาจะได้เรียนรู้วิธีใช้สมุนไพรอย่างถูกต้อง ได้รับการที่มีมาตรฐาน และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ทุกขั้นตอน อย่างสมุนไพรแต่ละตัวที่เราใช้ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพก่อนค่ะ (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 4, 2567) เช่นเดียวกับ “การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ผมคิดว่าต้องเริ่มจากสุขภาพที่ดีของคนในพื้นที่ก่อน ชาวบ้านเราทำเกษตรอินทรีย์ ไม่ใช่สารเคมี พื้นที่สะอาด ปลอดภัย ทั้งต่อคนปลูกและคนมาเที่ยว เรามีการวางขายที่อภัยภูเบศรด้วย ตลาดเกษตรอินทรีย์ ค่อนข้างมั่นใจได้ ทุกอย่างในชุมชนเรามีมาตรฐานเรื่องความปลอดภัย ใส่ใจสุขภาพ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 15, 2567) ข้อคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกับ “ในภาพรวมของจังหวัด เรามีการกำหนดมาตรฐานด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย ซึ่งเรามองว่าเป็นจุดเด่นของจังหวัดปราจีนบุรี การมีระบบสาธารณสุขที่เข้มแข็ง การใช้สมุนไพรท้องถิ่นที่มีคุณภาพ และการดูแลนักท่องเที่ยวตามมาตรการสุขภาพ ทำให้ปราจีนบุรีเป็นพื้นที่ปลอดภัยต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ

สามารถต่อยอดสู่การเป็น เมืองสมุนไพรคุณภาพสูงได้ครับ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 15, 2567) และสอดคล้องกับ “เราดูแลเรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอย่างมาก ค่ะ ทั้งเรื่องสถานที่สะอาด การใช้ สมุนไพรที่ปลูกเอง มีการตรวจสอบคุณภาพก่อนนำมาใช้ในสปาสมุนไพร เพราะนักท่องเที่ยว เขาต้องมั่นใจว่าได้สิ่งที่จริง ๆ และเมื่อเขาได้สัมผัสกับกลิ่นสมุนไพรและบริการที่ปลอดภัย เขาจะรู้สึกผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ มีความประทับใจมาก” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 11, 2567)

2. ด้านการเรียนรู้ (Learning)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่ามีมิติของการเรียนรู้เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีความแตกต่างจากรูปแบบการท่องเที่ยวทั่วไป เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มาร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว มักแสวงหาความรู้เกี่ยวกับสรรพคุณของสมุนไพรไทย การปลูก การแปรรูป การนำสมุนไพรไทยไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นทั้งในรูปแบบการถ่ายทอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน เจ้าขององค์ความรู้ด้านสมุนไพรไทย ผ่านการฝึกปฏิบัติจริง (Hands-on Experience) และ การทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรโดยนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม (Workshop) ล้วนเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ผ่านกระบวนการการเรียนรู้ ซึ่งจังหวัดปราจีนบุรีมีจัดเส้นทางการเรียนรู้สมุนไพรไทย (Herbal Learning Route) ที่เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับมาตรฐาน เช่น การเรียนรู้การทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรในศูนย์การเรียนรู้แพทย์แผนไทยอภัยภูเบศร แหล่งเรียนรู้สมุนไพรไทยบ้านดงบัง ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพร และ ภูมิปัญญาสุขภาพบางเดชะ เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยตรง เนื่องจากนักท่องเที่ยวอาจมีวัตถุประสงค์เรื่องสุขภาพในการเดินทางท่องเที่ยว จากการเรียนรู้และบริโภคสมุนไพรไทยเพื่อรักษาโรค และบำรุงสุขภาพ แต่จุดเด่นที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยมีความแตกต่าง คือ การเรียนรู้ นักท่องเที่ยวนอกจากได้รับความเพลิดเพลินจากการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวแล้ว สิ่งสำคัญคือได้ความรู้จากการทำกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม การเยี่ยมชมแปลงปลูกสมุนไพรไทย ชมการแปรรูปสมุนไพรไทย รับฟังการถ่ายทอดภูมิปัญญา สิ่งเหล่านี้คือองค์ความรู้ที่ทรงคุณค่า และเป็นประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ในขณะที่ยังคงความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย เช่น กระบวนการเก็บผลผลิต วิธีการปลูก กระบวนการ แปรรูปผลผลิต สรรพคุณทางยา นับเป็นองค์ความรู้ที่ทรงคุณค่า และยังเป็นประสบการณ์สำคัญที่นักท่องเที่ยวจะได้รับกลับไป สามารถปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน นำกลับไปปรับใช้ในการดูแลสุขภาพตนเองและคนในครอบครัว รวมถึงนำองค์ความรู้ไปเผยแพร่ต่อไปยัง

ผู้อื่น แนวทางที่สำคัญในการรักษาองค์ความรู้เหล่านี้ให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ต้องมีกระบวนการในการจัดการความรู้ หรือที่เรียกว่า (Knowledge Management) อย่างเป็นระบบ จากข้อมูลดังกล่าวสามารถอ้างอิงตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

“ปราจีนบุรีมีจุดแข็งมากเรื่องการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงครับ นักท่องเที่ยวไม่ได้มาแค่พักผ่อน แต่ได้เรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทยตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ทั้งการปลูก การแปรรูป และการนำไปใช้ดูแลสุขภาพ เรามีแหล่งเรียนรู้หลายแห่ง เช่น โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร หรือศูนย์เรียนรู้สมุนไพรในชุมชนต่าง ๆ เป็นความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาไทยที่นี้จึงไม่ใช่แค่แหล่งท่องเที่ยว แต่เป็นห้องเรียนธรรมชาติของสมุนไพรไทยอย่างแท้จริงครับ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 1, 2567) ข้อคิดเห็นนี้สอดคล้องกับ “ถ้ามองในเชิงกลยุทธ์ การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรปราจีนบุรีจุดขายที่ชัดเจนในเรื่อง Learning Experience เพราะนักท่องเที่ยวยุคใหม่ไม่ได้ต้องการแค่ความสวยงามหรือการพักผ่อน แต่เขาต้องการการเดินทางที่ได้ทั้งประสบการณ์และความรู้ การเรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทยจึงตอบโจทย์เทรนด์นี้ได้ดีมาก ทั้งในเชิงสุขภาพ และวัฒนธรรม” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 16, 2567) “ในทัศนะของข้าพเจ้า การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผสมผสานการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรกับประสบการณ์ท่องเที่ยว ควรเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้ วัฒนธรรม ประสบการณ์ และความยั่งยืน ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ไม่เพียงแต่สนุกสนาน แต่ยังมีประโยชน์ต่อสุขภาพและความรู้ความเข้าใจในสมุนไพรและวัฒนธรรมไทยอีกด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 17, 2567) ยังสอดคล้องกับ “เวลานักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม เราจะได้ให้เขาแค่อู แต่ให้เขาลงมือทำด้วย เช่น ปลูกสมุนไพร ทำยาหม่อง หรืออบสมุนไพรทำลูกประคบ เขาจะรู้ว่าสมุนไพรไทยมีคุณค่าแค่ไหน และต้องใส่ใจตั้งแต่กระบวนการปลูกจนถึงการใช้ นี่คือการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมีส่วนร่วม และเข้าใจวิถีชีวิตของคนปราจีนบุรีมากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 4, 2567) และยังสอดคล้องกับ “ท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร สิ่งสำคัญคือความรู้ครับ องค์ความรู้ที่นักท่องเที่ยว หรือคนที่เข้ามาศึกษาดูงานจะได้รับ ได้ลงมือทำ เช่น เยี่ยมชมสวนสมุนไพร เก็บสมุนไพร กินอาหารสมุนไพรทุกขั้นตอนเราให้เขาได้ลงมือทำด้วยตัวเอง นักท่องเที่ยวหลายจะชอบเพราะรู้สึกได้เปิดมุมมองใหม่เกี่ยวกับสมุนไพร และยังสามารถนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันได้ การเรียนรู้แบบนี้ ทำให้การท่องเที่ยวของเขามีคุณค่ามากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 12, 2567)

3. ด้านความมีเอกลักษณ์เฉพาะ (Uniqueness)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สะท้อนทั้งอัตลักษณ์ท้องถิ่นและรากทางวัฒนธรรม สมุนไพรไทยในพื้นที่มีชื่อเสียงด้านการบำบัดและการฟื้นฟูร่างกาย มีโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเป็นหน่วยงานสำคัญ ทำหน้าที่เปรียบเสมือนศูนย์กลางการเผยแพร่องค์ความรู้ เป็นต้นแบบในแหล่งท่องเที่ยวอื่น มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย จนเป็นที่ยอมรับและได้มาตรฐานระดับประเทศ ตลอดจนการสร้างชื่อเสียงจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยภายใต้แบรนด์ “อภัยภูเบศร” ที่สร้างมูลค่าให้กับสมุนไพรไทยเป็นอย่างมาก เป็นหน่วยงานนำร่องและต้นแบบการแพทย์แผนไทยแบบองค์รวม มีการผสมผสานทั้งภูมิปัญญา การแพทย์แผนไทย และการแพทย์แผนปัจจุบันได้อย่างลงตัว ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรีเป็นที่รู้จักในวงกว้าง นำไปสู่ความเป็นเมืองสมุนไพรของประเทศไทย (Herbal City of Thailand) ที่มีทั้งประวัติศาสตร์การแพทย์แผนไทย การพัฒนาผลิตภัณฑ์คุณภาพสูง และการสืบสานภูมิปัญญาโดยชุมชนท้องถิ่น การผลิตอาหารปลอดภัยจากสมุนไพรไทย

การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทยสามารถเชื่อมโยงความเข้าใจในแต่ละท้องถิ่นเข้าด้วยกันได้ รวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน ภูมิปัญญาต่าง ๆ อันมีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น เนื่องมาจากแต่ละพื้นที่จะมีสภาพภูมิอากาศ และภูมิประเทศ ตลอดจนธาตุอาหารในดินที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ผลผลิตจากการเพาะปลูก หรือพืชสมุนไพรไทยของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน การเดินทางท่องเที่ยวจึงก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่ ซึ่งพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรีเป็นเมืองสมุนไพรต้นแบบ มีสมุนไพรที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นที่รู้จักและนิยมปลูก เช่น ฟ้ายะลวยโจร ขมิ้นชัน ผาง บัวบก มะขามป้อม มีวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรเกษตรอินทรีย์บ้านดงบัง เป็นแหล่งเรียนรู้สมุนไพรไทยที่สำคัญ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับประเทศ มีการจัดการท่องเที่ยวที่ตรงกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ตั้งแต่ต้นทาง ไม่ว่าจะเป็น แปลงปลูกสมุนไพรไทยหลากหลายชนิด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การรวมกลุ่มของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมสมุนไพรไทยได้ รวมถึง กลางทาง มีการจัดเก็บ โรงเรือนสำหรับการแปรรูปผลผลิต และปลายทาง ผลผลิตสมุนไพรที่แปรรูปแล้วนำไปจัดจำหน่าย หรือส่งให้แหล่งรับซื้อนำไปทำเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย สื่อให้เห็นถึงการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาสมุนไพรไทยเพื่อให้เกิดมูลค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อมูลดังกล่าว สามารถอ้างอิงตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

“ถ้าพูดถึงการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรในประเทศไทย เรามีหลายพื้นที่ที่ทำได้ดีนะครับ แต่สิ่งที่ทำให้ปราจีนบุรีแตกต่างจริง ๆ คือเรามีเอกลักษณ์ที่ครบวงจร ทั้งภูมิปัญญาด้านสมุนไพรที่สืบทอดกันมายาวนาน มีโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรที่เป็นเหมือนศูนย์กลางด้านสมุนไพรของไทย แล้วก็ยังมีชุมชนที่ยังใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวันจริง ๆ มันไม่ใช่แค่การจัดกิจกรรมให้คนมาเที่ยว แต่เป็นการใช้ชีวิตจริงของคนที่นี่ นี่คือเสน่ห์และความเป็นเอกลักษณ์ของปราจีนบุรี (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 2, 2567) สอดคล้องกับ “ผมมองว่าสมุนไพรมันไม่ใช่แค่พืชธรรมดา แต่เป็นภูมิปัญญาที่อยู่กับชาวบ้านเรามาทุกขั้นตอนตั้งแต่การปลูก การดูแล ไปจนถึงการแปรรูป เราพยายามทำให้เป็นธรรมชาติที่สุด ใช้หลักเกษตรอินทรีย์ ไม่พึ่งสารเคมี เพราะเราเชื่อว่าสมุนไพรที่ดีต้องเริ่มจากดินที่ดี เวลาเราทำผลิตภัณฑ์หรือจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว เขาจะได้เห็นของจริงทั้งหมด ไม่ได้จัดฉากหรือทำเพื่อโชว์ แต่มันคือสิ่งที่เราทำอยู่ทุกวันจริง ๆ นี่แหละครับคือเอกลักษณ์ของชุมชนเรา” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 12, 2567) ข้อคิดเห็นนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ “จุดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรที่นี่คือมันเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาไทยกับการท่องเที่ยวได้อย่างลงตัวค่ะ เวลาเราจัดกิจกรรมนักท่องเที่ยวไม่ได้แค่ฟังบรรยาย แต่ได้ลงมือทำจริง ๆ เช่น ทำลูกประคบ ทำยาสมุนไพรหรือแล้วแต่กิจกรรมที่เขา จะเลือก หรืออบสมุนไพรแบบดั้งเดิม พอเขาได้สัมผัสด้วยตัวเองเขาจะเข้าใจว่าภูมิปัญญาไทยมันลึกซึ้งและมีคุณค่ามาก เอกลักษณ์ของเราคือความจริงแท้ขององค์ความรู้ที่ยังมีชีวิตอยู่” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 4, 2567) เช่นเดียวกับ “ของเราเป็นชุมชนไทยพวนค่ะ เราพยายามเอาวิถีชีวิตดั้งเดิมของเรามาเชื่อมกับสมุนไพร นักท่องเที่ยวที่มาพักจะได้สัมผัสทั้งเรื่องสมุนไพรและวัฒนธรรมไปพร้อมกัน เช่น ได้ชิมอาหารไทยพวนที่ใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ได้เห็นวิถีชีวิต เรียบง่ายของคนในชุมชน ทุกอย่างมันกลมกลืนกันหมด นี่แหละค่ะคือเอกลักษณ์ของที่นี่ (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 11, 2567) สอดคล้องกับ “เอกลักษณ์ของที่นี่คือเราทำทุกอย่างด้วยตัวเองครับ ตั้งแต่ปลูกสมุนไพร แปรรูป ไปจนถึงขายผลิตภัณฑ์ นักท่องเที่ยวที่มาเขาได้เห็นครบทุกขั้นตอนเลย แล้วเราก็เปิดให้เข้ามาเรียนรู้จริง ๆ ไม่ใช่แค่ชมเฉย ๆ มันทำให้เขารู้สึกว่าได้สัมผัสของจริง ได้เห็นวิถีชีวิตคนปลูกสมุนไพรแบบแท้ ๆ อันนี้แหละครับที่ผมว่าทำให้ปราจีนบุรีไม่เหมือนใคร” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 15, 2567) และสอดคล้องกับ “เรื่องการท่องเที่ยวสมุนไพร ของปราจีนบุรี มีสิ่งหนึ่งที่แสดงความมีเอกลักษณ์ได้ค่ะ เพราะปัจจุบันคนที่ใช้สมุนไพรเค้าต้องการความเชื่อมั่น ว่ามาจากแหล่งที่มีคุณภาพจริง อย่างสมุนไพรในปราจีนบุรีหลาย ๆ ที่ มักจะต้องมี GMP รับรอง เพื่อทราบแหล่งที่มา ถ้าเรามีตัวนี้จะส่งไปที่ไหนคนก็จะมั่นใจว่า มาจากปราจีนบุรีนะ ทำให้กลายเป็นจุดแข็งได้ค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 5, 2567)

4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย (Activities)

จากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีความหลากหลาย และสามารถตอบสนองกลุ่มนักท่องเที่ยวหลายประเภท ทั้งเชิงสุขภาพ เชิงวัฒนธรรม เชิงเกษตร และเชิงสร้างสรรค์ โดยกิจกรรมต่าง ๆ มักเป็นกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์เรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การทำลูกประคบสมุนไพร การอบสมุนไพร การแช่เท้าสมุนไพร การใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การเยี่ยมชมสวนสมุนไพร การเก็บสมุนไพรในแหล่งธรรมชาติ การเข้าร่วมกิจกรรมสปาสมุนไพรในโรงแรมหรือศูนย์สุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสมุนไพรในชุมชน กิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว เพิ่มความเข้าใจและความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาไทย อีกทั้งยังสร้างรายได้หมุนเวียนในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทยกับประสบการณ์ท่องเที่ยวเข้าไว้ด้วยกัน ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยควรประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้ครอบคลุมทั้งการให้ความรู้การสร้างประสบการณ์และการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว เช่น การเยี่ยมชมสวนสมุนไพรไทย มีตัวอย่างลักษณะกิจกรรมจัดให้นักท่องเที่ยวได้เดินชมสวนสมุนไพรไทยชนิดต่าง ๆ พร้อมคำอธิบายจากวิทยากรหรือมัคคุเทศก์ที่เชี่ยวชาญเรื่องสมุนไพรไทย ทั้งการแนะนำชนิดของสมุนไพรไทย วิธีการปลูก การเก็บเกี่ยว และสรรพคุณของสมุนไพรไทยแต่ละชนิด เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจความหลากหลายของสมุนไพรไทย รวมถึงวิธีการใช้สมุนไพรไทยในชีวิตประจำวัน หรือกิจกรรมการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม (Workshop) เช่น การทำยาต้มสมุนไพร น้ำมันหอมระเหย ชาสมุนไพร ยาหม่องสมุนไพร ลูกประคบ สบู่สมุนไพร ยาสระผมสมุนไพร แปรรูปสมุนไพรเป็นอาหาร ฯลฯ จะเห็นได้ว่าสมุนไพรไทยสามารถนำมาทำกิจกรรมได้หลากหลาย ซึ่งแต่ละกิจกรรมล้วนสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดคุณค่าทางใจมากกว่าการซื้อสินค้าที่ระลึกจากการท่องเที่ยวกลับไปเพียงอย่างเดียว แต่ได้ลงมือทำด้วยตนเอง

นอกจากนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ ภูมิปัญญาไทย และการสร้างประสบการณ์เชิงปฏิบัติให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างมีคุณค่า มีกิจกรรมหลากหลาย เช่น การเยี่ยมชมสวนสมุนไพร การอบและแช่สมุนไพร การทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร และกิจกรรมเวิร์กช็อปต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำจริง เรียนรู้ตั้งแต่กระบวนการปลูก แปรรูป จนถึงการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในชีวิตประจำวัน กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงสร้างความเข้าใจและความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาสมุนไพรไทยเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและสร้างรายได้หมุนเวียนในท้องถิ่น อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืน จากข้อมูลดังกล่าว สามารถอ้างอิงตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

“ตอนนี้กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรของปราจีนบุรีมีความหลากหลายมาก ทั้งกิจกรรมที่อยู่ในชุมชนและในแหล่งท่องเที่ยวหลัก อย่างกิจกรรมอบสมุนไพร ทำลูกประคบ หรือสปาสมุนไพร นักท่องเที่ยวได้ทั้งผ่อนคลายและเรียนรู้ไปพร้อมกัน ที่สำคัญคือชุมชนเขามีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ากับการท่องเที่ยวได้อย่างลงตัว ทำให้กิจกรรมดูมีชีวิต มีเรื่องราว ไม่ใช่แค่ให้มาชมเฉย ๆ แต่ได้ลงมือทำจริง” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 1, 2567) สอดคล้องกับ “กิจกรรมของเราจะเน้นให้คนที่มาได้สัมผัสสมุนไพรตั้งแต่ต้นน้ำเลยครับ ทั้งการปลูก การเก็บ และการแปรรูป เรามี workshop ให้ลองทำผลิตภัณฑ์ เช่น ยาสมุนไพร ยาหม่อง น้ำมันหอมระเหย ทุกขั้นตอนเราใช้ของจริงจากสวนเราเอง นักท่องเที่ยวจะได้เห็นว่าสมุนไพรมันไม่ใช่เรื่องไกลตัว แถมยังนำกลับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วยครับ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 12, 2567) ข้อคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ “กิจกรรมที่เกี่ยวกับสมุนไพรตอนนี้ตอบโจทย์คนรุ่นใหม่มากขึ้น เพราะเขาอยากทำอะไรที่ได้ทั้งความรู้และสุขภาพ อย่างพวกกิจกรรมทำลูกประคบ อบสมุนไพร หรือปรุงยาสมุนไพรที่บ้านเอง มันให้ทั้งประสบการณ์และความรู้จริง นักท่องเที่ยวบางคนพอทำแล้วกลับไปก็เอาไปใช้ต่อได้ในชีวิตประจำวัน ถือว่าเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าทั้งเชิงสุขภาพและการเรียนรู้เลย” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 15, 2567)

ซึ่งใกล้เคียงกับ “ที่โฮมสเตย์เรามีกิจกรรมให้ครบวงจรเลยคะ ตั้งแต่พาเดินชมสวนสมุนไพร รู้จักชนิดของสมุนไพรแต่ละต้น วิธีปลูก วิธีเก็บ สมุนไพรแต่ละตัวใช้ทำอะไร รักษาโรคอะไรเราอยากให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ด้วยการลงมือทำ ถ้าอยากผ่อนคลาย เรามีสปาสมุนไพรจากสวนที่เราปลูกเอง เขาจะเข้าใจและเห็นคุณค่าของสมุนไพรไทยมากขึ้น ที่สำคัญคือสนุกและได้ความรู้กลับไปด้วยคะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 11, 2567) และสอดคล้องกับ “ปราจีนบุรีมีความพร้อมมากในเรื่องกิจกรรมเชิงสมุนไพร เพราะมีทั้งโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรที่เป็นต้นแบบ และชุมชนที่พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพร บ้านดงบัง รูปแบบกิจกรรมควรครอบคลุมทั้งความรู้และประสบการณ์ ถ้าพัฒนาให้เป็นระบบมากขึ้น จะกลายเป็นจุดขายที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงได้แน่นอนคะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 16, 2567) นอกจากนี้ (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 17, 2567) ยังได้นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่น่าสนใจและสอดคล้องต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ดังนี้ “กิจกรรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจยกตัวอย่างเช่น การทำอาหารและชิม

อาหารจาก สมุนไพร ลักษณะก็คือ นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมเรียนรู้การทำอาหารไทยที่มีการใช้สมุนไพรเป็นส่วนประกอบ เช่น ต้มยำ ยำสมุนไพร แกงสมุนไพร มีการสาธิตให้ดูและชิมอาหารที่ทำ นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับรสชาติของสมุนไพรไทย และเรียนรู้การใช้สมุนไพรในอาหารเพื่อสุขภาพ”

5. ด้านประสบการณ์ (Experience)

จากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า คุณลักษณะด้านประสบการณ์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความแตกต่างและคุณค่าให้กับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ (Holistic Experience) ผ่านการสัมผัสกลิ่นสมุนไพรไทย รับประทานอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรไทย รับฟังการบรรยายองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทย การเรียนรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่น ปราชญ์ชุมชน แพทย์แผนไทย การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการได้พักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้นับเป็นประสบการณ์ที่ดีจากการใช้สมุนไพรไทย รวมเข้ากับการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดประสบการณ์ท่องเที่ยวในรูปแบบที่แตกต่างกับการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ และทำให้นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนรู้สึกผ่อนคลาย และต้องการกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง เนื่องจากประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจ ประสบการณ์ที่แตกต่างจากสิ่งที่เคยสัมผัสมา ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวซ้ำ และเกิดการบอกต่อ (Word of Mouth) เพราะประสบการณ์ที่ประทับใจ จะทำให้นักท่องเที่ยวต้องการบอกต่อไปยังบุคคลอื่นให้เกิดการรับรู้ และสร้างความสนใจให้คนที่ได้รับฟัง เกิดการกระตุ้นความรู้สึกที่อยากสัมผัสประสบการณ์ในรูปแบบที่ได้รับฟังมา ทำให้เกิดการสร้างมูลค่าต่อแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยให้เป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพนั้นยังต้องอาศัยปัจจัยสำคัญคือ ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว เลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้และมอบประสบการณ์ที่ดี โดยการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องนำประสบการณ์ที่ได้รับมาประเมินค่า นับเป็นความท้าทายต่อผู้ประกอบการท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล ที่ต้องออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการของตนเองให้มอบประสบการณ์ที่ดีและแตกต่างให้กับนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น และเป็นประสบการณ์ที่สร้างการจดจำได้ง่าย ผ่านกระบวนการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ จากข้อมูลดังกล่าว สามารถอ้างอิงตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

“จากที่ผมพานักท่องเที่ยวหลายกลุ่มมาปราจีนบุรี ส่วนใหญ่จะบอกว่าที่นี่ให้ประสบการณ์ที่แตกต่างจริง ๆ ครับ เพราะมันไม่ใช่แค่การดูหรือถ่ายรูป แต่เป็นการมีส่วนร่วม นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องสมุนไพร ได้ลองใช้ ได้รู้ว่าทำไมคนไทยถึงใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ พอเขารู้สึกถึงคุณค่ามันจริง ๆ ก็อยากกลับมาอีก หรือแนะนำให้คนอื่นมาด้วยครับ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 9, 2567) สอดคล้องกับ “ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรในปราจีนบุรีถือว่าครบมาก ทั้งด้านกาย ใจ จิตวิญญาณ มันตอบโจทย์แนวคิด *Holistic Experience* นักท่องเที่ยวรู้สึกผ่อนคลาย ได้เรียนรู้ภูมิปัญญา และเกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับชุมชนและธรรมชาติ เป็นหัวใจของการสร้างการท่องเที่ยวคุณภาพสูง” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 16, 2567) เป็นไปในทิศทางเดียวกับ “นักท่องเที่ยวที่มาที่นี่จะรู้สึก ว่าได้อะไรกลับไปมากกว่าที่คิด เพราะที่นี่เราไม่ได้ให้แค่ข้อมูล แต่ให้เขาได้ลงมือทำ ได้กลิ่น ได้จับสมุนไพรสด ๆ จากแปลง หรือยาต้มสมุนไพรก็มีให้ลองนะ ได้ชิม ได้ลองเด็ดสมุนไพร ประสบการณ์แบบนี้มันฝังใจนะ เวลาเขามาดูงาน หรือแวะมาเที่ยวรู้สึกว่าได้ทั้งสุขภาพ ได้ ความรู้ ได้พักผ่อนไปทีเดียวเลย” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 15, 2567) และสอดคล้องกับ “กระแสนี้ท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์น่าสนใจครับ เวล่านักท่องเที่ยวหรือว่าคณะดูงานเข้ามาที่ชุมชนเรา เขาจะได้เรียนรู้สมุนไพร ผักพื้นบ้าน เราจะพาชมสวน โรงเรือนปลูกผักปลอดสาร ได้กินอาหารที่ปลอดภัย เพราะผักที่เราปลูกเป็นเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด ไม่มีสารเคมีเลย กินได้ปลอดภัย อันนี้เป็นประสบการณ์ที่เราตั้งใจมอบให้เขา เพราะว่าบางคนกินพวกอาหารสำเร็จรูปเจ็บป่วยกันเยอะ แต่ถ้ามาชุมชนเราได้กินของปลอดสารแน่นอน ซื้อมาไปฝากที่บ้านได้อีก” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 12, 2567)

6. ด้านโภชนาการ (Nutrition)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า อาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรไทย นับเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่สำคัญและสอดคล้องกับแนวคิด อาหารเป็นยา (Food as Medicine) คือ การให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพอย่างหลากหลาย เพื่อส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และช่วยลดอาการเจ็บป่วย โดยเน้นอาหารที่ผ่านการแปรรูปน้อยที่สุด เช่น ผัก ผลไม้ ถั่ว ธัญพืช และสมุนไพรต่าง ๆ เพื่อให้ได้สารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกายและสารสำคัญทางยา อาหารที่ปรุงจากสมุนไพรไทย เช่น ขมิ้น ตะไคร้ ใบมะกรูด กระชาย โหระพา ฯลฯ ไม่เพียงแต่มีรสชาติที่อร่อย แต่ยังมีสรรพคุณในการส่งเสริมเรื่องสุขภาพ สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวไทยที่มักนิยมนำ

ผัก ผลไม้ สมุนไพรไทยต่าง ๆ ที่ค้นพบได้ง่ายมาใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหาร ทำให้ได้บริโภคอาหารที่อร่อย และมีประโยชน์ต่อสุขภาพ

ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย การบูรณาการอาหารสมุนไพรไทยในเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถเพิ่มมูลค่าและประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การจัดรายการอาหารสมุนไพรในที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร โรงแรม เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว นำเสนอให้เห็นจุดเด่นของสมุนไพรไทยที่เป็นวัตถุดิบหลักผ่านเทคนิคการเล่าเรื่องแบบ (Storytelling) ให้เห็นที่มาของวัตถุดิบตั้งแต่ต้นทาง ความพิถีพิถันในการปลูกที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และปราศจากสารเคมี การจัดการการทำอาหารสมุนไพรไทยในชุมชน โดยนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในแต่ละกระบวนการตั้งแต่การเก็บวัตถุดิบในสวนสมุนไพรไทย เรียนรู้วิธีการเก็บ การคัดเลือกวัตถุดิบสมุนไพรชนิดที่ดีที่สุด ปริมาณที่เหมาะสม พร้อมเรียนรู้สมุนไพรอื่นที่มีอยู่ภายในสวนสมุนไพรไทย เรียนรู้วิธีการประกอบอาหารพื้นบ้านที่สามารถรับประทานได้ยากจากพื้นที่อื่น อาทิ วิถีชีวิตนักท่องเที่ยวที่ใช้ชีวิตในเมืองพักอาศัยในเมืองที่มีความเร่งรีบตลอดเวลา ส่วนใหญ่นิยมเลือกซื้ออาหารสำเร็จรูป ร้านสะดวกซื้อ หรือห้างสรรพสินค้า เพื่อประหยัดเวลาทำให้การรับประทานอาหารในชีวิตประจำวัน อาจละเลยเรื่องสุขภาพด้วยเหตุผลของความเร่งรีบในการใช้ชีวิต แต่การได้ใช้เวลาว่างไปกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยมีส่วนช่วยให้นักท่องเที่ยวได้หันมาให้ความสำคัญกับอาหารและเครื่องดื่ม ได้มีช่วงเวลาในการเรียนรู้วัตถุดิบต่าง ๆ ที่บริโภคแล้วได้ประโยชน์ในเรื่องใดบ้าง และควรบริโภคอย่างไรจึงจะเหมาะสม การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการบริโภคอาหารตามธาตุเจ้าเรือน ประสบการณ์เหล่านี้ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาหารและเครื่องดื่มที่บริโภคเข้าไป รวมถึงประสบการณ์จากการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติเอง จะสร้างการจดจำความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างดี

การบริการอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทยของจังหวัดปราจีนบุรี นับเป็นจุดเด่นที่สำคัญ ที่สามารถนำไปต่อยอดสร้างการรับรู้ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่มีคุณภาพสูง โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรได้ดำเนินการ ร้านอาหารบ้านเล่าเรื่องเมืองสมุนไพรปราจีนบุรี ตั้งอยู่ในตัวเมืองปราจีนบุรี ทำให้ทำเลที่ตั้งเข้าถึงได้ง่ายเหมาะกับการต้อนรับ นักท่องเที่ยว สถานที่แห่งนี้เป็นมากกว่าร้านอาหารเพื่อสุขภาพ เนื่องจากการให้บริการ การจัดตกแต่งร้านมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยการดำเนินการปรับปรุงบ้านเก่าหลังหนึ่งให้มีชีวิตชีวา จัดให้เป็นพื้นที่ถ่ายทอดเรื่องราวของสมุนไพรไทย การแพทย์แผนไทย และประวัติเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ผู้มีคุณูปการอย่างยิ่งต่อจังหวัดปราจีนบุรีและการแพทย์แผนไทย การให้บริการอาหารพื้นบ้านที่นำเสนอจุดเด่นเรื่องสมุนไพรไทย โดยมีทั้งเมนูพื้นบ้านที่พบเห็นง่าย เช่น แกงส้มผักรวม แกงคั่วหอยขม ต้มยำปลา ไข่เจียว เต้าหู้ทอด ฯลฯ แต่การนำเสนอจุดเด่นเรื่องสมุนไพรไทยในอาหาร ช่วยเพิ่มประสบการณ์การ

รับประทานอาหารให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างดี นอกจากนี้ยังมีการออกแบบรายการอาหารที่ผสมผสานกับสมุนไพรไทยให้เข้ากับรายการอาหารที่เข้ากับยุคสมัย เช่น เหมประใบเล็บครุฑ กุ้งทอดใบชะพลู ราดหน้าเส้นอัญชัน เป็นต้น และการบริการเครื่องดื่มที่มีให้เลือกทั้งเครื่องดื่มทั่วไปและเครื่องดื่มสมุนไพรไทย โดยเครื่องดื่มสมุนไพรไทยจะมีการตั้งชื่อให้ดูน่าสนใจ พร้อมอธิบายสมุนไพรไทยหลักที่อยู่ในเครื่องดื่มนั้นและสรรพคุณของสมุนไพรไทยที่อยู่ในนั้น เช่น สามทหารเสือ สามเกลอ รื่นเริง อีกทั้งบรรยากาศภายในร้านที่ตกแต่งได้อย่างลงตัวสอดคล้องกับบริบทเมืองสมุนไพรไทย มีการจัดแสดงเรื่องราวสมุนไพรไทยเป็นภาพ รวมถึงจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่นิยมใช้มาตั้งแต่อดีตที่สามารถพบเห็นได้ยาก จากการบริการอาหาร การถ่ายทอดเรื่องราวสมุนไพรไทย นอกจากช่วยสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำให้กับนักท่องเที่ยวแล้ว ยังมีส่วนช่วยสร้างการรับรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในการบริโภคอาหารให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกาย สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันในการดูแลตนเอง และคนรอบข้างได้อีกด้วย จากข้อมูลดังกล่าว สามารถอ้างอิงตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

“ที่ร้านเราเน้นสมุนไพรที่ปลอดภัย นักท่องเที่ยวได้ทานของมีประโยชน์ อย่างตอนนี้ที่เห็นเนี่ยน่าจะมีเสิร์ฟดอกไม้ให้ทุกโต๊ะเลย เป็นดอกไม้กินได้นะคะ ก็มีชบาแต่ละสี โกสนอัญชันเป็นดอกไม้กินได้ทั้งหมดเลยคะ เก็บเองจากโคกหนองนาในโรงบาล รับรองว่าปลอดภัยดอกไม้แทบทุกชนิดกินได้นะคะ คนสมัยก่อนเวลามีศึกสงครามก็จะเก็บผัก เก็บอะไรแถวบ้านมากิน ก็ทำให้อยู่ได้แล้ว อย่างคิดว่าสมัยนี้จะไม่มีความแล้วนะคะ มันเกิดขึ้นได้ ร้านเราเน้นสมุนไพรที่มีประโยชน์ อร่อยด้วยให้ลูกค้าได้กินของดีมีประโยชน์ไม่มีสาร อย่างที่เค้าว่าไว้กินอาหารให้เป็นยา ดีกว่ากินยาเป็นอาหาร มันจริงมาก ๆ เลยนะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 8, 2567) สอดคล้องกับ “การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่น่าสนใจและสอดคล้องต่อความต้องการ ของนักท่องเที่ยวกิจกรรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ขอยกตัวอย่างเช่น การทำอาหารและชิมอาหารจากสมุนไพร ลักษณะก็คือ นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมเรียนรู้การทำอาหารไทยที่มีการใช้สมุนไพรเป็นส่วนประกอบ เช่น ต้มยำ ยำสมุนไพร แกงสมุนไพร มีการสาธิตให้ดูและชิมอาหารที่ทำ นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับรสชาติของสมุนไพรไทย และเรียนรู้การใช้สมุนไพรในอาหารเพื่อสุขภาพ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 17, 2567) เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ “ถ้ามาที่โฮมสเตย์เราก็จะมีอาหารพื้นบ้านที่ทำจากสมุนไพรทั้งนั้นเลยคะ สมุนไพรในสวนที่เราปลูกเอง แกงส้ม แกงแค ต้มยำ เรามีสมุนไพรของเราไม่มีสารพิษ เวลาที่นักท่องเที่ยวมาเราก็จะเอามาทำอาหารให้เขาทานกัน บางอย่างมันหาทานได้ยากแล้วนะสมัยนี้ ถ้าอยากดูสมุนไพรที่เราเอามาทำอาหารว่าหน้าตาเป็นยังไง ก็เข้าไปเดินดู ไปเก็บในสวนได้เลยคะ ได้

ประสบการณ์ไปอีกแบบ นะคะ ระหว่างกินอาหารเราก็จะมีรำไทยพวน เล่าประวัติพวน อพยพไปด้วย หรือไปดูพิพิธภัณฑ์ต่อก็ได้ค่ะ” และสอดคล้องกับ “ผมเชื่อมากครับว่า ‘อาหารคือยา’ เพราะสิ่งที่เรากินทุกวันมัน ส่งผลต่อสุขภาพโดยตรง ผมทำเกษตรอินทรีย์มานาน ปลุกผักปลอดสารพิษ ส่งให้โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เขาก็เอาไปใช้ในเมนูสุขภาพของผู้ป่วย ซึ่งมันสอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรเลยครับ คือให้นักท่องเที่ยวได้เห็น ได้ชิม ได้เข้าใจว่าของกินพื้นบ้านเรา นี่แหละ คือ ยา ดี ที่ อยู่ใน ชีวิตประจำวัน นักท่องเที่ยวที่มามากจะสนใจเรื่องอาหารเยอะนะครับ เพราะเขาอยากรู้ว่าเราปลูกยังไง ดูแลยังไง ถึงได้ของที่ปลอดภัย ผมก็จะพาเขาเดินดูสวน อธิบายว่าทำไมเราถึงไม่ใช้สารเคมี ใช้ปุ๋ยหมักสมุนไพรแทน เขาได้เห็นของจริง ได้เก็บผักเองแล้วก็ได้อินอาหารที่ทำจากวัตถุดิบตรงนั้นเลย อย่างเมนูง่าย ๆ เช่น ต้มยำสมุนไพร หรือยำผักพื้นบ้าน ก็เป็นอาหารที่มีคุณค่าและเป็นยาตามธรรมชาติครับ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 12, 2567)

จากการสังเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี จะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety) ด้านการเรียนรู้ (Learning) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ด้านความมีเอกลักษณ์เฉพาะ (Uniqueness) ด้านประสบการณ์ (Experience) และด้านโภชนาการ (Nutrition) ต้องได้รับการพัฒนาไปพร้อมกัน เนื่องจากในทุกด้านจะมีความเกี่ยวข้องกันเพื่อนำเสนอการพัฒนาคุณลักษณะทุกด้านให้ไปสู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูงเพื่อสร้างมูลค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติ และนานาชาติในด้านการท่องเที่ยว สำหรับการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิทยาการประยุกต์การสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) สามารถเรียบเรียงคุณลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีเป็นข้อมูลสรุปเชิงทฤษฎี ดังนี้

1. ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety)

การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรเป็นการเดินทางท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับสุขภาพนับเป็นปัจจัยสำคัญในปัจจุบัน พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไปและมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับสุขภาพและความปลอดภัยมากขึ้น การบริโภคสมุนไพรไทย ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง คือ สุขภาพที่ได้จากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยต้องทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัย และมั่นใจในคุณภาพของสมุนไพรไทยและบริการ ต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ความปลอดภัย และความน่าเชื่อถือของรูปแบบการท่องเที่ยว โดยการซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน เช่น มาตรฐาน GMP

มาตรฐาน GI มาตรฐานจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เป็นต้น รวมถึงการบริการที่มีคุณภาพควบคู่กันไป

2. ด้านการเรียนรู้ (Learning)

การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ยังคงเป็นการผสมผสานระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวกับการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทย ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยแตกต่างและโดดเด่นจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ก็คือ การเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วม อาทิ การชมสวนสมุนไพรไทย ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนสมุนไพรไทยเกษตรอินทรีย์ การร่วมทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม (Workshop) เช่น ยาสมุนไพรไทย ยาหม่องสมุนไพรไทย เรียนรู้วิธีการผลิต และการแปรรูปสมุนไพรไทย นักท่องเที่ยวที่เลือกการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย อาจไม่ได้มีวัตถุประสงค์โดยตรงเกี่ยวกับสุขภาพ แต่เป็นการเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่เกี่ยวกับสมุนไพรไทย และยังเป็นการนำไปต่อยอดในชีวิตประจำวันของตนเองได้

3. ด้านความมีเอกลักษณ์เฉพาะ (Uniqueness)

การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเป็นภูมิปัญญาของไทยที่สั่งสมและถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนาน จากรุ่นสู่รุ่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ยาสมุนไพรในการรักษาโรคเป็นวิถีชีวิตที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่น มีความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทยสามารถเชื่อมโยงความเข้าใจในแต่ละท้องถิ่นเข้าด้วยกันได้ รวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชน ภูมิปัญญาต่าง ๆ อันมีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น เนื่องมาจากแต่ละพื้นที่จะมีสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศ ตลอดจนธาตุอาหารในดินที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ผลผลิตจากการเพาะปลูก หรือพืชสมุนไพรไทยของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน การเดินทางท่องเที่ยวจึงก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่ ซึ่งพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรีเป็นเมืองสมุนไพรต้นแบบ มีสมุนไพรที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นที่รู้จัก และนิยมปลูก เช่น ฟ้าทะลายโจร ขมิ้นชัน ผาง บัวบก มะขามป้อม มีวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรเกษตรอินทรีย์บ้านดงบัง เป็นแหล่งเรียนรู้สมุนไพรไทยที่สำคัญและยังคงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับประเทศ

4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)

การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยมีกิจกรรมในลักษณะของการผสมผสานกันระหว่างความรู้และประสบการณ์ ที่นักท่องเที่ยวเข้าร่วมผ่านการสร้างการเรียนรู้ และมอบประสบการณ์ที่พิเศษให้กับนักท่องเที่ยว โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้ระหว่างการทำกิจกรรมการ

ท่องเที่ยว เช่น การเยี่ยมชมแปลงปลูกสมุนไพรไทย ทำกิจกรรมสาธิตทำอาหารสมุนไพรไทย กิจกรรมการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยในรูปแบบการทำเวิร์กชอป Workshop เช่น ยาต้ม ลูกประคบ ยาสระผม สบู่ น้ำมันหอมระเหย ยาหม่องสมุนไพรไทย อาหารว่างสมุนไพรไทย เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในขณะเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวได้รับมากกว่าความสนุกสนาน ความเพลิดเพลินจากการร่วมกิจกรรม แต่เป็นประสบการณ์ที่แตกต่างจากการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ

5. ด้านประสบการณ์ (Experience)

การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรมีคุณลักษณะด้านประสบการณ์เป็นหัวใจสำคัญที่สร้างความแตกต่างและคุณค่าให้กับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มอบประสบการณ์แบบองค์รวม (Holistic Experience) ทั้งทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ ผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลิ่น รส รูป และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทย เช่น การเรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น การทำสาธิต การพักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติ ประสบการณ์เหล่านี้ยังสร้างความประทับใจและความผูกพันให้นักท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดความต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ รวมถึงบอกต่อผู้อื่น (Word of Mouth) ช่วยเพิ่มมูลค่าให้แหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยให้ยั่งยืนต้องเน้นการออกแบบประสบการณ์ที่ดี มีความแตกต่าง และตอบสนองพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

6. ด้านโภชนาการ (Nutrition)

การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรมีอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรไทย เป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ที่สอดคล้องกับแนวคิด อาหารเป็นยา (Food as Medicine) ที่มุ่งส่งเสริมสุขภาพผ่านการบริโภคอาหารธรรมชาติ ที่แปรรูปน้อยและใช้สมุนไพรไทยเป็นวัตถุดิบหลัก เช่น ขมิ้น ตะไคร้ ใบมะกรูด กระชาย และโหระพา มีการสร้างรสชาติและคุณค่าทางยา การบูรณาการอาหารสมุนไพรไทยในกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การจัดรายการอาหารสมุนไพร การเล่าเรื่อง (Storytelling) ที่สื่อถึงแหล่งที่มาและกระบวนการปลูก การสาธิตการทำอาหารที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม ตั้งแต่เก็บวัตถุดิบจนถึงการปรุงอาหาร ช่วยสร้างประสบการณ์เรียนรู้และความตระหนักเรื่องสุขภาพ อาทิ ร้าน “บ้านเล่าเรื่องเมืองสมุนไพรปราจีนบุรี” ของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ที่ผสมผสานการบริการอาหารสมุนไพรไทยกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย ผ่านอาหารพื้นบ้านและรายการอาหารสร้างสรรค์ร่วมสมัย บรรยายภาคร้านที่สะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่น และการเล่าเรื่องสมุนไพรไทยอย่างมีชีวิต ทำให้การบริโภคอาหารกลายเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่สร้างความ

ประทับใจและส่งเสริมการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดปราจีนบุรีในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย
คุณภาพสูง

3. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

ผู้วิจัยเข้าสู่ภาคสนามเพื่อทำการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกับสมุนไพรไทยในพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ภูมิภูเบศรศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางเดชะ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรบ้านดงบัง และ วิสาหกิจชุมชนบ้านดงโฮมสเตย์ โดยชุดข้อมูลที่ค้นพบตามตารางที่ 11

ตารางที่ 11 คุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

คุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย	ข้อค้นพบจากการสังเกต
1. ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety)	1.1 มีการให้บริการสุขภาพที่มีมาตรฐาน และปลอดภัย โดยโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร เป็นศูนย์กลาง มีทั้งแพทย์แผนไทย เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการดูแลนักท่องเที่ยว ตลอดจนผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานสากล 1.2 นักท่องเที่ยวมีความสนใจผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย คอยสอบถามกับแพทย์แผนไทย และเจ้าหน้าที่ที่ให้ข้อมูล ปรึกษาเกี่ยวกับสรรพคุณ ปริมาณการบริโภคที่ปลอดภัย
2. ด้านการเรียนรู้ (Learning)	2.1 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวและทำกิจกรรมสมุนไพรไทย เป็นกลุ่มศึกษาดูงานเป็นส่วนใหญ่ เดินทางเป็นหมู่คณะ เรียนรู้สมุนไพรไทย พร้อมศึกษาดูงานสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง 2.2 การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยมีลักษณะพิเศษ คือ การเรียนรู้ จากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเยี่ยมชมแปลงปลูก สถานที่แปรรูปผลิตภัณฑ์ โดยมีวิทยากรบรรยายให้ความรู้

คุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย	ข้อค้นพบจากการสังเกต
3. ด้านความมีเอกลักษณ์เฉพาะ (Uniqueness)	3.1 สมุนไพรไทยเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การแพทย์พื้นบ้าน ที่บางชุมชนยังมีการอนุรักษ์องค์ความรู้เหล่านั้นเอาไว้ 3.2 ปราจีนบุรีมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร บ้านดงบัง เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชื่อเสียง ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่รักษาภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพรไทย วิถีชีวิตที่เรียบง่าย แต่เป็นแหล่งศึกษาและเผยแพร่องค์ความรู้เรื่องสมุนไพรไทยระดับประเทศ
4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)	4.1 นักท่องเที่ยวเน้นเข้าร่วมกิจกรรมผ่านการมีส่วนร่วม เช่น การเยี่ยมชมสวนสมุนไพรไทยพร้อมวิทยากร เพื่อเรียนรู้สมุนไพรไทยแต่ละชนิด ทำกิจกรรมเวิร์กชอป (Workshop) สมุนไพรไทย เช่น ยาต้ม ลูกประคบ น้ำมันหอมระเหย 4.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรส่วนใหญ่เน้นกิจกรรมที่มอบทั้งความรู้และประสบการณ์ ผ่านการลงมือปฏิบัติของนักท่องเที่ยว 4.3 การทำกิจกรรมต่าง ๆ จะเกิดประสิทธิภาพได้ต้องมีวิทยากร หรือ ผู้นำชุมชนในการบรรยายถ่ายทอดความรู้ นักท่องเที่ยวไม่สามารถลงมือปฏิบัติด้วยตนเองลำพังได้
5. ด้านประสบการณ์ (Experience)	5.1 มอบประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว โดยการผสมผสานระหว่างความรู้และสุขภาพเข้าด้วยกัน เช่น การทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม (Workshop) ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ที่ดีต้องผ่านการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติ 5.2 หากนักท่องเที่ยวมีเวลาที่ใช้กับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรน้อย อาจไม่ได้ร่วมทำกิจกรรม ส่งผลทำให้ไม่ได้รับประสบการณ์ที่คาดหวัง เนื่องจากประสบการณ์จะได้มาจากการเรียนรู้ ควบคู่กับการลงมือปฏิบัติด้วย

คุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย	ข้อค้นพบจากการสังเกต
6. ด้านโภชนาการ (Nutrition)	6.1 อาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรไทยเป็นอาหารที่ใกล้ชิดตัวอยู่ในวิถีชีวิตของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป เนื่องจากอาหารไทยแต่ละชนิดมักมีส่วนผสมที่มาจากสมุนไพรไทย เช่น แกงส้ม ต้มยำกุ้ง ต้มยำปลา ผัดผัก ฯลฯ 6.2 อาหารและเครื่องดื่มที่มีจุดเด่นเรื่องสมุนไพรไทย ถ้ามีการสื่อสารผ่านเทคนิคการเล่าเรื่อง หรือ Storytelling จะช่วยเพิ่มมูลค่าให้อาหารแต่ละจาน 6.3 ปราจีนบุรีมีร้านบ้านเล่าเรื่องเมืองสมุนไพร ปราจีนบุรี ที่ให้บริการอาหารที่เน้นสมุนไพรไทย โดยรายการอาหารไทยพื้นบ้านที่ชูจุดเด่นและเล่าเรื่องสมุนไพรไทย เพื่อเพิ่มมูลค่าให้อาหารและเครื่องดื่มแต่ละรายการ

ที่มา: จากการสังเคราะห์โดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 6 อธิบายข้อค้นพบจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมการท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกับสมุนไพรไทยในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ภูมิภูเบศรศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางเดชะ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรบ้านดงบัง และ วิสาหกิจชุมชนบ้านดงโฮมสเตย์ โดยครอบคลุมคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety) ด้านการเรียนรู้ (Learning) ด้านความมีเอกลักษณ์เฉพาะ (Uniqueness) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ด้านประสบการณ์ (Experience) และ ด้านโภชนาการ (Nutrition) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การวิจัยเอกสาร และ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยผู้วิจัย ได้ค้นพบข้อมูลสำคัญดังที่สรุปเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety) ด้านการเรียนรู้ (Learning) ด้านความมีเอกลักษณ์เฉพาะ (Uniqueness) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ด้านประสบการณ์ (Experience) และ ด้านโภชนาการ (Nutrition) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลและเรียบเรียงออกมาเป็นภาพเพื่ออธิบายได้ตามภาพที่ 17

ภาพที่ 17 คุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรี

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

จากภาพที่ 17 แสดงภาพคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยออกเป็นรูปแบบโมเดล ซึ่งมีค่าสำคัญจากการค้นพบครอบคลุมองค์ประกอบทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety) ด้านการเรียนรู้ (Learning) ด้านความมีเอกลักษณ์เฉพาะ (Uniqueness) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ด้านประสบการณ์ (Experience) และ ด้านโภชนาการ (Nutrition) แสดงถึงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้ความเพลิดเพลิน ผ่านการมีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมแล้ว ประสบการณ์ที่ได้รับผ่านการรับประทานอาหารสมุนไพร การทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม การได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์ ความเพลิดเพลินเหล่านั้นยังช่วยเยียวยาทั้งด้านร่างกาย และจิตใจเป็นอย่างดี

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงผ่านการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย

ผู้วิจัยนำตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดที่ได้จากข้อสรุปเชิงทฤษฎีเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพใน ขั้นตอนที่ 1 ตามกรอบแนวคิดในภาพที่ 1

มาพัฒนาเป็นแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ตามวิธีการดำเนินงานวิจัยในบทที่ 3 จำนวน 550 ตัวอย่าง แต่สามารถเก็บข้อมูลจริงได้ 427 ตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์เป็นผลการวิจัยเชิงปริมาณ สามารถนำเสนอผลการวิจัยเชิงปริมาณตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนาของข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ของกลุ่มตัวอย่าง

2. ผลวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับตัวแปรในงานวิจัย

3. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และความหมายที่ใช้แทนค่าทางสถิติและตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 12 แสดงสัญลักษณ์ที่ใช้อธิบายค่าสถิติ

สัญลักษณ์	ความหมาย
$\bar{x}$	ค่าเฉลี่ย (mean)
S.D.	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
Chi-Square	ค่าองศาอิสระ (degree of freedom)
RMSEA	ค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Squared Error of Approximation)
CFI	ค่าดัชนีระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index)
AGFI	ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index)
NFI	ค่าดัชนีวัดความเป็นปกติ (Normed Fit Index)
TLI	ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (Tucker - Lewis Index)
***	ความมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (p-value < 0.001)
**	ความมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (p-value < 0.01)
*	ความมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p-value < 0.05)
TE	ขนาดอิทธิพลรวม (Total effect)
DE	ขนาดอิทธิพลทางตรง (Direct effect)
IE	ขนาดอิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect)

ตารางที่ 13 แสดงชื่อหรือสัญลักษณ์ที่ใช้อธิบายตัวแปรต่าง ๆ

ตัวแปร	ความหมาย
ตัวแปรแฝง (Latent Variables)	
Herbal Tourism Attributes	คุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย
Perceived Value	การรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย
High Quality Tourism	การท่องเที่ยวคุณภาพสูง
ตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables)	
Health and Safety	สุขภาพและความปลอดภัย
Learning	การเรียนรู้
Activities	กิจกรรมการท่องเที่ยว
Uniqueness	ความมีเอกลักษณ์
Experience	ประสบการณ์
Nutrition	โภชนาการ
Functional Value	คุณค่าด้านอรรถประโยชน์
Emotional Value	คุณค่าด้านอารมณ์ความรู้สึก
Social Value	คุณค่าด้านสังคม
Money Value	คุณค่าด้านการเงิน
Willing to pay	ความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว
Local community engagement	การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น
Sustainability and Environment	ความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม

จากตารางที่ 13 ชื่อหรือสัญลักษณ์ที่ใช้อธิบายตัวแปรต่าง ๆ ของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้จากเครื่องมือการวิจัย สำหรับนำไปวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยัน มีการเก็บข้อมูล จำนวนตัวอย่างตามแนวทางของ แฮร์และคณะ (Hair et al., 2010) ที่เสนอให้พิจารณาจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการนำไปวิเคราะห์ควบคู่ไปกับการพิจารณาขนาดกลุ่มตัวอย่าง หากค่าพารามิเตอร์ที่ใช้วัดมีจำนวนมากจำเป็นต้องใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากตามด้วยเช่นกัน ซึ่งจำนวนตัวแปรที่เหมาะสมในการนำมาวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยันนั้นต้องมีอัตราส่วนอย่างน้อยจำนวน 10 ต่อ 1 พารามิเตอร์ โดยแบบสอบถามมีทั้งหมด 55 ข้อคำถามเมื่อนำไปคูณ 10 เท่า เท่ากับ 550 ตัวอย่าง แต่สามารถเก็บข้อมูลจริงได้ จำนวน 427 ตัวอย่าง ยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่เพียงพอและเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยัน เนื่องจากมีหลายแนวทางการศึกษาที่เสนอว่า การวิเคราะห์ CFA สามารถดำเนินการได้อย่างมีนัยสำคัญเมื่อมีขนาดกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 200 ตัวอย่างขึ้นไป หรืออย่างน้อย 300 ตัวอย่างถือว่าเป็นระดับที่ดี และกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 386 ตัวอย่าง (Byrne, 2016; Hair et al., 2014)

1. ผลวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนาของข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมในการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยของกลุ่มตัวอย่าง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	141	33.0
หญิง	260	60.9
LGBTQ+	26	6.1
อายุ		
ต่ำกว่า 25 ปี	42	9.8
อายุ 25 – 35 ปี	84	19.7
อายุ 36 – 45 ปี	211	49.4
อายุ 46 – 55 ปี	34	8.0
อายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป	56	13.1
สถานภาพสมรส		
โสด	125	29.3
สมรส	282	66.0
หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	20	4.7
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	90	21.1
ปริญญาตรี	297	69.6
สูงกว่าปริญญาตรี	40	9.4
อาชีพ		
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างหน่วยงานรัฐ	114	26.7
พนักงานบริษัทเอกชน	197	46.1
นักเรียน/นักศึกษา	23	5.4
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	42	9.8
รับจ้างทั่วไป	32	7.5
อาชีพอื่น ๆ	19	4.4

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่า 20,000 บาท	97	22.7
20,000 – 30,000 บาท	98	23.0
30,001 – 40,000 บาท	187	43.8
40,001 – 50,000 บาท	27	6.3
มากกว่า 50,000 บาท ขึ้นไป	18	4.2
ภูมิลำเนา/ที่อยู่ปัจจุบัน		
ภาคเหนือ	24	5.6
ภาคกลาง	290	67.9
ภาคใต้	21	4.9
ภาคตะวันออก	57	13.3
ภาคตะวันตก	10	2.3
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	25	5.9

จากตารางที่ 14 จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 427 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 60.9 รองลงมาเป็น เพศชาย จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 และ LGBTQ+ จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.1 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามช่วงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 36 – 45 ปี จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 49.4 รองลงมา ได้แก่ อายุ 25 – 35 ปี จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 19.7 อายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 13.1 อายุต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 9.8 และ อายุ 46 – 55 ปี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพการสมรสแล้ว จำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 66.0 รองลงมาได้แก่ สถานภาพโสด จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 29.3 และ สถานภาพหม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 297 คน คิดเป็นร้อยละ 69.6 รองลงมา ได้แก่ ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1 และ ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 9.4 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 46.1 รองลงมา ได้แก่ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างหน่วยงานรัฐ จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 9.8 รับจ้างทั่วไป จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4 และ ประกอบอาชีพอื่น ๆ จำนวน 19 คน เช่น แม่บ้าน ผู้เกษียณอายุ ไม่ประกอบอาชีพ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 4.4 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001 – 40,000 บาท จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 43.8 รองลงมา ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,000 – 30,000 บาท จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 23.0 รายได้น้อยกว่า 20,000 บาท จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 22.7 รายได้ 40,001 – 50,000 บาท จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 6.3 และ รายได้มากกว่า 50,000 บาท ขึ้นไป จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.2 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามภูมิลำเนาที่อยู่ปัจจุบัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีภูมิลำเนาที่อยู่ปัจจุบันที่ ภาคกลาง จำนวน 290 คน คิดเป็นร้อยละ 97.9 รองลงมา ได้แก่ ภาคตะวันออก จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9 ภาคเหนือ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6 ภาคใต้ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 4.9 และ ภาคตะวันตก จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ลักษณะพฤติกรรมทางท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว		
เพื่อการพักผ่อน	189	44.3
เพื่อการเรียนรู้	120	28.0
เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่	96	22.5
เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ	20	4.7
วัตถุประสงค์อื่น	2	0.5
บุคคลที่ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยว		
เดินทางคนเดียว	19	4.4
เดินทางกับครอบครัว/ญาติ	191	44.7
เดินทางกับกลุ่มเพื่อน	138	32.3
เดินทางกับคนรัก	37	8.7
เดินทางกับที่ทำงาน	14	3.3

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
บุคคลที่ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยว		
เดินทางกับบริษัททัวร์	24	5.6
บุคคลอื่น ๆ	4	0.9
รูปแบบในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย		
ไม่พักค้างคืน	61	14.3
ค้าง 1 คืน	178	41.7
ค้างคืนมากกว่า 1 คืนขึ้นไป	188	44.0
สื่อหรือช่องทางการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย		
การบอกเล่า/คำแนะนำจากเพื่อน	79	18.5
สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Instagram Tiktok	300	70.3
สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสารท่องเที่ยว ใบปลิว	15	3.5
เว็บไซต์ด้านการท่องเที่ยว	18	4.2
ช่องทางอื่น ๆ	15	3.5
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่มีประสบการณ์เคยเข้าร่วมและชื่นชอบที่สุด		
การทำสปาสมุนไพรไทย/นวด/ประคบสมุนไพร	150	35.1
รับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทย	121	28.3
ชมสวนสมุนไพรไทยเรียนรู้สายพันธุ์ต่าง ๆ ของสมุนไพรไทย	83	19.4
ชมพิพิธภัณฑ์เรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทยความเป็นมาและสรรพคุณทางยา	35	8.2
ร่วมกิจกรรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย เช่น ลูกประคบ ยาต้ม และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ	38	8.9
ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย		
ต่ำกว่า 1,000 บาท	68	15.9
1,000 – 1,500 บาท	41	9.6
1,501 – 2,000 บาท	81	19.0
2,001 – 2,500 บาท	99	23.2
2,501 – 3,000 บาท	94	22.0
มากกว่า 3,000 บาท ขึ้นไป	44	10.3

จากตารางที่ 16 จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 427 คน พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว คือ เพื่อการพักผ่อน จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 44.3 รองลงมา ได้แก่ เพื่อการเรียนรู้ จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 28.0 เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 และ วัตถุประสงค์อื่น เช่น เยี่ยมญาติ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 ตามลำดับ

บุคคลที่ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่เดินทางกับครอบครัวหรือญาติ จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 44.7 รองลงมา ได้แก่ เดินทางกับกลุ่มเพื่อน จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 32.3 เดินทางกับคนรัก จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 8.7 เดินทางกับบริษัททัวร์ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6 เดินทางคนเดียว จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.4 เดินทางกับที่ทำงาน จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 และ บุคคลอื่น ๆ เช่น หน่วยงานราชการที่จัดกิจกรรมศึกษาดูงาน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 ตามลำดับ

รูปแบบในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย พบว่า ส่วนใหญ่ ค้างคืนมากกว่า 1 คืนขึ้นไป จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงมา ได้แก่ ค้าง 1 คืน จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 41.7 และ ไม่พักค้างคืน จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 14.3 ตามลำดับ

สื่อหรือช่องทางการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย พบว่า ส่วนใหญ่ รับรู้จากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Instagram Tiktok จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 70.3 รองลงมา ได้แก่ การบอกเล่า/คำแนะนำจากเพื่อน จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 18.5 เว็บไซต์ด้านการท่องเที่ยว จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.2 และ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสารท่องเที่ยว ใบปลิว จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 ช่องทางอื่น ๆ เช่น ข้อมูลจากหน่วยงานที่จัดโครงการศึกษาดูงาน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 ตามลำดับ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่มีประสบการณ์เคยเข้าร่วมและชื่นชอบที่สุด พบว่า ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์เคยเข้าร่วมและชื่นชอบมากที่สุด คือ การทำสปาสมุนไพรไทย/นวด/ประคบสมุนไพร จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 รองลงมา ได้แก่ รับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทย จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3 ชมสวนสมุนไพรไทยเรียนรู้สายพันธุ์ต่าง ๆ ของสมุนไพรไทย จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4 ร่วมกิจกรรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย เช่น ลูกประคบ ยาต้ม และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 และ การชมพิพิธภัณฑ์เรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทยความเป็นมาและสรรพคุณทางยา จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.2 ตามลำดับ

ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย โดยรวมค่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าสินค้าที่ระลึก ฯลฯ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,001 – 2,500 บาท จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 23.2 รองลงมา ได้แก่ 2,501 – 3,000 บาท จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 1,501 – 2,000 บาท จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 ต่ำกว่า 1,000 บาท จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 15.9 มากกว่า 3,000 บาท ขึ้นไป จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3 และ 1,000 – 1,500 บาท จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 9.6 ตามลำดับ

2. ผลวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อตัวแปรในงานวิจัย

ผลวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อตัวแปรในงานวิจัย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย 2) การรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย และ 3) การท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผล วิจัยในรูปแบบตารางพร้อมคำบรรยาย ในตารางที่ 16 ดังนี้

ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

องค์ประกอบ	Mean	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
องค์ประกอบคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยโดยรวม	4.25	0.39	มาก
ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety)	4.30	0.46	มาก
สมุนไพรไทยมีส่วนสำคัญช่วยในการบำรุงสุขภาพ	4.30	0.63	มาก
สมุนไพรไทยมีส่วนช่วยในการฟื้นฟูร่างกาย และผ่อนคลาย	4.41	0.68	มาก
สมุนไพรไทยเป็นทางเลือกหนึ่งในการรักษาและป้องกันโรคที่ดี	4.35	0.70	มาก
สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีมีจุดเด่นด้านการดูแลสุขภาพ และทำนุบำรุงในการใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย	4.21	0.72	มาก
สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีได้รับมาตรฐานความปลอดภัยระดับสากล	4.20	0.75	มาก

องค์ประกอบ	Mean	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านการเรียนรู้ (Learning)	4.23	0.46	มาก
การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยท่านได้ความรู้อันเป็นประโยชน์ที่ไม่สามารถหาได้จากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น	4.21	0.73	มาก
การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยให้ได้รับความรู้ใหม่เกี่ยวกับสมุนไพรไทยและภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพ	4.22	0.69	มาก
การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยมีการจัดแสดงเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้เรื่องสมุนไพรไทยที่ชัดเจน	4.21	0.68	มาก
การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวมีเจ้าหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย ที่ชัดเจนให้กับท่านในขณะที่เยี่ยมชม	4.25	0.70	มาก
ท่านสามารถนำความรู้สมุนไพรไทยไปประยุกต์ใช้ในการดูแลตนเอง และผู้อื่น เช่น อาหาร ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย การรับประทานอาหารตามธาตุเจ้าเรือน ฯลฯ	4.28	0.70	มาก
ด้านกิจกรรม (Activities)	4.24	0.46	มาก
การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเปิดโอกาสให้ลงมือทำ Workshop ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย เช่น ลูกประคบ ยาต้ม และอื่น ๆ	4.23	0.73	มาก
การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยมีกิจกรรมเยี่ยมชมแปลงปลูกพืชสมุนไพรไทย ชมวิธีการเพาะปลูก	4.20	0.74	มาก
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยให้มีโอกาสได้สัมผัสกับวิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.26	0.70	มาก
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความสนใจของท่าน	4.23	0.67	มาก
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจัดโดยมีผู้เชี่ยวชาญดูแลและให้คำแนะนำที่ชัดเจนทุกขั้นตอน	4.25	0.72	มาก
ด้านความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness)	4.25	0.45	มาก
ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยที่นำเสนอมีความโดดเด่น แสดง อัตลักษณ์ของจังหวัดปราจีนบุรีได้ชัดเจน	4.26	0.69	มาก
สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีมีสรรพคุณโดดเด่น แตกต่างจากพื้นที่อื่น	4.18	0.69	มาก

องค์ประกอบ	Mean	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness)	4.25	0.45	มาก
สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีเป็นที่ยอมรับ และมีมาตรฐานในระดับสากล	4.29	0.69	มาก
การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร มีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดปราจีนบุรี	4.27	0.67	มาก
การถ่ายทอดองค์ความรู้สมุนไพรไทย สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมา และได้รับการอนุรักษ์ไว้อย่างดี	4.24	0.70	มาก
ด้านประสบการณ์ (Experience)	4.24	0.47	มาก
ประสบการณ์การเยี่ยมชมสวน/แปลงปลูกสมุนไพรไทย ทำให้ท่านได้สัมผัสกับบรรยากาศและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างน่าประทับใจ	4.22	0.70	มาก
การทำกิจกรรม Workshop ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ช่วยให้ท่านได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน เกิดความผ่อนคลาย	4.22	0.71	มาก
การเรียนรู้สมุนไพรไทยผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ช่วยสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำ	4.28	0.68	มาก
การเข้าร่วมกิจกรรม เช่น สปาสมุนไพรไทย รับประทานอาหารที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทย ทำให้ท่านรู้สึกสุขใจผ่อนคลาย	4.23	0.68	มาก
ประสบการณ์การร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยทำให้ท่านเกิดความรู้สึกที่ดี ส่งเสริมแรงบันดาลใจในการดูแลสุขภาพร่างกาย และจิตใจของตนเองมากขึ้น	4.27	0.69	มาก
ด้านโภชนาการ (Nutrition)	4.26	0.48	มาก
การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยให้มีโอกาสบริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่มีประโยชน์	4.29	0.70	มาก
รายการอาหารและเครื่องดื่ม มีการระบุส่วนประกอบที่มาจากสมุนไพรไทยให้ท่านได้รับทราบ	4.30	0.70	มาก

องค์ประกอบ	Mean	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านโภชนาการ (Nutrition)	4.26	0.48	มาก
มีการแนะนำหรือนำเสนอสรรพคุณของสมุนไพรไทยที่ประกอบในอาหารและเครื่องดื่มอย่างสร้างสรรค์ให้ท่านทราบ	4.28	0.69	มาก
การให้บริการอาหารและเครื่องดื่มมีความสะอาด ถูกหลักอนามัย	4.25	0.70	มาก
อาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทยมีรสชาติที่ดี และใช้วัตถุดิบมีคุณภาพ	4.20	0.73	มาก

จากตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยโดยรวม อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสุขภาพและความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.30 รองลงมาคือ ด้านโภชนาการ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.26 ด้านความมีเอกลักษณ์ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.25 ด้านประสบการณ์ และด้านกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.24 และ ด้านการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.23 ตามลำดับ

ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นที่มีต่อการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

องค์ประกอบ	Mean	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
องค์ประกอบการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีโดยรวม	4.26	0.41	มาก
ด้านอรรถประโยชน์ (Functional Value)	4.29	0.45	มาก
ท่านเชื่อมั่นต่อคุณภาพและมาตรฐานของสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพ	4.38	0.63	มาก
ท่านได้รับรู้สรรพคุณทางยา และการบริโภคสมุนไพรไทยอย่างเหมาะสมที่จะเกิดประโยชน์ต่อส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย	4.28	0.63	มาก
ภาครัฐมีนโยบายการส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของสมุนไพรไทยอย่างต่อเนื่อง	4.23	0.73	มาก
ท่านเชื่อมั่นว่าอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทยมีประโยชน์ต่อสุขภาพ และปลอดภัยจากสารพิษ	4.25	0.69	มาก
ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Value)	4.23	0.49	มาก
ท่านรู้สึกประทับใจที่ได้สัมผัสทั้งประสบการณ์ท่องเที่ยวและเรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทยในคราวเดียวกัน	4.23	0.71	มาก
ท่านรู้สึกชื่นชอบการได้ลงมือทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยด้วยตนเอง เช่น การทำลูกประคบ ทำสปาสมุนไพรไทย เยี่ยมชมสวนสมุนไพรไทย และ กิจกรรม Workshop ต่าง ๆ	4.19	0.72	มาก
ท่านรู้สึกชื่นชอบการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่ปลอดภัยจากสารพิษ ผลิตจากสมุนไพรไทยที่มีคุณภาพ	4.24	0.69	มาก
ท่านรู้สึกประทับใจต่อความเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูล รวมถึงป้ายให้ความรู้ ที่ช่วยให้เรียนรู้ด้วยตนเองได้สะดวก	4.28	0.69	มาก

องค์ประกอบ	Mean	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านสังคม (Social Value)	4.29	0.47	มาก
การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยส่งเสริมการมีรายได้แก่เกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น	4.33	0.68	มาก
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ช่วยให้ท่านได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชน และได้เข้าถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่น	4.26	0.65	มาก
การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมอาหารของท้องถิ่น โดยมีวัตถุดิบหลักมาจากสมุนไพรไทยในท้องถิ่น	4.26	0.68	มาก
ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย มีส่วนช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน	4.32	0.67	มาก
ด้านการเงิน (Money Value)	4.24	0.49	มาก
การบริการที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย คำนึงถึงเงินที่ท่านจ่ายไป เช่น ที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ฯลฯ	4.26	0.71	มาก
ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทยมีราคาเหมาะสมกับคุณภาพที่ได้รับ	4.23	0.70	มาก
การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ช่วยสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น ชุมชน และเกษตรกร ผู้ปลูกสมุนไพรไทย	4.28	0.67	มาก
ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีความคุ้มค่า เพราะท่านได้รับทั้งความรู้ ประสบการณ์ที่น่าจดจำ และความเพลิดเพลิน	4.18	0.70	มาก

จากตารางที่ 17 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นที่มีต่อการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีโดยรวม อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.26 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอรรถประโยชน์ และ ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.29 รองลงมา ได้แก่ ด้านการเงิน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.24 และ ด้านอารมณ์ความรู้สึก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.23 ตามลำดับ

ตารางที่ 18 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อการเป็นสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูงของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

องค์ประกอบ	Mean	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
การเป็นสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี โดยรวม	4.27	0.42	มาก
ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว (Willing to pay)	4.30	0.50	มาก
ท่านยินดีจ่ายค่าบริการต่าง ๆ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี เพราะเชื่อมั่นในคุณภาพ	4.26	0.66	มาก
ท่านมีความยินดีจ่ายค่าบริการเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ที่มอบประสบการณ์ที่มีคุณค่าและน่าจดจำ	4.35	0.65	มาก
ท่านมั่นใจว่าจังหวัดปราจีนบุรีเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพ จึงยินดีจ่ายค่าบริการเพิ่มขึ้นเพื่อได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าและน่าจดจำ	4.29	0.69	มาก
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local community engagement)	4.25	0.54	มาก
ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญที่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ช่วยให้เกิดการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพเพื่อส่งมอบผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยที่มีคุณภาพและมาตรฐาน	4.23	0.71	มาก
วัตถุดิบหลักในอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทยมาจากผลผลิตของชุมชนท้องถิ่น ที่สด สะอาด ปลอดภัย สะท้อนอัตลักษณ์เรื่องสมุนไพรไทย	4.24	0.68	มาก
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ทำให้คนในชุมชนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว ทั้งในฐานะเจ้าบ้าน ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา และผู้ประกอบการ	4.29	0.71	มาก

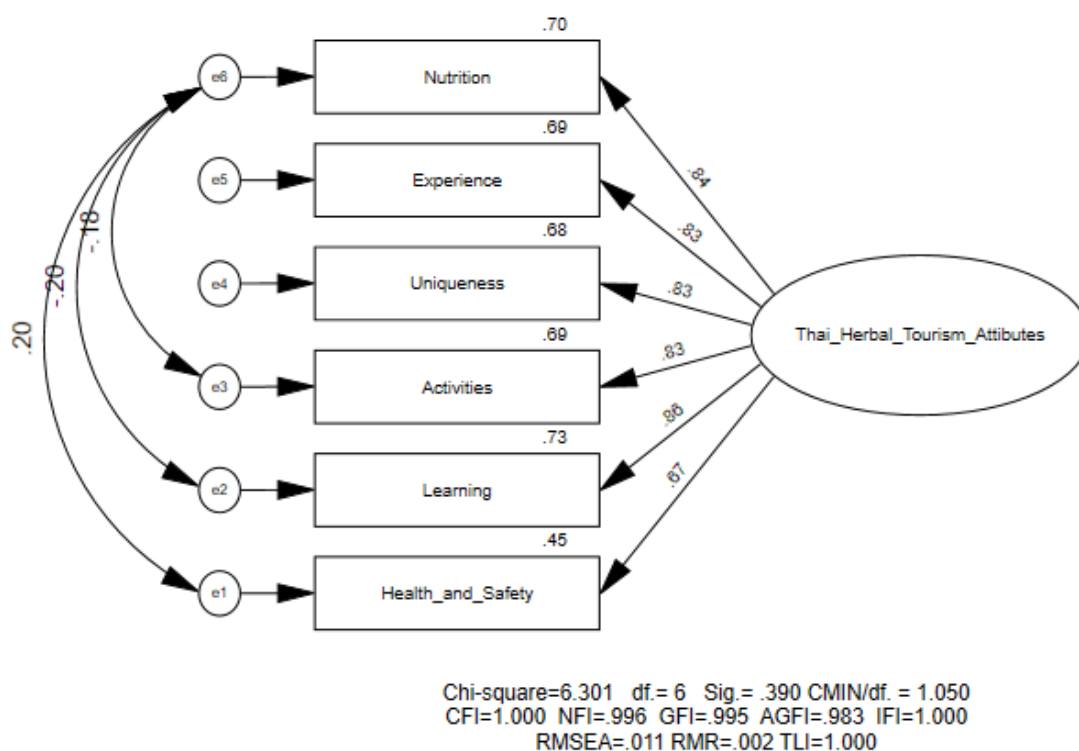
องค์ประกอบ	Mean	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (Sustainability and Environment)	4.27	0.50	มาก
การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยลดผลกระทบเชิงลบต่อแหล่งท่องเที่ยว	4.24	0.68	มาก
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย สนับสนุนการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด	4.33	0.62	มาก
การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรี แสดงถึงความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ฐานทรัพยากรที่หลากหลาย	4.24	0.67	มาก

จากตารางที่ 18 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นที่มีต่อการเป็นสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.30 รองลงมา ได้แก่ ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.27 และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.25 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

ผู้วิจัยรายงานผลการทดสอบโมเดลการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยตัวแปรแฝงคุณลักษณะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี แสดงตามภาพที่ 18

ภาพที่ 18 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงของตัวแปรคุณลักษณะของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

ตารางที่ 19 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) หลังปรับโมเดล: น้ำหนักองค์ประกอบ (λ), ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE), ค่า t, คำนัยสำคัญ และค่าสัมประสิทธิ์สาเหตุจำเพาะ (R^2)

ตัวแปร			λ	SE	t-value	Sig.	R^2
Health and Safety	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.669			***	0.447
Learning	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.855	0.085	15.25	***	0.732
Activities	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.831	0.086	15.027	***	0.690
Uniqueness	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.828	0.082	14.932	***	0.685
Experience	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.829	0.085	14.945	***	0.688
Nutrition	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.836	0.081	16.403	***	0.699

ตารางที่ 20 ค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดลหลังปรับปรุง (Model Fit Summary – Final CFA Model)

ดัชนีชี้วัดความสอดคล้อง (Fit Index)	ค่าโมเดลที่ได้	เกณฑ์ที่ยอมรับได้	ผลการประเมิน
Chi-square (χ^2)	6.301	$p > 0.05$	ผ่าน
Degrees of Freedom (df)	6	–	–
p-value	0.39	> 0.05	ผ่าน
CMIN/df (Chi-square/df)	1.05	≤ 3	ดีมาก
GFI (Goodness of Fit Index)	0.995	≥ 0.90	ดีมาก
AGFI (Adjusted GFI)	0.983	≥ 0.90	ดีมาก
NFI (Normed Fit Index)	0.996	≥ 0.90	ดีมาก
CFI (Comparative Fit Index)	1	≥ 0.95	ดีเยี่ยม
TLI (Tucker-Lewis Index)	1	≥ 0.95	ดีเยี่ยม
IFI (Incremental Fit Index)	1	≥ 0.90	ดีเยี่ยม
RMSEA (Root Mean Square Error of Approx)	0.011	≤ 0.08	ดีมาก
RMR (Root Mean Square Residual)	0.002	≤ 0.05	ยอดเยี่ยม

จากภาพที่ 18 และ ตารางที่ 20 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ในโครงสร้างของตัวแปรแฝง Thai Herbal Tourism Attributes หรือคุณลักษณะ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย พบว่า ตัวแปรสังเกตทั้งหมดมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loadings: λ) อยู่ในช่วง 0.669 ถึง 0.855 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่นิยมยอมรับกันในงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ (≥ 0.60) แสดงถึงความสอดคล้องของตัวแปรสังเกตกับตัวแปรแฝงในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยด้านการเรียนรู้ Learning มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด ($\lambda = 0.855$, $R^2 = 0.732$) สะท้อนว่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยมีอิทธิพลอย่างมากต่อการส่งเสริมองค์ความรู้ใหม่ให้นักท่องเที่ยว ทั้งในด้านคุณประโยชน์ของสมุนไพรไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพ สำหรับตัวแปรสังเกตที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานรองลงมา ผู้วิจัยขออธิบายโดยเรียงลำดับ ดังต่อไปนี้

ตัวแปร Nutrition ด้านโภชนาการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน ($\lambda = 0.836$, $R^2 = 0.699$) บ่งชี้ว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่ออาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนประกอบจากสมุนไพรไทย ทั้งในแง่คุณภาพ วัตถุดิบ และคุณค่าทางโภชนาการที่สอดคล้องกับความคาดหวังด้านสุขภาพ

ตัวแปร Activities ด้านกิจกรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน ($\lambda = 0.831$, $R^2 = 0.690$) แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี มีผลต่อ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเปิดโอกาสให้ลงมือทำ Workshop ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย เช่น ลูกประคบ ยาต้ม และ อื่น ๆ กิจกรรมเยี่ยมชมแปลงปลูกพืชสมุนไพรไทย ชมวิธีการเพาะปลูก เป็นต้น

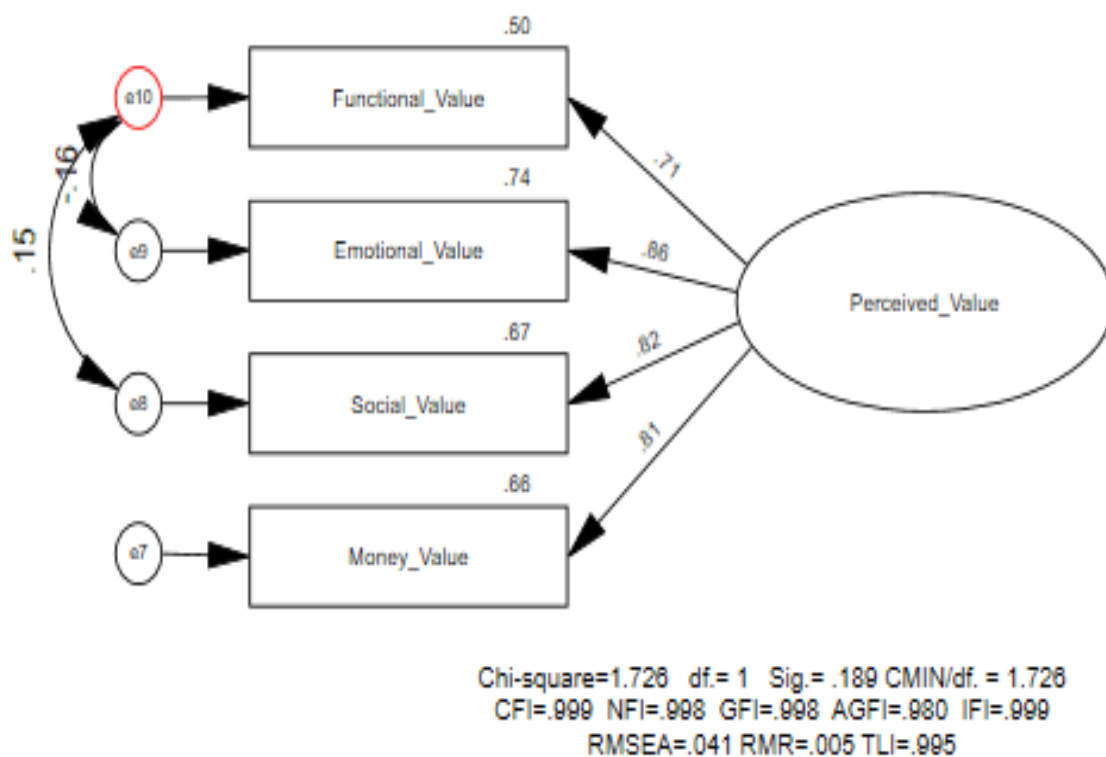
ตัวแปร Experience ด้านประสบการณ์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน ($\lambda = 0.829$, $R^2 = 0.688$) บ่งชี้ว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย การเรียนรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรไทย ประสบการณ์การร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกที่ดี ส่งเสริมแรงบันดาลใจในการดูแลสุขภาพร่างกาย และจิตใจของตนเองมากขึ้น

ตัวแปร Uniqueness ด้านความมีเอกลักษณ์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน ($\lambda = 0.828$, $R^2 = 0.685$) แสดงให้เห็นถึงการรับรู้อัตลักษณ์ของพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ที่แตกต่างจากรูปแบบการท่องเที่ยวอื่น และแหล่งท่องเที่ยวอื่น ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยที่นำเสนอและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีมีความโดดเด่น แสดงอัตลักษณ์ของจังหวัดปราจีนบุรีได้ชัดเจน

ขณะที่ตัวแปร Health and Safety ด้านสุขภาพและความปลอดภัย มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด ($\lambda = 0.669$, $R^2 = 0.447$) เมื่อเทียบกับตัวแปรสังเกตอื่น แต่ยังคงอยู่ในระดับที่

สามารถยอมรับได้ และสะท้อนว่านักท่องเที่ยวยังคงให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและประโยชน์ด้านสุขภาพจากการใช้สมุนไพรไทย แม้จะไม่ใช่ปัจจัยหลักที่ขับเคลื่อนประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยโดยตรง

3.2 การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยตัวแปรแฝงการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี แสดงดังภาพที่ 19

ภาพที่ 19 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

ตารางที่ 21 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) หลังปรับโมเดล: น้ำหนักองค์ประกอบ (λ), ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE), ค่า t, คำนัยสำคัญ และค่าสัมประสิทธิ์สาเหตุจำเพาะ (R^2)

ตัวแปร			λ	SE	t-value	Sig.	R^2
Money Value	<--	Perceived Value	0.812			***	0.659
Social Value	<--	Perceived Value	0.818			***	0.669
Emotional Value	<--	Perceived Value	0.859	0.051	21.118	***	0.738
Functional Value	<--	Perceived Value	0.705	0.054	15.246	***	0.497

ตารางที่ 22 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดลหลังปรับปรุง (Model Fit Summary – Final CFA Model)

ดัชนีชี้วัดความสอดคล้อง (Fit Index)	ค่าโมเดลที่ได้	เกณฑ์มาตรฐาน	ผลการประเมิน
Chi-square (χ^2)	0.321	$p > 0.05$	ผ่าน
df (Degrees of Freedom)	1	–	–
p-value	0.571	> 0.05	ผ่าน
CMIN/df	0.321	≤ 3	ดีมาก
GFI (Goodness of Fit Index)	0.999	≥ 0.90	ดีเยี่ยม
AGFI (Adjusted GFI)	0.997	≥ 0.90	ดีเยี่ยม
NFI (Normed Fit Index)	0.999	≥ 0.90	ดีเยี่ยม
CFI (Comparative Fit Index)	1	≥ 0.95	ดีเยี่ยม
TLI (Tucker-Lewis Index)	1.006	≥ 0.95	ดีเยี่ยม
IFI (Incremental Fit Index)	1.002	≥ 0.90	ดีเยี่ยม
RMSEA (Root Mean Square Error)	0	≤ 0.08	ยอดเยี่ยม
RMR (Root Mean Square Residual)	0.003	≤ 0.05	ยอดเยี่ยม

จากภาพที่ 19 และ ตารางที่ 22 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ในโครงสร้างของตัวแปรแฝง Perceived Value การรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตย่อยจำนวน 4 ตัว ได้แก่ Money Value คุณค่าด้านการเงิน Social Value คุณค่าด้านสังคม Emotional Value คุณค่าด้านอารมณ์และความรู้สึก และ Functional Value คุณค่าด้านอรรถประโยชน์ พบว่า มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน

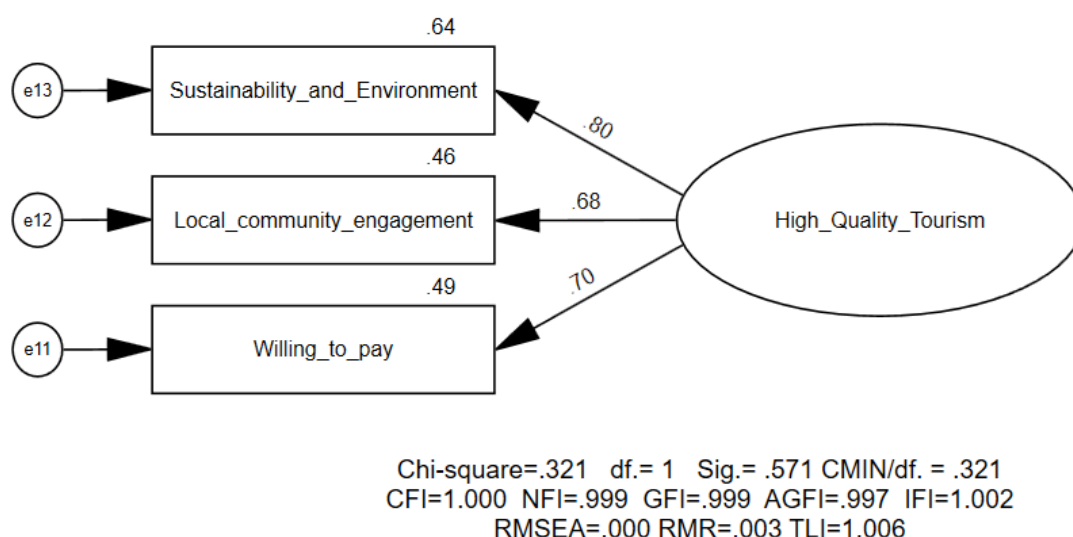
(Standardized Factor Loadings: λ) สูงกว่าเกณฑ์ 0.60 ที่ถือเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำในการประเมินคุณภาพของตัวแปรสังเกตตามแนวทางการวิเคราะห์โครงสร้างเชิงเส้น (SEM) โดยตัวแปร Emotional Value คุณค่าด้านอารมณ์และความรู้สึก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด ($\lambda = 0.859$, $SE = 0.051$, $t = 21.118$, $p < 0.001$) แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางอารมณ์และความรู้สึก ประทับใจที่ได้สัมผัสทั้งประสบการณ์ท่องเที่ยว และเรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทยในคราวเดียวกัน ได้ลงมือทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยด้วยตนเอง เช่น การทำลูกประคบ ทำสปาสมุนไพรไทย เยี่ยมชมสวนสมุนไพรไทย และ กิจกรรม Workshop ต่าง ๆ ส่งผลให้มีความประทับใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรี สำหรับตัวแปรสังเกตที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานรองลงมา ผู้วิจัยขออธิบายโดยเรียงลำดับ ดังต่อไปนี้

ตัวแปร Social Value คุณค่าด้านสังคม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ในระดับ ($\lambda = 0.818$) และ ตัวแปร Money Value คุณค่าด้านการเงิน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ในระดับ ($\lambda = 0.812$) โดยทั้งสองตัวแปรมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ในระดับสูงใกล้เคียงกัน $\lambda = 0.818$ และ $\lambda = 0.812$ ตามลำดับ ซึ่งตัวแปร Social Value คุณค่าด้านสังคม นั้น การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี สะท้อนให้นักท่องเที่ยวได้เห็นว่าส่งเสริมการมีรายได้ให้แก่ เกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ปลูกสมุนไพรไทย อีกทั้งการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยให้ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชน และได้เข้าถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่น ตลอดจนมีส่วนช่วยในการสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ในขณะที่ตัวแปร Money Value คุณค่าด้านการเงิน แสดงถึงความรู้สึกว่าคุ้มค่าเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวมีความรู้สึกว่าการบริการที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยมีความคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไป เช่น ค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย

ตัวแปร Functional Value คุณค่าด้านอรรถประโยชน์ มีค่า $\lambda = 0.705$, $SE = 0.054$ และ $t = 15.246$ แม้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบลำดับสุดท้ายของตัวแปรการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ทั้ง 4 ตัว อย่างไรก็ตาม ค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ทางสถิติ ($p < 0.001$) สะท้อนถึงคุณค่าด้านการใช้ประโยชน์จริงจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย โดยนักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในการใช้สมุนไพรไทย เชื่อมั่นต่อคุณภาพและมาตรฐานของสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรี ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพ รวมถึงเชื่อมั่นว่าอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทยมีประโยชน์ต่อสุขภาพ และปลอดภัยจากสารพิษ นอกจากนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยก่อให้เกิดการรับรู้คุณค่าในด้านประโยชน์ต่าง ๆ ของการใช้สมุนไพรไทย ผ่านการเรียนรู้ การใช้บริการ หรือแม้กระทั่งความสะดวกของนักท่องเที่ยวในการเข้าถึงผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย

จากค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกต การพิจารณาค่าความแปรปรวนที่สามารถอธิบายได้ (R^2) พบว่า Emotional Value คุณค่าด้านอารมณ์และความรู้สึก มีค่า R^2 สูงสุด (0.738) รองลงมาคือ Social Value คุณค่าด้านสังคม (0.670) Money Value คุณค่าด้านการเงิน (0.659) และ Functional Value คุณค่าด้านอรรถประโยชน์ (0.497) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรแฝง Perceived Value การรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย สามารถอธิบายตัวแปรสังเกตต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีโครงสร้างซึ่งมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดที่สอดคล้องกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.3 การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี แสดงดังภาพที่ 20

ภาพที่ 20 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

ตารางที่ 23 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) หลังปรับโมเดล: น้ำหนักองค์ประกอบ (λ), ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE), ค่า t, คำนัยสำคัญ และค่าสัมประสิทธิ์สาเหตุจำเพาะ (R^2)

ตัวแปร			λ	SE	t-value	Sig.	R^2
Willing to pay	<--	High Quality Tourism	0.703			***	0.494
Local community engagement	<--	High Quality Tourism	0.676			***	0.457
Sustainability and Environment	<--	High Quality Tourism	0.799	0.087	12.678	***	0.638

ตารางที่ 24 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดลหลังปรับปรุง (Model Fit Summary – Final CFA Model)

ดัชนีชี้วัดความสอดคล้อง (Fit Index)	ค่าโมเดล	เกณฑ์มาตรฐาน	ผลการประเมิน
Chi-square (χ^2)	1.726	$p > 0.05$	ผ่าน
df (Degrees of Freedom)	1	–	–
p-value	0.189	> 0.05	ผ่าน
CMIN/df	1.726	≤ 3	ดีมาก
GFI (Goodness of Fit Index)	0.998	≥ 0.90	ดีเยี่ยม
AGFI (Adjusted GFI)	0.98	≥ 0.90	ดีมาก
NFI (Normed Fit Index)	0.998	≥ 0.90	ดีเยี่ยม
CFI (Comparative Fit Index)	0.999	≥ 0.95	ดีเยี่ยม
IFI (Incremental Fit Index)	0.999	≥ 0.90	ดีเยี่ยม
TLI (Tucker-Lewis Index)	0.995	≥ 0.95	ดีเยี่ยม
RMSEA (Root Mean Square Error)	0.041	≤ 0.08	ยอดเยี่ยม
RMR (Root Mean Square Residual)	0.005	≤ 0.05	ยอดเยี่ยม

จากภาพที่ 20 และ ตารางที่ 24 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ในโครงสร้างของตัวแปรแฝง High Quality Tourism การท่องเที่ยวคุณภาพสูง ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตจำนวน 3 ตัว ได้แก่ Willing to pay ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว Local community engagement ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และ

Sustainability and Environment ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม พบว่า ทุกตัวแปรสังเกต มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loadings: λ) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.676 ถึง 0.799 โดยทุกค่ามีค่า $\lambda \geq 0.60$ และมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ซึ่งอยู่ในระดับที่สามารถยอมรับได้ทางวิชาการในด้านการวิเคราะห์โครงสร้างเชิงเส้น (SEM) โดยตัวแปร Sustainability and Environment ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด ($\lambda = 0.799$, $SE = 0.087$, $t = 12.678$, $R^2 = 0.638$) แสดงถึงความสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน การจัดการสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนไพรไทย สะท้อนให้เห็นว่า ในมุมมองของนักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงชุมชนไพรไทย มองว่ามิติด้านสิ่งแวดล้อมเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวคุณภาพสูง สำหรับตัวแปรสังเกตที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานรองลงมา ผู้วิจัยขออธิบายโดยเรียงลำดับ ดังต่อไปนี้

ตัวแปร Willing to pay ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว และ Local community engagement ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น มีค่า λ เท่ากับ 0.703 และ λ 0.676 ตามลำดับ แสดงถึงความพร้อมของนักท่องเที่ยว ความเต็มใจหรือยินดีที่จะจ่ายเพิ่มหากได้รับบริการที่มีคุณภาพ มั่นใจว่าจังหวัดปราจีนบุรีเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพ จึงยินดีจ่ายค่าบริการเพิ่มขึ้นเพื่อได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าและน่าจดจำ อีกประการหนึ่ง คือ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่มีคุณค่า นักท่องเที่ยวเห็นว่าชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญที่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงชุมชนไพรไทย ช่วยให้เกิดการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพเพื่อส่งมอบผลิตภัณฑ์ชุมชนไพรไทยที่มีคุณภาพและมาตรฐาน รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงชุมชนไพรไทย ทำให้คนในชุมชนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว ทั้งในฐานะเจ้าบ้าน ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาชุมชนไพรไทย และผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงชุมชนไพรไทย โดยตัวแปรสังเกตทั้งสองสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ที่ $R^2 = 0.494$ และ $R^2 = 0.457$ ตามลำดับ

กล่าวโดยสรุป โมเดลการท่องเที่ยวคุณภาพสูงชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงชุมชนไพรไทยสามารถยกระดับจังหวัดปราจีนบุรี เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงได้อย่างชัดเจนผ่านมิติของความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และความเต็มใจของนักท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงชุมชนไพรไทย ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงชุมชนไพรไทยอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่ปราจีนบุรี

3.4 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)
 โมเดลการพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี สู่จุดหมายปลายทาง
 การท่องเที่ยวคุณภาพสูง ก่อนการปรับปรุงโมเดล

Chi-square=175.820 df= 62 Sig.= .000 CMIN/df. = 2.836
 CFI=.972 NFI=.958 GFI=.941 AGFI=.913 IFI=.972
 RMSEA=.066 RMR=.006 TLI=.965

ภาพที่ 21 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) การ
 พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง
 การท่องเที่ยวคุณภาพสูง ก่อนการปรับปรุงโมเดล

ตารางที่ 25 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) หลังปรับโมเดล: น้ำหนักองค์ประกอบ (λ), ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE), ค่า t, ค่านัยสำคัญ และค่าสัมประสิทธิ์สาเหตุจำเพาะ (R^2) ก่อนปรับโมเดล

ตัวแปร			λ	SE	t-value	Sig.	R^2
Health and Safety	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.708			***	0.501
Learning	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.824	0.072	16.372	***	0.679
Activities	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.813	0.073	16.206	***	0.661
Uniqueness	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.823	0.07	16.333	***	0.677
Experience	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.842	0.073	16.676	***	0.709
Nutrition	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.834	0.074	16.727	***	0.695
Money Value	<--	Perceived Value	0.815				0.664
Social Value	<--	Perceived Value	0.831	0.048	20.209	***	0.690
Emotional Value	<--	Perceived Value	0.838	0.05	20.619	***	0.702
Functional Value	<--	Perceived Value	0.710	0.05	16.247	***	0.504
Willing to pay	<--	High Quality Tourism	0.679				0.461
Local community engagement	<--	High Quality Tourism	0.729	0.081	14.073	***	0.531
Sustainability and Environment	<--	High Quality Tourism	0.770	0.075	14.836	***	0.593

ตารางที่ 26 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล (Model Fit Summary) – ก่อนปรับโมเดล

ดัชนีชี้วัดความสอดคล้อง (Fit Index)	ค่าโมเดลที่ได้	เกณฑ์มาตรฐานที่ยอมรับได้	ผลการประเมิน
Chi-square (χ^2)	175.82	$p > 0.05$	ไม่ผ่าน
Degrees of Freedom (df)	62	–	–
p-value	0	> 0.05	ไม่ผ่าน
CMIN/df	2.836	≤ 3	ผ่าน
GFI (Goodness of Fit Index)	0.941	≥ 0.90	ผ่าน
AGFI (Adjusted GFI)	0.913	≥ 0.90	ผ่าน
NFI (Normed Fit Index)	0.958	≥ 0.90	ผ่าน
CFI (Comparative Fit Index)	0.972	≥ 0.95	ดีมาก
IFI (Incremental Fit Index)	0.972	≥ 0.90	ดีเยี่ยม
TLI (Tucker-Lewis Index)	0.965	≥ 0.95	ดีมาก
RMSEA (Root Mean Square Error)	0.068	≤ 0.08	ยอมรับได้
RMR (Root Mean Square Residual)	0.006	≤ 0.05	พอใช้ได้ (ต่ำ)

จากตารางที่ 26 การประเมินค่าดัชนีชี้วัดความสอดคล้องของโมเดล (Model Fit Indices) ในขั้นตอนก่อนการปรับปรุงโมเดล พบว่า โมเดลมีความเหมาะสมในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่ถึงระดับที่สมบูรณ์แบบในเชิงสถิติ โดยมีค่า Chi-square เท่ากับ 175.820 และ มีค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value) เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 บ่งชี้ว่า โมเดลมีความแตกต่างจากข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง SEM ค่า Chi-square อาจมีความอ่อนไหวต่อขนาดกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้นการพิจารณาค่าดัชนีอื่นร่วมด้วยจึงมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์โมเดล

ค่าดัชนี CMIN/df เท่ากับ 2.836 ซึ่งอยู่ภายใต้เกณฑ์ ≤ 3 แสดงว่าโมเดลอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ส่วนค่าดัชนี GFI = 0.941 และ AGFI = 0.913 อยู่ในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้คือ (≥ 0.90) แสดงถึงความกลมกลืนระหว่างโมเดลกับข้อมูลจริง นอกจากนี้ ค่าดัชนีความพึงพอใจอื่น ๆ ได้แก่ NFI = 0.958, CFI = 0.972, IFI = 0.972 และ TLI = 0.965 ล้วนอยู่ในระดับที่ดีถึงดีมาก (≥ 0.95) สะท้อนว่าโมเดลสามารถอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรได้ดีมาก แม้ว่าจะมีบางจุดที่การปรับปรุงโมเดลจะสามารถปรับปรุงเพื่อให้ค่าใกล้เคียงสมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้ นอกจากนี้ค่าความ

คลาดเคลื่อน ได้แก่ $RMSEA = 0.068$ อยู่ในช่วงที่ยอมรับได้ (≤ 0.08) และ $RMR = 0.006$ แสดงให้เห็นถึงค่าความคลาดเคลื่อนของแบบจำลองที่ต่ำมาก

โดยสรุป แม้ค่า Chi-square จะมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาจากดัชนีความสอดคล้องอื่น ๆ แล้ว โมเดลการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงยังคงอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างได้อย่างมีความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม การปรับโมเดลเพิ่มเติมในบางจุดจะช่วยส่งผลให้ค่าดัชนีโดยรวมมีความเหมาะสมและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.5 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) โมเดล
การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี สู่จุดหมายปลายทาง
ท่องเที่ยวคุณภาพสูง หลังการปรับปรุงโมเดล

Chi-square=58.745 df= 51 Sig.= .213 CMIN/df. = 1.152
CFI=.998 NFI=.986 GFI=.979 AGFI=.963 IFI=.998
RMSEA=.019 RMR=.004 TLI=.997

ภาพที่ 22 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) โมเดล
การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี สู่จุดหมายปลายทาง
ท่องเที่ยวคุณภาพสูง หลังปรับโมเดล

ตารางที่ 27 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) หลังปรับโมเดล: น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE), ค่า t, ค่านัยสำคัญ และค่าสัมประสิทธิ์สาเหตุจำเพาะ (R^2) หลังปรับ

ตัวแปร			λ	SE	t-value	Sig.	R^2
Health and Safety	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.722			***	0.522
Learning	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.802	0.07	16.141	***	0.643
Activities	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.803	0.071	16.271	***	0.645
Uniqueness	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.811	0.068	16.326	***	0.658
Experience	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.851	0.076	15.876	***	0.724
Nutrition	<--	Thai Herbal Tourism Attributes	0.833	0.072	16.978	***	0.693
Money Value	<--	Perceived Value	0.826			***	0.683
Social Value	<--	Perceived Value	0.809	0.048	19.572	***	0.654
Emotional Value	<--	Perceived Value	0.850	0.049	21.246	***	0.722
Functional Value	<--	Perceived Value	0.691	0.05	15.539	***	0.478
Willing to pay	<--	High Quality Tourism	0.689				0.475
Local community engagement	<--	High Quality Tourism	0.736	0.079	14.23	***	0.542
Sustainability and Environment	<--	High Quality Tourism	0.767	0.073	14.839	***	0.588

ตารางที่ 28 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล (Model Fit Summary) – หลังปรับโมเดล

ดัชนีชี้วัดความสอดคล้อง (Fit Index)	ค่าโมเดลที่ได้	เกณฑ์มาตรฐานที่ยอมรับได้	ผลการประเมิน
Chi-square (χ^2)	58.745	$p > 0.05$	ผ่าน
Degrees of Freedom (df)	51	–	–
p-value	0.213	> 0.05	ผ่าน
CMIN/df	1.152	≤ 3	ผ่าน
GFI (Goodness of Fit Index)	0.979	≥ 0.90	ดีมาก
AGFI (Adjusted GFI)	0.963	≥ 0.90	ดีมาก
NFI (Normed Fit Index)	0.986	≥ 0.90	ดีเยี่ยม
CFI (Comparative Fit Index)	0.998	≥ 0.95	ยอดเยี่ยม
IFI (Incremental Fit Index)	0.998	≥ 0.90	ยอดเยี่ยม
TLI (Tucker-Lewis Index)	0.997	≥ 0.95	ยอดเยี่ยม

ดัชนีชี้วัดความสอดคล้อง (Fit Index)	ค่าโมเดลที่ได้	เกณฑ์มาตรฐานที่ยอมรับได้	ผลการประเมิน
RMSEA (Root Mean Square Error)	0.01	≤ 0.08	ต่ำมาก (ดีเยี่ยม)
RMR (Root Mean Square Residual)	0.004	≤ 0.05	ต่ำมาก (ดีมาก)

จากตารางที่ 28 การประเมินค่าดัชนีชี้วัดความสอดคล้องของโมเดล (Model Fit Indices) ในขั้นตอนหลังการปรับปรุงโมเดล พบว่า โมเดลการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก โดยพิจารณาจากค่าดัชนีชี้วัดความสอดคล้องที่สำคัญ พบว่า ค่า Chi-square เท่ากับ 58.745 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ (p-value) เท่ากับ 0.213 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ 0.05 แสดงให้เห็นว่าโมเดลไม่มีความแตกต่างจากข้อมูลจริงในเชิงสถิติ จึงสามารถยอมรับโมเดลนี้ได้ ส่วนค่าดัชนีอื่นสามารถอธิบายได้ดังนี้

ค่า CMIN/df เท่ากับ 1.152 อยู่ในเกณฑ์ที่ดี (≤ 3) สะท้อนว่าโมเดลมีความกระชับและเหมาะสม ค่า GFI = 0.979 และ AGFI = 0.963 อยู่ในระดับที่ดีมาก (≥ 0.90) แสดงถึงความกลมกลืนระหว่างข้อมูลกับโครงสร้างของโมเดลในเชิงสัมพัทธ์

ค่าดัชนีความพึงพอใจเชิงเปรียบเทียบ ได้แก่ NFI = 0.986, CFI = 0.998, IFI = 0.998 และ TLI = 0.997 ล้วนอยู่ในระดับยอดเยี่ยม (≥ 0.95) สะท้อนว่า โมเดลสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ค่าดัชนีความคลาดเคลื่อน ได้แก่ RMSEA = 0.010 และ RMR = 0.004 อยู่ในระดับต่ำมาก แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความคลาดเคลื่อนจากข้อมูลจริงน้อยมาก และอยู่ในเกณฑ์ที่แสดงถึงความเหมาะสมในระดับดีเยี่ยม

โดยสรุป การปรับปรุงโมเดลการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ส่งผลให้ค่าดัชนีชี้วัดความสอดคล้องโดยรวมดีขึ้นอย่างชัดเจน โมเดลที่ปรับแล้วจึงมีความเหมาะสมในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการทดสอบสมมติฐาน หรือเพื่อพัฒนาแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ในเชิงปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. รายงานผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) รูปแบบการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงหลังปรับโมเดล

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภายหลังการปรับโมเดล พบว่า ทุกตัวแปรสังเกตมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) สูงกว่าค่ามาตรฐาน (≥ 0.60) และ ทุกตัวแปรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < 0.001$ สะท้อนให้เห็นว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก

และตัวแปรแต่ละตัวสามารถสะท้อนแนวคิดของตัวแปรแฝงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถอธิบายได้อย่างเป็นระบบตามลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อย ดังต่อไปนี้

ตัวแปร Experience ด้านประสบการณ์ มีค่ามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด $\lambda = 0.851$ ($t = 15.876$, $SE = 0.076$, $R^2 = 0.724$) บ่งชี้ว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเยี่ยมชมสวนสมุนไพรไทย แปลงปลูกสมุนไพรไทย ทำให้ได้สัมผัสกับบรรยากาศ และเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างน่าประทับใจ ทดลองใช้สมุนไพรไทย ทำกิจกรรม Workshop ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย หรือเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในพื้นที่จริง เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงได้ในระดับที่สูงมาก ลำดับถัดไป

ตัวแปร Emotional Value ด้านอารมณ์และความรู้สึก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ $\lambda = 0.850$ ($t = 21.246$, $SE = 0.049$, $R^2 = 0.722$) แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบเชิงอารมณ์ความรู้สึกของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร เช่น ความเพลิดเพลิน ความสุข ความประทับใจต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย กิจกรรมการเรียนรู้ และความชื่นชอบในการได้ลงมือทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยด้วยตนเอง มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย สอดคล้องกับแนวโน้มการท่องเที่ยวปัจจุบันที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในการท่องเที่ยว

ตัวแปร Nutrition ด้านโภชนาการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ $\lambda = 0.833$ ($t = 16.978$, $SE = 0.072$, $R^2 = 0.693$) สะท้อนถึงความสำคัญของโภชนาการ สิ่งที่เป็นอาหารและเครื่องดื่มที่มีวัตถุดิบจากสมุนไพรไทย นักท่องเที่ยวเล็งเห็นว่าอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทยมีรสชาติที่ดี และผ่านการคัดสรรเลือกใช้วัตถุดิบมีคุณภาพ และการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยให้มีโอกาสบริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่มีประโยชน์

ตัวแปร Money Value คุณค่าด้านการเงิน มีค่า $\lambda = 0.826$ และ $R^2 = 0.683$ ซึ่งไม่พบค่าทางสถิติอื่นประกอบ แต่สะท้อนว่า ความคุ้มค่าด้านการเงินที่นักท่องเที่ยวได้รับจากประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีบทบาทสำคัญในการกำหนดภาพลักษณ์ของคุณค่าที่รับรู้ ซึ่งเห็นว่าการบริการที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีความคุ้มค่ากับเงินที่นักท่องเที่ยวได้จ่ายไป เช่น ค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย

ตัวแปร Uniqueness ด้านความมีเอกลักษณ์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ $\lambda = 0.811$ ($t = 16.326$, $SE = 0.068$, $R^2 = 0.658$) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความแตกต่างและความโดดเด่นเฉพาะถิ่นของจังหวัดปราจีนบุรี สำหรับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เป็นจุดขายที่สำคัญ ใน

การสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้สมุนไพรไทย สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมา และได้รับการอนุรักษ์ไว้อย่างดี

ตัวแปร Social Value คุณค่าด้านสังคม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ $\lambda = 0.809$ ($t = 19.572$, $SE = 0.048$, $R^2 = 0.654$) สะท้อนถึงความสำคัญในมิติทางด้านสังคมของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชน และได้เข้าถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่น ผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์แผนไทย ปรมาจารย์ชาวบ้าน ตลอดจนผู้ประกอบการชุมชนสมุนไพรไทย ได้พบปะและทำกิจกรรมร่วมกันกับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเรื่องสมุนไพรไทยเช่นเดียวกัน ได้รับการยอมรับทางสังคม และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่มีความสนใจในสุขภาพ และความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย

ตัวแปร Activities ด้านกิจกรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ $\lambda = 0.803$ ($t = 16.271$, $SE = 0.071$, $R^2 = 0.645$) ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เช่น การสาธิตสมุนไพร การทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม (Workshop) หรือกิจกรรมชุมชน มีอิทธิพลต่อการสร้างการมีส่วนร่วมและคุณค่าทางประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว

ตัวแปร Learning ด้านการเรียนรู้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ $\lambda = 0.802$ ($t = 16.141$, $SE = 0.070$, $R^2 = 0.643$) แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ใหม่เกี่ยวกับสมุนไพรไทย ถือเป็นสิ่งสำคัญสำคัญของการท่องเที่ยวในรูปแบบเฉพาะนี้ ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่แล้วมักจะเน้นการได้รับความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน ประสบการณ์ที่น่าประทับใจ แต่การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีมิติด้านความรู้ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

ตัวแปร Sustainability and Environment ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ $\lambda = 0.767$ ($t = 14.839$, $SE = 0.073$, $R^2 = 0.588$) ตัวแปรที่สำคัญในองค์ประกอบย่อยของการท่องเที่ยวคุณภาพสูง แสดงถึงการตระหนักรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ต่อแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อม โดยการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงและร้อยเรียงทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกันได้อย่างมีคุณภาพและเกิดความสุขตลอดคล้อยกับเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในทุกมิติ

ตัวแปร Local Community Engagement ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ $\lambda = 0.736$ ($t = 14.230$, $SE = 0.079$, $R^2 = 0.542$) ใกล้เคียงกับตัวแปรด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม ชี้ให้เห็นว่า ความร่วมมือของชุมชนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงการพัฒนาการท่องเที่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก สร้างความยั่งยืนทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นที่มีการส่งเสริม

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรไทย และนำมาต่อยอดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยบูรณาการตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และ ปลายทาง เช่น การเปิดให้เยี่ยมชมสวนสมุนไพรไทย จำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่หลากหลาย

ตัวแปร Health and Safety ด้านสุขภาพและความปลอดภัย มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ $\lambda = 0.722$ และ $R^2 = 0.522$ แม้ไม่ปรากฏค่า SE และ t-value แต่ยังคงอยู่ในระดับที่มีนัยสำคัญ ที่สะท้อนถึงความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวต่อความปลอดภัยในกิจกรรมและบริการของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย พื้นฐานมาจากความใส่ใจในเรื่องสุขภาพ และการให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีมาตรฐานและปลอดภัย เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว

ตัวแปร Functional Value ด้านอรรถประโยชน์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ $\lambda = 0.691$ ($t = 15.539$, $SE = 0.050$, $R^2 = 0.478$) แสดงถึงประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในมุมมองของนักท่องเที่ยวที่ได้รับจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย และบริการการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยรวมถึงผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยที่สามารถนำกลับไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

ตัวแปร Willing to Pay ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ $\lambda = 0.689$ และ $R^2 = 0.475$ แม้เป็นตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด แต่ยังคงอยู่ในระดับที่เหมาะสม สะท้อนถึงความเต็มใจของนักท่องเที่ยวในการลงทุนเพื่อแลกเปลี่ยนกับคุณค่าและประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

โดยสรุปผลการวิเคราะห์ทางสถิติบ่งชี้ว่า ทุกองค์ประกอบของตัวแปรแฝงในโมเดลการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงล้วนมีความสอดคล้องทางทฤษฎีและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย การรับรู้คุณค่า และการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ดังนั้น ตัวแปรแฝงคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วยตัวแปรสังเกต ได้แก่ ด้านสุขภาพและความปลอดภัย ด้านการเรียนรู้ ด้านกิจกรรม ด้านความมีเอกลักษณ์เฉพาะ ด้านประสบการณ์ และ ด้านโภชนาการ ตัวแปรแฝงการรับรู้คุณค่า ประกอบด้วยตัวแปรสังเกต ได้แก่ ด้านอรรถประโยชน์ ด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านสังคม และ ด้านการเงิน และ ตัวแปรแฝงจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ประกอบด้วยตัวแปรสังเกต ได้แก่ ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และ ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีความกลมกลืนในเชิงประจักษ์กับข้อมูลจริง แสดงถึงความน่าเชื่อถือและคุณภาพของโมเดลที่สามารถนำไปใช้พัฒนาแนวนโยบายหรือกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ต่อยอดพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวจังหวัดปราจีนบุรีให้เป็นที่จดจำในการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัด ปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมกลุ่มเพื่อการร่วมสรุปแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การที่จะขับเคลื่อนประสิทธิภาพของการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย โดยอาศัยอัตลักษณ์จุดเด่น และความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ของจังหวัดปราจีนบุรีในการสร้างภาพลักษณ์ของการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง สอดรับกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ แผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ รวมถึงแผนงานและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ในทุกระดับ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) ร่วมกับ เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มได้มีการตอบโต้ พร้อมกับการแสดงความคิดเห็นต่อกันในเรื่องที่ยกมาเป็นประเด็นคำถาม โดยข้อมูลที่ได้นี้มาจากการอภิปรายตอบโต้กันในการสนทนากลุ่ม จากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จำนวน 17 ท่าน ดังตารางที่ 29

ตารางที่ 29 แสดงรายละเอียดของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเรื่องการพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

ลำดับ	ตำแหน่งงานหรือสถานประกอบการ	นามสมมติ
1	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดปราจีนบุรี	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 1
2	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครนายก	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 2
3	แพทย์แผนไทย โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 3
4	แพทย์แผนไทย ภูมิภูเบศรศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางตะชะ	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 4
5	นักวิชาการด้านธุรกิจที่พัก	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 5
6	นักวิชาการด้านการจัดการท่องเที่ยว	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 6
7	นักวิชาการด้านการตลาดบริการ	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 7
8	นักวิชาการด้านการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืน	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 8
9	กองสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลงิ้วเหล็ก	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 9
10	ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนบ้านดงโฮมสเตย์	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 10
11	ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรเกษตรอินทรีย์บ้านดงบัง	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 11

ลำดับ	ตำแหน่งงานหรือสถานประกอบการ	นามสมมติ
12	ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านเขาไม้แก้ว	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 12
13	ผู้ประกอบการร้านบ้านเล่าเรื่องเมืองสมุนไพรปราจีนบุรี	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 13
14	หอการค้าจังหวัดปราจีนบุรี	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 14
15	กลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ (YEC) หอการค้าจังหวัดปราจีนบุรี	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 15
16	นักท่องเที่ยวชาวไทยช่วงเจนเอเรชันซี (Gen Z)	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 16
17	นักท่องเที่ยวชาวไทยช่วงเจนเอเรชันวาย (Gen Y)	ผู้เข้าร่วมสนทนาหมายเลข 17

จากตารางที่ 29 การอธิบายจำนวนผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มครั้งนี้เป็นการยืนยัน รวมทั้งใช้ประชุมเชิงนโยบายเพื่อร่วมวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เพื่อนำไปต่อยอดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืนและเกิดประสิทธิภาพ ตลอดจนเกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวจังหวัดปราจีนบุรีให้มีภาพลักษณ์เมืองแห่งการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรที่มีคุณภาพสูง สร้างคุณค่าและความเชื่อมั่นต่อนักท่องเที่ยว ยกระดับการบริการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย สร้างรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น เกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร และก่อให้เกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาสมุนไพรไทย องค์ความรู้ต่าง ๆ ถูกถ่ายทอดอย่างเป็นระบบและสร้างมูลค่าเพิ่มในทางเศรษฐกิจอย่างเหมาะสม และมีความยั่งยืน โดยพิจารณาองค์ประกอบโดยรวมทั้งหมดของแต่ละด้านอีกครั้ง พร้อมกับการนำเสนอประเด็นที่จะใช้ให้เกิดเป็นแนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีอย่างมีประสิทธิภาพ

1. การรับรองผลการวิจัย

เพื่อให้ผลการวิจัยมีความถูกต้อง ครบถ้วน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องในภาคการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ดังแสดงรายนามในตารางที่ 30 ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เพื่อร่วมกันพิจารณาและยืนยันความเหมาะสมของผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น การสนทนากลุ่มดังกล่าวมุ่งเน้นให้ผู้ร่วมสนทนาได้สะท้อนความคิดเห็นต่อประเด็นสำคัญของผลการวิจัย ทั้งในด้านแนวคิด รูปแบบการจัดการ แนวทางพัฒนา และข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยผลจากการสนทนาได้ถูกรวบรวม วิเคราะห์ และจัดทำเป็นตารางสรุปการรับรองผลการวิจัย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเห็นพ้อง (Consensus) หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยยืนยันความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 30 ตารางรับรองผลการศึกษาค้นคว้าจากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มในการรับรองผลการวิจัย

ที่	ผู้เข้าร่วม สนทนากลุ่ม	คุณลักษณะการ ท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ไทย			การรับรู้คุณค่าการ ท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ไทย			การท่องเที่ยว คุณภาพสูง		
		เห็น ด้วย ทุก มิติ	เห็น ด้วย บาง มิติ	ไม่ เห็น ด้วย ทุก มิติ	เห็น ด้วย ทุก มิติ	เห็น ด้วย บาง มิติ	ไม่ เห็น ด้วย ทุก มิติ	เห็น ด้วย ทุก มิติ	เห็น ด้วย บาง มิติ	ไม่ เห็น ด้วย ทุก มิติ
1	หมายเลข 1	✓			✓			✓		
2	หมายเลข 2	✓			✓			✓		
3	หมายเลข 3	✓			✓			✓		
4	หมายเลข 4	✓			✓			✓		
5	หมายเลข 5	✓			✓			✓		
6	หมายเลข 6	✓			✓			✓		
7	หมายเลข 7	✓			✓			✓		
8	หมายเลข 8	✓			✓			✓		
9	หมายเลข 9	✓			✓			✓		
10	หมายเลข 10	✓			✓			✓		
11	หมายเลข 11	✓			✓			✓		
12	หมายเลข 12	✓			✓			✓		
13	หมายเลข 13	✓			✓			✓		
14	หมายเลข 14	✓			✓			✓		
15	หมายเลข 15	✓			✓			✓		
16	หมายเลข 16	✓			✓			✓		
17	หมายเลข 17	✓			✓			✓		
ร้อยละ		100	-	-	100	-	-	100	-	-

จากตารางที่ 30 การรับรองผลการวิจัยโดยผู้เข้าร่วมงานสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มทุกท่านเห็นด้วยในทุกมิติของผลการศึกษาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 คุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ประกอบด้วย ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety) ด้านการเรียนรู้ (Learning) ด้านกิจกรรม (Activities) ด้านความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness) ด้านประสบการณ์ (Experience) และ ด้านโภชนาการ (Nutrition) ด้านที่ 2 การรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ประกอบด้วย ด้านอรรถประโยชน์ (Functional Value) ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Value) ด้านสังคม (Social Value) และ ด้านการเงิน (Money Value) ด้านที่ 3 การท่องเที่ยวคุณภาพสูง ประกอบด้วย ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว (Willing to pay) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local community engagement) และ ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (Sustainability and Environment)

2. ข้อเสนอแนะทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว พบว่า จังหวัดปราจีนบุรีมีศักยภาพโดดเด่นทั้งในด้านทรัพยากรสมุนไพรไทย ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่มีความพร้อมและศักยภาพสูง ซึ่งสามารถต่อยอดสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง (High-Value Tourism Destination) ได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อตอบสนองต่อแนวทางการพัฒนาดังกล่าว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาโดยการสนทนากลุ่มเป็น แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง จำนวน 9 แนวทางหลัก ซึ่งสะท้อนทั้งมิติของการบริหารจัดการ การสร้างมูลค่าเพิ่ม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวทางที่ 1 ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety)

จากการศึกษา พบว่า ด้านสุขภาพและความปลอดภัย เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยให้มีคุณภาพและยั่งยืน โดยเฉพาะการสร้างเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยว ในเรื่องของความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย และบริการทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทย โดยรวมผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มมีความเห็นในทิศทางเดียวกันว่า คุณภาพของผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ในแต่ละแหล่งผลิตควรมีการกำกับดูแลให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อป้องกันปัญหาความแตกต่างของคุณภาพที่อาจส่งผลกระทบต่อ การสร้างภาพลักษณ์ของจังหวัดปราจีนบุรีในฐานะ “เมืองสมุนไพรไทย” ทั้งนี้ควรมีการ

กำหนดมาตรฐานกลางที่ชัดเจนสำหรับการผลิต การแปรรูป และการนำเสนอผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย เพื่อให้นักท่องเที่ยวมั่นใจได้ว่าทุกผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการส่งเสริม การท่องเที่ยว เช่น ผลิตภัณฑ์สปา น้ำมันหอมระเหย ยาสมุนไพรไทย เครื่องดื่ม หรืออาหารสมุนไพรไทย จะผ่านการตรวจสอบคุณภาพและความปลอดภัยตามหลักวิชาการ นอกจากนี้ ควรมีหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลมาตรฐานความปลอดภัย เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้น ควรมีบทบาท เชิงรุกมากขึ้น ทั้งในด้านการกำหนดมาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย การให้คำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการ รวมถึงชุมชนที่มีองค์ความรู้ด้านสมุนไพรไทย ตลอดจนการอบรมให้ความรู้เรื่องสุขอนามัยและความปลอดภัยในการผลิตแก่ผู้ประกอบการและชุมชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลดังกล่าวสามารถอ้างอิงตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักตามบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ทุกวันนี้คนหันมาสนใจเรื่องสุขภาพกันเยอะ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ใช้สมุนไพรไม่ว่าจะเป็นการนวด การอบ หรือการทำสปา แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือเรื่อง ความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ สมุนไพรที่นำมาใช้ต้องมั่นใจว่าปลอดภัยจริง ไม่มีสารตกค้างหรือสารเคมีปนเปื้อน แล้วก็ต้องใช้ในปริมาณที่เหมาะสม บางทีเราเห็นบางที่ใช้สมุนไพรแบบไม่ถูกต้อง ซึ่งอาจมีผลเสียได้ ถ้าจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพสูงจริง ๆ เราควรมีมาตรฐานกลางที่ชัดเจน แล้วก็ให้คนทำงานในภาคบริการได้อบรมเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บริการอย่างปลอดภัยและได้มาตรฐานเดียวกันค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 3, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) สอดคล้องกับ “การท่องเที่ยวปัจจุบัน ต้องบอกเลยว่าตอนนี้นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะกลุ่มที่เน้นสุขภาพหรือกลุ่มคุณภาพสูง เขาให้ความสำคัญกับเรื่องความปลอดภัยมาก ถ้าเราอยากให้ปราจีนบุรีเป็นจุดหมายปลายทางด้านสมุนไพรได้จริง ต้องมีมาตรฐานที่นักท่องเที่ยวเชื่อถือได้ ไม่ใช่ไปแต่ละที่แล้วเจอของไม่เหมือนกัน ควรมี สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายรับรองคุณภาพของจังหวัด เพื่อให้นักท่องเที่ยวมั่นใจว่าสมุนไพรหรือผลิตภัณฑ์ที่เขาใช้ปลอดภัยแน่นอน แบบนี้จะช่วยสร้างภาพลักษณ์ให้จังหวัดดูน่าเชื่อถือขึ้น และกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงจะมั่นใจในการมาท่องเที่ยว” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 3, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) และสอดคล้องกับ “จากฝั่งคนปลูกนะครับ เรารู้ดีเลยว่าคุณภาพมันต้องเริ่มตั้งแต่ต้นทาง ถ้าเราปลูกไม่ดี ใส่ปุ๋ยเคมีเยอะ หรือเก็บเกี่ยวไม่ถูกวิธี ต่อให้เอาไปแปรรูปดีแค่ไหน มันก็ไม่ได้มาตรฐานอยู่ดี ตอนนี้แต่ละกลุ่มก็ทำกันตามแบบของตัวเอง บางทีก็ทำได้ดี บางที่ยังไม่เข้าใจเรื่องความปลอดภัยเท่าไร ผมอยากให้หน่วยงานรัฐเข้ามาผลักดันเรื่องนี้ให้มากขึ้น ตั้งศูนย์กลางตรวจคุณภาพสมุนไพรในจังหวัดปราจีนเรา เพื่อให้ชุมชนสามารถเอาผลิตภัณฑ์ไปตรวจได้ง่าย ๆ ถ้ามีระบบแบบนี้ คนปลูกจะพัฒนาตัวเองได้จริง แล้ว

นักท่องเที่ยวก็จะมั่นใจมากขึ้น จริง ๆ และ สมุนไพรที่ปราจีนบุรีเนี่ยเป็นที่ยอมรับมาก ๆ นะครับ หน่วยงานรัฐต้องมาช่วยกันแล้ว” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 11, วันที่ 15 สิงหาคม 2568)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำรายละเอียดจากบทสนทนากลุ่มในประเด็นแนวทางที่ 1 การพัฒนา ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety) มาสรุปเป็นประเด็นสำคัญเป็นข้อย่อยบน แนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำแนวทางการพัฒนานี้ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม มี รายละเอียดดังนี้

1. ประเด็นการพัฒนาด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety)

1.1 จัดทำมาตรฐานกลางของผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

- พัฒนามาตรฐานกลางสำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยทุกประเภท เช่น สมุนไพรสด-แห้ง แปรรูป ผลิตภัณฑ์สปา และอาหารสมุนไพร เป็นต้น
- กำหนดแนวทางการควบคุมคุณภาพตั้งแต่ขั้นตอนการปลูก การเก็บเกี่ยว การผลิต ไปจนถึงการจำหน่าย
- สนับสนุนให้ผู้ประกอบการ และชุมชนเข้าสู่ระบบรับรองมาตรฐาน เช่น มาตรฐาน GMP มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือ มผช. เป็นต้น
- จัดทำ “คู่มือมาตรฐานสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี” เพื่อใช้เป็นแนวทางเดียวกันในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี

1.2 สร้างระบบเฝ้าระวังและพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านสมุนไพรเพื่อความปลอดภัย

- จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ในการ ติดตาม ตรวจสอบ และรายงานปัญหาด้านความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ตลอดจนติดตามกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการใช้สมุนไพรไทยที่มีคุณภาพ
- พัฒนาและอบรมบุคลากรในพื้นที่ เช่น ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่บริการ นักท่องเที่ยว ให้มีความรู้ด้านการใช้สมุนไพรไทยอย่างปลอดภัยและถูกหลักสุขภาพ

1.3 พัฒนาระบบรับรองมาตรฐานและสัญลักษณ์ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยของจังหวัดปราจีนบุรี

- จัดทำตราสัญลักษณ์ เพื่อแสดงว่าผลิตภัณฑ์หรือบริการด้านสมุนไพรไทยของจังหวัด ปราจีนบุรีผ่านการรับรองคุณภาพและความปลอดภัยแล้ว เช่น “Prachinburi Herbal Verified”
- ใช้ตราสัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายรับรองในการประชาสัมพันธ์และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ

- ส่งเสริมให้สถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เช่น สปา โฮมสเตย์ และศูนย์เรียนรู้สมุนไพร สวนสมุนไพร เข้าร่วมโครงการรับรองมาตรฐานดังกล่าว

แนวทางที่ 2 ด้านการเรียนรู้ (Learning)

จากการศึกษา พบว่า ด้านการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยและเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ สร้างความแตกต่างของรูปแบบการท่องเที่ยวให้เป็นรูปแบบตลาดเฉพาะ หรือ Niche Market มีความแตกต่างจากรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เนื่องจากรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร นักท่องเที่ยวอาจไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ แต่เป็นการท่องเที่ยวหรือลงมือทำกิจกรรมท่องเที่ยวแล้วเกิดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ ได้รับความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ และได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการเรียนรู้ เป็นประสบการณ์ที่แตกต่างจาก การท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย แพทย์แผนไทย การบำบัดรักษาโรค รวมถึงอาหารท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน นับเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญและทรงคุณค่าอย่างยิ่ง ต่อการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่องค์ความรู้ต่างๆ จะต้องถูกรวบรวมและจัดเก็บให้สมบูรณ์ และมีแผนการเก็บรักษาอย่างมีประสิทธิภาพ มีการถ่ายทอดเพื่อก่อให้เกิดการอนุรักษ์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ จากข้อมูลผลการศึกษาดังกล่าวสามารถอ้างอิงได้ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“อยากให้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรเนี่ย มันไม่ได้แค่ให้นักท่องเที่ยวมาซื้อของหรือมาเที่ยวเฉย ๆ แต่อยากให้เขาได้ เรียนรู้เรื่องสมุนไพรจริง ๆ ด้วย เช่น การปลูก การเก็บ การตาก หรือการแปรรูปแบบอินทรีย์ที่ไม่ใช้สารเคมี เราอยากให้เขาเห็นของจริง เห็นกระบวนการทั้งหมด จะได้เข้าใจว่ากว่าจะได้สมุนไพรดี ๆ มันต้องใช้เวลาและความใส่ใจแค่ไหน เพราะตอนนี้หลายคนยังเข้าใจว่าสมุนไพรแค่พืชทั่วไป ซึ่งจริง ๆ แล้วมันมีองค์ความรู้เยอะมาก ผมว่าถ้าเราทำให้การท่องเที่ยวมันเชื่อมกับการเรียนรู้แบบนี้ นักท่องเที่ยวจะได้ทั้งความรู้ ทั้งความประทับใจกลับไป” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 12, วันที่ 15 สิงหาคม 2568)

สอดคล้องกับ “เห็นด้วยเลยคะ การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรถ้าเราจะพัฒนาให้มันยั่งยืนจริง ๆ มันต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีการเรียนรู้เป็นหัวใจหลัก นักท่องเที่ยวไม่ได้แค่มาใช้บริการสปาหรือมาซื้อผลิตภัณฑ์กลับไป แต่เขาควรได้เรียนรู้วิถีชีวิต เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเข้าใจคุณค่าของสมุนไพรไทยด้วย เราอาจจัดเป็นกิจกรรมแบบเวิร์กช็อป เช่น ให้ลองปลูกสมุนไพรเอง ทำลูกประคบ หรือตำยาสมุนไพรแบบพื้นบ้านก็ได้ แบบนี้นั้นจะช่วยสร้างประสบการณ์เชิงลึก และทำให้นักท่องเที่ยวจดจำจังหวัดปราจีนบุรีได้ในมุมของ ‘แหล่งเรียนรู้เรียนรู้สมุนไพรไทย’ มากกว่าแค่ที่เที่ยวนะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 8, วันที่ 15 สิงหาคม 2568)

และยังสอดคล้องกับ “จากภาคอุตสาหกรรมนะครับ ผมมองว่าแนวทางที่ให้การท่องเที่ยวมา

เชื่อมกับการเรียนรู้แบบนี้มันดีมากเลย เพราะมันช่วยต่อยอดทั้งฝั่งธุรกิจและฝั่งชุมชนได้ นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ส่วนผู้ประกอบการเองก็ได้โอกาสเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ของตัวเองให้คนเข้าใจมากขึ้น ผมว่าเราควรพัฒนา ‘ศูนย์เรียนรู้สมุนไพรครบวงจร’ ในจังหวัดเลยครับ ให้เป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยว แหล่งศึกษา และที่ฝึกอบรมของคนในพื้นที่ด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก หมายเลข 14, วันที่ 15 สิงหาคม 2568)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำรายละเอียดจากบทสนทนากลุ่มในประเด็นแนวทางที่ 2 การพัฒนาด้านการเรียนรู้ (Learning) มาสรุปเป็นประเด็นสำคัญเป็นข้อย่อยและแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำแนวทางการพัฒนานี้ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

2. ประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ (Learning)

2.1 พัฒนาแหล่งเรียนรู้สมุนไพรเชิงปฏิบัติจริง (Experiential Learning Sites)

- จัดตั้งหรือพัฒนา “แหล่งเรียนรู้สมุนไพร” ในชุมชนที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมได้จริงเพิ่มมากขึ้น เช่น สวนสมุนไพรอินทรีย์ ฟาร์มเรียนรู้ หรือฐานการเรียนรู้การแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งปัจจุบันจังหวัดปราจีนบุรีมีโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่การเรียนรู้เรื่องของสมุนไพรไทย มีภูมิปัญญาศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางเดชะ เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญ
- ส่งเสริมให้เกษตรกรและผู้ประกอบการเป็น “ครูภูมิปัญญา” หรือส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยปราชญ์ชุมชนผู้เชี่ยวชาญเรื่องสมุนไพรไทย ถ่ายทอดองค์ความรู้การปลูกและใช้สมุนไพรไทยอย่างปลอดภัย

2.2 ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติ (Hands-on Activities)

- จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น การทำลูกประคบสมุนไพรไทย การสกัดน้ำมันหอมระเหย การทำชาสมุนไพรไทย หรือการเรียนรู้การนวดพื้นบ้าน
- ส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยว “เรียนรู้ – ลงมือทำ – นำกลับไปใช้ได้จริง” เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึกและประสบการณ์ตรง
- จัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้สมุนไพรไทยของจังหวัดปราจีนบุรี ให้เป็นพื้นที่บูรณาการการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เช่น ห้องจัดแสดงนิทรรศการ ห้องทดลองสกัดสมุนไพรไทย พื้นที่ปลูกตัวอย่าง และศูนย์ฝึกอบรมรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

2.3 จัดให้มีการพัฒนาองค์ความรู้สมุนไพรไทยอย่างเป็นระบบ โดยจัดเก็บ รักษา และเผยแพร่ในรูปแบบฐานข้อมูล (Knowledge Management System)

- จัดทำระบบ ฐานข้อมูลองค์ความรู้สมุนไพรไทยของจังหวัดปราจีนบุรี ที่รวบรวมข้อมูลพืชสมุนไพรไทย สรรพคุณ วิธีการปลูก การแปรรูป และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแต่ละชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี
- บันทึกและจัดเก็บองค์ความรู้ในรูปแบบ ดิจิทัล เช่น วิดีโอ บทสัมภาษณ์ คู่มือการผลิต หรือเอกสารประกอบ เพื่อให้คนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ง่าย
- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้สูงอายุ และหมอพื้นบ้าน ในการถ่ายทอดและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อให้เกิดการสืบทอดความรู้ที่ถูกต้องและคงคุณค่าที่แท้จริง
- ใช้ฐานข้อมูลจากระบบที่จัดทำขึ้นเป็นแหล่งอ้างอิงในการจัดกิจกรรมเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เช่น เวิร์กช็อป การอบรม หรือการพัฒนาเนื้อหาสำหรับสื่อการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว

แนวทางที่ 3 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย (Activities)

จากการศึกษา พบว่า ด้านกิจกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ดังนั้นทุกกิจกรรมจะต้องสอดแทรกให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่น่าประทับใจ และการเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย รวมถึงบริการต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ต้องสื่อถึงสมุนไพรไทยเป็นหัวใจสำคัญ การพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยของจังหวัดปราจีนบุรีควรมุ่งเน้นให้กิจกรรมมีความหลากหลาย และมีเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์สมุนไพรไทยท้องถิ่น มากขึ้น โดยออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่น พื้นที่ปลูกสมุนไพรไทยควรมีกิจกรรมสาธิตการปลูก เก็บ และแปรรูปสมุนไพรไทย ส่วนกลุ่มแปรรูปหรือสปาเชิงสุขภาพ ควรมีกิจกรรมให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้ขั้นตอนการผลิตหรือการใช้สมุนไพรอย่างถูกวิธี ทั้งนี้ควรมีการจัดเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย (Herbal Route) ที่เชื่อมโยงแหล่งผลิต แหล่งเรียนรู้ และแหล่งบริการสุขภาพเข้าด้วยกัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวได้เป็นระบบ และเห็นภาพรวมของห่วงโซ่สมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรีอย่างครบวงจร พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์กลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพสูง และตลาดสุขภาพระดับสากล เช่น โปรแกรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ใช้สมุนไพรไทยเป็นองค์ประกอบหลัก รวมทั้งการจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์แผนไทย หรือเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรไทย และการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวที่ผสมผสานศาสตร์สมุนไพรไทยกับวิถีชีวิตท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้จังหวัดปราจีนบุรีมีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่หลากหลาย ครบวงจร และสามารถพัฒนาเป็น “ต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย” ในระดับประเทศได้ในอนาคต จากข้อมูลผลการศึกษาดังกล่าว สามารถอ้างอิงได้ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“ส่วนตัวXX (ผู้ให้ข้อมูลพูดแทนตัวเองด้วยชื่อ) มองว่ากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ถ้าจะให้มีความจริง ๆ มันต้องทำให้คนได้สัมผัสสมุนไพรด้วยตัวเอง ไม่ใช่แค่มาเดินดูหรือฟังบรรยายเฉย ๆ ค่ะ เราอาจจัดกิจกรรมแบบสาธิตการทำลูกประคบ การต้มยา การอบสมุนไพร หรือแม้แต่ให้ลองปลูกสมุนไพรง่าย ๆ ด้วยตัวเอง คนที่มาเที่ยวจะได้เข้าใจมากขึ้นว่าสมุนไพรไทยมันไม่ใช่เรื่องไกลตัวเลย อย่างที่นี้เราก็มีกิจกรรมให้เลือกทำตามความสนใจ ถ้าเราทำให้เขารู้จักและได้ลงมือจริง ๆ จะทำให้เขาอยากกลับมาอีก” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 4, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) สอดคล้องกับ “ถ้าเราจะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร กิจกรรมพวกนี้ สามารถต่อยอดไปถึง การออกแบบที่พิกให้เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์สมุนไพร ได้เลย เช่น ที่พิกอาจจัดโซนสปาสมุนไพร การอบสมุนไพร การแช่เท้า หรือเสิร์ฟอาหารและเครื่องดื่มจากสมุนไพรท้องถิ่น จัดเป็นแพ็คเกจ เช่น พักผ่อนสองคืนพร้อมกิจกรรมดูสวนสมุนไพร ทำสครับจากสมุนไพร หรือเรียนรู้เมนูสุขภาพจากครัวนักท่องเที่ยวก็น่าจะรู้สึกว้าว มาที่นี่ได้พักทั้งกาย และใจค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 5, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) และ สอดคล้องกับ “เราเห็นว่ากิจกรรมเชิงสมุนไพรนี่แหละเป็นจุดแข็งของปราจีนบุรี เพราะมีทั้งแหล่งปลูก แหล่งแปรรูป แล้วก็มีหมอแผนไทยที่เก่ง ๆ อยู่ในพื้นที่เยอะ สิ่งที่เราอยากเห็นคือให้ทุกภาคส่วนมาช่วยกันจัดระบบกิจกรรมให้เชื่อมโยงกัน เช่น นักท่องเที่ยวเริ่มจากไปสวนสมุนไพร เรียนรู้การปลูก แล้วต่อยอดสปาสมุนไพร หรือแวะชมผลิตภัณฑ์แปรรูปในชุมชน เราจะได้เส้นทางท่องเที่ยวที่ครบวงจรและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 5, วันที่ 15 สิงหาคม 2568)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำรายละเอียดจากบทสนทนากลุ่มในประเด็นแนวทางที่ 3 การพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย (Activities) มาสรุปเป็นประเด็นสำคัญเป็นข้อย่อยและแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำแนวทางการพัฒนานี้ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

3. ประเด็นการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย (Activities)

3.1 พัฒนากิจกรรมแบบมีส่วนร่วม (Participatory Herbal Activities)

- ส่งเสริมให้กิจกรรมท่องเที่ยวมีลักษณะ “ลงมือทำจริง” เช่น การปลูกสมุนไพร การทำลูกประคบ การอบสมุนไพร หรือการแปรรูปสมุนไพรที่บ้าน
- ให้ผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์แผนไทย หรือหมอพื้นบ้าน ทำหน้าที่เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้รับประสบการณ์ตรงและเข้าใจคุณค่าของสมุนไพรไทย
- ออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยให้มีความหลากหลาย นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ตามความชอบ ตามความสนใจ

3.2 ผสานกิจกรรมสมุนไพรไทยเข้ากับที่พักและบริการท่องเที่ยว (Integrated Wellness Experiences)

- ส่งเสริมให้ที่พัก ร้านอาหาร และสถานประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่นำสมุนไพรไทยมาใช้ในการให้บริการ เช่น เมนูอาหารสมุนไพรไทย ชาสมุนไพรไทย การนวดหรือสปาสมุนไพรไทยในที่พัก
- พัฒนาแพ็คเกจท่องเที่ยวที่รวมกิจกรรมสมุนไพรไทยไว้ในโปรแกรม เช่น “พักผ่อนพร้อมเรียนรู้สมุนไพรไทย” หรือ “สปาสมุนไพรไทยบำบัดกายใจ”
- กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมลงมือทำและได้เรียนรู้วิถีชีวิต เช่น พักร่วมกับชุมชน เก็บสมุนไพรไทยมาปรุงอาหารร่วมกับชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการปลูกพืชสมุนไพรไทยในชุมชน

3.3 สร้างเส้นทางท่องเที่ยวสมุนไพรไทยเชิงบูรณาการ (Integrated Herbal Tourism Route)

- จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่เชื่อมโยงระหว่างแหล่งปลูก แหล่งแปรรูป แหล่งเรียนรู้ และศูนย์บริการสุขภาพ เช่น เส้นทาง “สมุนไพรสายสุขภาพพอโรคยาปราจีนบุรี”
- ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น เพื่อออกแบบกิจกรรมให้ต่อเนื่องและเสริมกันในแต่ละจุด เช่น โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปราจีนบุรี สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปราจีนบุรี ผู้ประกอบการภาคเอกชน ชุมชน เป็นต้น

3.4 ยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวคุณภาพสูง (Premium Herbal Tourism Programs)

- พัฒนาโปรแกรมกิจกรรมสมุนไพรไทยให้เชื่อมโยงกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพระดับสากล เช่น โปรแกรม “Herbal Wellness Retreat” หรือ “สมุนไพรบำบัด กายใจ”
- จัดอบรมผู้ให้บริการให้มีความรู้ด้านสุขภาพ สมุนไพรไทย และการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพสูง
- เชื่อมโยงกับข้อคิดเห็นของทุกภาคส่วนในวงสนทนาที่เห็นร่วมกันว่า การพัฒนาเชิงคุณภาพต้องมุ่งสู่กิจกรรมที่มีมาตรฐาน สร้างความน่าเชื่อถือ และตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายที่ใส่ใจสุขภาพและต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม

แนวทางที่ 4 ด้านความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness)

จากการศึกษา พบว่า ด้านกิจกรรมความมีเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรี “ความมีเอกลักษณ์” เป็นหัวใจสำคัญที่จะยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยของจังหวัดปราจีนบุรีให้โดดเด่นและแตกต่างจากพื้นที่อื่น โดยใช้อัตลักษณ์สมุนไพรไทยของปราจีนบุรี” เป็นแกนหลักในการพัฒนา เช่น การส่งเสริมการปลูกและแปรรูปสมุนไพรพื้นถิ่นที่ขึ้นชื่ออย่างพลู ขมิ้นชัน ฟ้าทะลายโจร หนักร่ำเปรี้ยว มาสร้างเป็นจุดขายของจังหวัดปราจีนบุรี รวมถึงการพัฒนาแบรนด์ “ปราจีนบุรี เมืองสมุนไพรไทย” (Prachinburi: The Thai Herbal City) ที่สะท้อนภาพลักษณ์จังหวัดในฐานะแหล่งรวมภูมิปัญญาและวัตถุดิบสมุนไพรไทยคุณภาพสูง ทั้งนี้ความโดดเด่นของจังหวัดปราจีนบุรีไม่ควรจำกัดอยู่แค่ผลิตภัณฑ์ แต่ควรครอบคลุมถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น สามารถถ่ายทอดผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว การแสดง การเรียนรู้ หรือการบริการเชิงสุขภาพได้อย่างกลมกลืน นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมพิเศษ (Event) ระดับชาติย่อมสร้างการรับรู้ได้ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ เช่น “งานมหกรรมสมุนไพรระดับชาติ” เพื่อเป็นเวทีแสดงศักยภาพด้านสมุนไพรไทยของจังหวัด และเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน โดยงานดังกล่าวจะช่วยประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของจังหวัดให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง รวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้แสดงผลงานและภูมิปัญญาสมุนไพรไทยที่มีอยู่เดิมให้โดดเด่นมากขึ้น ซึ่งไม่ได้มุ่งเพียงการสร้างแตกต่างเชิงผลิตภัณฑ์เท่านั้น แต่ยังเน้นการสร้าง “อัตลักษณ์จังหวัด” ที่เข้มแข็ง เชื่อมโยงกับรากวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความภาคภูมิใจของคนในพื้นที่อย่างแท้จริง จากข้อมูลผลการศึกษาดังกล่าว สามารถอ้างอิงได้ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“ผมว่าจุดแข็งของปราจีนบุรีเราอยู่ที่ของจริงในพื้นที่ ครับ คือเรามีสมุนไพรที่ปลูกเยอะและปลูกกันมานาน มันเป็นเรื่องที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านอยู่แล้ว ถ้าเรานำของพวกนี้มาพัฒนาให้เห็นคุณค่า เอามาเป็นจุดขายของจังหวัด ผมอยากให้จังหวัดผลักดันเรื่องนี้ให้เป็น เอกลักษณ์หลักเลยครับ ในปีหน้าบ้านดงบัง จะมีการจัดงานสมุนไพร เราจะนำเสนอเอกลักษณ์ของพื้นที่ จะมีการทำแกงตำบลดงบัง ต้มจังหวัด แกงตำบลดงบัง คือ ตำบลดงบังี่เหล็กใจครับ มันมีประโยชน์นะ และสมัยก่อนมันมีเยอะ ตามชื่อตำบลดงบังี่เหล็กใจ แต่เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีแล้ว ส่วนไธ่ต้มจังหวัด รู้ไหมมันคืออะไร... หน่อไม้ใจครับ หน่อไม้ไผ่ตง คำขวัญจังหวัดเราศรีมหาโพธิ์คู่บ้านไผ่ตงหวานคู่เมือง หน่อไม้ปราจีนนี้หวานอร่อย เป็นเอกลักษณ์ เราเอามาทำต้ม คนที่มาในงานต้องได้ชิม การกินอาหารตามธาตุเจ้าเรือน สิ่งที่ผมนำเสนอให้มี แกงตำบลดงบัง ต้มจังหวัด” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 11, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) สอดคล้องกับ “ตอนนี้จังหวัดเราก็ได้รับนโยบายให้พัฒนาเป็น “เมืองสมุนไพร” อยู่แล้วค่ะ เพราะฉะนั้นในเชิงเอกลักษณ์ เราควรเน้นให้คนรู้ว่าปราจีนบุรีไม่ได้

มีดีแค่เรื่องโรงพยาบาลหรือการแพทย์แผนไทยนะคะ แต่เรามีชุมชนที่ปลูกสมุนไพรจริง ๆ มีฐานการเรียนรู้ และมีผลิตภัณฑ์ที่ต่อยอดได้ ถ้าเราจัดงานระดับจังหวัดหรือระดับประเทศ เช่น งานมหกรรมสมุนไพร หรือเทศกาลสมุนไพรประจำปี มันจะช่วยให้ภาพลักษณ์จังหวัดเด่นขึ้น คนก็จะนึกถึงปราจีนบุรีในฐานะ “ศูนย์กลางสมุนไพรของไทย” ได้ชัดเจนมากขึ้นค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 9, วันที่ 15 สิงหาคม 2568)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำรายละเอียดจากบทสนทนากลุ่มในประเด็นแนวทางที่ 4 การพัฒนาด้านความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness) มาสรุปเป็นประเด็นสำคัญเป็นข้อย่อยและแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการนำแนวทางการพัฒนานี้ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

4. ประเด็นการพัฒนาการพัฒนาด้านความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness)

4.1 สร้างอัตลักษณ์จังหวัดเมืองสมุนไพรปราจีนบุรีอย่างชัดเจน

- พัฒนาแบรนด์กลางของจังหวัดในชื่อ “ปราจีนบุรีเมืองสมุนไพรไทย” เพื่อสื่อสารภาพลักษณ์จังหวัดในฐานะศูนย์กลางสมุนไพรคุณภาพของประเทศ
- กำหนดเอกลักษณ์หลักจากวัตถุดิบสมุนไพรไทยพื้นถิ่นที่มีชื่อเสียง เช่น ไพล ขมิ้นชัน ฟ้าทะลายโจร เป็นต้น จัดทำเครื่องหมายประจำจังหวัดหรือ “ตราสมุนไพรไทยปราจีนบุรี” เพื่อใช้ในผลิตภัณฑ์และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.2 ส่งเสริมการจัดงานมหกรรมสมุนไพรประจำจังหวัดในระดับชาติ

- จัดกิจกรรม “งานมหกรรมสมุนไพรไทยปราจีนบุรี” เป็นประจำทุกปี เพื่อแสดงศักยภาพด้านสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัด เป็นเวทีเชื่อมโยงผู้ปลูก ผู้ผลิต นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐ-เอกชน ตลอดจนใช้เป็นช่องทางประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในเชิงลึก
- สร้างการรับรู้และยกระดับภาพลักษณ์จังหวัดสู่การเป็นจุดหมายปลายทางด้านสมุนไพรที่สำคัญของประเทศ โดยใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ง่าย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ Social Media สร้างเนื้อหาที่กระชับ เข้าใจง่าย ชวนติดตาม

4.3 พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรที่สะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่น

- ออกแบบ “เส้นทางท่องเที่ยวสมุนไพร” (Thai Herbal Route) ที่เชื่อมโยงแหล่งปลูกสมุนไพรไทยสำคัญ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาสมุนไพรไทยพื้นบ้าน ศูนย์การเรียนรู้การแพทย์แผนไทย และแหล่งผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยที่ได้รับมาตรฐาน เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้สัมผัสสรวงจรสมุนไพรอย่างครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ถึงปลาย

น้ำ พร้อมถ่ายทอดเรื่องราวภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนตัวตนของปราจีนบุรีอย่างแท้จริง

4.4 พัฒนารฐานข้อมูลและการรับรองมาตรฐานสมุนไพรท้องถิ่น

- รวบรวมข้อมูลสมุนไพรไทยที่ปลูกในจังหวัดปราจีนบุรีอย่างเป็นระบบ ทั้งชนิด ปริมาณ พื้นที่ปลูก และมาตรฐานการผลิต เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสนับสนุนการสื่อสารด้านเอกลักษณ์และความน่าเชื่อถือของจังหวัด
- ผลักดันการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์สมุนไพรภายใต้ตราสัญลักษณ์ของจังหวัด เพื่อยกระดับคุณภาพและสร้างภาพลักษณ์ “ของดีปราจีนบุรี” ให้เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและนานาชาติ โดยแต่ละหน่วยงานบูรณาการร่วมกัน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน กรมการแพทย์ทางเลือก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

แนวทางที่ 5 ด้านประสบการณ์ (Experience)

จากการศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ ซึ่งประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว” เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีมีคุณค่าและน่าจดจำ โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ที่มองหาความรู้สึกร่วมกันและเรื่องราวเฉพาะของแต่ละพื้นที่ การสร้างประสบการณ์ควรออกแบบให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้การปลูกและเก็บสมุนไพรไทยด้วยตนเอง การทำสปาหรืออบสมุนไพรไทย การชิมอาหารพื้นบ้านที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทย ตลอดจนการเข้าพักในโฮมสเตย์ที่ให้บรรยากาศอบอุ่นและเป็นกันเอง นอกจากนี้ “ประสบการณ์” ยังเป็นเครื่องมือในการสื่อสารคุณค่าของจังหวัดปราจีนบุรีในภาพรวม โดยการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวให้เป็นมากกว่าการเยี่ยมชม เช่น การทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม (Workshop) การเล่าเรื่องสมุนไพรในรูปแบบ (Storytelling) หรือการผสมผสานกิจกรรมด้านสุขภาพเข้ากับการพักผ่อนเชิงธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้ผู้มาเยือนได้รับทั้งความรู้ ความเพลิดเพลิน รวมถึงแรงบันดาลใจในเวลาเดียวกัน ทั้งยังช่วยยกระดับการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อ อัตลักษณ์สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อมูลผลการศึกษาดังกล่าว สามารถอ้างอิงได้ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“สำหรับหนุเวลาเที่ยว ไม่ได้มองหาแค่ที่ถ่ายรูปสวย ๆ แล้วกลับไป แต่อยากได้ประสบการณ์อะไรใหม่ ๆ ที่กลับไปแล้วรู้สึกว่า ได้อะไรเพิ่ม ได้ลงมือทำอะไรเอง เช่น ปลูกสมุนไพร ทำลูกประคบ หรือเรียนรู้เรื่องสมุนไพรจากคนในพื้นที่ มันจะรู้สึกมีคุณค่า แล้วก็จำได้ ที่สำคัญคือมันต้องจริง ไม่ใช่จัดฉาก เพราะคนรุ่นใหม่จะรู้สึกได้ว่าของจริงกับของที่ทำ

ให้ดูมันต่างกันค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 16, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) สอดคล้องกับ “ตอนนี้ เทรนด์นักท่องเที่ยวเปลี่ยนไปเยอะ เขาไม่ได้อยากเที่ยวแค่เพื่อพักผ่อน แต่ต้องการประสบการณ์ที่พิเศษและมีความหมาย เขาจะเลือกที่มีเรื่องเล่า มีส่วนร่วมได้ หรือได้เรียนรู้อะไรบางอย่างกลับไป เพราะฉะนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรของปราจีนบุรี ถ้าเราออกแบบประสบการณ์ที่มีเอกลักษณ์ของพื้นที่ เช่น ได้รู้เรื่องสมุนไพรไทย ได้ทำกิจกรรมจริง มันจะดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพได้มากขึ้นแน่นอน” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 7, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) และยังสอดคล้องกับ “ถ้าเป็นเรื่องประสบการณ์ บ้านดงโฮมสเตย์ของเรา มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับสมุนไพรหลายอย่างเลย เรามีสวนสมุนไพรทุกปลูกเอง ไม่มีสารเคมี เดินดูเดินชมได้ ทำสปาเท้า สมุนไพรจากสวนของเรา แล้วก็อาหารพื้นบ้านที่ใช้สมุนไพรในแต่ละจาน อาหารพวน เพราะมันได้ทั้งพัก ได้ทั้งเรียนรู้ ได้ลงมือทำเองจริง ๆ คือประสบการณ์ที่เขาจำได้ แล้วอยากกลับมาอีก” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 10, วันที่ 15 สิงหาคม 2568)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำรายละเอียดจากบทสนทนากลุ่มในประเด็นแนวทางที่ 5 การพัฒนาประสบการณ์ (Experience) มาสรุปเป็นประเด็นสำคัญเป็นข้อย่อยและแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำแนวทางการพัฒนานี้ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

5. ประเด็นการพัฒนาการพัฒนาด้านประสบการณ์ (Experience)

5.1 ออกแบบประสบการณ์ท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม (Participatory Experience Design)

- สร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวได้ “เรียนรู้จากการลงมือทำจริง” ผ่านกิจกรรมสมุนไพรไทยในพื้นที่ ออกแบบโปรแกรมกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม เช่น “เก็บสมุนไพรไทยช่วงเช้า-ทำลูกประคบ เที่ยง-รับประทานอาหารสมุนไพรไทยจากสวนในชุมชน บ่าย-อบสมุนไพรไทย เย็น-รับฟังการเล่าเรื่องสมุนไพรไทย” เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมครบวงจรตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ
- จัดอบรมให้กับคนในชุมชนผู้ที่ปลูกสมุนไพรไทย ในฐานะเจ้าบ้าน ให้ทำหน้าที่นักเล่าเรื่องหรือสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้และสาธิตกิจกรรมสมุนไพรไทยได้อย่างเข้าใจง่ายและเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว
- สร้างจุดเรียนรู้ภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น แปลงสมุนไพรไทยสาธิต หรือพื้นที่ทดลองปลูก เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสจริงและถ่ายภาพเป็นที่ระลึก

5.2 สร้างเรื่องราวและอัตลักษณ์สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีผ่านการเล่าเรื่อง (Storytelling Experience)

- ถ่ายทอดคุณค่าและภูมิปัญญาของสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีในรูปแบบที่น่าสนใจและมีชีวิต จัดทำ “เรื่องเล่าสมุนไพร” ของแต่ละชุมชน เช่น ตำนานไพล

ขมิ้นชัน หรือสมุนไพรประจำตำบล เพื่อใช้ในการบรรยายหรือนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว

- ใช้สื่อสร้างสรรค์โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น วิดีโอ เสียงบรรยาย หรือป้ายแนะนำเรื่องราวที่มาในรูปแบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ที่ให้ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงเรื่องราวได้ด้วยตนเอง
- จัดกิจกรรมเล่าเรื่องแบบมีส่วนร่วม เช่น ฟังเรื่องสมุนไพรไทยกับหมอยา หรือเวิร์กช็อป (Workshop) ทำผลิตภัณฑ์พร้อมเล่าความหลังสมุนไพรไทย” เพื่อสร้างความประทับใจ

5.3 บูรณาการกิจกรรมสมุนไพรไทยให้เข้ากับการพักผ่อนเชิงสุขภาพแบบองค์รวม (Wellness and Herbal Fusion Experience)

- ผสานกิจกรรมสมุนไพรเข้ากับแนวคิดสุขภาพแบบองค์รวม เพื่อสร้างสมดุลทั้งกายและใจ พัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยว (Package) ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสมุนไพรไทย เช่น “พักใจในสวนสมุนไพรไทย 2 วัน 1 คืน” รวมถึงกิจกรรมโยคะ อบสมุนไพรไทย และการทำอาหารสมุนไพรไทยเพื่อสุขภาพ
- ส่งเสริมที่พักโฮมสเตย์ หรือรีสอร์ทในพื้นที่ให้จัดบริการสปาสมุนไพรไทย นวดไทย หรือเมนูสุขภาพที่ใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นที่เป็นสมุนไพรไทย โดยชูจุดเด่นความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
- จัดกิจกรรมพิเศษ (Events) ตามฤดูกาล เช่น เทศกาลสมุนไพรไทยบำรุงกาย-ใจ หรือกิจกรรม สุขภาพดีวิถีไทย เพื่อสร้างแรงจูงใจในการกลับมาเยือนซ้ำ

แนวทางที่ 6 ด้านโภชนาการ (Nutrition)

จากการศึกษา พบว่า อาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรไทย เป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย นำเสนอจุดเด่นวัตถุดิบหลักที่มาจากสมุนไพรไทยในท้องถิ่น “โภชนาการ” เป็นส่วนสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย โดยเฉพาะในจังหวัดปราจีนบุรีที่มีวัตถุดิบสมุนไพรไทยท้องถิ่นหลากหลาย การส่งเสริมให้สมุนไพรไทยเป็นส่วนหนึ่งของอาหารพื้นบ้านจะช่วยสะท้อนเอกลักษณ์ของพื้นที่ และตอบโจทย์กระแสความใส่ใจเรื่องสุขภาพของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน ควรมีการพัฒนาเมนูอาหารสุขภาพจากสมุนไพรไทย เช่น อาหารพื้นบ้านปลอดสารพิษ อาหารฟื้นฟูสุขภาพหลังนวดหรืออบสมุนไพรไทย รวมถึงการจัดกิจกรรมสาธิตการทำอาหารสมุนไพรไทย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การยกระดับมาตรฐานอาหารในชุมชนท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านความสะอาด ปลอดภัย และโภชนาการที่เหมาะสมกับกลุ่ม

นักท่องเที่ยวคุณภาพสูง เช่น กลุ่มวัยทำงานและผู้สูงอายุ ตลอดจนการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นที่ปลูกแบบอินทรีย์ เพื่อสร้างความมั่นใจและคุณค่าเชิงสุขภาพอย่างแท้จริง แนวทางเหล่านี้จะช่วยยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยปราจีนบุรีอย่างครบวงจร ทั้ง “กินดี อยู่ดี มีสุขภาพดี” ในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูง ซึ่งรายการอาหารที่มีการบริโภคกันในปัจจุบัน โดยเฉพาะอาหารไทย มักมีส่วนผสมของสมุนไพรไทย เป็นหลัก เช่น อาหารไทยที่มีชื่อเสียงระดับโลกอย่าง “ต้มยำกุ้ง” นับเป็นเมนูที่เต็มไปด้วยพืชสมุนไพรที่มีประโยชน์และหาพบได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น ข่า ตะไคร้ มะกรูด มะขาม ผักชี หัวหอม เป็นต้น การนำรายการอาหารพื้นถิ่นของไทยที่มีอยู่เดิมมาถ่ายทอดในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย นับเป็นการถ่ายทอดในมุมมองใหม่ที่สร้างความน่าสนใจ และช่วยยกระดับการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มให้กับนักท่องเที่ยวผ่านการเล่าเรื่องราวและสรรพคุณของสมุนไพรไทย ในขณะเดียวกันจังหวัดปราจีนบุรีมีร้านอาหารบ้านเล่าเรื่องเมืองสมุนไพรปราจีนบุรี ที่นำเสนอรายการอาหารที่ชูจุดเด่นของสมุนไพรไทย และเป็นจุดขายของจังหวัดปราจีนบุรี จากข้อมูลผลการศึกษาดังกล่าว สามารถอ้างอิงได้ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“หนูว่าการได้มากินอาหารที่มีสมุนไพรหรือได้ลองทำเองมันน่าสนใจมากเลยคะ มันไม่ใช่แค่กินอร่อย แต่ได้รู้ว่าแต่ละอย่างมีประโยชน์ยังไง อย่างตอนไปเที่ยวบางที่ เขามีให้ทำอาหารด้วย ทำให้จำได้คะ ว่าสมุนไพรตัวนี้ช่วยเรื่องอะไรบ้าง มันกลายเป็นประสบการณ์ที่น่าจดจำคะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 17, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) สอดคล้องกับ “อย่างที่ร้านเนี่ยเน้นอาหารที่ใช้สมุนไพรท้องถิ่น ปลอดภัยทุกตัว ส่วนใหญ่เราจะปลูกเองที่โคกหนองนา ในโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ตอนนี้อายุค่าชอบมาก โดยเฉพาะคนที่มาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเขาชอบถามว่าเมนูไหนช่วยเรื่องอะไร เราก็มีการเล่าให้ฟังไปด้วยว่ามีตัวสมุนไพรอะไรช่วยเรื่องอะไร มีการเสิร์ฟดอกไม้ทานได้ ที่เราปลูกในโคกหนองนาเช่นกัน เป็นจุดขายอย่างหนึ่งของร้าน” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 13, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) และยังสอดคล้องกับ “ของเราที่โฮมสเตย์จะมีอาหารพื้นบ้านไทยพวนที่ใช้สมุนไพรแทบทุกจานเลยคะ อย่างแกงบอน ขนมหม่นะโตน เราก็เอามาปรับให้เป็นเมนูสุขภาพ ใช้ของจากสวนหลังบ้านปลอดภัยเคมีอยากให้คนมาเที่ยวได้รู้ด้วยว่าอาหารพื้นบ้านมันมีดีนะ ทั้งอร่อยทั้งมีสรรพคุณ ถ้าเราชูตรงนี้ขึ้นมาจะเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่เราได้เลยคะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 10, วันที่ 15 สิงหาคม 2568)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำรายละเอียดจากบทสนทนากลุ่มในประเด็นแนวทางที่ 6 การพัฒนาด้านโภชนาการ (Nutrition) มาสรุปเป็นประเด็นสำคัญเป็นข้อย่อยและแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำแนวทางการพัฒนานี้ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

6. ประเด็นการพัฒนาด้านโภชนาการ (Nutrition)

6.1 พัฒนาเมนูอาหารสุขภาพจากสมุนไพรท้องถิ่น (Local Herbal Cuisine Development)

- สร้างเมนูอาหารที่ใช้สมุนไพรไทยเป็นส่วนประกอบหลัก เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดปราจีนบุรีและส่งเสริมสุขภาพนักท่องเที่ยว โดยการจัดทำฐานข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ตะไคร้ ขิง ขมิ้น มะกรูด เนียมहुเสือ เล็บครุฑ เป็นต้น พร้อมระบุสรรพคุณทางโภชนาการ
- ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเมนูประจำชุมชน เช่น ข้าวสมุนไพรปราจีนบุรี หรือน้ำสมุนไพรฟื้นฟูสุขภาพ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ เช่น ตั๋วทดลองขี่เหล็กได้มีข้อเสนอแก่งตำบล ต้มจังหวัด นับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ
- สนับสนุนร้านอาหารท้องถิ่นในพื้นที่ปราจีนบุรีให้มีอาหารสมุนไพรไทย หรือ รายการอาหารสุขภาพที่มีส่วนผสมของสมุนไพร” จะทำให้นักท่องเที่ยวเมื่อมาเยือนจังหวัดปราจีนบุรีแล้วได้สัมผัสประสบการณ์สมุนไพรไทยผ่านการรับประทานอาหารในทุกพื้นที่

6.2 ส่งเสริมการใช้สมุนไพรไทยวัตถุดิบอินทรีย์และปลอดภัยจากท้องถิ่น (Organic & Safe Ingredients)

- ดำเนินการยกระดับคุณภาพวัตถุดิบอาหารให้ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จัดระบบเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรสมุนไพรไทยอินทรีย์กับร้านอาหารและเครื่องดื่มและโฮมสเตย์ในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี
- ส่งเสริมการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic Thailand) ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพรไทยและผักพื้นบ้าน
- จัดกิจกรรม “ตลาดสีเขียวสมุนไพรไทยปราจีนบุรี” เพื่อจำหน่ายวัตถุดิบปลอดภัยให้กับผู้ประกอบการต่าง ๆ และนักท่องเที่ยว โดยรูปแบบของตลาดเน้นจำหน่ายวัตถุดิบ รวมถึงอาหารและเครื่องดื่มที่มาจากสมุนไพรไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานความปลอดภัย และการจัดการตลาดเป็นรูปแบบการบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้งหมด

6.3 จัดกิจกรรมเรียนรู้และสาธิตอาหารสมุนไพร (Culinary Learning Experience)

- การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่เน้นทำให้การรับประทานอาหารเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์การท่องเที่ยว จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้บริการอาหารและเครื่องดื่มแบบ “จากสวนถึงจาน” (Farm to Table) โดยให้

นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมแปลงปลูกพืชสมุนไพรไทยและเก็บสมุนไพรไทยจากสวนแล้วนำมาประกอบอาหาร โดยนักท่องเที่ยวอาจมีส่วนร่วมในการประกอบอาหารด้วย เพื่อสร้างประสบการณ์อันน่าประทับใจ

- สร้างพื้นที่เรียนรู้ด้านอาหารสุขภาพ เช่น ครัวสมุนไพรไทยในชุมชน สำหรับจัดสาธิตและอบรมเชิงปฏิบัติให้กับนักท่องเที่ยว

6.4 ยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการของอาหาร (Food Safety and Nutrition Standard)

- จัดอบรมผู้ประกอบการอาหารและเครื่องดื่ม รวมถึงชุมชนท้องถิ่นในด้านสุขาภิบาลอาหาร การจัดเก็บสมุนไพรไทย และการปรุงอย่างถูกวิธี
- จัดทำมาตรฐานการบริการอาหารและเครื่องดื่มเน้นความสด สะอาด ปลอดภัย ตลอดจนสอดแทรกการเล่าเรื่องสมุนไพรไทยในรายการอาหารแต่ละจาน

แนวทางที่ 7 ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว (Willingness to pay)

จากการศึกษา พบว่า ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการนำพารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีไปสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ตลอดจนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ของประเทศไทย มุ่งสู่การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มากกว่าปริมาณนักท่องเที่ยวซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพสูง ที่เดินทางเพื่อสุขภาพและเรียนรู้สมุนไพรไทย มีความเต็มใจที่จะจ่ายมากขึ้น หากได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า และเชื่อถือได้ การสร้างความเข้าใจว่าผลิตภัณฑ์หรือบริการเกี่ยวกับสมุนไพรไทยมีคุณภาพจริง ปลอดภัย มีเอกลักษณ์เฉพาะ และให้ประโยชน์ต่อสุขภาพ จะช่วยยกระดับการยอมรับและราคาของบริการการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในพื้นที่ การจัดรวมรวมบริการต่าง ๆ เช่น นวดสมุนไพรไทย อาหารสุขภาพ และกิจกรรมเรียนรู้ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มมูลค่าโดยรวมให้กับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว โดยแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญกับ “คุณภาพมากกว่าปริมาณ” ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มุ่งเน้นการให้บริการที่มีมาตรฐาน บรรยากาศดี และใส่ใจสุขภาพของนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความประทับใจและกระตุ้นการกลับมาใช้บริการซ้ำ การกำหนดราคาที่เหมาะสมคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของสมุนไพรไทย จึงเป็นจุดสำคัญที่ช่วยทำให้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีก้าวสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงอย่างแท้จริง เมื่อนักท่องเที่ยวเชื่อมั่นในสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จะช่วยสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน จนขยายไปสู่เศรษฐกิจ

ระดับประเทศ จากข้อมูลผลการศึกษาดังกล่าว สามารถอ้างอิงได้ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“เห็นด้วยค่ะ ว่า การท่องเที่ยวคุณภาพ คือ เราต้องมีบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก สร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำ ที่จะทำให้นักท่องเที่ยว เค้านั่นใจ เต็มใจที่จะจ่ายเงินให้เราเพิ่ม แบบที่อาจารย์พูดว่า “พร้อมเปย์” อะค่ะ เราจะทำยังไงกันดีให้เค้ามาแล้ว รู้สึกว่า ดีจริง เราก็ ต้องไปพัฒนา สิ่งเหล่านี้ การเรียนรู้เลย ทำ Workshop เอย ให้มันดี” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก หมายเลข 2, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) สอดคล้องกับ “เห็นกับเรื่องความเต็มใจจ่าย Willing to pay ครับ เพราะตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ เค้าจะมีกำลังซื้อสูง เวลาเค้าตัดสินใจ ท่องเที่ยว หรือเลือกจุดหมายปลายทาง เค้าจะมองที่ประสบการณ์ ความพิเศษ หรือ บริการที่ดี ถ้าในยุคนี เน้นคุณค่าที่ได้รับ ไปในสถานที่ท่องเที่ยวที่มีเรื่องเล่า เรื่องราว ทางฝั่งผู้ประกอบการก็สามารถ ตั้งราคาที่สูงได้ เพราะนักท่องเที่ยวเค้ายินดีจ่าย” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก หมายเลข 7, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) และยังสอดคล้องกับ “จริง ๆ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ก็คือกลุ่มเดียวกับนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเขามีความเต็มใจจ่ายอยู่แล้ว เพียงแต่ต้องมั่นใจในมาตรฐานและคุณค่า เราควรจัดแพ็คเกจแบบครบวงจร เช่น โปรแกรม 2 วัน 1 คืน มีอบสมุนไพรนวดไทย อาหารสุขภาพ และเรียนรู้การปลูกสมุนไพร เขาจะรู้สึกว่ามันคุ้มค่า ไม่ใช่แค่มาเที่ยวเฉย ๆ แล้วก็กลับไป” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 1, วันที่ 15 สิงหาคม 2568)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำรายละเอียดจากบทสนทนากลุ่มในประเด็นแนวทางที่ 7 การพัฒนา ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว (Willing to pay) มาสรุปเป็นประเด็นสำคัญเป็นข้อ ๆ เพื่อให้ เกิดการนำแนวทางการพัฒนานี้ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

7. ประเด็นการพัฒนา ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว (Willingness to pay)

7.1 พัฒนาตราสินค้าเมืองท่องเที่ยว หรือ Destination Branding ของจังหวัดปราจีนบุรี สร้างการจดจำและการรับรู้ต่อนักท่องเที่ยว ให้เกิดภาพลักษณ์จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว คุณภาพสูง

- ใช้เรื่องราวสมุนไพรไทยท้องถิ่นในสื่อสาร เพื่อการสร้างตราสินค้าทางการท่องเที่ยว ให้จดจำง่าย เมื่อกล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่มีคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยว คุณภาพนักท่องเที่ยวจะนึกถึงจังหวัดปราจีนบุรี
- จัดทำตราสัญลักษณ์ (Herbal Quality Mark) รับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยและบริการการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย
- จัดทำการตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) สร้างการรับรู้จุดหมาย ปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงจังหวัดปราจีนบุรี เช่น ผลิตวิดีโอสั้น และเนื้อหา

(Content) เล่าเรื่องราวการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ประสบการณ์ต่าง ๆ แหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างประสบการณ์ผ่านการท่องเที่ยว เชิญบุคคลมีชื่อเสียง หรือ อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) ที่มีสื่อที่เป็นที่รู้จัก และทำเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพ รวมถึงนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเพื่อเผยแพร่

7.2 ยกระดับมาตรฐานการให้บริการทางการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ให้มีมาตรฐานสากล เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและนานาชาติ

- สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาและวิจัย เกี่ยวกับพืชสมุนไพรไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ นำไปต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยคุณภาพเพิ่มมากขึ้น และให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยคุณภาพที่หลากหลาย
- จัดทำระบบประเมินและรับฟังความเห็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวและใช้บริการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับพืชสมุนไพรไทย เช่น การชมสวนสมุนไพรไทย บริการอาหารและเครื่องดื่ม กิจกรรมฐานเรียนรู้สมุนไพรไทย คุณภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย บริการที่พัก และบริการต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวใช้บริการโดยอาจให้แสดงความคิดเห็นผ่านคิวอาร์โค้ด (QR Code) ซึ่งผู้ประกอบการจะสามารถทราบปัญหา และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และสามารถปรับปรุงการบริการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้

7.3 ส่งเสริมการรับรู้ถึงความคุ้มค่าของการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย (Perceived Value Enhancement)

- สร้างความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวว่าการใช้จ่ายในกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย เป็นการลงทุนเพื่อสุขภาพ และประสบการณ์ที่หาไม่ได้จากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น หรือแหล่งท่องเที่ยวอื่นซึ่งมีคุณค่ามากกว่าการจับจ่ายทั่วไป เช่น จัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองในลักษณะ Herbal Trial and Experience Day เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวทดลองบริการต่าง ๆ เช่น อบสมุนไพรไทย นวดไทย ชงชาสมุนไพรไทย ทำผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย เป็นต้น
- จัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย (แคมเปญ) ส่งเสริมการขายเชิงสุขภาพ (Wellness Reward Program) โดยนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมสมุนไพรไทยหลายจุด หรือซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย จะได้รับส่วนลดค่าบริการ หรือของที่ระลึกจากสถานประกอบการที่ร่วมมือกัน ไม่ว่าจะเป็นร้านค้า โฮมสเตย์ในพื้นที่ ชุมชนสมุนไพร ตลาดเกษตรอินทรีย์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายต่อเนื่อง

แนวทางที่ 8 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local community engagement)

จากการศึกษา พบว่า ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย และการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการนำรายได้เข้าสู่ชุมชน โดยใช้ฐานทรัพยากรที่หลากหลายของชุมชนมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ด้วยชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีมีจุดแข็งที่สำคัญ คือ ฐานความรู้เรื่องสมุนไพรไทยอยู่เดิม โดยเฉพาะด้านภูมิปัญญา การปลูก การแปรรูป และการใช้สมุนไพรไทยเพื่อสุขภาพสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยควรมุ่งสร้างพลังร่วม ระหว่างชุมชนกับภาครัฐและเอกชน เพื่อยกระดับความรู้ ความสามารถ และศักยภาพในการบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวด้วยตนเอง โดยไม่ให้ชุมชนเป็นเพียงผู้รับนโยบาย แต่เป็น ชุมชนเป็นเจ้าของพื้นที่และผู้ดำเนินการหลัก มีหน่วยงาน ต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่บูรณาการร่วมกันในการสนับสนุนและผลักดันพลังของชุมชน อาทิ พัฒนาการจังหวัด เกษตรจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมจังหวัด หอการค้าจังหวัด เป็นต้น เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นนับเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่นำไปสู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูง ดังนั้น การสร้างความเข้มแข็ง ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ต่อยอดจากฐานทรัพยากร องค์ความรู้ด้านสมุนไพรไทย จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ จากข้อมูลผลการศึกษาดังกล่าว สามารถอ้างอิงได้ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“บทบาทของชุมชนมีความสำคัญมาก แต่การจะพัฒนาให้มันยั่งยืนต้องมีหน่วยงานรัฐเข้ามาสนับสนุน จริง ๆ แล้ว เรามีความพร้อมแล้ว แต่หน่วยงานต่าง ๆ ต้องร่วมกันสนับสนุนผลักดัน จะให้ผมลุยทำเองคนเดียวมันก็ไม่ได้ วันนี้เป็นโอกาสดีเลยที่ได้มาพูดคุยกัน ผมบ้าน ดงบัง ส่วนของพี่ XX (ชื่อผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม) นี่ก็อีกดง บ้านดงกระทงยาม รวมกันเป็น สองดงยิ่งเข้มแข็งเลย แต่บางหน่วยงานที่มีหน้าที่ก็ยังไม่มา” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 11, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) สอดคล้องกับ “ทางอบต.เราก็พยายามผลักดันให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มากขึ้นนะคะ เพราะถ้าชุมชนไม่รู้สึกรู้สีกเป็นเจ้าของมันจะไม่ยั่งยืน ตอนนี้เราก็เริ่มจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านสมุนไพร มีการอบรมให้ความรู้ เรื่องการแปรรูป การต้อนรับนักท่องเที่ยว และก็รับนโยบายมาจาก พัฒนาชุมชน จากกรมส่งเสริม เรื่องสมุนไพร ต้องอาศัยชุมชนเฝ้าแหละที่เป็นคนขับเคลื่อน อย่างที่พี่ XX (ชื่อผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม) ได้บอกไป เรามีการทำกิจกรรมร่วมกัน ต่อไปก็ต้องผลักดันเรื่องสมุนไพรให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 9, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) และสอดคล้องกับ “มุมมองของ ททท. เรามองว่าการจะพัฒนาให้ปราจีนบุรีเป็นเมือง

สมุนไพรคุณภาพสูงได้ ก็ต้องให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทหลักเลยเพราะนักท่องเที่ยวสมัยนี้เขาไม่ได้อยากเห็นแค่ผลิตภัณฑ์ แต่เขาอยากเห็น คนทำ อยากฟังเรื่องราว อยากมีส่วนร่วม ถ้าชุมชนมีพลัง มีระบบบริหารจัดการดี เราก็พร้อมจะช่วยด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ พร้อมจะเขียนยุทธศาสตร์พัฒนา ซึ่งพื่ออยากได้ข้อมูลงานวิจัยของอาจารย์ด้วยค่ะ ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 2, วันที่ 15 สิงหาคม 2568)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำรายละเอียดจากบทสนทนากลุ่มในประเด็นแนวทางที่ 8 การพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local community engagement) มาสรุปเป็นประเด็นสำคัญเป็นข้อ ๆ เพื่อให้เกิดการนำแนวทางการพัฒนานี้ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

8. ประเด็นการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local community engagement)

8.1 ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นเจ้าของและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย

- ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยระดับชุมชน มีการคัดเลือกจากตัวแทนกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรไทย ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ กลุ่มแม่บ้าน และเยาวชนทำหน้าที่จัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย วางแผนและตัดสินใจร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐ บูรณาการร่วมกัน
- มอบหมายบทบาทการมีส่วนร่วมให้แก่กลุ่มภายในชุมชนอย่างชัดเจน เช่น กลุ่มแม่บ้านดูแลการจัดอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรไทย กลุ่มเยาวชนดูแลการสื่อสารออนไลน์ (Online) สื่อประชาสัมพันธ์ และมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย และกลุ่มเกษตรกร ผู้นำชุมชน ทำหน้าที่นำชม เล่าเรื่อง อธิบาย และจัดกิจกรรมสาธิตการปลูกการจัดเก็บสมุนไพรไทย

8.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน

- การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยมีชุมชน เป็นศูนย์กลางของการประสานงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควรมีการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี รวมกลุ่มชุมชน ผู้ประกอบการด้านสมุนไพรไทย โรงพยาบาล ร้านอาหาร โรงแรม และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จัดประชุมแลกเปลี่ยนทุกไตรมาส เพื่อหารือปัญหา โอกาส และร่วมวางแผนกิจกรรมท่องเที่ยวประจำปี
- สร้างระบบสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่นแบบพึ่งพากัน (Local Supply Chain) เช่น โรงแรมหรือรีสอร์ทรับซื้อสมุนไพรไทยจากเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อนำไปทำผลิตภัณฑ์

เช่น น้ำมันหอมระเหย สินค้าที่ระลึก วัตถุดิบประกอบอาหารในโรงแรม หรือร้านอาหารใช้วัตถุดิบสมุนไพรไทยจากท้องถิ่น เพื่อให้รายได้หมุนเวียนในชุมชน

8.3 กระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้กับชุมชนอย่างเป็นธรรมและส่งเสริมการเรียนรู้ต่อยอดในชุมชนเพื่อความยั่งยืน

- สร้างระบบบริหารรายได้จากการท่องเที่ยวที่โปร่งใสและเป็นธรรม เพื่อให้ทุกกลุ่มในชุมชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน สามารถต่อยอดองค์ความรู้สู่การพัฒนาในระยะยาว เช่น จัดตั้งกองทุนพัฒนาสมุนไพรชุมชน โดยนำรายได้บางส่วนจากการท่องเที่ยวสะสมในกองทุน เพื่อใช้ในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ชุมชน
- จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาสมุนไพรไทยและการเรียนรู้ในชุมชน รวบรวมความรู้เรื่องสมุนไพรไทย การปลูก การแปรรูป สรรพคุณทางยา วิธีการรักษาแบบพื้นบ้าน โดยจัดเก็บในรูปแบบดิจิทัลและใช้เป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว นักวิจัย ตลอดจนเยาวชนในชุมชนเพื่ออนุรักษ์องค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรให้คงอยู่และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป ที่จะเป็นกำลังสำคัญของชุมชนในอนาคตข้างหน้า
- เปิดโอกาสให้ทุกครัวเรือนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร เช่น การให้ครอบครัวทำอาหารสมุนไพรไทยจำหน่าย ผลิตสินค้าที่ระลึก หรือเปิดบ้านเป็นโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าพักและสัมผัสกับวิถีชีวิตชุมชน และจัดตารางให้มีการหมุนเวียนกิจกรรม เพื่อให้ทุกกลุ่มได้มีรายได้และโอกาสเท่าเทียมกัน ร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวแบบเป็นธรรม

แนวทางที่ 9 ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (Sustainability and Environment)

จากการศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวคุณภาพสูง มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับ การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและรับผิดชอบต่อค่านึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน และวิถีชีวิตท้องถิ่นเป็นสำคัญ การท่องเที่ยวลักษณะนี้ไม่เน้นปริมาณของนักท่องเที่ยว แต่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของประสบการณ์และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย เช่น การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่ไม่รบกวนสิ่งแวดล้อม การใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และการจัดการขยะหรือของเสียในชุมชนอย่างเป็นระบบ มีส่วนช่วยลดผลกระทบต่อธรรมชาติและทรัพยากรอันมีค่าของชุมชน ตลอดจนสร้างภาพลักษณ์ของชุมชนให้เป็น พื้นที่ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของนักท่องเที่ยว

ในอีกมิติหนึ่งความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมยังต้องควบคู่กับการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ให้กับทั้งผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว เช่น การส่งเสริมแนวคิด การท่องเที่ยว

อย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) โดยให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้การใช้สมุนไพรไทยอย่างรู้คุณค่า เข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่า หรือปลูกพืชสมุนไพรไทยคื่นฉันท้อง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกัน ชุมชนท้องถิ่นควรมีระบบการดูแลพื้นที่สีเขียว พื้นที่ภายในชุมชน ระบบโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณสุขภายในชุมชน ที่สอดคล้องและกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน การจัดการพลังงานหมุนเวียน เช่น ใช้พลังงานแสงอาทิตย์ หรือการรณรงค์การใช้พลาสติกในกิจกรรมท่องเที่ยว เมื่อแนวทางเหล่านี้ถูกรวมเข้ากับอัตลักษณ์สมุนไพรไทยของจังหวัดปราจีนบุรี ช่วยส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย นำไปสู่จุดหมายปลายทางคุณภาพสูง ที่ไม่เพียงดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ยังคงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืนจากข้อมูลผลการศึกษาดังกล่าว สามารถอ้างอิงได้ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“ตอนนี้นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มคุณภาพ เขาไม่ได้ดูแค่ว่าที่ไหนสวย ที่ไหนดัง แต่เขาดูว่าที่นั่นมีประสบการณ์อะไร ที่ตอบสนองความต้องการเขา รวมถึงกระแสปัจจุบัน นักท่องเที่ยวจะใส่ใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เป็นการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบมากขึ้น เราควรสื่อสารให้นักท่องเที่ยวเห็นว่าปราจีนบุรีเราดูแลธรรมชาติอย่างไร เช่น ใช้สมุนไพรปลอดสาร ทำกิจกรรมแบบลดขยะ ไม่รบกวนธรรมชาติ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 7, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) สอดคล้องกับ “การจะทำให้เกิดความยั่งยืนได้จริง ต้องเริ่มจากข้อมูลที่ถูกต้องค่ะ การศึกษาวิจัยจะเป็นเหมือนสะพานเชื่อมระหว่างภาครัฐ ชุมชน และนักท่องเที่ยว ถ้าเรามีข้อมูลเรื่องทรัพยากรสมุนไพร ระบบนิเวศ และพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ชัดเจน หน่วยงานรัฐจะวางนโยบายได้ตรงจุด ชุมชนก็จะเข้าใจว่าเขาควรพัฒนาอย่างไร ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ แต่มีเป้าหมายเดียวกันเพื่อให้เกิดความยั่งยืนจริง ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 8, วันที่ 15 สิงหาคม 2568) และยังสอดคล้องกับ “เรื่องความยั่งยืน มันไม่ใช่แค่แนวคิด มันคือเป้าหมายที่เราต้องไปให้ถึง เพราะถ้าเราพัฒนาแบบไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม อีกไม่นานทรัพยากรจะหมดไปเอง เรากำลังพยายามผลักดันให้ทุกโครงการท่องเที่ยวในจังหวัดมีแนวทาง Green Tourism มีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และเน้นใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติ เพื่อให้การท่องเที่ยวอยู่ ได้ยาว ๆ ทั้งคน ทั้งป่า ทั้งเศรษฐกิจ” (ผู้ให้ข้อมูลหลักหมายเลข 1, วันที่ 15 สิงหาคม 2568)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำรายละเอียดจากบทสนทนากลุ่มในประเด็นแนวทางที่ 8 การพัฒนาด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (Sustainability and Environment) มาสรุปเป็นประเด็นสำคัญเป็นข้อ ๆ เพื่อให้เกิดการนำแนวทางการพัฒนานี้ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

9. ประเด็นการพัฒนาด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (Sustainability and Environment)

9.1 ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism)

- มุ่งสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมของผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และชุมชนให้คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สร้างกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ เช่น ปลูกพืชสมุนไพรไทยพื้นถิ่น ปลูกป่าชุมชน เก็บขยะในพื้นที่ท่องเที่ยว รับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทยในชุมชน โดยณรงค์ให้รับประทานโดยไม่เหลือทิ้งเป็นขยะ หรือเรียนรู้การใช้สมุนไพรไทยอย่างรู้คุณค่า เป็นต้น
- จัดอบรมและสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อให้สถานประกอบการ โรงแรม ชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวเข้าใจหลักการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ลดการใช้พลาสติก ลดการใช้น้ำ พลังงานต่าง ๆ ใช้พาหนะเดินทางที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษ ลดการใช้วัสดุสิ้นเปลือง เน้นการใช้ซ้ำ
- ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ โดยสร้างเนื้อหาที่สอดแทรกความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย กับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ โดยสื่อให้เห็นถึงกระบวนการในการปลูกพืชสมุนไพรไทย การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทุกขั้นตอนจะไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชน

9.2 พัฒนาระบบฐานข้อมูลสมุนไพรไทยและการวิจัยเพื่อการจัดการอย่างยั่งยืน

- สนับสนุนการวิจัยด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย รวมถึงการประเมินศักยภาพของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เพื่อวางแผนจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในบางพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม
- สร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน เพื่อพัฒนาระบบข้อมูลกลางแหล่งท่องเที่ยวสมุนไพรไทย ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่สามารถใช้ร่วมกันในการตัดสินใจและติดตามความคืบหน้าในการดำเนินการและการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาสามารถสรุปสาระสำคัญของแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ออกเป็น 9 แนวทางสำคัญ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety)

การยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยให้มีความปลอดภัย และคุณภาพสม่ำเสมอทุกแหล่งผลิต ควบคุมกระบวนการตรวจสอบมาตรฐาน และการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้บริโภค

2. ด้านการเรียนรู้ (Learning)

การมุ่งพัฒนาแหล่งเรียนรู้สมุนไพรไทยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา ถ่ายทอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่ ส่งเสริมกิจกรรมเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น เวิร์กช็อป (Workshop) แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และระบบจัดเก็บองค์ความรู้สมุนไพรไทยอย่างเป็นระบบ

3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)

การส่งเสริมการออกแบบกิจกรรมเชิงประสบการณ์ที่เชื่อมโยงสมุนไพรไทยเข้ากับวิถีชีวิต เช่น ทำยาหม่องสมุนไพร สาธิตสปาธรรมชาติ และการเก็บสมุนไพรไทยในสวน โดยเน้นให้ชุมชนเป็นผู้นำการจัดกิจกรรม เพื่อสร้างประสบการณ์ที่แท้จริงและน่าจดจำ

4. ด้านความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness)

การพัฒนาจุดเด่นของจังหวัดปราจีนบุรีให้ชัดเจน โดยใช้ สมุนไพรไทย เป็นอัตลักษณ์หลักของการท่องเที่ยว เช่น การจัดงานมหกรรมสมุนไพรระดับจังหวัด การสร้างตราเมืองสมุนไพรไทยปราจีนบุรี และการนำวัตถุดิบท้องถิ่นขึ้นชื่อมาใช้ในการส่งเสริมการตลาด

5. ด้านประสบการณ์ (Experience)

การสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าและหลากหลาย ผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วม การทำ สปาสมุนไพร อาหารสุขภาพ และการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมีส่วนร่วมและเกิดความประทับใจที่นำไปสู่การกลับมาเยือนซ้ำ

6. ด้านโภชนาการ (Nutrition)

การพัฒนาอาหารสมุนไพรไทยพื้นบ้านให้มีมาตรฐาน ปลอดภัย และสอดคล้องกับแนวทางสุขภาพ ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นปลอดสารพิษ จัดกิจกรรมเรียนรู้การปรุงอาหารสมุนไพรไทย และสร้างภาพลักษณ์ “อาหารสุขภาพจากเมืองสมุนไพรไทยปราจีนบุรี”

7. ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว (Willingness to Pay)

การสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยและบริการทางการท่องเที่ยวด้วยการพัฒนารายการท่องเที่ยวคุณภาพสูง การออกแบบบริการที่มีความแตกต่าง และการสื่อสารคุณค่าผ่านประสบการณ์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้สึกคุ้มค่าและยินดีจ่ายในระดับราคาที่สูงขึ้น

8. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (Local community engagement)

การผลักดันให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเป็นเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย และได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม หน่วยงานรัฐควรทำหน้าที่สนับสนุนเชิงโครงสร้างทั้งองค์ความรู้ งบประมาณ และการตลาด เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการร่วมอย่างยั่งยืน

9. ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (Sustainability and Environment)

การบูรณาการแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) ในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมใช้พลังงานสะอาด การจัดการของเสียอย่างมีระบบ และสนับสนุนงานวิจัยเพื่อเชื่อมโยงภาครัฐกับชุมชนในเป้าหมายเดียวกัน เพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูง

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เป็นการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ด้วยเทคนิคของการผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี จากนั้นนำข้อมูลจากการวิจัยเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง การศึกษาครั้งนี้เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปตามระเบียบวิธีวิจัย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ในแต่ละข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบแนวทางการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีเป็นการวิจัย เชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิทยาการประยุกต์การสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) ขั้นตอนที่ 2 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง และขั้นตอนที่ 3 เพื่อนำเสนอรูปแบบและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัยและพัฒนา

1. ผลการวิจัยขั้นตอนที่ 1 แนวโน้มการให้บริการเชิงสุขภาพของกลุ่มธุรกิจที่พักประเภทโฮมสเตย์ในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิทยาการประยุกต์การสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) เริ่มต้นจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากการทบทวนวรรณกรรม ตามแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับข้อภายใต้แนวคิดทฤษฎีของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า คุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงต้องครอบคลุมคุณลักษณะทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพและความปลอดภัย ด้านการเรียนรู้ ด้านความมีเอกลักษณ์เฉพาะ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านประสบการณ์ และ ด้านโภชนาการ เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวจังหวัดปราจีนบุรีให้มีภาพลักษณ์ของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ด้วยการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ซึ่งจะเป็ต้นแบบให้กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นสมุนไพรไทย ตลอดจนชุมชน สามารถยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ และมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและองค์ความรู้ที่ยั่งยืนในทุก ๆ มิติ จาก

การวิจัยเอกสารทั้งงานวิจัยในประเทศ และต่างประเทศได้นำเสนอข้อมูลสำคัญ และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ตามรายละเอียดตามตารางที่ 31

ตารางที่ 31 ข้อมูลสรุปการสัมภาษณ์เชิงลึกประเด็นการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรี	คุณลักษณะจากการประยุกต์ใช้ทฤษฎีฐานราก
1. ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety)	การเดินทางท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพ นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับสุขภาพและความปลอดภัยมากขึ้น การบริโภคสมุนไพรไทย ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งคือสุขภาพและการเรียนรู้ ต้องทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัย และมั่นใจในคุณภาพของสมุนไพรไทยและบริการต่าง ๆ ที่มีความปลอดภัย และความน่าเชื่อถือ โดยผลิตภัณฑ์สมุนไพรต้องมีคุณภาพ ได้รับการรับรองมาตรฐาน เช่น มาตรฐาน GMP มาตรฐาน GI มาตรฐานจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เป็นต้น และต้องทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกแหล่งท่องเที่ยว
2. ด้านการเรียนรู้ (Learning)	การผสมผสานระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวกับการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทย ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น คือ การเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรที่นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วม การชมสวนสมุนไพรไทย ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนสมุนไพรไทย เกษตรอินทรีย์ การทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมและการ Workshop เช่น ยาต้ม ยาหม่อง น้ำมันหอมระเหย เรียนรู้วิธีการผลิตและแปรรูปสมุนไพรไทย นักท่องเที่ยวที่อาจไม่ได้มีวัตถุประสงค์โดยตรงเกี่ยวกับสุขภาพ แต่เป็นการเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่เกี่ยวกับสมุนไพรไทย

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรี	คุณลักษณะจากการประยุกต์ใช้ทฤษฎีฐานราก
3. ด้านความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness)	สมุนไพรไทยเป็นภูมิปัญญาของไทยถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ยาสมุนไพรในการรักษาโรคเป็นวิถีชีวิตที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่นจะมีความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป การเดินทางท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชน และภูมิปัญญาต่าง ๆ อันมีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น การเดินทางท่องเที่ยวจึงก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรีเป็นเมืองสมุนไพรต้นแบบ มีสมุนไพรที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ฟ้าทะลายโจร ขมิ้นชัน ผาง บัวบก มะขามป้อม มี เป็นแหล่งเรียนรู้สมุนไพรไทยที่สำคัญ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับประเทศ
4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)	การผสมผสานกันระหว่างความรู้และประสบการณ์ ซึ่งกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเข้าร่วมจะเป็นกิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้ และมอบประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้ระหว่างการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเยี่ยมชมแปลงปลูกสมุนไพรไทย ทำกิจกรรมสาธิต ทำอาหารสมุนไพรไทย ทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยในรูปแบบการทำเวิร์กชอป Workshop ซึ่งกิจกรรม ต่าง ๆ จะเกิดกระบวนการเรียนรู้ในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับมากกว่าความสนุกสนาน ความเพลิดเพลินจากการร่วมกิจกรรม แต่เป็นประสบการณ์ที่แตกต่างจากการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรี	คุณลักษณะจากการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสถานาราก
5. ด้านประสบการณ์ (Experience)	สิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่สร้างความแตกต่างและคุณค่าให้กับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย คือการมอบประสบการณ์แบบองค์รวม (Holistic Experience) ทั้งทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ ผ่านปราสาทสัมผัสต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลิ่น รส รูป และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทย การพักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติ ความประทับใจและความผูกพันต่อชุมชน ที่ส่งผลให้เกิดความต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ รวมถึงบอกต่อผู้อื่น (Word of mouth) ให้มีความสำคัญกับการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง
6. ด้านโภชนาการ (Nutrition)	การท่องเที่ยวที่มุ่งส่งเสริมสุขภาพและประสบการณ์ผ่านการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรไทย ที่ผ่านการแปรรูปน้อยและมีคุณภาพ ให้ทั้งรสชาติที่อร่อยและคุณค่าทางสุขภาพ เป็นการบูรณาการอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรไทยในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การจัดรายการอาหารสมุนไพรให้นักท่องเที่ยว พร้อมการเล่าเรื่อง (Storytelling) ที่สื่อถึงแหล่งที่มาและกระบวนการปลูก การสาธิตวิธีการทำอาหารที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม ตั้งแต่เก็บวัตถุดิบจนถึงการปรุงอาหาร การให้บริการโดยมีการสอดแทรกองค์ความรู้สมุนไพรไทยสู่อาหารแต่ละจาน เพื่อมอบประสบการณ์ที่แตกต่างให้กับนักท่องเที่ยว

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 31 ข้อสรุปจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 17 คน ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participatory Observation) สามารถค้นพบความข้อมูลสำคัญในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี 6 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพและความปลอดภัย ด้านการเรียนรู้ ด้าน

ความมีเอกลักษณ์เฉพาะ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านประสบการณ์ และ ด้านโภชนาการ ที่จะพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

นอกจากนี้ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถค้นพบความเกี่ยวข้ององค์ประกอบย่อยในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ผู้วิจัยใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการประยุกต์ใช้เป็นข้อคำถามสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ นอกเหนือจากคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ค้นพบข้อสรุปสำคัญ 2 ด้าน ได้แก่ การรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย (Perceived Value) และ การท่องเที่ยวคุณภาพสูง (High Quality Tourism) โดยมีรายละเอียด ดังตาราง 32

ตารางที่ 32 ข้อมูลสรุปผลการวิจัยเอกสารประเด็นการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

การรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี	คุณลักษณะจากการประยุกต์ใช้ทฤษฎีฐานราก
1. คุณค่าด้านอรรถประโยชน์ (Functional Value)	ประโยชน์ที่จับต้องได้ และเป็นรูปธรรมจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ซึ่งนักท่องเที่ยวได้รับจากการท่องเที่ยว หรือใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย และ ประเมินผลประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับ เช่น องค์ความรู้ ทักษะ หรือสุขภาพที่ดีขึ้น การได้รับคำแนะนำการใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย เพื่อรักษาโรค หรือบำรุงสุขภาพ ตลอดจนข้อมูลความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้
2. คุณค่าด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Value)	ความเพลิดเพลิน ความรู้สึกดี ความประทับใจ ความสนุกสนาน หรือความผ่อนคลาย ที่เกิดขึ้นระหว่างหรือหลังการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เช่น รู้สึกผ่อนคลาย หลังการทำสปาสมุนไพร รู้สึกภูมิใจที่ได้สัมผัสภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน รู้สึกสุขใจเมื่อได้อยู่ในบรรยากาศสวนสมุนไพรที่เงียบสงบ และมีกลิ่นหอมของพืชสมุนไพร รวมถึงความสนุกสนานจากการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมที่ได้ลงมือปฏิบัติ

การรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิง สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี	คุณลักษณะจากการประยุกต์ใช้ทฤษฎีฐานราก
3. คุณค่าด้านสังคม (Social Value)	คุณค่าที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์และภาพลักษณ์ทางสังคม จากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสมุนไพรไทย ได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนร่วมกิจกรรม ชุมชน และผู้มีความเชี่ยวชาญเรื่องสมุนไพรไทย ได้รู้สึกว่าตนเองมีวิถีชีวิตที่ใส่ใจสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ได้รับรู้ถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่ส่งถึงชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว
4. คุณค่าด้านการเงิน (Money Value)	ความคุ้มค่าการลงทุนและผลตอบแทน ในบริบทนี้คือค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวต้องจ่ายไปเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เช่น ค่าที่พัก ค่าเดินทาง ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรม ฯลฯ รวมทั้งคุณค่าหรือประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวรู้สึกว่าได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เช่น ได้รับประสบการณ์ที่ประทับใจ ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ ได้รับความสุขทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ เป็นต้น

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 32 ข้อมูลสรุปผลการวิจัยเอกสารประเด็นการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ซึ่งเป็นมุมมองหรือความรู้สึกของนักท่องเที่ยวที่มีต่อความคุ้มค่าที่ได้รับผ่านประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย โดยนักท่องเที่ยวจะประเมินจากคุณค่าที่ได้รับในแง่ของ ประโยชน์ที่ได้รับ (Functional Value) อารมณ์ความรู้สึก (Emotional Value) ด้านสังคม (Social Value) ตลอดจนต้นทุนที่ต้องเสียไปกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร หรือ การเงิน (Money Value) สิ่งเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความพึงพอใจและจงใจให้เกิดการกลับมาท่องเที่ยวหรือมาใช้บริการและบอกต่อไปยังผู้อื่น นอกจากนี้ ข้อมูลสรุปผลการวิจัยเอกสารประเด็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ตามตารางที่ 33

ตารางที่ 33 ข้อมูลสรุปการวิจัยเอกสารประเด็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

การท่องเที่ยวคุณภาพสูง	คุณลักษณะจากการประยุกต์ใช้ทฤษฎีฐานราก
1. ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว (Willingness to Pay)	ความพร้อมและความยินดีของนักท่องเที่ยวในการจ่ายค่าบริการเพื่อแลกกับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่คุ้มค่าและมีคุณภาพ ตลอดจนยินดีจ่ายราคาสูงขึ้นถ้าหากกิจกรรมท่องเที่ยวมีคุณภาพ เช่น การทำสปาสมุนไพรโดยผู้เชี่ยวชาญ หรือแพ็คเกจ (Package) ที่รวมอาหารเพื่อสุขภาพและที่พักที่ใกล้ชิดธรรมชาติเข้าไว้ด้วยกัน การบริการอาหารที่ปลอดภัย ไม่มีสารพิษตกค้าง หรือ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน
2. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local Community Engagement)	การที่ชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการและให้บริการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยอย่างจริงจัง ทั้งการต้อนรับ การให้ข้อมูล และการออกแบบกิจกรรม เช่น ชุมนำนักท่องเที่ยวชมสวนสมุนไพรไทย ถ่ายทอดความรู้จากหมอพื้นบ้าน จำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ชุมชนผลิตเอง และการที่ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม
3. ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (Sustainability and Environment)	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่คำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรอย่างรับผิดชอบ และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกสมุนไพรแบบอินทรีย์ การใช้บรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ มีจัดระบบรองรับท่องเที่ยวที่จำกัดจำนวนคนอย่างเหมาะสมเพื่อปกป้องพื้นที่ธรรมชาติ และพื้นที่ของชุมชน การถ่ายทอดภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพรไทย อย่างเป็นระบบ มีการจัดการองค์ความรู้และต่อยอดอย่างมีประสิทธิภาพ

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 33 ข้อเสนอการท่องเที่ยวคุณภาพสูง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการดูแลสิ่งแวดล้อม ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้รับผลประโยชน์ เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวพำนักรในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น เกิดการใช้จ่ายเพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว (Willingness to Pay) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local Community Engagement) และ ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (Sustainability and Environment)

2. ผลการวิจัยขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยเริ่มจากการนำร่างองค์ประกอบมาพัฒนาเป็นแบบสอบถาม เพื่อนำไปพัฒนาเป็นแบบสอบถามเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีประสบการณ์ท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรีที่เชื่อมโยงกับสมุนไพรไทย ซึ่งสามารถเก็บข้อมูลได้จำนวน 427 คน โดยใช้วิธีการสุ่มโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ใช้แบบแผนการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อนำผลสอบถามไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirm Factor Analysis) จากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 60.9 มีอายุ ระหว่าง 36 – 45 ปี จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 49.4 สถานภาพสมรส ส่วนใหญ่มีสถานภาพการสมรสแล้ว จำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 66.0 ระดับการศึกษาสูงสุด ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 297 คน คิดเป็นร้อยละ 69.6 อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 46.1 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 30,001 – 40,000 บาท มีภูมิลำเนาที่อยู่ปัจจุบันที่ ภาคกลาง จำนวน 290 คน คิดเป็นร้อยละ 97.9

วัตถุประสงค์การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว คือ เพื่อการพักผ่อน จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 44.3 เดินทางกับครอบครัวหรือญาติ จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 44.7 ระยะเวลาการท่องเที่ยว ค้างคืนมากกว่า 1 คืนขึ้นไป จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 44.0 รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Instagram Tiktok จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 70.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่มีประสบการณ์เคยเข้าร่วมและชื่นชอบที่สุด คือ การทำสปาสมุนไพรไทย/นวด/ประคบสมุนไพร จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 และ ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย โดยรวมค่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าสินค้าที่ระลึก ฯลฯ พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,001 – 2,500 บาท จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 23.2

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในประเด็น ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย โดยรวมค่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าสินค้าที่ระลึก ฯลฯ ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,001 – 2,500 บาท นับเป็นข้อจำกัดของการวิจัย เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนตัวเดินทางมาท่องเที่ยวเกี่ยวกับธุรกิจนำเที่ยวที่นำหน้าที่ตัวอย่างในการจัดรายการนำเที่ยวสำหรับการศึกษาดูงานให้กับหน่วยงานราชการ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวโดยตรง จึงตีความจากค่าใช้จ่ายส่วนตัวที่เกิดขึ้นเท่านั้น โดยไม่ครอบคลุมค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้น

ระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง พบว่า คุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยโดยรวม อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสุขภาพและความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.30 รองลงมาคือ ด้านโภชนาการ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.26 ด้านความมีเอกลักษณ์ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.25 ด้านประสบการณ์ และด้านกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.24 และ ด้านการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.23 ตามลำดับ ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีโดยรวม อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.26 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอรรถประโยชน์ และ ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.29 รองลงมา ได้แก่ ด้านการเงิน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.24 และ ด้านอารมณ์ความรู้สึก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.23 ตามลำดับ และระดับความคิดเห็นที่มีต่อการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี อยู่ในระดับความคิดเห็นมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุดเท่ากับ 4.30 รองลงมา ได้แก่ ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.27 และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.25 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า 1) ตัวแปรแฝงด้านคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี มีการจัดลำดับตัวแปรสังเกตตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ ด้านโภชนาการ ด้านกิจกรรม ด้านประสบการณ์ ด้านความมีเอกลักษณ์ และ ด้านสุขภาพ และความปลอดภัย ตามลำดับ 2) ตัวแปรแฝงด้านการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี การจัดลำดับตัวแปรสังเกตตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ได้แก่ คุณค่าด้านอารมณ์และความรู้สึก คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านการเงิน และ คุณค่าด้านอรรถประโยชน์ ตามลำดับ 3) ตัวแปรแฝงจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง การจัดลำดับตัวแปรสังเกตตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) โมเดลการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี สู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงหลังการปรับปรุงโมเดล พบว่า โมเดลการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก โดยเรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านประสบการณ์ ด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านโภชนาการ คุณค่าด้านการเงิน ด้านความมีเอกลักษณ์ คุณค่าด้านสังคม ด้านกิจกรรม ด้านการเรียนรู้ ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ด้านสุขภาพและความปลอดภัย ด้านอรรถประโยชน์ และ ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว ตามลำดับ

3. ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) ร่วมกับ เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ ผู้ประกอบการภาคเอกชน ผู้นำชุมชน และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีความสนใจและมีประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย โดยสุรปมีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 17 คน เพื่อรับรองผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 และให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อสรุปและรวบรวมนำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ซึ่งได้สรุปและนำเสนอแนวทางการพัฒนาออกเป็น 9 ด้านสำคัญ ตามตารางที่ 34

ตารางที่ 34 นำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่
จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	วิธีการปฏิบัติ
1. ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety)	1. จัดทำมาตรฐานกลางของผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี	- พัฒนามาตรฐานกลางสำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยทุกประเภท - กำหนดแนวทางการควบคุมคุณภาพในทุกขั้นตอน - สนับสนุนให้ผู้ประกอบการและชุมชนเข้าสู่ระบบรับรองมาตรฐาน - จัดทำ คู่มือมาตรฐานสมุนไพรจังหวัดปราจีนบุรี
	2. สร้างระบบเฝ้าระวังและพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านสมุนไพรเพื่อความปลอดภัย	- จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และชุมชน ในการติดตามตรวจสอบ และรายงานปัญหา - พัฒนาและอบรมบุคลากรในพื้นที่ในเรื่องมาตรฐานสุขภาพและความปลอดภัย
	3. พัฒนาระบบการรับรองมาตรฐานและสัญลักษณ์ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยของจังหวัดปราจีนบุรี	- จัดทำตราสัญลักษณ์ เพื่อแสดงการรับรองคุณภาพและความปลอดภัย - ใช้ตราสัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายรับรองในการประชาสัมพันธ์ - ส่งเสริมให้สถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเข้าร่วมโครงการรับรองมาตรฐาน

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	วิธีการปฏิบัติ
2. ด้านการเรียนรู้ (Learning)	1. พัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนไพรไทยเชิงปฏิบัติจริง	- จัดตั้งหรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนไพรไทย ในชุมชนที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมได้จริงเพิ่มมากขึ้น - ส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยปราชญ์ชุมชนผู้เชี่ยวชาญเรื่องชุมชนไพรไทย
	2. ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติ	- จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Workshop) - ส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวเรียนรู้ ลงมือทำ นำกลับไปใช้ได้ - จัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชนไทยของจังหวัดปราจีนบุรีให้เป็นพื้นที่บูรณาการการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
	3. จัดให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ชุมชนไพรไทยอย่างเป็นระบบ	- จัดทำระบบ ฐานข้อมูลองค์ความรู้ชุมชนไพรไทยของจังหวัดปราจีนบุรี - บันทึกและจัดเก็บองค์ความรู้ในรูปแบบดิจิทัล - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสืบทอดและต่อยอดองค์ความรู้

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	วิธีการปฏิบัติ
3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย (Activities)	1. พัฒนากิจกรรมแบบมีส่วนร่วม (Participatory Herbal Activities)	- ส่งเสริมให้กิจกรรมท่องเที่ยวมีลักษณะลงมือทำจริง - ให้ผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์แผนไทย หรือหมอพื้นบ้าน ทำหน้าที่เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ - ออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยให้มีความหลากหลาย
	2. ผสานกิจกรรมสมุนไพรไทยเข้ากับที่พักและบริการท่องเที่ยว	- ส่งเสริมให้ที่พัก ร้านอาหาร และสถานประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่นำสมุนไพรไทยมาใช้ในการให้บริการ - พัฒนาแพ็คเกจ (Package) ท่องเที่ยวที่รวมกิจกรรมสมุนไพรไทยไว้ในที่พัก
	3. สร้างเส้นทางท่องเที่ยวสมุนไพรไทยเชิงบูรณาการ	- จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่เชื่อมโยงตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ - ประสานความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม
	4. ยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	- พัฒนากิจกรรมสมุนไพรไทยให้เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพระดับสากล - จัดอบรมผู้ให้บริการให้มีความรู้ด้านสุขภาพ สมุนไพรไทย และการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ - บูรณาการร่วมกันทุกฝ่าย

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	วิธีการปฏิบัติ
4. ด้านความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness)	1. สร้างอัตลักษณ์จังหวัดเมือง สมุนไพรปราจีนบุรีอย่างชัดเจน	- พัฒนาแบรนด์กลางของ จังหวัดในชื่อ “ปราจีนบุรีเมือง สมุนไพรไทย” - กำหนดเอกลักษณ์หลักจาก วัตถุดิบสมุนไพรไทยพื้นถิ่นที่มี ชื่อเสียง
	2. ส่งเสริมการจัดงานมหกรรม สมุนไพรประจำจังหวัดใน ระดับชาติ	- จัดกิจกรรม “งานมหกรรม สมุนไพรไทยปราจีนบุรี” เป็น ประจำปี - สร้างการรับรู้และยกระดับ ภาพลักษณ์จังหวัดสู่การเป็น จุดหมายปลายทางด้าน สมุนไพรที่สำคัญของประเทศ
	3. พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว เชิงสมุนไพรที่สะท้อนอัตลักษณ์ ท้องถิ่น	- ออกแบบ “เส้นทางท่องเที่ยว สมุนไพร” (Herbal Route) ที่ เชื่อมโยงแหล่งปลูกสมุนไพร ไทยสำคัญ
	4. พัฒนารฐานข้อมูลและการ รับรองมาตรฐานสมุนไพร ท้องถิ่น	- รวบรวมข้อมูลสมุนไพรไทยที่ ปลูกในจังหวัดปราจีนบุรีอย่าง เป็นระบบ - ผลักดันการรับรองมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์สมุนไพรภายใต้ตรา สัญลักษณ์ของจังหวัด ให้เป็นที่ ยอมรับในระดับประเทศและ นานาชาติ

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	วิธีการปฏิบัติ
5. ด้านประสบการณ์ (Experience)	1. ออกแบบประสบการณ์ท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม	- สร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง - พัฒนาจุดเรียนรู้ภายในแหล่งท่องเที่ยว - จัดอบรมให้กับคนในชุมชนผู้ให้ทำหน้าที่นักเล่าเรื่องหรือสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้และสาธิตกิจกรรมสมุนไพรไทยได้อย่างเข้าใจง่าย
	2. สร้างเรื่องราวและอัตลักษณ์สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีผ่านการเล่าเรื่อง Storytelling	- ถ่ายทอดคุณค่าและภูมิปัญญาของสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีในรูปแบบที่น่าสนใจและมีชีวิต - ใช้สื่อสร้างสรรค์โดยนำเทคโนโลยีปัจจุบันเข้ามาช่วย - จัดกิจกรรมเล่าเรื่องแบบมีส่วนร่วม
	3. บูรณาการกิจกรรมสมุนไพรไทยให้เข้ากับการพักผ่อนเชิงสุขภาพแบบองค์รวม	- ผสานกิจกรรมสมุนไพรเข้ากับแนวคิดสุขภาพแบบองค์รวมพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยว (Package) - ส่งเสริมที่พักในพื้นที่ให้มอบประสบการณ์จากสมุนไพรไทย - จัดกิจกรรมพิเศษ (Events) ตามฤดูกาล

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	วิธีการปฏิบัติ
6. ด้านโภชนาการ (Nutrition)	1. พัฒนาเมนูอาหารสุขภาพจากสมุนไพรท้องถิ่น	- สร้างเมนูอาหารที่ใช้สมุนไพรไทยเป็นส่วนประกอบหลัก เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของจังหวัดปราจีนบุรี - ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเมนูประจำชุมชน - สนับสนุนร้านอาหารท้องถิ่นในพื้นที่ปราจีนบุรีให้มีอาหารสมุนไพรไทย
	2. ส่งเสริมการใช้สมุนไพรไทย วัตถุดิบอินทรีย์และปลอดภัยจากท้องถิ่น	- ยกย่องคุณภาพวัตถุดิบอาหารให้ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม - ส่งเสริมการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ - จัดกิจกรรมตลาดสีเขียวสมุนไพรไทยปราจีนบุรีเพื่อจำหน่ายวัตถุดิบปลอดภัยให้กับผู้ประกอบการต่าง ๆ และนักท่องเที่ยว
	3. ยกย่องมาตรฐานความปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการของอาหาร	- จัดอบรมผู้ประกอบการอาหารและเครื่องดื่ม - จัดทำมาตรฐานการบริการอาหารและเครื่องดื่ม
	4. จัดกิจกรรมเรียนรู้และสาธิตอาหารสมุนไพร	- จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้บริการอาหาร เครื่องดื่มแบบจากถึงจาน (Farm to Table) - สร้างพื้นที่เรียนรู้ด้านอาหารสุขภาพ

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	วิธีการปฏิบัติ
7. ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว (Willingness to Pay)	1. พัฒนาตราสินค้าเมืองท่องเที่ยว หรือ Destination Branding ของจังหวัดปราจีนบุรี	- ใช้เรื่องราวสมุนไพรไทยท้องถิ่นในสื่อสาร เพื่อการสร้างตราสินค้าทางการท่องเที่ยวให้จดจำง่าย - จัดทำตราสัญลักษณ์ (Herbal Quality Mark) รับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย - จัดทำการตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing)
	2. ยกย่องมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ให้มีมาตรฐานสากลเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและนานาชาติ	- สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาและวิจัย - จัดทำระบบประเมินและรับฟังความเห็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวและใช้บริการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับพืชสมุนไพรไทย
	3. ส่งเสริมการรับรู้ถึงความคุ้มค่าของการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย	- จัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย เช่น ส่วนลดค่าบริการ ของที่ระลึก - สื่อสารให้นักท่องเที่ยวเห็นความคุ้มค่ากับการลงทุนเพื่อสุขภาพและความรู้

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	วิธีการปฏิบัติ
8. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local community engagement)	1. ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นเจ้าของและบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย	- ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยระดับชุมชน - มอบหมายบทบาทการมีส่วนร่วมให้แก่กลุ่มภายในชุมชนอย่างชัดเจน
	2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน	- จัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีรวมทุกภาคส่วนไว้ด้วยกัน - สร้างระบบสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่นแบบพึ่งพากัน (Local Supply Chain)
	3. กระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้กับชุมชนอย่างเป็นธรรม	- สร้างระบบบริหารรายได้จากการท่องเที่ยวที่โปร่งใสและเป็นธรรม - จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาสมุนไพรไทยและการเรียนรู้ในชุมชน - เปิดโอกาสให้ทุกครัวเรือนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา	วิธีการปฏิบัติ
9. ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (Sustainability and Environment)	1. ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism)	- มุ่งสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมของผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และชุมชนให้คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม - จัดอบรมและสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในจังหวัดปราจีนบุรี - ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ โดยสร้างเนื้อหาที่สอดแทรกความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยกับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ
	2. พัฒนาระบบฐานข้อมูลสมุนไพรไทยและการวิจัยเพื่อการจัดการอย่างยั่งยืน	- สนับสนุนการวิจัยด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย - สร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนเพื่อพัฒนาระบบข้อมูลกลางแหล่งท่องเที่ยวสมุนไพรไทย

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 34 สรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง แบ่งออกเป็น 9 แนวทางหลัก ที่ได้จากการวิจัยเชิงนโยบายร่วมกับเทคนิคการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้จัดทำสรุปแนวทางย่อยของแต่ละ 9 แนวทางหลัก พร้อมวิธีปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากการสรุปผลแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงแล้ว เพื่อให้ง่ายต่อการสื่อสาร และการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยจึงนำเสนอเป็นแผนภาพคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่ต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยใช้แนวคิดที่ชื่อว่า “อโรคยาปราจีน” ตามภาพที่ 23 ดังนี้

ภาพที่ 23 แผนภาพแบบจำลองแนวคิดอโรคยาปราจีนบุรีเพื่อสื่อสารรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

จากภาพที่ 23 นำเสนอแบบจำลองรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง นำเสนอภายใต้แนวคิด “อโรคยาปราจีน” โดยผสมผสานองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาสมุนไพรเข้ากับการท่องเที่ยวคุณภาพสูงอย่างเป็นระบบประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 6 มิติที่เชื่อมโยงกันในลักษณะบูรณาการ ดังนี้ 1) การดูแลสุขภาพและมาตรฐานความปลอดภัย (Wellness & Safety Standard) แนวปฏิบัติด้านสุขภาพและความปลอดภัยตาม

มาตรฐานสากล เพื่อให้บริการที่มีคุณภาพแก่ผู้ท่องเที่ยว การดูแลด้านสุขอนามัย และการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพร ช่วยยกระดับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว 2) การเรียนรู้สมุนไพรแบบองค์รวม (Learning in Holistic Herbs) มุ่งเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในลักษณะองค์รวม ครอบคลุมทั้งด้านสรรพคุณ วิธีการใช้ การปลูก การแปรรูป และบทบาทของสมุนไพรในบริบทสุขภาพและวิถีชุมชน 3) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติการ (Interactive Tourism Activities) เน้นกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม เช่น การทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร การสาธิตภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย และการทดลองปฏิบัติจริง ช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง 4) ประสบการณ์ เชิงสมุนไพร (Experiential Herbs) ให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์สัมผัสสมุนไพรโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการดมกลิ่น ชิม ชม หรือใช้ในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ทำให้การเรียนรู้สมุนไพรมีความเป็นรูปธรรมและสามารถจดจำได้ง่าย 5) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมสมุนไพรพื้นถิ่นที่สืบทอดมายาวนาน เช่น การแพทย์แผนไทย การนวดพื้นบ้าน การรักษาแบบองค์รวม ตลอดจนวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร อันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดปราจีนบุรี และ 6) คุณค่าทางโภชนาการอาหารสมุนไพร (Nutritional Cuisine) ส่งเสริมการใช้สมุนไพรในอาหารเพื่อสุขภาพ ให้นักท่องเที่ยวได้บริโภคอาหารที่ผสมผสานคุณค่าทางโภชนาการและสรรพคุณสมุนไพร เข้าด้วยกันอย่างลงตัว นับเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรที่มอบทั้งความรู้ ประสบการณ์ และสุขภาพที่ดีไปพร้อมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีและคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ที่จะพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง จากการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เมื่อเข้าสู่กระบวนการ ศึกษาด้วยวิธีวิทยาการประยุกต์การสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) สามารถเรียบเรียงเชิงทฤษฎีออกเป็นคุณลักษณะทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพและความปลอดภัย ด้านการเรียนรู้ ด้านกิจกรรม ด้านความมีเอกลักษณ์ ด้านประสบการณ์ และ ด้านโภชนาการ

1. ด้านสุขภาพ เป็นรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพนักท่องเที่ยว ร่วมกับการเรียนรู้ภูมิปัญญาสมุนไพรไทย ซึ่งนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับสุขภาพและความปลอดภัยมากขึ้น เช่น การบริโภคผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย โดยมีปัจจัยสำคัญอย่างคือสุขภาพและการเรียนรู้ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยต้องให้ความสำคัญกับการทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมั่นใจในปลอดภัย และคุณภาพของสมุนไพรไทยและบริการต่าง ๆ หากเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องมั่นใจว่าส่งผลดีต่อสุขภาพ สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสุข

ภาวะ (Wellness Tourism) ที่มุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลสุขภาพและการฟื้นฟูสมรรถภาพชีวิต ซึ่งให้เห็นว่านักท่องเที่ยวเลือกกิจกรรมท่องเที่ยวที่ส่งผลดีต่อสุขภาพ ไม่เพียงเพื่อการพักผ่อน แต่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ทั้งนี้การรับรู้ถึง ความปลอดภัย และ คุณภาพของผลิตภัณฑ์หรือบริการ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความไว้วางใจและแรงจูงใจในการตัดสินใจท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับสุขภาพ และความปลอดภัย อาหารและเครื่องดื่มที่สุขอนามัย บริการทางการท่องเที่ยวมีมาตรฐานความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับ (Liao et al., 2023; Sun et al., 2022) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการ ส่งเสริมสุขภาพควบคู่กับการเรียนรู้ภูมิปัญญาสมุนไพรไทย และต้องการความมั่นใจในความปลอดภัยและ คุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการ สอดคล้องกับ แนวโน้มสากลของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหลังยุคโควิด-19 ซึ่งเน้นการฟื้นฟูทั้งด้านกายและจิตใจ รวมถึงความต้องการประสบการณ์ที่มีคุณภาพและปลอดภัยมากขึ้น ซึ่งมิติต่าง ๆ ของประโยชน์ด้านสุขภาพจากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น ด้านกายภาพ (Physical) ด้านจิตใจ (Psychological) และ ด้านคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ยังคงเป็นแกนสำคัญในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ อย่างไรก็ตาม ประการสำคัญที่เป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย คือ องค์ความรู้และภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง ตามบริบทของสังคมไทย

2. ด้านการเรียนรู้ (Learning) พบว่า รูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวกับการเรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทย เป็นการผสมผสานกัน เป็นจุดเด่นสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น คือ การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วม เช่น การชมสวนสมุนไพรไทย ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนสมุนไพรไทยเกษตรอินทรีย์ เรียนรู้สายพันธุ์สมุนไพร สรรพคุณทางยาของสมุนไพร เป็นต้น นับว่าองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพิน แสนสุข (2566) พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวสุขภาพสมุนไพรบนฐานชีวเศรษฐกิจ ตำบลร้องช้าง จังหวัดเชียงราย เป็นการจัดแหล่งเรียนรู้สมุนไพรในรูปแบบการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่มีผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้นำกิจกรรม ช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในสรรพคุณสมุนไพรและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทยมากขึ้น นอกจากนี้การเรียนรู้ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรมีความใกล้เคียงกับรูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มของต่างประเทศ ทาง Liao et al. (2023) และ Sun et al. (2022) พบว่า การเรียนรู้เพื่อสุขภาพและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นแรงจูงใจหลักของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหลังยุคโควิด-19 เพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยฟื้นฟูสุขภาพกาย สุขภาพใจและส่งเสริมคุณค่าทาง จิตวิญญาณ

3. ด้านความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness) พบว่า สมุนไพรไทยเป็นภูมิปัญญาของไทยที่ถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ยาสมุนไพรที่ใช้ในการ

รักษาโรค เป็นวิถีชีวิตที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป จนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน สอดคล้องกับ Jarić et al. (2024) พบว่า ความหลากหลายของการใช้พืชสมุนไพรและความรู้ดั้งเดิมเกี่ยวกับการใช้พืชเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดเอกลักษณ์เชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ และเป็นทรัพยากรที่นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือเชิงสุขภาพให้คุณค่าอย่างสูง และยังสอดคล้องกับ Söukand et al. (2024) ซึ่งศึกษาการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านในแถบทวีปยุโรป พบว่า ความต่อเนื่องของการปฏิบัติ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภูมิปัญญาพื้นบ้านยังคงมีชีวิตอยู่ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ๆ ผู้วิจัยระบุว่า เมื่อชุมชนยังคงใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านการรักษาโรค อาหาร และพิธีกรรมทางวัฒนธรรม สมุนไพรจะไม่เพียงเป็นพืชเท่านั้น แต่ยังเป็น สัญลักษณ์ของตัวตนทางวัฒนธรรม ที่สะท้อนวิถีความเชื่อของผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งจังหวัดปราจีนบุรี มีชื่อเสียงเรื่องสมุนไพร และมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพรอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร (Activities) พบว่า เป็นการผสมผสานกันระหว่างความรู้และประสบการณ์ ซึ่งกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเข้าร่วมจะเป็นกิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้ และมอบประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้ระหว่างการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเยี่ยมชมแปลงปลูกสมุนไพรไทย ทำกิจกรรมสาธิต ทำอาหารสมุนไพรไทย ทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยในรูปแบบการทำเวิร์กชอป (Workshop) สอดคล้องกับ Capucho (2023) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงพืชสมุนไพร ในทวีปยุโรป และทวีปเอเชีย เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมลงมือทำ เช่น การเก็บสมุนไพร การทดลองทำผลิตภัณฑ์ และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและความทรงจำเชิงประสบการณ์ได้สูง และสอดคล้องกับการศึกษาของ Chinnapong et al. (2021) พบว่า การจัดกิจกรรมเชิงประสบการณ์ เช่น workshop สมุนไพรไทย การสาธิตผลิตภัณฑ์ หรือการชมสวนสมุนไพร ให้ชุมชนมีส่วนร่วมเต็มที่ จะช่วยสร้างประสบการณ์ที่แท้จริง (Authentic) และยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Damnet et al. (2023) ซึ่งศึกษาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยหลังยุคโควิด-19 พบว่า การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความผูกพันของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกิจกรรมที่ได้ลงมือทำจริง เช่น การเยี่ยมชมฟาร์ม การเก็บเกี่ยว การทดลองทำผลิตภัณฑ์ และการชิมผลผลิต เป็นต้น กิจกรรมลักษณะนี้ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความผูกพันกับแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น และส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเยือนและการบอกต่อ

5. ด้านประสบการณ์ (Experience) พบว่า เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่สร้างความแตกต่างและคุณค่าให้กับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย คือการมอบประสบการณ์แบบองค์รวม (Holistic Experience) ทั้งทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ ผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น รูป รส กลิ่น และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทย การ

พักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติ ความประทับใจ และความผูกพันต่อชุมชน ที่ส่งผลให้เกิดความต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำรวมถึงบอกต่อผู้อื่น สอดคล้องกับ Chinnapong et al. (2021) ชี้ว่า การจัดกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมและสัมผัสประสบการณ์จริง เช่น การทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร หรือ การชิมอาหารสมุนไพร จะช่วยสร้างประสบการณ์ที่แท้จริง (authentic experience) และความทรงจำเชิงประสบการณ์ (memorable tourism experience) ซึ่งมีผลต่อความประทับใจโดยรวมของนักท่องเที่ยว และสอดคล้องกับ Capucho (2023) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงพืชสมุนไพรในทวีปยุโรป และทวีปเอเชีย เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมลงมือทำ เช่น การเก็บสมุนไพร การทดลองทำผลิตภัณฑ์ และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและความทรงจำเชิงประสบการณ์ได้สูง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความผูกพันกับแหล่งท่องเที่ยว และเกิดความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยว รวมทั้งการบอกต่อผู้อื่นด้วย

6. ด้านโภชนาการ (Nutrition) พบว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งส่งเสริมสุขภาพและประสบการณ์ ผ่านการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรไทย ประุงอาหารด้วยวัตถุดิบที่ปลอดภัย ไม่ใช้สารเคมีใน ทุกขั้นตอน ที่ผ่านการแปรรูปน้อยและมีคุณภาพ ให้ทั้งรสชาติที่อร่อยและคุณค่าทางสุขภาพ เป็นการบูรณาการอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพรไทยในกิจกรรมการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Tsai et al. (2021) พบว่า พบว่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรและสุขภาพะ ที่รวมกิจกรรมด้านอาหารสมุนไพร มีผลต่อความรู้และพฤติกรรมบริโภคอาหารที่ดีต่อสุขภาพของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังมีแนวโน้ม ที่จะนำความรู้เรื่องสมุนไพรและอาหารสุขภาพไปใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลต่อการส่งเสริมสุขภาพอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับ Chotimarkorn and Sittichok (2022) ที่พบว่า การรวมอาหารและสมุนไพรไทยในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพช่วยให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้เรื่องสรรพคุณสมุนไพร การปรุงอาหารเพื่อสุขภาพ และแนวทางการดูแลสุขภาพด้วยอาหารธรรมชาติ ทำให้กิจกรรมดังกล่าวไม่เพียงสร้างความสนุกสนานและประสบการณ์ที่ดี แต่ยังสร้าง คุณค่าเชิงสุขภาพและโภชนาการอีกด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีและการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง พบว่า ทุกตัวแปรสังเกตมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงกว่าค่ามาตรฐานสะท้อนให้เห็นว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก และตัวแปรแต่ละตัวสามารถสะท้อนแนวคิดของตัวแปรแฝงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยตัวแปร ด้านประสบการณ์ Experience มีค่ามีน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด บ่งชี้ว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเยี่ยมชมสวนสมุนไพร แปลงปลูกสมุนไพร ทำให้ได้สัมผัสบรรยากาศและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างน่าประทับใจ อีกทั้งการทดลองใช้สมุนไพร การทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร หรือการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง

สมุนไพรไทย ในพื้นที่จริง เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงได้ในระดับที่สูงมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phuthong et al. (2022) พบว่า องค์ประกอบด้านประสบการณ์การท่องเที่ยว เป็นหนึ่งในมิติที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงในแบบจำลองความสามารถแข่งขันของจุดหมายปลายทางด้านสุขภาพ ผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ในระดับสูง และมีความสอดคล้องของโมเดลในระดับดี ผลดังกล่าวสะท้อนว่าในปลายทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การจัดประสบการณ์ที่ครบวงจร เช่น การบำบัด การพักผ่อน การเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพ และการรับบริการแบบองค์รวม มีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้คุณค่าของนักท่องเที่ยวและโอกาสในการกลับมาใช้บริการซ้ำ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Peng et al. (2023) ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การแพทย์แผนจีน มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสมุนไพรและการบำบัดแบบดั้งเดิม พบว่า ประสบการณ์ที่น่าจดจำของนักท่องเที่ยวเป็นตัวแปรกลางที่มีบทบาทสำคัญในโมเดลเชิงสาเหตุและมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจกลับมาเยือน การมีประสบการณ์ที่ดี เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสมุนไพร การเรียนรู้ผ่านการทดลองจริง และการสัมผัสวัฒนธรรมแพทย์แผนจีน ช่วยเพิ่มความผูกพันต่อสถานที่และสร้างทัศนคติที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี จำเป็นต้องมุ่งเน้นการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ร่วมสมัย เข้าถึงง่าย สอดคล้องกับกรณีศึกษาเมืองโซโล ประเทศอินโดนีเซีย พบว่า การตีความองค์ความรู้สมุนไพรเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Widarini et al., 2022) สะท้อนว่า จังหวัดปราจีนบุรีควรให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่องสมุนไพรและการออกแบบประสบการณ์ที่มีความหมายต่อนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากผลการวิจัยและการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาที่จะยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน ไปสู่มูลค่าทางเศรษฐกิจ รายได้สู่ชุมชน การรักษาและต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาสมุนไพร มีข้อเสนอแนะทั้งสิ้น 3 ประการ ได้แก่

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า จังหวัดปราจีนบุรี มีศักยภาพสูงในเรื่ององค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย การแพทย์แผนไทย

เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ เป็นต้นแบบเมืองสมุนไพรระดับประเทศ การพัฒนาสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง จะช่วยให้เกิดการยกระดับการท่องเที่ยวของจังหวัดปราจีนบุรี เพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว และสนับสนุนการรักษาภูมิปัญญาสมุนไพรไทยให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยจึงได้สรุป คุณลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยออกเป็น 6 ด้าน และเพื่อให้เกิดการจดจำได้ง่ายและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี จึงนำเสนอภายใต้แนวคิด “อโรคยาปราจีน” ภาษาอังกฤษ คือ “Arokya Prachin” ขับเคลื่อนด้วยคุณลักษณะสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การดูแลสุขภาพและมาตรฐานความปลอดภัย (Wellness & Safety Standard) 2) การเรียนรู้สมุนไพรแบบองค์รวม (Learning in Holistic Herbs) 3) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติการ (Interactive Tourism Activities) 4) ประสบการณ์เชิงสมุนไพร (Experiential Herbs) 5) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) และ 6) คุณค่าทางโภชนาการอาหารสมุนไพร (Nutritional Cuisine) จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยมีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของชุมชนในเรื่องของภูมิปัญญาที่ชุมชนได้มีการอนุรักษ์และสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น นับเป็นเอกลักษณ์สำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จึงต้องให้ชุมชนได้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนของตนเองอย่างเป็นระบบ เช่น พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และทรัพยากรของชุมชนเองอย่างเข้มแข็ง พัฒนาระบบเพื่อการจัดการองค์ความรู้ของชุมชน และภูมิปัญญาต่าง ๆ ให้คงอยู่และสามารถนำมาใช้เพื่อสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างทรงคุณค่า เช่น การจัดรวบรวมความรู้จากปราชญ์ชุมชน จัดเก็บโดยใช้ระบบดิจิทัลมาช่วยสนับสนุน ส่งเสริมให้มีคณะกรรมการชุมชน ให้บริหารจัดการภายในชุมชนอย่างเข้มแข็ง ให้ทุกคนในชุมชนในฐานะเจ้าของทรัพยากรที่เป็นภูมิปัญญา ได้รับรู้และหวงแหนภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของตนเองต่อไป

อย่างไรก็ตามหน่วยงานภาครัฐ ควรสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน สร้างเอกลักษณ์ อัตลักษณ์

ที่โดดเด่นด้านภูมิปัญญาสมุนไพรที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน ให้ความสำคัญถึงปัจจัยภายในและภายนอกชุมชนที่มีผลต่อความสำเร็จ ของการทำการท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยพัฒนาให้ชุมชนเป็นเจ้าของภูมิปัญญาอย่างแท้จริง โดยหน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่คอยสนับสนุน ควบคู่กับการทำโฮมสเตย์เชิงสุขภาพให้มีมาตรฐาน เสริมสร้างปัจจัยดังกล่าวนี้ให้เกิดความเข้มแข็งและมีศักยภาพผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก ย่อมเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการดำเนินงาน การพัฒนาให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ทำให้มีลักษณะเศรษฐกิจของชุมชนที่เข้มแข็ง ก่อให้เกิดการจ้างงาน สร้างอาชีพสร้าง รายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษา ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยแบ่งประเด็นการพัฒนาออกเป็น 6 ด้าน พร้อมนำเสนอแนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ดังนั้น หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน ประชาชน สามารถศึกษาแนวทางการพัฒนาดังกล่าว เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการต่อยอดและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของจังหวัดปราจีนบุรีให้เติบโตอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ สามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว และสมุนไพร เป็นข้อมูลกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวคุณภาพสูง โดยใช้ฐานทรัพยากรสมุนไพร ภาคเอกชน เช่น ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ออกแบบบริการโดยมีสมุนไพรไทยเข้ามาเสริมจุดเด่น และสร้างความสนใจทำให้เกิดความแตกต่างจากบริการการท่องเที่ยวอื่น เช่น การออกแบบกิจกรรมประสบการณ์เรียนรู้สมุนไพรไทย การให้บริการอาหารสมุนไพร การเล่าเรื่องสมุนไพรควบคู่กับบริการการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ข้อมูลจะเป็นประโยชน์กับการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบองค์รวม (Wellness tourism) โดยมีสมุนไพรไทยเป็นทรัพยากรสำคัญ ที่เน้นการให้ความรู้ด้านสุขภาพ และมอบประสบการณ์สุขภาพให้กับนักท่องเที่ยว สามารถอธิบาย ดังนี้

2.1 การดูแลสุขภาพและมาตรฐานความปลอดภัย (Wellness & Safety Standard)

ควรกำหนดมาตรฐานด้านความปลอดภัยและสุขอนามัยที่สอดคล้องกับบริการสมุนไพร เช่น การควบคุมคุณภาพวัตถุดิบ การตรวจสอบความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ และการจัดการพื้นที่บริการให้ลดความเสี่ยงต่อผู้ใช้บริการ พร้อมทั้งอบรมบุคลากรให้มีความรู้ด้านการแพ้สมุนไพรและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น เพื่อเสริมความเชื่อมั่นและยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรของจังหวัดปราจีนบุรีให้มีความปลอดภัยอย่างยั่งยืน

2.2 การเรียนรู้สมุนไพรแบบองค์รวม (Learning in Holistic Herbs)

ควรออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงมิติต่าง ๆ ของสมุนไพร ตั้งแต่การปลูก การแปรรูป การใช้เพื่อดูแลสุขภาพ ไปจนถึงบทบาททางวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจแบบครบวงจร การใช้สื่อการเรียนรู้ร่วมสมัย เช่น สื่อดิจิทัลหรือสื่อประสาทสัมผัสหลายรูปแบบ จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจและช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ความรู้ด้านสมุนไพรได้ลึกซึ้งขึ้น

2.3 กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติการ (Interactive Tourism Activities)

ควรพัฒนากิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร การชงชา หรือการทดลองใช้สมุนไพรในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงที่จับต้องได้ กระบวนการเรียนรู้แบบลงมือทำจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมเกิดความสนุก ประทับใจ และสร้างความผูกพันต่อแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีผลต่อความตั้งใจกลับมาเยือนในอนาคต

2.4 ประสบการณ์เชิงสมุนไพร (Experiential Herbs)

ควรออกแบบประสบการณ์ที่เชื่อมโยงประสาทสัมผัสและอารมณ์ เช่น กลิ่น รส สัมผัส และการเล่าเรื่องเกี่ยวกับที่มาของสมุนไพร เพื่อสร้างความทรงจำที่มีความหมาย ประสบการณ์ที่เน้นการรับรู้เชิงลึกจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจคุณค่าของสมุนไพรและเกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร

2.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom)

ควรนำเสนอองค์ความรู้สมุนไพรที่สืบทอดจากหมอพื้นบ้านหรือชุมชนดั้งเดิม โดยถ่ายทอดผ่านกิจกรรม การบรรยาย หรือการสาธิต เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมและความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับสมุนไพร การให้พื้นที่แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มความโดดเด่นให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรของจังหวัดปราจีนบุรี

2.6 คุณค่าทางโภชนาการอาหารสมุนไพร (Nutritional Cuisine)

ควรส่งเสริมการนำสมุนไพรท้องถิ่นมาใช้ในอาหารเพื่อสุขภาพ พร้อมให้ข้อมูลด้านโภชนาการและสรรพคุณของสมุนไพรในแต่ละเมนู เพื่อเพิ่มคุณค่าทางการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว อาหารสมุนไพรที่มีเอกลักษณ์และปลอดภัยจะช่วยสร้างความประทับใจและเป็นส่วนสำคัญของประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรแบบครบวงจร

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยนี้มีขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรี แต่การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยยังมีพื้นที่อื่นในประเทศไทยอีกหลายแห่ง ที่มีภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย และสมุนไพรไทย การขยายขอบเขตพื้นที่ โดย กำหนดการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรในประเทศไทยจะทำให้สามารถต่อยอดในระดับประเทศ โดยอาจเริ่มการศึกษาจากเมืองสมุนไพรต้นแบบ จากแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาเมืองสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 – 2564 ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสกลนคร และ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีบริบทที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางภูมิศาสตร์ องค์ความรู้ สภาพภูมิอากาศ แม้กระทั่งแร่ธาตุในดินที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อผลผลิตและคุณภาพของสมุนไพรที่แตกต่างกันออกไป ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้การปลูกสมุนไพรของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ในขณะเดียวกัน จากการศึกษา พบว่า หากต้องการค้นคว้าสมุนไพรชนิดใด ที่เป็นสมุนไพรไทย อาจจะเป็นเรื่องยาก เพราะพืชแต่ละชนิดมีที่มาแตกต่างกัน บางสายพันธุ์มีหลักฐานพบว่ามียุโรปกำเนิดในต่างประเทศ ซึ่งสมุนไพรหลัก ๆ ที่ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย อาจมีที่มาแตกต่างกันออกไป ควรนิยามว่า สมุนไพรที่นิยมปลูกในประเทศไทย

นอกจากนี้ การพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ที่เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ที่ประเทศไทยวางเป็นเป้าหมายใหญ่ ขอบเขตการศึกษาด้านกลุ่มตัวอย่างควรมีการศึกษาแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติด้วย เนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ จะเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการใช้จ่าย เพื่อซื้อบริการทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ สามารถจ่ายในราคาที่สูง เพื่อแลกกับการบริการทางการท่องเที่ยว ทำให้สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศได้อย่างมีนัยสำคัญ จากการวิจัยนี้พบข้อจำกัดในเรื่องของค่าใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร เนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางแบบหมู่คณะโดยหน่วยงานราชการเป็นผู้รับผิดชอบงบประมาณ ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่ทราบค่าใช้จ่ายที่แท้จริง การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมกลับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว เพื่อให้สะท้อนค่าใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรที่สะท้อนกับความเป็นจริงมากที่สุด ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จะก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และต่อยอดในระดับประเทศ และทำให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรในประเทศไทย ให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ สร้างตำแหน่งทางการตลาด (Market Positioning) ต่อยอดพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรในระดับภูมิภาค (Herbal Tourism Hub) การพัฒนาเหล่านี้จะส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และเผยแพร่องค์ความรู้สมุนไพร ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปควรร่วมด้วยการพัฒนาโดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคต (Ethnographic Delphi Futures Research) เพื่อพยากรณ์ผลผลิตที่อาจเกิดขึ้นกับระยะยาวสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรของประเทศไทย รวมทั้งการรวบรวมผลที่เกิดขึ้นสามารถใช้เป็นแนวทางการประเมินความสำเร็จต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

- Aaker, D. (1996). Measuring brand equity across products and markets. *California Management Review*, 38(3), 102-120.
- Adams, T., Bezner, J., & Steinhardt, M. (1997). The conceptualization and measurement of perceived wellness: Integrating balance across and within dimensions. *American Journal of Health Promotion*, 11(3), 208-18.
- Amerta, I. M. S. (2017). Community based tourism development. *International Journal of Social Sciences and Humanities*, 1(3), 97-107.
- Andrea Geissinger, Christofer Laurell, Christina Öberg, Christian Sandström. 2019. How sustainable is the sharing economy? On the sustainability connotations of sharing economy platforms. *Journal of Cleaner Production*, 206: 419-429.
- Baloglu, S. and McCleary, K. W. (1999). A model of destination Image Formation. *Annals of Tourism Research*, 26(4), 868-897.
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of management*, 17(1), 99-120.
- Barney, J. B., & Clark, D. N. (2007). *Resource-based theory: Creating and sustaining competitive advantage*. Oxford University Press on Demand.
- Bhongchirawattana, U. (2021). The Economic Impacts of Future Industries of Thailand. Paper presented at the European Conference on Research Methodology for Business and Management Studies.
- Bushueva, I. (2020). Trends of wellness tourism development in Russia. *Revista Turismo Estudos & Práticas*(S4), 38-38.
- Capucho, João. "Tourism Related to Aromatic and Medicinal Plants: Some Practical Evidence." *Sustainability*, vol. 15, no. 22, 2023, p. 15966.
- Carter V. Good. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw – Hill Book Company.
- Chaiyasain, Ch. (2020). Phuket Street Food: STREET FOODS Model Providing a Creative Charm for Phuket's Gastronomy Tourism. *WMS Journal of Management Walailak University*, 9(2), 120-127.

- Chinnapong, S., Sathatip, P., & Meeprom, S. (2021). Medicinal plants used by Tai Lao healers in Roi Et, Thailand. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 17(1), 1–12.
- Chotimarkorn, P., & Sittichok, S. (2022). Integrating Thai herbal food in wellness tourism: Enhancing nutritional literacy and health awareness. *Tourism and Hospitality Research*, 22(3), 356–369.
- Collier, A. & Harraway, S. (1997). Principles of Tourism. Auckland: Longman.
- Cooper, C., & Boniface, B. G. (1998). Geography of travel and tourism. UK: Butterworth Heinemann.
- Cronbach, L. J. (1984). A research worker's treasure chest. *Multivariate behavioral research*, 19(2-3), 223-240.
- Damnet, A., Sangnak, D., & Poo-Udom, A. (2023). Thailand's innovative agritourism in the post COVID-19 new normal: A new paradigm to achieve sustainable development goals. *Research in Globalization*, 7, 100171.
- Davenport, T. H., & Prusak, L. (1998). Working knowledge: how organizations manage what they know. Boston: Harvard Business School Press
- Debbra Toria Nipo, Jennifer Chan Kim Lian, and Fiffy Hanisdah Saikim. 2021. EXPLORING THE POTENTIAL OF HERBAL TOURISM IN SABAH: A CASE OF DAI-CRECREATION CENTRE, KI.
- Dimitrios Styliadis (2020). Exploring Resident–Tourist Interaction and its Impact on Tourists’ Destination Image. *Journal of Travel Research*, 61(1), 186–201.
- Durán-Román, J. L., & collaborators. (2021). Tourists' willingness to pay to improve sustainability and public goods.
- Dutta, E., Soodan, V., Jassal, T., & Jain, A. (2023). Examining tourists’ intentions to participate in tea tourism: An emerging market context. *Turyzm/Tourism*, 33(2), 145–156.
- Echtner, C. M. and Ritchie, J. R. B. (2003). The meaning and measurement of destination image. *The Journal of Tourism Studies* 14 (1) : 37-48.
- Ezeh, P. C. (2024). Willingness to Pay in Tourism and Its Influence on Sustainability. *Sustainability*, 16(23), 10630.

- Gan, T.; Zheng, J.; Li, W.; Li, J.; Shen, J. (2023). Health and Wellness Tourists' Motivation and Behavior Intention: The Role of Perceived Value. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 20, 4339.
- Gartner, W. C. (1994). Image formation process. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 2(2-3), 191-216.
- Gibson, C. B., Gibson, S. C., & Webster, Q. (2021). Expanding our resources: Including community in the resource-based view of the firm. *Journal of Management*, 47(7), 1878–1898.
- Global Wellness Institute. (2024). *The Global Wellness Economy: Thailand (Country Report)*. Global Wellness Institute
- Global Wellness Institute. (2020). *Resetting the World with Wellness*. New York.
- Grant, R. M. (1996). "Toward a knowledge-based theory of the firm". *Strategic Management Journal*, 17, 109-122.
- Grant, Robert M, and Charles, Baden-Fuller. 2004. "A Knowledge Accessing Theory of Strategic Alliances". *Journal of Management Studies*. 41, 1: 61-84.
- Guan, L.-P.; Ayob, N.; Puah, C.-H.; Arip, M.A.; Jong, M.-C (2023). Destination Image Perception Mediated by Experience Quality: The Case of Qingzhou as an Emerging Destination in China. *Electronics* 2023, 12, 945.
- Hair, P. S., Gronemus, J. Q., Crawford, K. B., Nyalwidhe, J. O., Cunnion, K. M., & Krishna, N. K. (2010). Potent inhibition of the classical pathway of complement by a novel C1q-binding peptide derived from the human astrovirus coat protein. *Molecular immunology*, 48(1-3), 305-313.
- Haji, S., Surachman, S., Ratnawati, K & MintartiRahayu, M. (2021). The effect of experience quality, perceived value, happiness and tourist satisfaction on behavioral intention. *Management Science Letters* , 11(3), 1023-1032.
- He, M., Liu, B., & Li, Y. (2021). Tourist inspiration: How the wellness tourism experience inspires tourist engagement. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 10963480211026376.
- I Gusti Bagus Rai Utama, Ni Made Diana Erfiani, Dermawan Wuruwu, Putu Chris Susanto, I Putu Darmawijaya, and Christimulia Purnama Trimurti. 2022. Implementation of Tourism Management Concept in Herbal Tourism Village as Alternative Tourism

- Business in the New Normal Era. *Technium Business and Management*, 2(1): 30-44.
- Hyounggon Kim, Sarah L Richardson. (2003). Motion picture impacts on destination images, *Annals of Tourism Research*, 30(1), 216-237.
- Jarić, S., Popović, Z., Mačukanović-Jocić, M., Djurdjević, L., Mijatović, M., Karadžić, B., Mitrović, M., & Pavlović, P. (2024). *Ethnobotanical and ethnomedicinal research into medicinal plants in the Mt Stara Planina region, southeastern Serbia (Western Balkans)*. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 20, 7.
- Keller, K. L. (1993). Conceptualizing, Measuring, and Managing Customer-Based Brand Equity. *Journal of Marketing Research*, 29: 1-22.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management* (14th edition). Shanghai: Shanghai People's Publishing House.
- Kotler, P. (2000). *Marketing management* (The millennium ed.). New Jersey: Prentice Hall International.
- Liao, Y., Zhang, H., & Li, J. (2023). Post-pandemic wellness tourism motivations: The role of local culture and health learning experiences. *Tourism Management Perspectives*, 47, 101061.
- Lindberg, K., & Lindberg, K. (1991). Policies for maximizing nature tourism's ecological and economic benefits: World Resources Institute Washington, DC.
- Lovelock, C. H., & Wright, L. (2002). *Principles of Service Marketing and Management*. New Jersey: Pearson Education.
- Macmillan, T. T. (1971). The Delphi Technique. Paper Presented at the annual meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development. Monterey California, (May 3-5), 1-20.
- MacLeod, J., & Nelson, G. (2000). Programs for the promotion of family wellness and the prevention of child maltreatment: A meta-analytic review. *Child abuse & neglect*, 24(9), 1127-1149.
- Mahadzirah Mohamad, Nur Izzati Ab Ghani, & Muhamad Nasyat Muhamad Nasir. (2019). THE IMPACT OF PERCEIVED VALUE, DESTINATION SERVICE QUALITY AND TOURIST SATISFACTION ON DESTINATION LOYALTY AMONG INTERNATIONAL TOURISTS VISITING MALAYSIA. *Journal of Tourism, Hospitality and Environment Management*, 16(4), 10-26.

- Maulana, A., Koesfardani, C. P. & Amory, G. A. (2020). The mapping of quality tourist prospects for Indonesia's tourism markets. *Binus Business Review*, 11, 167-174.
- Moliner-Tena, Miguel Ángel Hernández-Lobato, Lucio Fandos-Roig, Juan Carlos Solís-Radilla, María Magdalena. (2023). Destination image and tourist motivations as antecedents of tourist engagement. *International Journal of Tourism Cities*.
- Mtapuri, O., & Giampiccoli, A. (2019). Tourism, community-based tourism and ecotourism: a definitional problematic. *South African Geographical Journal= Suid-Afrikaanse Geografiese Tydskrif*, 101(1), 22-35.
- Mueller, H., & Kaufmann, E. L. (2001). Wellness tourism: Market analysis of a special health tourism segment and implications for the hotel industry. *Journal of vacation marketing*, 7(1), 5-17.
- Muhammad Junaid, Khalid Hussain, Umair Akram, Muhammad, Mansoor Asghar, Samra Zafar & Fujun Hou (2020) Brand love: the emotional bridge between tourists' perceived value and well-being, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 25(12). 1329-1342.
- Mustikawati, R., Arafah, W., & Mariyanti, T. (2022). The Effect of Religiosity, Muslim Customer Perceived Value on Loyalty and Customer Satisfaction in Halal Tourism in Indonesia. *International Journal of Islamic Business*, 7(2), 52-64.
- Myers, J. E., Sweeney, T. J., & Witmer, J. M. (2000). The wheel of wellness counseling for wellness: A holistic model for treatment planning. *Journal of counseling & development*, 78(3), 251-266.
- Nahrstedt, W. (2004). Wellness: a new perspective for leisure centers, health tourism, and spas in Europe on the global health market. *The tourism and leisure industry: Shaping the future*, 181-198.
- Nonaka, K., & Takeuchi, H. (2005). *Classical work: theory of organizational knowledge creation in knowledge management: classic and contemporary works*. London: The MIT Press.
- Peng, Jiamin Yang, Xiaoyun Fu, Senhui Huan, Tzung-Cheng. (2023). Exploring the influence of tourists' happiness on revisit intention in the context of Traditional Chinese Medicine cultural tourism. *Tourism Management*, 94(104647).
- Phuthong, T., Anuntavoranich, P., Chandrachai, A., & Piromsopa, K. (2022). *Developing*

and validating an assessment scale to measure the competitiveness of wellness destinations. Sustainability, 14(7), 1-27.

- Regalado-Pezúa O, Carvache-Franco M, Carvache-Franco O, Carvache-Franco W (2023). Perceived value and its relationship to satisfaction and loyalty in cultural coastal destinations: A study in Huanchaco, Peru. *PLOS ONE* 18(8): e0286923.
- Rasoolimanesh, S. M., Iranmanesh, M., Seyfi, S., Ari Ragavan, N., & Jaafar, M. (2023). Effects of Perceived Value on Satisfaction and Revisit Intention: Domestic vs. International Tourists. *Journal of Vacation Marketing*. doi/10.1177/13567667221086326.
- Rome, A. (2007). Quality in ecotourism: The community perspective. *Quality assurance and certification in ecotourism*, 196-217.
- Rostiani, R., Firdausi, A.S.M., Arini H.M., Mulyani, Y.P. & Sunarharum, T.M. (2024). The effect of Islamic attributes, destination image, scepticism, perceived value and halal awareness on the intention to engage in Muslim-friendly travel. *Journal of Islamic Marketing*, 15(2), 613-632.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1976). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity.
- Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: the art and practice of the learning organization*. New York: Currency Doubleday.
- Shao-Hua Liang & Ivan Ka Wai Lai. (2022). Tea tourism: Designation of origin brand image, destination image, and visit intention. *Journal of Vacation Marketing*, 19(1), 1-19.
- Sheth, J. N., Newman, B. I., & Gross, B. L. (1991). Why we buy what we buy: A theory of consumption values. *Journal of Business Research*, 22(2), 159-170.
- Shihua Zuo. (2023). Analysis of Influencing Factors on Consumers' Willingness to Purchase Anhua Dark Tea Based on Perceived Value Mode. *Pacific International Journal*, Vol. 6(2), 221-225.
- Siamak Seyfi, Mohammad Sharifi-Tehrani, C. Michael Hall & Tan Vo-Thanh. (2023). Exploring the drivers of Gen Z tourists' boycott behaviour: a lifestyle politics perspective. *Journal of Sustainable Tourism*, 48(2), 1-19.
- Söukand, R., Pieroni, A., Quave, C. L., Kalle, R., & Svanberg, I. (2024). *Ethnobotany in*

- Europe: Continuity, change, and cultural resilience of traditional plant knowledge.* Journal of Ethnopharmacology, 321, 117243.
- Su, Y.; Xu, J.; Sotiriadis, M.; Shen, S. (2021). Authenticity, Perceived Value and Loyalty in Marine Tourism Destinations: The Case of Zhoushan, Zhejiang Province, China. Sustainability, 13, 3716. <https://doi.org/10.3390/su13073716>
- Sun, X., Li, M., & Wang, C. (2022). Wellness tourism and experiential learning: A post-COVID perspective. Annals of Tourism Research Empirical Insights, 3(1), 100048.
- TAT REVIEW. (2019). Who? Where? What? When? Why? นักท่องเที่ยวกลุ่มศักยภาพ. Retrieved from <https://tatreviewmagazine.com/article/who-where-what-when-why-2019/>
- Thomas H. Davenport, and Laurence Prusak. (2000) Working Knowledge: How Organization Manage What They Know. 2nd edition. Boston. Massachusetts: Harvard Business School Press.
- Tobias, S., & Carlson, J. E. (1969). Brief report: Bartlett's test of sphericity and chance findings in factor analysis. Multivariate behavioral research, 4(3), 375-377.
- Tsai, H., Chen, Y., & Lee, C. (2021). Culinary and herbal experiences in wellness tourism: Impacts on knowledge, behavior, and well-being. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 46, 57–66.
- Utama, I Gusti Bagus Rai and Erfiani, Ni Made Diana and Waruwu, Dermawan and Susanto, Putu Chris and Darmawijaya, I Putu and Trimurti, Christimulia Purnama and Susanto, Putu Chris, Implementation of Tourism Management Concept in Herbal Tourism Village as Alternative Tourism Business in the New Normal Era. (2022). Implementation of Tourism Management Concept in Herbal Tourism Village as Alternative Tourism Business in the New Normal Era. Technium Business and Management (2022), Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4044960>
- Vasiljević, D. et al. (2012). Herbal tourism – A new approach to special-interest eco-travels: Lessons and initiative from Serbia. *Planta Med*, 78.
- Veilleux, A., & Sarasin, B. (2025). *Quality Tourism in Thailand: Towards Sustainable Tourism or Further Wealth Concentration?* Tourism and Hospitality, 6(1), 34.
- Voigt, C.; Laing, J.; Wray, M.; Brown, G.; Howat, G.; Weiler, B. and Trembath, R. 2010. Health Tourism in Australia: Supply, Demand and Opportunity. Australia: CRC.

- Wernerfelt, B. (1984). A resource-based view of the firm. *Strategic management journal*, 5(2), 171-180.
- Witmer, J. M., & Sweeney, T. J. (1992). A holistic model for wellness and prevention over the life span. *Journal of counseling & development*, 71(2), 140-148.
- Widarini, P. S. I., Wijaya, M., & I N, A. M. (2022). Wellness and herbal tourism based on local wisdom as an alternative to 'New Normal' tourism. *Jurnal Komunikasi*, 14(2): 299-321.
- Wuruwu, Dermawan and Erfiani, Ni Made Diana and Susanto, Putu Chris and Darmawijaya, I Putu and Trimurti, Christimulia Purnama and Utama, I Gusti Bagus Rai. (2022) Exploring Herbal Tourism Potentials of Tourism Village: Case Study in Catur, Kintamani, Bangli, Bali, Indonesia. *Resmilitaris*, 12(2), 375-386.
- Xinxin Guo & Juho Antti Pesonen (2022) The role of online travel reviews in evolving tourists' perceived destination image, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 22:4-5, 372-392.
- Zhang H, Jiang J and Zhu JJ (2023) The perceived value of local knowledge tourism: dimension identification and scale development. *Front. Psychol.* 14:1170651.
- Zhou, Q. Zhu, K., Kang, L., Dávid, L.D (2023) Tea Culture Tourism Perception: A Study on the Harmony of Importance and Performance. *Sustainability* 2023, 15, 2838.
- .กิตติยา เกิดปลั่ง และ วรรัชิตา บุญญาณเมธาท. (2565). ตัวแบบปัจจัยการรับรู้คุณค่ากับประสบการณ์ทางเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยวต่อเทศกาลอาหารท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 16(45), 297-320.
- กรมการท่องเที่ยว. (2561). แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561 – 2564 ของกรมการท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2546). ท่องเที่ยวเกษตรทั่วถิ่นไทยเที่ยวได้ทุกฤดูกาล จุลสาร. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2555). สถานการณ์ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ. (2566). แผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2566 - 2570) (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: กองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
- งามนิจ แสนนำพล, มณวิภา ยาเจริญ, และ จารุณี ศรีบุรี. (2566). รูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิง

- สร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 6(3), 152-166.
- จิตกา คุ่มเรือน, ชมพูนุช จิตติถาวร, ผกามาศ ชัยรัตน์, และสันติธร ภูริภักดี. 2564. การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรี. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 10(2), 189-198.
- เจษฎา นกน้อย. (2559). การท่องเที่ยวเชิงเกษตร: แนวคิดและประสบการณ์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 36(2), 157-169.
- ชัยณรงค์ ศรีรักษ์. (2563). การสำรวจมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นและประเมินศักยภาพเชิงการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมชุมชนโนนทันจังหวัดหนองบัวลำภู. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 16(2), 22-42.
- ชาย โพธิ์สีตา. (2556). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ชาย โพธิ์สีตา. (2562). ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ: คู่มือนักศึกษาและนักวิจัยสังคมศาสตร์ (Vol. พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ฐิติพร ชมพูคำ. (2548) การจัดการคนเก่ง: เครื่องมือสำคัญสำหรับคนสำคัญขององค์กร (Talent Management: A significant Tool for Significant Persons). วารสารจุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, 26(101), 1-16.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวนานาชาติ, 13(2), 25-46.
- ตริยากานต์ พรหมคำ, รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, ฐานิดา บุญวรรณ และนพรัตน์ รัตนประทุม. (2565). พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้แนวคิดวงจรชีวิตพื้นที่ท่องเที่ยวของ Richard W. Butler ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 16(4), 123-136.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2557). การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสุราษฎร์ธานี: การวิจัยฐานทรัพยากรเกษตรสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 54(3), 202-220
- ธวัช พุ่มดารา และ สุวิตา พฤกษาภรณ์. (2565). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 6(1),
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). ความเป้นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา ยุคปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ขาวฟาง.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2563). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS.(พิมพ์ครั้งที่ 18). นนทบุรี: บริษัท เอส. อาร์. พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

- นลพรรณ เจนจิตรศิลป์ และ อติพล เอื้อจรัสพันธ์. (2566). มองอนาคตการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในบริบทประเทศไทย. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 10(1), 1-20.
- นาฏสุดา เชนนะสิริ. (2555). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.
- นิมิต ชื่นสัน และ สิรินทรา สังข์ทอง. (2563). บทบาทภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้และเชิงความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและการบอกต่อของนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศตะวันออก. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 40(4), 83-98.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2559). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. นนทบุรี: เฟรนด์ข้าหลวง ฟรีนติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง.
- บวร ชมขุนศรี และ บุญทัน ดอกไธสง. (2562). การจัดการความรู้. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 5(1), 89-102.
- พจนา สวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ
- พจนา สวนศรี และ สมภพ ยี่จ่อหอ. (2556). คู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน. เชียงใหม่: สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. มหาวิทยาลัยพายัพ.
- พรรณี สวนเพลง. (2552). เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมสำหรับการจัดการความรู้. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- มณีนรัตน์ สุขเกษม. (2559). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลงิ้วเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 10(4), 97-112.
- มณีนรัตน์ สุขเกษม, เกียรติศิริ เจริญวิศาล, และสันติธร ภูริภักดี. (2563). รูปแบบการจัดการความรู้ของเมืองสมุนไพรจังหวัดปราจีนบุรีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 14(2), 86-102.
- ยุพา ชาลวีกิริย และ ไมตรี สุทธิจิตต์. (2561). พืชผักสมุนไพรเพิ่มรสชาติ คุณค่าทางโภชนาการ และฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของอาหารพื้นบ้าน. วารสารโภชนาบำบัด, 26(2), 20-26.
- รชพร จันทรสว่าง และ ราณี อธิชัยกุล. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี.
- เลิศพร ภาระสกุล. (2559). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิชชาติ สุนทรสมัย. (2566). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์และต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(4), 163-220.

- วิวัฒน์ จันทร์กิตทอง. (2558). ตัวแบบสมการโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่ออุทยานแห่งชาติทางบกในภาคใต้ของประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 36(2), 1-18.
- วิไลพรรณ ใจวิล และ เกศรา สุขเพชร. (2566). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกใช้บริการในธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไทย ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19. วารสารปัญญาทัศน์, 15(1), 158-176.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2557). สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. Retrieved from <http://www.cbt-i.org/2012/travel.php>
- สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย. 2552. การท่องเที่ยวไทยนานาชาติ. กรุงเทพฯ: พิพู ดีไซน์ แอนด์ พรินท์.
- สุทธิสินี ถิระธรรมสรณ์ (2563). รูปแบบคุณลักษณะโฮมสเตย์ การรับรู้คุณค่าด้านราคา การรับรู้คุณค่าด้านอารมณ์ ที่ส่งผลต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของผู้รับบริการโฮมสเตย์ในเขตภาคเหนือ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 9(1), 86-98.
- สุวดี บุญมาจรินนท์ จันทร์จิตต์ ฐนะศิริ และ มนรัตน์ ใจเอื้อ. (2565). การออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, 19(2), 84-92.
- สุวิชา ศรีถาน, ปรีดา ไชยา และ เอมอร ดิสปัญญา. (2565). การศึกษาแพทย์แผนไทยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ: การนวด การอบ และการประคบสมุนไพรไทย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, 12(3), 111-124.
- สินธุ์ สโรบล. (2546). การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดประสบการณ์จากภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เสรีวงษ์มณฑา. (2542). การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: อีระฟิล์มและโซเท็กซ์.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ(สวทช). (2563). โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG Retrieved from https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/bcg-by-nstda/
- อนงค์ศิริ วิชาลัย. (2554). แหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น. เชียงใหม่: คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- อรพิน แสนสุข. (2566). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวสุขภาพสมุนไพรบนฐานชีวเศรษฐกิจตำบลร้องช้าง จังหวัดเชียงราย. วารสารการท่องเที่ยวไทยและอาเซียน, 19(2), 155-172.
- อิสระพงษ์ เขียนปัญญา. (2562). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์. วารสารบริหารธุรกิจและการบัญชี

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 3(2), 1-19.

อุษณีย์ ผาสุข, ขวลิย์ ณ ถลาง, สุทธินันท์ พรหมสุวรรณ, และสทนต์ ตั้งเบญจสิริกุล. 2561. ความ
ได้เปรียบทางการแข่งขันของเมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรีเพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวเชิง
สุขภาพ. รมยสาร, 16(3), 293-313.

การประเมินความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

ผู้จัดทำรายงานผลการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพสูง

ผู้วิจัย นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัวนักศึกษา 641230015 ระดับการศึกษา ปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และ อีเวนต์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ถูกพัฒนามาจากการสังเคราะห์ผลข้อมูลจากการประยุกต์ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกกลุ่มกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักวิชาการ และนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วนตามบริบทของการท่องเที่ยวที่มีสมุนไพรไทยเป็นหัวใจสำคัญในการท่องเที่ยว

2. แบบสอบถามชุดนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีที่ส่งผลต่อการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

3. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามชุดนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น ซึ่งข้อมูลที่ทำตอบในแบบสอบถาม จะถูกเก็บเป็นความลับ

4. แบบประเมินความสอดคล้อง (IOC) ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีผู้จัดทำรายงานผลการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพสูง เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยอยู่ในระดับใด โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความสอดคล้อง ดังนี้

+1 สอดคล้อง	ประเด็นหัวข้อคำถามมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้สร้างเครื่องมืองานวิจัย
0 ไม่แน่ใจ	ว่าประเด็นหัวข้อคำถามมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้สร้างเครื่องมืองานวิจัย
-1 ไม่สอดคล้อง	ประเด็นหัวข้อคำถามไม่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้สร้างเครื่องมืองานวิจัย

ขอขอบพระคุณ

ผู้วิจัย

แบบประเมินความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
เรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง
การท่องเที่ยวคุณภาพสูง

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และกรุณาให้ข้อเสนอแนะ
 เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	
1	เพศ - ชาย - หญิง - LGBTQ+				
2	อายุ - ต่ำกว่า 20 ปี - อายุ 20 – 30 ปี - อายุ 31 – 40 ปี - อายุ 41 – 50 ปี - อายุ 51 – 60 ปี - อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป				
3	สถานภาพสมรส - โสด - สมรส - หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่				
4	ระดับการศึกษาสูงสุด - ต่ำกว่าปริญญาตรี - ปริญญาตรี - สูงกว่าปริญญาตรี				

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	
5	อาชีพ - ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างหน่วยงานรัฐ - พนักงานองค์กรเอกชน - นักเรียน/นักศึกษา - รับจ้างทั่วไป - ประกอบธุรกิจส่วนตัว - เกษียณ - อาชีพอื่น ๆ (ระบุ.....)				
6	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน - น้อยกว่า 15,000 บาท - 15,000 – 20,000 บาท - 20,001 – 30,000 บาท - 30,001 – 40,000 บาท - มากกว่า 40,000 บาท ขึ้นไป				
7	ภูมิลำเนา/ที่อยู่ปัจจุบัน - ภาคเหนือ - ภาคกลาง - ภาคตะวันออก - ภาคตะวันตก - ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ - ภาคใต้				

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลพฤติกรรมกาท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรี

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	
1	วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้ - เพื่อการพักผ่อน - เพื่อการเรียนรู้ - เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ - เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ - อื่น ๆ โปรดระบุ (.....)				
2	บุคคลที่ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้ - เดินทางคนเดียว - เดินทางกับครอบครัว/ญาติ - เดินทางกับกลุ่มเพื่อน - เดินทางกับคนรัก - เดินทางกับที่ทำงาน - เดินทางกับบริษัททัวร์ - อื่น ๆ โปรดระบุ (.....)				
3	ประสบการณ์ในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย - ไม่พักค้างคืน - ค้าง 1 คืน - ค้างคืนมากกว่า 1 คืน				
4	สื่อหรือช่องทางในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว - การบอกเล่า/คำแนะนำจากเพื่อน - สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Instagram Tiktok เป็นต้น - สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสารท่องเที่ยว ใบปลิว ป้ายประกาศ เป็นต้น - เว็บไซต์ด้านการท่องเที่ยว - อื่น ๆ โปรดระบุ (.....)				

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	
5	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยที่ท่านเข้าร่วม - การทำสปาสมุนไพร/นวด/ประคบสมุนไพร - รับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทย - ชมสวนสมุนไพรเรียนรู้สายพันธุ์ต่าง ๆ ของสมุนไพรไทย - ชมพิพิธภัณฑ์เรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทย ความเป็นมาและสรรพคุณทางยา - ร่วมกิจกรรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร เช่น ลูกประคบ ยาต้ม และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ - อื่น ๆ โปรดระบุ (.....)				
6	ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยสำหรับการเดินทางท่องเที่ยว - ต่ำกว่า 1,000 บาท - 1,000 – 1,500 บาท - 1,501 – 2,000 บาท - 2,001 – 2,500 บาท - 2,501 – 3,000 บาท - มากกว่า 3,000 บาท ขึ้นไป				

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	
ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety)					
1	สมุนไพรไทยมีส่วนสำคัญช่วยในการบำรุงสุขภาพ				
2	การใช้สมุนไพรไทยมีส่วนช่วยในการฟื้นฟูร่างกาย และผ่อนคลาย				
3	สมุนไพรไทยเป็นทางเลือกหนึ่งในการรักษาและป้องกันโรคที่ดี				
4	สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีมีจุดเด่นด้านการดูแลสุขภาพ และนักท่องเที่ยวมั่นใจในการใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร				
5	สมุนไพรไทยของจังหวัดปราจีนบุรีได้รับการยอมรับมาตรฐานความปลอดภัยระดับสากล				
ด้านการเรียนรู้สมุนไพร (Learning)					
6	ได้รับความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทยที่เป็นประโยชน์จากการท่องเที่ยวครั้งนี้ ซึ่งไม่สามารถหาได้จากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น				
7	การท่องเที่ยวช่วยให้ได้รับความรู้ใหม่เพิ่มเติมจากความรู้ความเข้าใจเดิมที่เคยมี เกี่ยวกับสมุนไพรไทยและภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพ				
8	มีการจัดแสดงและเผยแพร่องค์ความรู้เรื่องสมุนไพรไทยที่ชัดเจน				
9	มีเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทยที่ชัดเจนให้กับนักท่องเที่ยวในการเยี่ยมชม				
10	มีการให้ความรู้เรื่องสมุนไพรไทยกับนักท่องเที่ยวสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพตนเอง และผู้อื่น เช่น อาหาร ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การรับประทานอาหารตามธาตุเจ้าเรือน ฯลฯ				

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	
ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร (Activities)					
11	กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีโอกาสได้ลงมือทำ Workshop ผลิตภัณฑ์สมุนไพร เช่น การทำลูกประคบ ยาต้ม และ อื่น ๆ				
12	มีกิจกรรมเยี่ยมชมแปลงปลูกพืชสมุนไพร เรียนวิธีการเพาะปลูก ดูแล และได้สัมผัสกับพืชสมุนไพรที่หายาก				
13	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยให้มีโอกาสดูสัมผัสกับวิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
14	กิจกรรมท่องเที่ยวสมุนไพร เหมาะสมสอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยว				
15	การทำกิจกรรมสมุนไพรมีผู้เชี่ยวชาญดูแล ให้คำแนะนำอย่างชัดเจนในทุกขั้นตอน				
ด้านความมีเอกลักษณ์ (Uniquess)					
16	ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยที่นำเสนอมีความโดดเด่น แสดงอัตลักษณ์ของพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี				
17	มีสมุนไพรไทยที่มีสรรพคุณโดดเด่น แตกต่างจากพื้นที่อื่น				
18	สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีเป็นที่ยอมรับ และมีมาตรฐานในระดับสากล				
19	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร มีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นอันมีเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ปราจีนบุรี				
20	การถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย แสดงถึงภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่นอันโดดเด่นที่สืบทอดต่อกันมา และได้รับการอนุรักษ์ไว้อย่างดี				

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	

ด้านประสบการณ์ท่องเที่ยวสมุนไพร (Experiential Herbal)					
21	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรสร้างความประทับใจผ่านการเยี่ยมชมสวนสมุนไพร แปลงปลูกสมุนไพร จัดจัดแสดงความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย				
22	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรสร้างความประทับใจผ่านการทำกิจกรรมเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่าง ๆ และช่วยให้ผ่อนคลาย				
23	องค์ความรู้ใหม่เรื่องสมุนไพรไทยที่ได้รับสร้างความประทับใจให้กับการทำกิจกรรมท่องเที่ยว				
24	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ก่อให้เกิดความสุข และความผ่อนคลายจากการเข้าร่วม เช่น สปาสมุนไพร น้ำมันหอมระเหยกลิ่นสมุนไพร การรับประทานอาหารและเครื่องดื่มสมุนไพร ฯลฯ				
25	การร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความต้องการดูแลสุขภาพร่างกาย และจิตใจ ของตนเองมากขึ้น				
ด้านโภชนาการอาหารและเครื่องดื่ม (Food and Beverage Nutrition)					
26	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรช่วยให้มีโอกาสนับถืออาหารและเครื่องดื่มที่มีประโยชน์				
27	รายการอาหารต่าง ๆ มีการแสดงให้เห็น หรืออธิบายส่วนประกอบที่มาจากสมุนไพรไทยให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ				
28	มีการแนะนำหรือนำเสนอสรรพคุณของสมุนไพรไทยที่ประกอบในอาหารและเครื่องดื่มให้กับนักท่องเที่ยว				

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	
ด้านโภชนาการอาหารและเครื่องดื่ม (Food and Beverage Nutrition)					
29	การให้บริการอาหารและเครื่องดื่มมีความสะอาด ถูกหลักอนามัย				
30	อาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรมีรสชาติที่ดี วัตถุดิบมีคุณภาพ				

ส่วนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	
ด้านอรรถประโยชน์ (Functional Value)					
31	ท่านเชื่อมั่นต่อคุณภาพและมาตรฐานของสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพ				
32	นักท่องเที่ยวได้รับรู้สรรพคุณทางยา และการบริโภคสมุนไพรไทยอย่างเหมาะสมที่จะเกิดประโยชน์ต่อส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย				
33	มีนโยบายการส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของสมุนไพรไทยอย่างต่อเนื่อง				
34	ท่านเชื่อมั่นว่าอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทยมีประโยชน์ต่อสุขภาพ และปลอดภัยจากสารพิษ				

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	

ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Value)					
35	ท่านรู้สึกประทับใจกับการมาท่องเที่ยว และการได้รับความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทยในคราวเดียว				
36	ท่านชื่นชอบการได้ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร เช่น การทำลูกประคบ ทำสปาสมุนไพร เยี่ยมชมสวนสมุนไพร และ กิจกรรม Workshop ต่าง ๆ				
37	ท่านชื่นชอบการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่ปลอดสารพิษ ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทยที่มีคุณภาพ				
38	ท่านประทับใจต่อการให้ข้อมูลเรื่องสมุนไพรไทยจากเจ้าหน้าที่และป้ายให้ข้อมูลที่มีการจัดแสดง ซึ่งสามารถศึกษาด้วยตนเองได้				

ด้านสังคม (Social Value)					
39	การใช้สมุนไพรไทยช่วยส่งเสริมการมีรายได้แก่เกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น				
40	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชน และได้เข้าถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่น				
41	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมอาหารของท้องถิ่น โดยมีวัตถุดิบหลักมาจากสมุนไพรในท้องถิ่น				
42	ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย มีส่วนช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน				

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	
ด้านการเงิน (Money Value)					
43	บริการที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร คำนึงกับเงินที่นักท่องเที่ยวจ่ายไป				
44	ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรมีราคาเหมาะสมกับคุณภาพที่ได้รับ				
45	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ช่วยสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น ชุมชน และเกษตรกร ผู้ปลูกสมุนไพร				
46	ค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร มีความคุ้มค่าได้รับความรู้ ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน และประสบการณ์ที่มีคุณค่า				

ส่วนที่ 5 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	
ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว (Willing to pay)					
47	ท่านยินดีจ่ายค่าบริการต่าง ๆ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี เพราะเชื่อมั่นในคุณภาพ				
48	ท่านรู้สึกคุ้มค่ากับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้เข้าร่วม และรู้สึกว่าคุ้มค่ากับเงินที่ได้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวครั้งนี้				
49	ท่านมั่นใจว่าจังหวัดปราจีนบุรีเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพ และยินดีจ่ายค่าบริการเพิ่มขึ้นเพื่อได้รับประสบการณ์ที่คุ้มค่าผ่านการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร				

ข้อ	ประเด็นหัวข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			ข้อเสนอแนะ
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
		+1	0	-1	
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local community engagement)					
50	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยคนในชุมชนได้มีส่วนร่วม เช่น การปลูกสมุนไพร การแปรรูปสมุนไพร เพื่อส่งมอบผลิตภัณฑ์คุณภาพให้นักท่องเที่ยว				
51	อาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทย นำวัตถุดิบหลักมาจากผลผลิตของชุมชน ที่สะอาดและปลอดภัย สื่อถึงเอกลักษณ์ของชุมชนในเรื่องสมุนไพรไทย				
52	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ทำให้ได้พบปะกับชุมชนท้องถิ่น แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และภูมิปัญญาด้านสุขภาพ และคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว				
ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (Sustainability and Environment)					
53	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเชื่อมโยงกับการดูแลสิ่งแวดล้อม และมีการบริหารจัดการที่ลดผลกระทบเชิงลบต่อแหล่งท่องเที่ยว				
54	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด				
55	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรี แสดงถึงความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ฐานทรัพยากรที่หลากหลาย				

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์

ที่ อว 8618/2473

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาระ

เรียน ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดปราจีนบุรี

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาระท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 17 กรกฎาคม 2567 เวลา 10.00 – 11.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2489

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครนายก

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 20 กรกฎาคม 2567 เวลา 13.00 – 14.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2488

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์บุคลากรด้านการท่องเที่ยว โรงพยาบาลเจ้าพระยา อภัยภูเบศร เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อ ประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 22 กรกฎาคม 2567 เวลา 09.00 – 10.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2487

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบุรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์บุคลากรด้านการแพทย์แผนไทย โรงพยาบาล เจ้าพระยาอภัยภูเบศร เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 22 กรกฎาคม 2567 เวลา 10.30 – 12.00 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบุรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2486

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบุรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 23 กรกฎาคม 2567 เวลา 10.30 – 12.00 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบุรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุชริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2485

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน นายแพทย์สาธารณสุขปราจีนบุรี

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบุรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์กลุ่มการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดปราจีนบุรี เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการ ท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 23 กรกฎาคม 2567 เวลา 13.00 – 14.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบุรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุชริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2484

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการกองสมุนไพรมหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อเศรษฐกิจ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 2 สิงหาคม 2567 เวลา 13.00 – 14.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2483

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบุรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ผู้จัดการเล่าเรื่องเมืองสมุนไพร จังหวัดปราจีนบุรี เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อ ประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2567 เวลา 14.00 – 15.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบุรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2482

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ผู้ประกอบการพัชรินทร์

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 30 กรกฎาคม 2567 เวลา 13.00 – 14.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2481

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน กรรมการผู้จัดการบริษัทนาคา ทราเวล แอนด์ ออแกไนซ์

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบุรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 25 กรกฎาคม 2567 เวลา 10.00 – 11.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบุรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2480

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านดงโฮมสเตย์ จังหวัดปราจีนบุรี

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบุรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2567 เวลา 09.00 – 10.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบุรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุชริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2479

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านเขาไม้แก้ว

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบุรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 29 กรกฎาคม 2567 เวลา 10.00 – 11.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบุรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2478

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเมืองโบราณศรีมโหสถ บ้านโคกวัด

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบุรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 29 กรกฎาคม 2567 เวลา 13.00 – 14.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบุรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุชริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2477

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปเปลือกกบบ้านบางพลวง

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบุรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 27 กรกฎาคม 2567 เวลา 10.00 – 11.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบุรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุชริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2476

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์บ้านดงบัง

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบุรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 27 กรกฎาคม 2567 เวลา 14.00 – 15.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบุรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุชริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2475

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนรัตน์ สุขเกษม

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบุรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 21 กรกฎาคม 2567 เวลา 13.00 – 14.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบุรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุชริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/2474

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

31 กรกฎาคม 2567

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน อาจารย์ ดร.อุษณีย์ วัชรไพศาลกุล

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์และบริบทของพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์ ในวันที่ 2 สิงหาคม 2567 เวลา 09.00 – 10.30 น.

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุชริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3058

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

17 กรกฎาคม 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ประธานวิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์บ้านดงกระทยาม

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดปราจีนบุรี โดยมีการทำกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทยและการแพทย์แผนไทยที่วิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์บ้านดงกระทยาม ในช่วงระหว่างวันที่ 15 กรกฎาคม - 15 สิงหาคม 2568 เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)
รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3059

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

17 กรกฎาคม 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านเขาไม้แก้ว

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดปราจีนบุรี โดยมีการทำกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทยและการแพทย์แผนไทยที่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านเขาไม้แก้ว ในช่วงระหว่างวันที่ 15 กรกฎาคม - 15 สิงหาคม 2568 เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3060

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

17 กรกฎาคม 2568

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ประธานวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์บ้านดงบัง

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดปราจีนบุรี โดยมีการทำกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทยและการแพทย์แผนไทยที่วิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอินทรีย์บ้านดงบัง ในช่วงระหว่างวันที่ 15 กรกฎาคม - 15 สิงหาคม 2568 เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)
รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3061

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

17 กรกฎาคม 2568

เรื่อง ขออนุญาตเคราะหในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอีเวนต์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลัง ดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์จะขออนุญาตเคราะหแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวม ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดปราจีนบุรี โดยมีการทำกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง กับสมุนไพรไทยและการแพทย์แผนไทย ในช่วงระหว่างวันที่ 15 กรกฎาคม - 15 สิงหาคม 2568 เพื่อประกอบการ ดำเนินการวิทยานิพนธ์ โดยขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ดังนี้

1. ภายในโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
2. ภูมิภูเบศรศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางเคชะ จังหวัดปราจีนบุรี
3. ร้านบ้านเล่าเรื่อง เมืองสมุนไพรปราจีนบุรี

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขออนุญาตเคราะหจากท่านโปรดให้ความ อนุเคราะหแก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุชริน วงศ์วิวัฒนา)
รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3334

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน นางสาวเสาวลักษณ์ นาคภัทรพงศ์

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางตะเชาะ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)
รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3335

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญนางสาวปรางทิพย์ เทียนทอง และนางสาวเบญจวรรณ หมายมั่น ตำแหน่ง แพทย์แผนไทยปฏิบัติการ เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางเดชะ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)
รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3327

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน นางเดือนเพ็ญ ชันธทอง

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางตะเชาะ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3333

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน ผู้จัดการร้านบ้านเล่าเรื่อง เมืองสมุนไพรปราจีนบุรี

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางเดชะ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)
รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3329

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน นายสมัย คุณสุข

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางตะเคង จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)
รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3328

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน นายสุนทร คมคาย

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางตะเชาะ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)
รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3336

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครนายก

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางเคชะ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)
รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3337

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัดปราจีนบุรี

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางเคชะ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3324

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดงกระทยาม จังหวัดปราจีนบุรี

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางตะเชาะ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)
รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3339

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน นายยอดชาย เมทนีกรชัย

ด้วยนายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอีเวนต์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางเคชะ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3326

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีปชัย ระมาศ

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางตะเคង จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)
รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3325

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานณนาถ เกตุโสภิชญ์

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางตะเชาะ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3331

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน นางนันทวัน ทานกระโทก

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางตะเชาะ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)
รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ที่ อว 8618/3332

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

8 สิงหาคม 2568

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

เรียน พัฒนาการจังหวัดปราจีนบุรี

ด้วยนายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัว 641230015 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอสังหาริมทรัพย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังดำเนินการวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง" มีความประสงค์ขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 สิงหาคม 2568 เวลา 09.00 – 12.00 น. สถานที่ ณ ภูมิภูเบศร ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรและภูมิปัญญาสุขภาพบางตะเชาะ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อประกอบการดำเนินการวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่ม คณะวิทยาการจัดการ ขออนุญาตให้นายเขมรัฐ เสริมสมบูรณ์ หมายเลขโทรศัพท์ 08 9747 8173 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.บุษริน วงศ์วิวัฒนา)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร.0 3259 4031

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมาย
ปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

แบบสอบถาม

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

ผู้จัดทำโดย นายเชษฐา เสริมสมบูรณ์ รหัสประจำตัวนักศึกษา 641230015 ระดับการศึกษา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และ อีเวนต์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ถูกพัฒนามาจากการสังเคราะห์ผลข้อมูลจากการประยุกต์ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักวิชาการ และนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วนตามบริบทของการท่องเที่ยวที่มีสมุนไพรไทยเป็นหัวใจสำคัญในการท่องเที่ยว
2. แบบสอบถามชุดนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีที่ส่งผลต่อการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง
3. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามชุดนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น ซึ่งข้อมูลที่ท่านตอบในแบบสอบถาม จะถูกเก็บเป็นความลับ
4. แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 5 ตอน มีจำนวนข้อคำถามจำนวนทั้งสิ้น 68 ข้อ ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ
 - ตอนที่ 2 คำถามพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 6 ข้อ
 - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จำนวน 30 ข้อ
 - ตอนที่ 4 ข้อคำถามการรับรู้คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย จำนวน 16 ข้อ
 - ตอนที่ 5 ข้อคำถามการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 รายการ ซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

คำชี้แจง: กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียวเท่านั้น

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

☐ LGBTQ+

2. อายุ

☐ ต่ำกว่า 25 ปี

☐ อายุ 25 – 35 ปี

☐ อายุ 36 – 45 ปี

☐ อายุ 46 – 55 ปี

☐ อายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพสมรส

☐ โสด

☐ สมรส

☐ หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่

4. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

☐ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างหน่วยงานรัฐ

☐ พนักงานบริษัทเอกชน

☐ ประกอบธุรกิจส่วนตัว

☐ นักเรียน/นักศึกษา

☐ รับจ้างทั่วไป

☐ อาชีพอื่น ๆ (ระบุ.....)

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

☐ น้อยกว่า 20,000 บาท

☐ 20,000 – 30,000 บาท

☐ 30,001 – 40,000 บาท

☐ 40,001 – 50,000 บาท

☐ มากกว่า 50,000 บาท ขึ้นไป

7. ภูมิลำเนา/ที่อยู่ปัจจุบัน

☐ ภาคเหนือ

☐ ภาคกลาง

☐ ภาคใต้

☐ ภาคตะวันออก

☐ ภาคตะวันตก

☐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรีของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 รายการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านโดยตอบเพียงข้อเดียวเท่านั้น

1. วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้

- ☐ เพื่อการพักผ่อน ☐ เพื่อการเรียนรู้ ☐ เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่
☐ เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ ☐ อื่น ๆ โปรดระบุ (.....)

2. บุคคลที่ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้

- ☐ เดินทางคนเดียว ☐ เดินทางกับครอบครัว/ญาติ
☐ เดินทางกับกลุ่มเพื่อน ☐ เดินทางกับคนรัก
☐ เดินทางกับที่ทำงาน ☐ เดินทางกับบริษัททัวร์
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ (.....)

3. ประสบการณ์ในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ของท่านตรงกับลักษณะใด

- ☐ ไม่พักค้างคืน ☐ ค้าง 1 คืน ☐ ค้างคืนมากกว่า 1 คืนขึ้นไป

4. สื่อหรือช่องทางการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยของท่านมาจากแหล่งใด

- ☐ การบอกเล่า/คำแนะนำจากเพื่อน
☐ สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Instagram Tiktok เป็นต้น
☐ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสารท่องเที่ยว ใบปลิว ป้ายประกาศ เป็นต้น
☐ เว็บไซต์ด้านการท่องเที่ยว
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ (.....)

5. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยใดบ้างที่ท่านมีประสบการณ์เคยเข้าร่วม

- ☐ การทำสปาสมุนไพรไทย/นวด/ประคบสมุนไพร
☐ รับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทย
☐ ชมสวนสมุนไพรไทยเรียนรู้สายพันธุ์ต่าง ๆ ของสมุนไพรไทย
☐ ชมพิพิธภัณฑ์เรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทยความเป็นมาและสรรพคุณทางยา
☐ ร่วมกิจกรรมทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย เช่น ลูกประคบ ยาต้ม และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ (.....)

6. ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยสำหรับการท่องเที่ยวครั้งนี้รวมค่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าสินค้าที่ระลึก ฯลฯ

- ☐ ต่ำกว่า 1,000 บาท ☐ 1,000 – 1,500 บาท
☐ 1,501 – 2,000 บาท ☐ 2,001 – 2,500 บาท
☐ 2,501 – 3,000 บาท ☐ มากกว่า 3,000 บาท ขึ้นไป

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียวเท่านั้น โดยพิจารณาตามระดับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

5 = เห็นด้วยมากที่สุด 4 = เห็นด้วยมาก 3 = เห็นด้วยปานกลาง 2 = เห็นด้วยน้อย 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อ	รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี สู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ด้านสุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety)						
1	สมุนไพรไทยมีส่วนสำคัญช่วยในการบำรุงสุขภาพ					
2	สมุนไพรไทยมีส่วนช่วยในการฟื้นฟูร่างกาย และผ่อนคลาย					
3	สมุนไพรไทยเป็นทางเลือกหนึ่งในการรักษาและป้องกันโรคที่ดี					
4	สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีมีจุดเด่นด้านการดูแลสุขภาพ และ ท่านมั่นใจในการใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย					
5	สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีได้รับมาตรฐานความปลอดภัยระดับ สากล					
ด้านการเรียนรู้ (Learning)						
6	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยให้ท่านได้รับความรู้อันเป็น ประโยชน์ที่ไม่สามารถหาได้จากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น					
7	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยให้ได้รับความรู้ใหม่ เกี่ยวกับ สมุนไพรไทยและภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพ					
8	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยมีการจัดแสดงเพื่อเผยแพร่องค์ ความรู้เรื่องสมุนไพรไทยที่ชัดเจน					
9	การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวมีเจ้าหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ไทย ที่ชัดเจนให้กับท่านในขณะที่เยี่ยมชม					
10	ท่านสามารถนำความรู้สมุนไพรไทยไปประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพ ตนเอง และผู้อื่น เช่น อาหาร ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย การ รับประทานอาหารตามธาตุเจ้าเรือน ฯลฯ					
ด้านกิจกรรม (Activities)						
11	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเปิดโอกาสให้ลงมือทำ Workshop ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย เช่น ลูกประคบ ยาดม และ อื่น ๆ					
12	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยมีกิจกรรมเยี่ยมชมแปลงปลูกพืช สมุนไพรไทย ชมวิธีการเพาะปลูก					

ข้อ	รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี สู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
13	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยให้มีโอกาสได้สัมผัสกับวิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น					
14	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความสนใจของท่าน					
15	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจัดโดยมีผู้เชี่ยวชาญดูแลและให้คำแนะนำที่ชัดเจนทุกขั้นตอน					
ด้านความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness)						
16	ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยที่นำเสนอมีความโดดเด่น แสดงอัตลักษณ์ของจังหวัดปราจีนบุรีได้ชัดเจน					
17	สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีมีสรรพคุณโดดเด่น แตกต่างจากพื้นที่อื่น					
18	สมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีเป็นที่ยอมรับ และมีมาตรฐานในระดับสากล					
19	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร มีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดปราจีนบุรี					
20	การถ่ายทอดองค์ความรู้สมุนไพรไทย สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา และได้รับการอนุรักษ์ไว้อย่างดี					
ด้านประสบการณ์ (Experience)						
21	ประสบการณ์การเยี่ยมชมสวน/แปลงปลูกสมุนไพรไทย ทำให้ท่านได้ดื่มด่ำกับบรรยากาศและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างน่าประทับใจ					
22	การทำกิจกรรม Workshop ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ช่วยให้ท่านได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน เกิดความผ่อนคลาย					
23	การเรียนรู้สมุนไพรไทยผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ช่วยสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำ					
24	การเข้าร่วมกิจกรรม เช่น สปาสมุนไพรไทย รับประทานอาหารที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทย ทำให้ท่านรู้สึกสุขใจ ผ่อนคลาย					
25	ประสบการณ์การร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยทำให้ท่านเกิดความรู้สึกที่ดี ส่งเสริมแรงบันดาลใจในการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจของตนเองมากขึ้น					

ข้อ	รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี สู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ด้านโภชนาการ (Nutrition)						
26	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยให้มีโอกาสบริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่มีประโยชน์					
27	รายการอาหารและเครื่องดื่ม มีการระบุส่วนประกอบที่มาจากสมุนไพรไทยให้ท่านได้รับทราบ					
28	มีการแนะนำหรือนำเสนอสรรพคุณของสมุนไพรไทยที่ประกอบในอาหารและเครื่องดื่มอย่างสร้างสรรค์ให้ท่านทราบ					
29	การให้บริการอาหารและเครื่องดื่มมีความสะอาด ถูกหลักอนามัย					
30	อาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทยมีรสชาติที่ดีและใช้วัตถุดิบมีคุณภาพ					

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียวเท่านั้น โดยพิจารณาตามระดับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

5 = เห็นด้วยมากที่สุด 4 = เห็นด้วยมาก 3 = เห็นด้วยปานกลาง 2 = เห็นด้วยน้อย 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อ	การรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ด้านอรรถประโยชน์ (Functional Value)						
31	ท่านเชื่อมั่นต่อคุณภาพและมาตรฐานของสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพ					
32	ท่านได้รับรู้สรรพคุณทางยา และการบริโภคสมุนไพรไทยอย่างเหมาะสมที่จะเกิดประโยชน์ต่อส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย					
33	ภาครัฐมีนโยบายการส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของสมุนไพรไทยอย่างต่อเนื่อง					
34	ท่านเชื่อมั่นว่าอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทยมีประโยชน์ต่อสุขภาพ และปลอดภัยจากสารพิษ					

ข้อ	การรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรีสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูง	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotional Value)						
35	ท่านรู้สึกประทับใจที่ได้สัมผัสทั้งประสบการณ์ท่องเที่ยว และเรียนรู้เรื่องสมุนไพรไทยในคราวเดียวกัน					
36	ท่านรู้สึกชื่นชอบการได้ลงมือทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยด้วยตนเอง เช่น การทำลูกประคบ ทำสปาสมุนไพรไทย เยี่ยมชมสวนสมุนไพรไทย และ กิจกรรม Workshop ต่าง ๆ					
37	ท่านรู้สึกชื่นชอบการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่ปลอดสารพิษ ผลิตจากสมุนไพรไทยที่มีคุณภาพ					
38	ท่านรู้สึกประทับใจต่อความเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูล รวมถึงป้ายให้ความรู้ ที่ช่วยให้เรียนรู้ด้วยตนเองได้สะดวก					
ด้านสังคม (Social Value)						
39	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยส่งเสริมการมีรายได้แก่ เกษตรกร และชุมชนท้องถิ่น					
40	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ช่วยให้คุณได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชน และได้เข้าถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่น					
41	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมอาหารของท้องถิ่น โดยมีวัตถุดิบหลักมาจากสมุนไพรไทยในท้องถิ่น					
42	ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย มีส่วนช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน					
ด้านการเงิน (Money Value)						
43	บริการที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย คุ้มค่ากับเงินที่ท่านจ่ายไป เช่น ที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ฯลฯ					
44	ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทยมีราคาเหมาะสมกับคุณภาพที่ได้รับ					
45	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพร ช่วยสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น ชุมชน และเกษตรกร ผู้ปลูกสมุนไพรไทย					
46	ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย มีความคุ้มค่า เพราะท่านได้รับทั้งความรู้ ประสบการณ์ที่น่าจดจำ และความเพลิดเพลิน					

ตอนที่ 5 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียวเท่านั้น โดยพิจารณาตามระดับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

5 = เห็นด้วยมากที่สุด 4 = เห็นด้วยมาก 3 = เห็นด้วยปานกลาง 2 = เห็นด้วยน้อย 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อ	การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพสูงของการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ด้านความเต็มใจจ่ายเพื่อการท่องเที่ยว (Willing to pay)						
47	ท่านยินดีจ่ายค่าบริการต่าง ๆ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยจังหวัดปราจีนบุรี เพราะเชื่อมั่นในคุณภาพ					
48	ท่านมีความยินดีจ่ายค่าบริการเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ที่มอบประสบการณ์ที่มีคุณค่าและน่าจดจำ					
49	ท่านมั่นใจว่าจังหวัดปราจีนบุรีเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคุณภาพ จึงยินดีจ่ายค่าบริการเพิ่มขึ้นเพื่อได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าและน่าจดจำ					
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local community engagement)						
50	ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญที่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ช่วยให้เกิดการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพเพื่อส่งมอบผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยที่มีคุณภาพและมาตรฐาน					
51	วัตถุดิบหลักในอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสมุนไพรไทย มาจากผลผลิตของชุมชนท้องถิ่น ที่สด สะอาด ปลอดภัย สะท้อนอัตลักษณ์เรื่องสมุนไพรไทย					
52	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย ทำให้คนในชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมท่องเที่ยว ทั้งในฐานะเจ้าบ้าน ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา และผู้ประกอบการ					
ด้านความยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (Sustainability and Environment)						
53	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยลดผลกระทบเชิงลบต่อแหล่งท่องเที่ยว					
54	กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทย สนับสนุนการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด					
55	การท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรไทยในจังหวัดปราจีนบุรี แสดงถึงความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ฐานทรัพยากรที่หลากหลาย					

ภาคผนวก จ
การลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเชิงลึก

ภาพการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักบางส่วนโดยได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลักแล้ว

ภาพการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักบางส่วนโดยได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลักแล้ว

ภาพการลงพื้นที่การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

นายเชมรัฐ เสริมสมบูรณ์

วุฒิการศึกษา

- ปี 2568 กำลังศึกษาในหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว โรงแรม และอีเวนต์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ปี 2556 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ปี 2550 บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและโรงแรม คณะเทคโนโลยีและการจัดการอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ เกียรตินิยมอันดับ 2

